

LIBRARIES

UNIVERSITY OF WISCONSIN-MADISON

Ze statků a z chaloupek obrazy a obrázky ze života. 1889

Pakosta, Vojtěch, 1846-1892

V Praze: Tiskem a nákladem Čyřillo-methodějské Knihtiskárny,
1889

<https://digital.library.wisc.edu/1711.dl/NX22FPD7CNG6G8T>

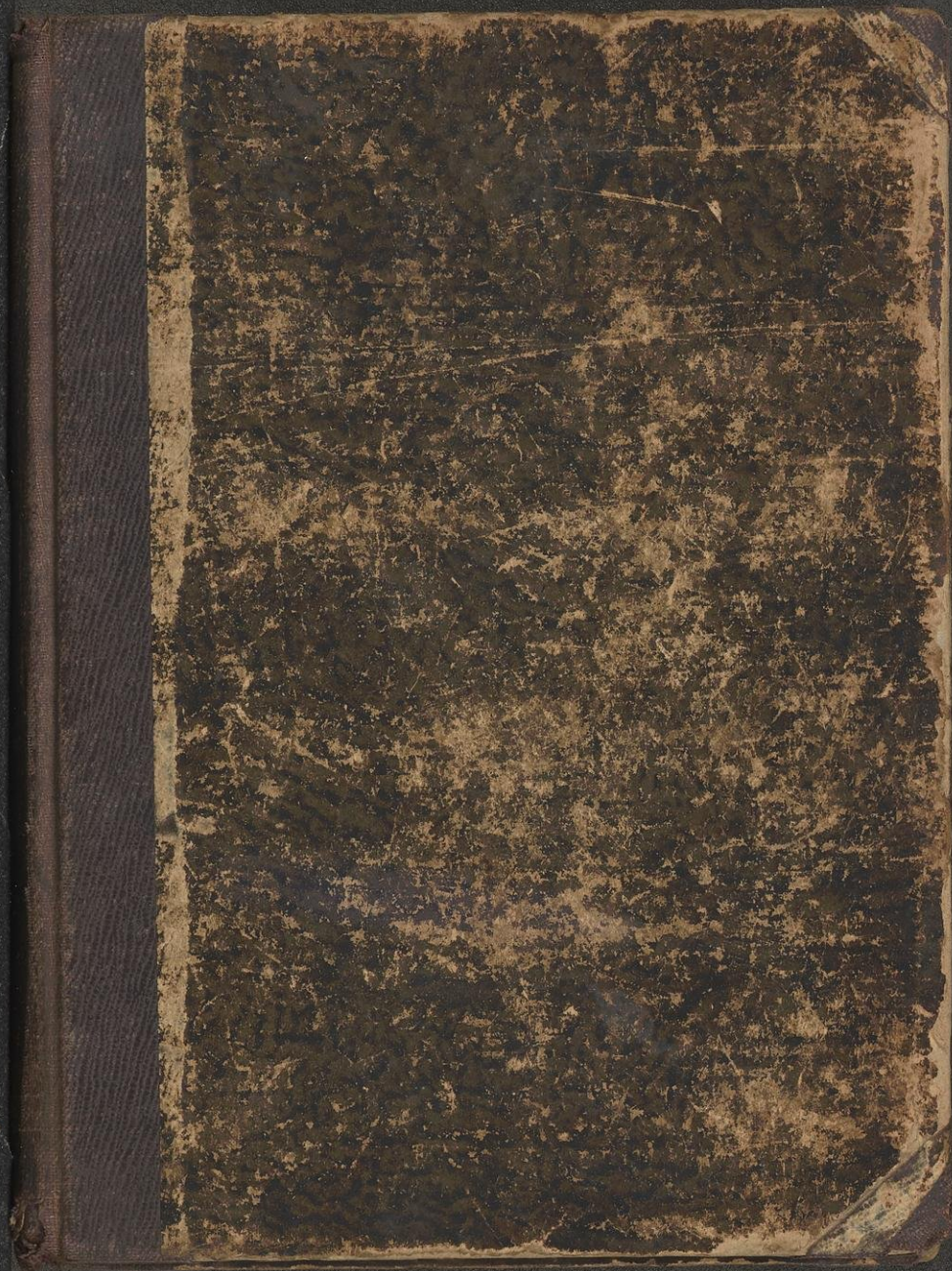
This material may be protected by copyright law (e.g., Title 17, US Code).

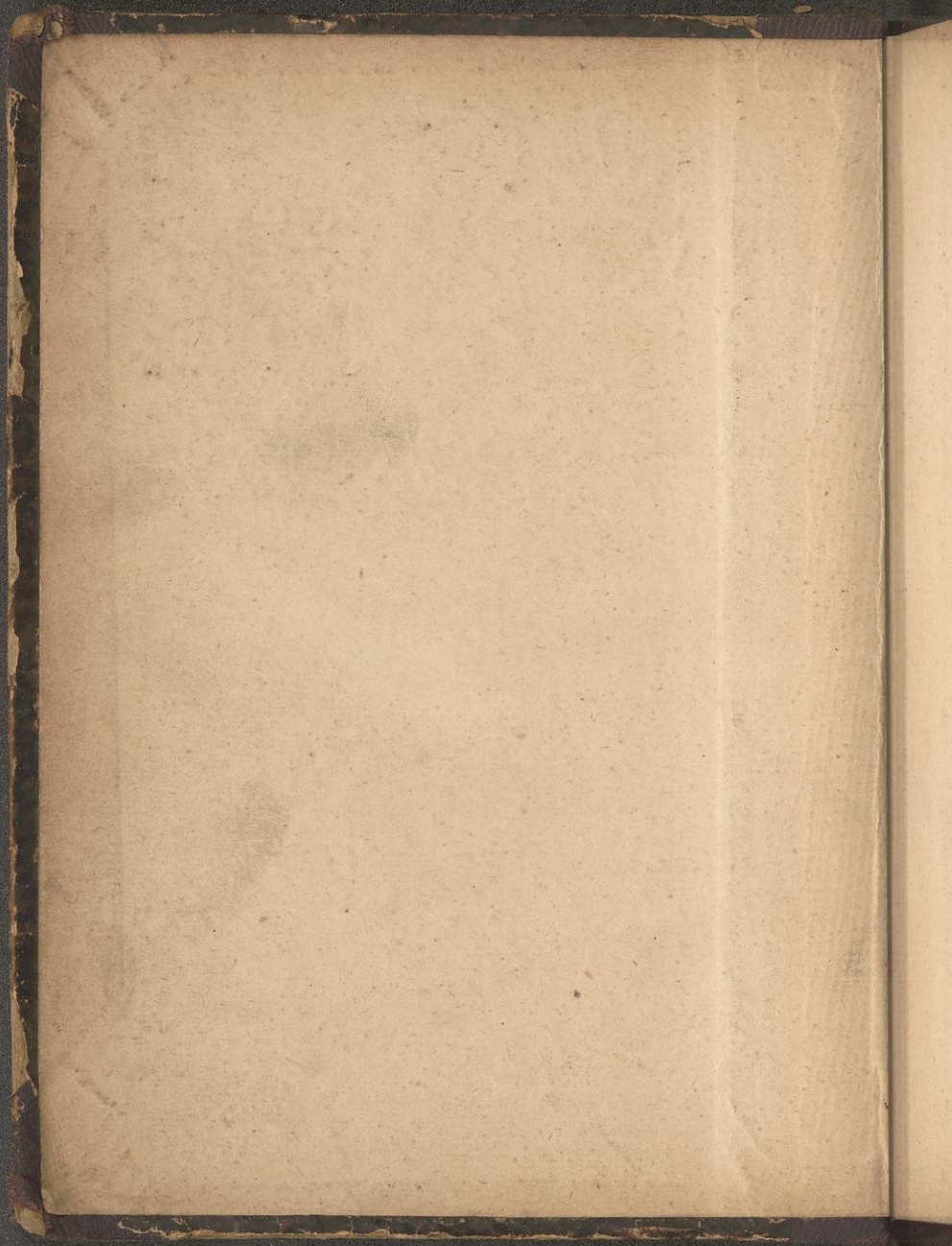
For information on re-use see:

<http://digital.library.wisc.edu/1711.dl/Copyright>

The libraries provide public access to a wide range of material, including online exhibits, digitized collections, archival finding aids, our catalog, online articles, and a growing range of materials in many media.

When possible, we provide rights information in catalog records, finding aids, and other metadata that accompanies collections or items. However, it is always the user's obligation to evaluate copyright and rights issues in light of their own use.

50.

Jr

ZE

TINER

214.
ZE STATKŮ A Z CHALOUPEK.

OBRAZY A OBRÁZKY ZE ŽIVOTA.

SEPSAL

VOJTĚCH PAKOSTA.

V PRAZE 1889.

TISKEM A NÁKLADEM CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHTISKÁRNY
(J. ZEMAN A SPOL.)

ME

PG

502

932

22

1879

MEM

PG

5038

P32

Z2

1889

7728073

PAN KAJHAR Z TRUBAŇOVIC.

Přáno roku 1881.

Byl
Toho roku
šených ho
na bílé bí
Po
a poháněj
je na zem
mimi zem
právě ve
světelné u
pocasi ner
u kamen
ven na po
skutí, stě
uradých l
jemnému
za hodinu
tebe tu
vedle ni
nosti polz
Ano,
na pečen
běha v tal
pactvo d

Bylo to na podzim, právě o svátek sv. Martina. Toho roku osvědčilo se pravdivým pořekadlo starých zkušených hospodářů o povětrnosti: „Svatý Martin přikluše na bílé brnění.“ Přiklusal!

Po utuhlých polích a lukách fučel mrazivý vítr a poháněje před sebou husté chumáče sněhové, kladl je na zemi jako měkké podušky prachové, aby si pod nimi země na čas odpočinula. Byla to venku slotá! Kdo právě ven nemusil, držel se pod střechou a seděl ve světnici u teplých kamen. V této době roku za takového počasí nemůže býti právě nic příjemnějšího, jako seděti u kamen, v nichž vesele praská oheň a dívati se oknem ven na poletující vločky sněhové, poslouchati jak vítr skučí, sténá a pláče, jako by sobě naříkal nade hrobem uvadlých krás přírodních. A jestliže se k tomuto příjemnému pocitu přidruží pocit ještě příjemnější, totiž: za hodinu zasedneš za stůl, a na něm usměje se na tebe tučná husa Martinská, upečená pěkně do růžova, vedle ní džbánek nahořklého — — ó pak ty příjemnosti podzimkové nemají ani konce!

Ano, kdo může seděti v teplé světnici a těšiti se na pečenou husu a dobrý doušek — tomu je hej! Ale běda v takové slotě ptactvu venku! Máme zde na mysli ptactvo dvojího druhu. Předně totiž ty milé, čilé

opeřence, kteří nás v letě svým zpěvem obveselovali a ještě se u nás pozdrželi, a za druhé ty přeletavé ptáky bosonohé, v roztrhané haleně, s mošnou a holí, kteří pobíhajíce v letě od vesnice k vesnici, ode statku ke statku žebrotou obtěžovali lidi a že na ně přitrhne zima, hrubě se nestarali. —

Bylo tedy sv. Martina. Na silnici, která vede ke vsi Čmelákovu, fučel mrazivý vítr, ostrý jako břitva, a metal zmrzlý sníh do obličeje s takou prudkostí, že to páliło jako by žhavým pískem sekal. Silnice tato vede přes vysokou planinu a vítr zde má se všech stran volný přístup, neboť široko daleko není lesa, a stromky podél silnice jsou jako hůlky. Krajina ta poskytuje truchlivý obraz zhoubného hospodářství novějšího, kde neprozřetelní hospodáři lesy na pořád hubí a mýti a nových nezasívají a nepěstují. Nechceme zde vypočítávati užitky, jaké mívá krajina z lesů, ani škody, které vylesňováním v příčině hospodářské a zdravotní se dostavují, podotýkáme jen, jak obtížné a unavující jest cestování takovou krajinou v parné době letní. A což teprve v takové slotě, jaká byla o sv. Martině onoho roku!

Nejlépe by nám to mohl pověděti pocestný, který toho dne po ránu klusal po silnici k Čmelákovu, jako by jej někdo žhavými proutky přes nohy sekal. Byl to právě jeden z oněch tažných ptákův, o nichž jsme se výše zmínili.

Byla to postava vysoká, hubená. Dle rozcuchaných vlasů, které vyčouhaly pod čepicí, již měl přes uši podvázanou kusem čáru, který druhdy snad býval šátek, bylo znáti, že hřebínek počítal k zcela zbytečným věcem,

za něž lidé darmo peníze vyhazují. Jaké barvy byly původně tyto vlasy, jakož i dlouhé kníry, těžko by bylo říci. Mělť už barvu jako len, když leží několik neděl na dešti a na slunci. Naduřelý nos, červený jako zralá paprika, jakož i rudé plaménky na tvářích, které přecházely místy až do modra, dosvědčovaly, že náš tažný pták jistého druhu nápoje přílišným nepřítelem nebyl. A že se uměl při každé povětrnosti přiměřeně obléci, dokazovalo to, že si přes roztrhanou kazajku na ramena přehodil režnou plachetku jako páni ve velkém městě nosivají pléd. Kdož to také věděl, že to býval druhdy pytel? — Jen když mu to proti zimě dobře posloužilo. Aby byl býval náš tažný pták marnivým, také tvrditi nemůžeme. Místo všelijakých drahých špendlíků a broží, jimiž si lidé šaty upevňují, spokojil se svou vlastní výrobou. Vyřezal totiž ze dřeva špildu, a jí si plachetku pod krkem upevnil. Místo všelijakých bot a botek, vysokých i nízkých, v nichž si lidé jednou nohy otlací a kuří oka uženou, zařídil si to zcela jednoduše a prakticky. Nohy ovinul cáry a obvázal je motouzy. Že se držel pevně zásady jistého starého mudrce, který říkával: „Nosím všecken svůj majetek vždycky s sebou,“ také nesmíme mlčením pominouti. Neslť opravdu všecken svůj majetek s sebou: v ruce totiž sukovitou hůl, a přes bedra zavěšenou prázdnou plátěnou brašnu takých rozměrů, že půl hektolitrů bramborů by v ní bylo mohlo tančiti čardaš. Běda tomu statku, v němž tímto keserem zaloví!

„Brr! sv. Martina a již taková zima! Což pak teprv o vánocích?“ projevil svou nespokojenost; a po něvadž to neměl komu pověděti, pověděl to jen sobě.

a větru, který mu za to jako v odpověď mrštil celou spoustu sněhu do obličeje.

Poněvadž mu hůl v ruce byla nepohodlnou, vzal si ji pod pažď a zastrčil obě ruce do kapes, klusal, že by v rychlosti byl mohl závodit se železnicí. Časem vzpřímil hlavu a zrakem ostříže těkal do dálky, brzy-li se mu již objeví přívětivé střechy statků Čmelákovských. Nikoliv že by nevěděl, jak daleko tam ještě má — ó změřilť on tuto krajinu nescíslněkrátě a znal zde každý stromek, každý kámen! — ale chtěl tam již býti, chtěl tam dorazit právě před polednem.

To již sám rarach ví, co mu to dnes ustavičně připadalo na mysl! Kde pak on si kdy vzpomněl na pečenou husu! A dnes, snad jen proto, že jest sv. Martina, husa mu nejde s mysli. Brání se tomu, přemáhá se — nic naplat! Vidí ji na pekáči, právě jak ji byli z trouby vytáhli. Tuk pod ní ještě syčí, masná kůžka, upečená do růžova, se naň usmívá, vůně jej omamuje... Až si odplivnouti musil. Nikoli snad ošklivostí a opovržením z tak šeredného pokušení, ale proto, že měl laskominami plno slin v ústech. A zase urychlil kroky.

„Ano husa Martinská, husa dobře pečená — ono se snadno řekne! Ale kde ji“ — chtěl snad říci vzíti a nekrásti, jak se obyčejně říkává — poněkud to ale změnil, zabručev: „kde ji obratným způsobem z trouby vypáliti, aby mne nechytily?“ Proč by to neřekl? Nikdo ho neslyšel, povídal to zase jen sobě.

Ještě jednou urychlil kroky, ještě jednou napjal zrak do dálky a pak ochaboval a ochaboval, jako když

pouštějí páru a vlak vjíždí zvolna do nádraží; ochaboval až se zastavil.

Konečně. Před jeho zraky ležela v údolí vesnice Čmelákov. Díval se na ni za hodnou chvíli s návrší. Přehlížel ty řady domů, jako přehlížívá vůdce vojsko, nežli dá rozkaz k útoku. Znal je, znal je dobře nejen dle zevnějšíku, nýbrž také dle obyvatelů. Kolikráte ty domy po jedné i po druhé straně byl už oběhal! Pamatoval si, kde mu co dali, a kde jej odbyli, věděl, kde jsou štědrí, a kde lakomí, kde si nechají věšeti bulíky na nos, a kde ho nechtěli ani poslouchati. Měť on v této příčině zvláštní syčácké nadání, a zvláště bystrý zrak! Podíval se jen na stavení, a již věděl jako na jisto, jak mu to tam vypadne. Kdož pak by také znal všechny ty fortele a nápady, jichž on uměl použití v pravý čas? —

Tak i tentokráte stoje nad Čmelákovem, který od největšího statku až do poslední chaloupky byl už jako jeho, díval se jen na komíny a pozoroval, z kterého se nejvíce kouří.

Zvláště na jednom velkém statku, kde se říkalo u Straků, zrak jeho dlouho tkvěl a nemohl se od něho ani odtrhnouti. Z komína valil se dým, jako by tam pekli chléb. Než to se nám jen tak zdá. Náš zkušený syčák dovedl hned uhodnouti, co se asi na statku děje. „Budou tam dnes hody! Pekou buď koláče, rohlíky, nebo husu!“ zabručel sám u sebe do vousů. „A u Straků, právě u Straků jest to!“ opakoval s jakousi rozhořčeností hned na to. — „No, to jest mi právě vhod! — Počkej, ty strako lakomá, dnes si nebudeš na huse po-

chutnávati!“ Při těch slovech se škodolibě zachechtal, a zafal pěst v kapse. —

Co tento škodolibý úsměch a to zatnutí pěsti znamenalo, věděl a pocítoval jedině on sám, aby to však i laskaví čtenářiové zvěděli, prozradíme jim, co víme o statku Strakově.

Statek Strakův byl sice v Čmelákově největší, ale jeho hospodář byl nad míru domýšlivý a ctižádostivý, žena jeho pak nesmírně lakomá a hrabivá, tak že ji lidé nikoliv Strakovou, nýbrž strakou nazývali, kterýžto název pro její hrabivost vším právem jí patřil. Mohl přijíti žebrák sebe bídnější a starší, mrzák, že se sotva vlekl, u Straků nedostal nikdy ani sousta. „Jděte s Pánembohem! U nás se almužna nedává, my máme svoje lidi!“ odbyla každého tvrdá hospodyně. Takového odbytí dostalo se po každé i našemu hrdinovi v haleně, kdykoli na statku Strakově za almužnu byl poprosil. Tato vzpomínka prolétla mu tedy hlavou a zatěti pěsti označovalo sladkou pomstu, již hodlal na Strakové provést.

Straka zase ve své ctižádosti a pyše nebažil po ničem více, než aby se stal obecním přednostou. Strakové pak neběželo o nic jiného, než aby nahrabali hodně jmění.

Právě na sv. Martina odbývala se u přednosty obecní porada, ve které se jednalo o volbě nového přednosty. Straka nasadil všechny páky, aby jej zvolili. Již z rána chystal se z domu, aby ještě obešel všechny kmotry a známé, by mu dali při volbě hlas.

„Jdi a vrať se s pořízenou,“ napomínala ho žena když odcházel. „Jako na oslavu budeme mítí dnes bo-

hatý oběd. Podívej se, ten měl sádla!“ ukazovala mu tučného housera, jež právě kladla na pekáč.

„Je to pořádný kajhar!“ doložil muž.

Zamyslí se. Při tom jméně připadl mu na mysl jeho bohatý strýc bezdětek, který se právě tak nazýval a po němž doufal Straka děditi. Co myslil, nedovedl smlčeti, nýbrž sdělil to také se ženou, ačkoli přirovnání jeho vypadlo tuze nemotorně. Řekl totiž:

„Kdyby již takhle raději toho pravého Kajhara kladli k odpočinku, abychom dědili!“

„To kdyby již Pán Bůh dal!“ vzdychla si lakomá hospodyně. „Nu, všechno svým časem bude — doufejme!“

Straka odešel a Straková se čile oháněla kolem trouby, aby husu dobře upekla. Bylo asi půl dvanácté a Straková přestala pod troubu přikládati, neboť husa byla skoro již pečená.

Právě tou dobou vrazil náš letoun do statku.

„Je pantáta doma?“ otázal se na dvoře pasky.

„Není, ale panímáma je doma. Hospodář šel do vsi, aby ho udělali rychtářem,“ odvětila přihlouplá paska a tvářila se při tom tak, jakoby chtěla říci: „Vidíš, jací z nás budou páni!“

Letoun se potutelně usmál a vešel do světnice, kde byla Straková sama. Vůně z pečené husy jej ovavula tak příjemně, že si až zamlaskl a sliny se mu opět dělaly v ústech.

„Dej Pánbůh štěstí a všeho hojnost, panímámo!“ pozdravil rozjařeným hlasem hospodyně.

„Dejž to Pán Bůh! Co pak nám nesete?“ tázala se nevrle hospodyně, bojíc se, že bude jak obyčejně za něco prositi.

„Ó tentokráte vám přináším radostnou zprávu, že ani sám nevím, jak bych začal. Nic nechci dnes, nic, jen radostnou zprávu vám přináším!“

„Jakou pak?“ zaradovala se selka.

„Váš muž se stal rychtářem!“ vyrazil ze sebe letoun.

„I zaplať Pán Bůh! Tedy přece! Odkud to víte?“ dorážela Straková.

„Jdu od představeného, kde ho právě zvolili. Namnul jsem se k tomu skoro náhodou. Také při tom potkalo štěstí mě. Udělali mě obecním poslem. Budu u vás nyní častěji. Budu přinášeti z úřadu lejstra a zase jiná tam donášeti,“ lhal syčák, až se mu od huby prášilo.

„Nu, to je štěstí, nevím ani radostí kde jsem!“ jásala selka. „Tak si sedněte, abyste si odpočinul!“ vybízela letouna, jež považovala již za člena personálu obecního představenstva. Jeho uniforma, totiž: plachetka a cáry na nohou se jí ovšem dvakráte nechtěly líbiti. Hned si to však v duchu vyložila. Oblekl se asi tak schválně, aby vzbudil soustrasť a tím spíše službu poslíčka obdržel.

„Já chvátám, panímámo, mám ještě mnoho běhání. Zaskočil jsem k vám jen na okamžik, abych vám to oznámil.“

„Počkejte, dám vám něco k občerstvení, když jste se tak uhnal. Jíte rád řepu?“

„Ó řepa je mi pravým pamlskem!“ odvětil letoun.

„Tedy počkejte, dojdou vám pro ni do sklepa. My ji máme dobře uloženou, je jako máslo,“ chlubila se selka, po prvé v životě ochotna dáti něco chudému.

„I zaplať vám Pán Bůh na stotisíckrát!“ zvolal syčák za hospodyní, která již byla ze světnice venku.

Sotva však zmizela, přiskočil náš letoun k troubě, husu stopil ve své půlhektoolitrové brašně a místo ní položil na pekáč starý dřevák, jenž se válel pod lavicí. Troubu na to opět pečlivě uzavřel a sedl si k ní zády jakoby se hřál. To vše dělo se s takou rychlostí a zručností, že to netrvalo déle, nežli to zde vypravujeme. Sedě klidně na lavici mumlal sám pro sebe: „Počkej strako, ještě tě musím za tvou „štědrotu“ nějak vyplatit, aby tě to hodně mrzelo! Bude-li nejhůře, začnu s Kajharem, na jehož dědictví se ta lakomá straka těší,“ uvažoval, znaje dobře touhy Strakových manželů.

V tom se hospodyně vrátila, nesouc v ruce velkou řepu, která již vyháněla žluté odnožky.

„Tu máte a posilíte se na cestu!“ řekla podávajíc v mrazu žebrákovi — syrovou řepu . . .

„I zaplať Pán Bůh, to bude pochutnání!“ děkoval na oko šťastný letoun.

V tom ale co čechmant nechtěl mít! Strakové napadlo, aby se podívala do trouby na husu, aby se jí příliš nevysušila. Již se blíže k troubě, již bere za držátko u dvířek. Letounovi schne duše strachem v těle. Ale nepozbyl ducha přítomnosti a věděl si hned jak pomoci. Vyskočil z lavice, jakoby ho byla vosa štípla a přiskočiv ke Strakové, chopil ji za ruku a zvolal:

„Panímámo, na něco bych byl samou radostí zapomněl; nesu vám ještě důležité vzkázání!“ —

„A jaké pak?“ tázala se hospodyně a odstoupila od trouhy na několik kroků.

„Budete dědit!“ zvolal letoun.

„Je-li pak možná?“ tázala se radostně lakomá hospodyně a odstoupila od trouby ještě dále.

„Nu ano, jistě! Platí to vzkázání sice vašemu muži, já vám je zde však zanechám. To vám ale povídám, nezapomeňte na ně a vyřídte mu je jistě!“

„A jaké je to vzkázání? Mluvte!“ vybízela nedočkavá hospodyně.

„Tedy slyšte a dobře si to pamatujte, abyste to mužovi věděla jak vyřídít. Pozdravuje vás strejček Kajhar z Trubaňovic, že již nebydlí v Trubaňovicích, ale že bydlí v Mošnárově u Podpáždovic a na jeho místě že bydlí pan Křampal z Podlavičovic.“

„To je nějakých jmen, kdepak já si to budu pamatovat!“ řekla selka.

„Musíte si to pamatovat a mužovi to právě tak vyřídít, nechcete-li přijíti o dědictví.“

„Jméno Kajhar znám. Můj o něm mluvil právě dnes než odešel, máme po něm děditi.“ —

„Inu ovšem,“ vpadl jí do řeči syčák, „a ten se vám odstěhoval.“

„A kam? jak že jste to jmenoval? Do — do — — Prosím vás, opakujte mi to ještě jednou.“

„Do Mošnárova se odstěhoval u Podpáždovic, a na jeho místě bydlí nyní Křampal z Podlavičovic. Jen to přednostovi tak vyřídte.“

„Kdybyste se mohl jen ještě chvilku zdržeti, abyste mu to řekl sám; já se bojím, že to zapomenu.“

„Nemohu se zdržeti, panímámo, nemohu! Mám velmi na spěch, musím už dnes do města pro lejstra,“ omlouval se letoun, aby se dostal co nejdříve ze statku.

Hospodyně ho doprovodila až za humna do polí, pravíc, že již snad hospodáře někde potkají. Hospodáře však nebylo ještě nikde viděti. Letoun se s hospodyní rychle rozloučil, opakuje jí ještě jednou, co má hospodářovi vyřídit. Tentokrát ani Čmelákov neoběhal. Byl rád, že se octnul v polích, a Čmelákov mu zmizel z očí.

Straková samou radostí, že se muž stal přednostou a že budou dědit, na husu docela zapomněla a vyšla hospodářovi naproti, aby s ním radost tu sdělila. Potkali se na půl cestě.

Na Strakovi bylo málo tu rychtářskou hodnost znáti, neboť se mračil a na ženu se nevládně osopil otázkou: „Kam jdeš?“

„Radostí, že ti to tak šťastně vypadlo, vyšla jsem ti naproti,“ řekla Straková.

„Šťastně! co ti napadá? ti chámové někoho zvolí! Zvolili zase Jíru,“ odvětil nevrle hospodář.

„Tedy by byl posel lhal?“ tázala se nedůvěřivě žena, domnívající se, že jí to muž zapírá, aby ji tím více překvapil.

„Co? jaký posel — co to žvaníš?“

„Ten, kterého jste ustanovili obecním poslem a který šel už do města pro lejstra. Přinesl také vzkázání od Kajhara“, oznamovala hospodyně.

„Prosím tě, co to žvaníš? Já ti nerozumím ani slova. Buď mne ty volby tak popletly, anebo blázníš,“ durdil se Straka, když byl se ženou domů přišel a ona pořád svou vedla.

„Dej sem raději kajhara z trouby, mám hlad jako vlk!“ poroučel ženě.

„Musím ti dříve to pozdravení vyřídit, neboť na tom mnoho záleží. Jen kdybych se na to mohla rozpomenouti, jak to posel povídal. Ano, teď mi to připadá: — Pozdravuje nás strejček Kajhar z Trubaňovic, že již nebydlí v Trubaňovicích, ale že bydlí v Mošnárově u Podpáždovic a na jeho místě že bydlí Křampal z Podlavicovic! — Zaplať Pán Bůh, že jsem to svedla!“ oddechla si selka, když byla dlouhé pozdravení s velkým namáháním z paměti muži vykoktala.

Sedlák seděl s otevřenou hubou, hledě na ženu jako v Jiříkově vidění.

„Ty opravdu blázníš, nebo blázním já. Dej sem husu, ať se najíme a přijdeme k rozumu!“ poroučel znova muž.

Selka postavila před něj přikrytý pekáč a vybídla jej, aby dražďíroval, že zatím připraví zelí.

Straka obtáhl nůž, povstal vážně z lavice, odkryl pekáč, aby se do krájení s chutí pustil.

„Co to?“ vzkřikl zděšeně a nůž mu vypadl z ruky. „Dřevák — ano dřevák. Co se to stalo? — Ó běda, já mám ženu blázna, přináší mi na stůl místo husy dřevák!“ zabědoval Straka všecek nešťasten.

„Co že povídáš?“ otočila se rychle Straková u kamen a přiskočila ke stolu.

Oba nechtěli zrakům věřiti. Obrátili dřevák na všechny strany a on přece zůstal — dřevákem.

„Tedy mi ten ničema, co jsem byla venku, husu ukradl!“ naříkala lakomá selka.

„Kdo že zde byl?“ tázal se muž.

„Jakýsi pobuda, běhoun, přelhal mne, že jsi rychtářem, a on že je obecním poslem, já mu za to dala ještě řepu a on mne takto vyplatil. Ó já hloupá!“ —

„A ještě se ti za to do očí vysmál!“ doložil sedlák. „Nyní snad rozumíš pozdravení Kajhara z Trubaňovic. Darebák ho má v Mošnárovicích, a tobě zde nechal Křampala z Podlavicovic. Prohnáný šibal!“ —

„A já bláhová mu dala ještě řepu!“ opakovala lakomá selka. Zlostí chytla velký dřevák a mrštila jím ze vši síly pod lavici. „Ten ať mi ještě jednou přijde, hlavu mu tím dřevákem rozbiju!“ —

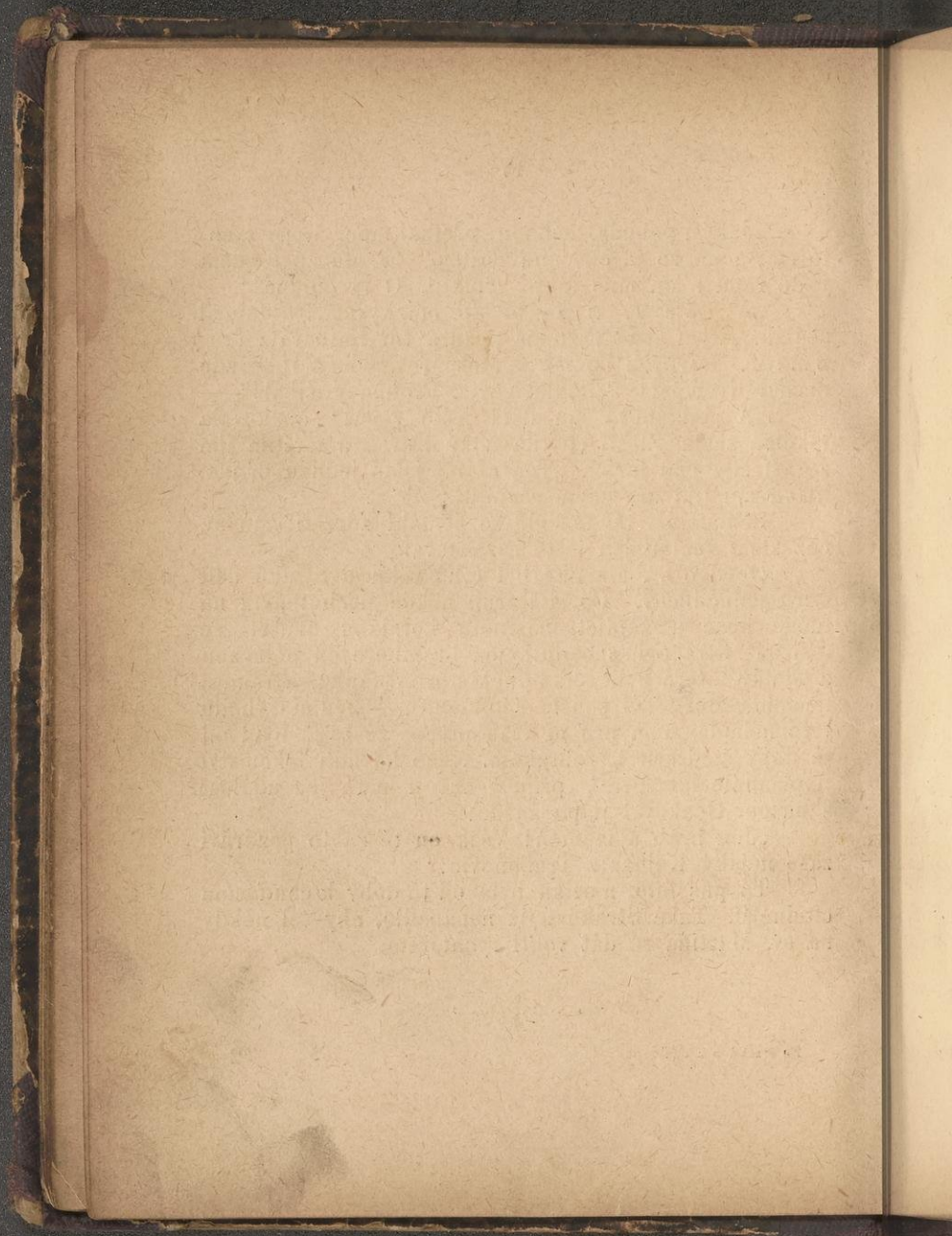
Sedlák při vši nehodě se nemohl zdržeti smíchu, což zlost ženinu jen ještě rozněcovalo.

Oběd o sv. Martině byl toho roku u Straků nad míru jednoduchý. Co si letoun někde pochutnával na tučné huse a zapíjel mastnotu kořalkou, museli se manželé Strakovi spokojiti jen bramborovou polévkou a vdolky, které byla selka upekla pro čeládku. Straková nemohla zlostí ani sousta spolknouti. — Jednu výhodu tato nehoda měla pro ni však přece, že totiž byla od té doby štědrější k žebrákům. Nebo kdykoli lakomství jí počínalo lomcovati, připomenul jí muž jen událost s husou. Opakoval jí po každé:

„Jen hrab a mamou! Však on tě za to pozdraví zase nějaký Kajhar z Trubaňovic!“

To působilo, a selka byla od té doby k chudším citelnější. Také Strakovi již nenapadlo, aby šel někdy na sv. Martina se dát voliti rychtářem.

VOPÁLKOVÁ TRUHLA.

Psáno roku 1882.

Y
Jáku,
stalo s Vopá
v ústech pře
cestu po ná

Nuže,
stíně, nebo

Jau
Homola.

Jak?
Jirous; „a co
se vyšetřoval

„Napadl
a mladými ve
jm z očí, že
mu nabídl pr
až do své sm
zabítil ji na
k tomu, a tak
to asi pro ně
perný bousek
na statku hos
ty Bode! co t

I.

„Jářku, kmotře, zdali pak jste již slyšel, co se stalo s Vopálkou?“ zavolal Homola, stoje s dýmkou v ústech před statkem, na souseda Jirouše, an tento cestou po návsi nedaleko něho se ubíral.

„Nuže, co pak?“ zastavil se oslovený. „Snad nestůně, nebo dokonce“ —

„Inu ne, ale vystěhoval se ze statku,“ odvětil Homola.

„Jak? co? — ze statku se vystěhoval?“ divil se Jirouš; „a co mu to na stará kolena napadlo? A kam se vystěhoval?“

„Napadlo! — Strojil se k tomu již dlouho, neboť s mladými ve statku nemohl už vydržeti. Myslí, přijde-li jim z očí, že bude míti svatý pokoj. Starý Prokopec mu nabídl prázdnou světničku, v níž prý může bydleti až do své smrti. Chudás! včera sebral svou truhlu, naložil ji na trakař, ostatní věci, jež má, přiložil k tomu, a tak se na dobro s mladými rozžehnal. Byl to asi pro něho až tam na Zalánky, k Prokopcovům, perný kousek cesty! Prosim vás — téměř padesát let na statku hospodařiti, a pak se takto stěhovati! Můj ty Bože! co tak člověka na stará léta může potkati!“

vzdychnul si Homola a zahleděl se do země, jako by tam odtud ty podivné osudy lidské chtěl přecísti.

Jirouš kroutil hlavou a také se odmlčel. Za chvíli se ozval:

„Vždyť měl na statku výměnek, který mu měl zeť i nyní, když Mařenka zemřela, řádně odváděti. Měl ho upsaný.“

„Ba právě že odváděl,“ promluvil Homola, „ale právě proto, že to bylo jeho povinností, zdálo se mu to býti břemenem. Co měl činiti vlídně, činil omrzele a nerad. On i žena jeho na Vopálku všelijak se utrhovali, všude jim překážel, každé sousto mu vyčítali a bylo na nich až příliš nápadně znáti, že by se ho rádi zbavili. Jak asi Vopálkovi při tom bylo, můžete si sám představit. Kdož by mu tedy mohl míti za zlé, že se vystěhoval? Kdyby vám někdo dával každý den třeba pečeni, ale při tom na vás se škaredil, hodil vám ji jako psovi, desetkrát vám to za den vyčetl, zajisté byste se spokojil raději zemáky se šlupkou, a chutnaly by vám lépe, jen když byste je mohl snísti ve svatém pokoji a na nikoho se neohlížeti.“

„Arci, arcí!“ přisvědčoval Jirouš. „Ubohý Vopálka! Já si nadarmo neopakuji ono staré přísloví, které praví: „Snáze uživí jeden otec deset dětí, nežli deset dětí jednoho otce.“ — Pravdivost jeho i na tom starém ubožáku Vopálkovi se osvědčila.“

„U dětí by se Vopálkovi zle bylo nevedlo,“ podotkl Homola. „Kdyby byla jeho Mařenka nezemřela, vypadalo by to s ním zcela jinak. Dokud byla živá,

bylo mu dobře. Smrtí její, že se zeť znova oženil, přišel docela mezi cizí lidi.“

„Že se mi nikdy s ničím nesvěřil,“ litoval Jirouš, „byl bych mu snad mohl přece nějak prospěti, alespoň radou. Byli jsme od dětství dobrými kamarády. Zbyli jsme tu ve vsi z té staré chasy již jen my tři: vy, Vopálka a já. Stojíme tu uprostřed toho mlází jako tři staré duby, jež vichřice a bouře všelijak oklestily, a stojíme Bohu díky dosud, a jest v nás dosud to staré, dobré jádro, po němž se člověk nyní kolem sebe marně ohlíží. Ti nynější hospodáři — eh,“ mávnul Jirouš rukou. „Je to všecko již zvousatělé, zpanštilé, a tak nějak, jak bych vhodně řekl — jako zežidovatělé. Již ani ten náš starý kroj se jim nelíbí. Naše koženky a schořovice jim budou brzy k smíchu, ačkoliv, jakkoli jsem už plesnivý věchet, dovedu v nich ještě udělat jiného junáka, nežli oni v těch svých kacafírkách. A kde se vám nyní v neděli odpoledne tak sejdou, jak jsme se scházivali my u Vopálků, aby vzali do ruky nějaké to staré české říkání a jím se pobavili, jako my to činívali? Bývaly to přece jen jiné časy! Vidíte! Sotva jsme zasedli za vydrhnutý stůl, už jsme pošilhávali po polici, brzy-li Vopálka některou z těch tlustých knih, jež tam měl pěkně složeny jednu vedle druhé jako buchty, vytáhne, na stůl položí, otevře a dá se do říkání. A když začal, bývalo jako v kostele. Když se mu na těch drobných literách začal kaliti zrak, vzala mu to z ruky paňmáma, a ta to teprv uměla! Tak všecko pěkně a zřetelně vyslovila, jako pan páter na kazatelně. Nejednou jsem se jí ptával, kde se tak pěkně čistí naučila? Říkávala, že chodila do školy jen do bývalé

pastušky, místo ve škamnách sedávali na korytě, a pan učitel dělal za stavem plátno a mezi tím na své žáčky dával pozor, chyby jejich opravoval a je cvičil.

A což teprv když otevřel Vopálka svou truhlu a vyndal z ní to staré říkání, v němž bylo tak krásně všecko vypsáno, jak se zde v Čechách před mnoha a mnoha sty lety našim ubohým předkům vedlo. Tu by byl musil býti člověk zrovna z kamene, aby nebyl býval až k slzám pohnut, kdy slyšel, co všecko museli vytrpěti tu od Švédů, tu od Němců, od Francouzů a rozličných jiných nací, kteří ustavičně na nás doráželi, aby nás pohltili, neboť se jim země naše nad míru líbila. Po tomto čtení bývalo nám tak milo a příjemno, jako bychom šli z kostela ze služeb Božích. Prsa naše se dmula sebevědomím a chloubou, že máme tak slavnou otčinu, v srdci probouzela se zmužilost a pevná odvaha, že se chceme státí hodnými svých slavných předků. Člověk se pak na ty luhy, stráně a lesy, na ty visky a mezi nimi pobožené hrady díval zcela jinýma očima. Kamkoli jsem nohou vkročil, všude mi bylo jako v kostele; každá ta hrouda země zdála se mi býti posvátnou, neboť byla skropena potem a krví našich praotců.

Víte, jak si Vopálka o to říkání vedl. Míval je vždy jen v truhle uzamčené, od níž nosil klíč sám u sebe, mezi ostatní knihy na polici by je byl nedal za celý svět, aby se tam nepošpinilo a listy nezvarhánkovatěly. Říkal, že má v té truhle p o k l a d.

„A hleďte, právě ta truhla a ten poklad byly příčinou, že se s mladými pohádal a ze statku odešel,“ vpadnul mu do řeči Homola. „Obyčejně v neděli od-

poledne si ji otevřel, zasedl u ní, vyndal z ní některou tu starou knihu a dal se do čtení. Tato chvíle, jak sám říkával, bývala mu v celém týdnu nejmilejší. Utěšené myšlenky v podobě blahých vzpomínek na nebožku a na ty staré, zlaté časy, obletaly jeho šedivou hlavu a lily balsám útěchy do ran jeho opuštěnosti. Chtěl při tom míti kolem sebe ticho. Býval nejraději, když všickni ze statku odešli a on zůstal doma sám. Minulou neděli přšelo. Nikdo se ze statku ani nehnul. Děti kutily po světnici a dorážely na dědečka, že nemohl pokojně ani řádky přečísti. Napomenul jich, aby se chovaly tiše. Že toho neučinil příliš přísně, možno se domyslíti, neboť má vnoučata rád, zvláště hochy po nebožce Mařence, jenž mu byl živou na ní upomínkou. Mladý to zaslechl, a hned byl oheň na střeše. Vyjel si na Vopálku, chce-li míti pokoj, aby se s truhlou svou odstěhoval na půdu, na děti jeho aby se však neutrohoval. Vopálka odvětil, že jeho poklad, jež v truhle chová, by zasluhoval přednějšího místa, nežli jest světnice, půda že jest dobrá pro staré haraburdí, ne pak pro jeho truhlu. Nechce-li hospodář trpěti ve světnici jeho truhlu, že nechce trpěti také jeho. Tu se v to vložila také mladá, a konec konců byl, že hospodář ve zlosti starému Vopálkovi řekl, aby si šel se svou truhlou i s pokladem ke všem všudy.“

„To že mu mladý Vrba řekl?“ divil se Jirouš.
„Inu ovšem, pak se nedivím, že se Vopálka vystěhoval.“
Jirouš se na chvíli zamyslíl.

„Truhla a v ní ten poklad jej tedy ze statku vyhnaly“, řekl po chvíli, jako by mluvil sám pro sebe.
„Počkej! ta truhla mu musí opět do statku dopomoci.“

Pokládal bych si to za hřích, kdybych se starého kamaráda neujal. Jsme tu již jen my tři, jako staré duby uprostřed toho mlází, jak jsem před chvílí řekl, musíme držeti dohromady. Já ty mladé Chámy u Vrbů nabrknů tak, že budou Vopálku ještě prositi, aby se k nim vrátil. Uvidíte, Homolo!“

„Dejž to Bůh!“ přisvědčoval Homola hlavou.
Souosedé se rozešli.

II.

Jirouš si zapálil dýmku a se sklopenou hlavou, jako by o něčem důležitém přemýšlel, ubíral se volným krokem po návsi na Zalánky k Vopálkovi. Časem se spokojeně usmál a přikývl hlavou, jako by mu byla napadla nějaká šťastná myšlenka. Jenom když šel mimo velký statek, stojící uprostřed vesnice, na němž se od nepamětných časů říkávalo „u Vopálků“ anyní „u Vrbů“, čelo jeho poněkud se svráštilo, a několik silnějších bafů, jež z dýmky byl pustil, byly jako opovědi, že při pohledu na statek v něm vzkypěla žluč.

Byltě to statek výstavný o dvou pořadích, v Mladotíně, na českém jihu, kde pro chudobnost krajiny statky výstavné nebývají, pravý palác. Bylo viděti, že pečlivý hospodář hleděl ho držeti v dobrém stavu. Ano býval na něm hospodář vzorný, spořivý a v každém ohledu pořádaný, drže jej téměř po celé půl století, totiž starý Vopálka. Nynější hospodář Vrba k výstavnosti a pořádanosti statku nepřiložil ani stébka. Usedl již takřka do vystlaného hnízdečka.

Vopálka měl jedinou dceru Marii. Když mu zemřela manželka a šest křížků na zádech jej počalo

tížití, nechtěl se déle hospodářstvím zanáseti. Provdal dceru za syna ze statku, a odevzdav mladým celé hospodářství šel na výměnek. A vedlo se mu dobře, tak že neměl nikdy ani té nejmenší příčiny, by si byl do něčeho stěžoval. Dcera hleděla staříckému otci poslední dny jeho života co nejvíce možná zpříjemniti; zeť ho ctil a miloval jako vlastního otce.

Vopálka měl výměnek na statku upsaný a v úpise bylo udáno, co, mnoho-li a v který čas mu mladí odváděti mají. Hodná Mařenka i mladý hospodář odváděli mu výměnek správně. Nechtěli mu nikterak dát znáti, že jest na nich závislým. Když jednou hospodář v důvěrné rozmluvě se ženou podotkl: že by jim bylo přece snáze, kdyby výměnek odváděti nemuseli, napomínala ho hodná dcera a manželka řkouc: „Ale, Václave, co to mluvíš? Vždyť jest to můj otec, a poněvadž jsem já tvou ženou, jest i tvým otcem. Staří lidé jsou jako děti, a dlužno s nimi nakládati s touže šetrností, jako s dětmi. Každý příkřejší pohled a poněkud jen nelskavé slovo je zarmoutí, ano k pláči přivede. Co otci dáme, Bůh nám zase stonásobně vynahradí, nebo co se rodičům dá, nebude v zapomenutí.“

Mladý Vrba byl dobrého srdce, měl ženu svou rád a uposlechl jejích moudrých slov. I vážili si oba starého výměnkáře jako oka v hlavě, pomyšlení by mu byli učinili. Jídal s nimi u jednoho stolu, hospodyně vařivala nejčastěji ta jídla, o nichž věděla, že je otec nejraději jídá. Nezasedli nikdy ke stolu, dokud se nedostavil „tatínek“, aniž vzal kdo lžice do ruky, dokud on tak neučinil. Při jídle vybírali pro něho vždy nejlepší kousky.

Když jednou téměř hodinu s obědem naň čekali, domlouval jim, proč nejedli a jemu nenechali, připojiv tato slova: „Nač čekat, já jsem výměnkář, měl bych vlastně jísti někde v koutku a ne s vámi u stolu.“ „Ale, tatičku, to by bylo nehezke, kdybychom vám jídlo oddělovali,“ promluvila Mařenka s citem. „Já byla ještě malé kotě, působívala jsem vám při jídle mnoho svízelů a vy jste mi nikdy neoddělil, abych jedla stranou někde v koutku, ač bych toho často byla zasluhovala. Ano vybíral jste nejlepší sousta a mně je podával; vzal jste si mne na klín, hladil mne a nutil, abych jedla. Tu lásku, kterou vy jste mi prokazoval, já vám nikdy nenahradím, kdybyste třeba sto let u našeho stolu zasedal.“

Mladý hospodář přikyvoval při těch slovech spokojeně hlavou a starci se zaleskly slzy v očích.

I rady starcovy mladý hospodář se ženou rádi uposlechli. Nechali jej pracovati kdy a co se mu líbilo, aby jej blažila myšlénka, že dosud na statku něco platí.

Než neštěstí nechodívá po horách, nýbrž po lidech; to naplnilo se u Vopálků.

Po dvou letech šťastného manželství mladá hospodyně zemřela, zůstavivši několik neděl starého chlapce. Bolestně dotkla se tato rána srdce vetchého starce, jenž v jedinačce své soustřeďoval veškeru svou lásku. Nechtěl a nechtěl tomu ani uvěřiti; konejšil se ustavičně, že jest to jenom sen, a že se z něho probere. Ano byl to sen! Vždyť všecko, co kolem sebe viděl, zdálo se mu tak cizím, neznámým, jakoby nějakým temným závojem zastřeno. Slunce neusmívalo se na

něho jako jindy, stromy v zahradě měly zcela jinou barvu, lidé chodili mimo něho jako pohyblivé figurky. Ano, ani když položili Mařenku do rakve, přišli do statku kněží, zpěváci a hudebníci, nechtěl děsné té skutečnosti uvěřiti. Teprve když se vrátil z pohřbu domů, sedl se zetěm ke stolu, podíval se na místo, kde Mařenka sedávala, tu teprve poznal, že to skutečnost — děsná skutečnost! Tu teprve vyhrkly ubohému starci slzy z očí jako bohatý hrách; položil si hlavu na místo, kde Mařenku chovával, a kde ona jej tak často nazývala svým drahým tatíčkem. Zet nemohl se zdržeti, aby nezaplakal s ním. Bylo mu opuštěného starce srdečně líto. „Upokojte se, tatínku“, konejšil jej, jako by k němu mluvil ústy zemřelé ženy své. „Zaříkám se vám pro tu lásku, již jsem Mařenku miloval, že vás budu mítí rád, jako bych vlastním synem vašim byl, a nikdo vám nesmí ani vlasu na hlavě skřiviti!“

Mladý Vrba plnil po dlouhý čas tento svůj slib. Choval se k starému tchánu — výměnkáři šetrně, ano laskavěji nežli za živobytí ženina. Věděl dobře, že by každé příkřejší zacházení v jeho opuštěnosti tím bolestněji se ho dotklo. Byl by snad slibu svému na vždy dostál, kdyby se v to byli nevložili cizí lidé.

Sotva uplynulo od smrti Mařenčiny několik neděl, začali rozliční dohazovači a různé dohazovačky do statku Vrbova docházeti, zasazující se s veškerým úsilím o to, aby mladého hospodáře znova oženili. Odbyl je s počátku, aby se neopovážili s takovou mu přicházeti, kdežto na čerstvém rově Mařenčině ještě ani travička nevyrazila.

Leč dohazovači jsou jako kočky: vyhoď ji oknem, přijde dveřmi. Dohazovačka Viktorka měla pro něho nevěstu ze statku, která přinese deset tisíc zlatých věna, a co peřin, šatstva, plátna a jiných a jiných věcí! Dohazovač Tóma, jemuž pro jeho spěšnou chůzi vesměs Tóma Běhavý se říkalo, poučoval Vrba, aby při ženění na peníze se neohlížel, nýbrž hleděl dostati dívku dobrého srdce, třeba chudou, aby byla hodnou matkou sirotečkovi po Mařence. Bohatá by dělala fuky, dbala by jen o svoje děti, sirotkovi by nepřála, ano dokonce by jej šidila. Usedne-li na statku chudá, bude to považovati za dobrodiní, bude si vážiti muže i jeho dítěte po nebožce. Vi o takové dívce, jest to Žaludova Bětuška, dcera chalupníková, chudá sice jako myška v kostele, ale svou dobrotou srdce převáží deset dívek statkářských.

Jakkoliv se Vrba dohazovačům bránil, zdravému náhledu Tómovu musel chtě nechtě v duchu přisvědčiti. Tóma věděl, že jednou ranou strom nepadne a že i kapka dešťová časem ten nejtvrdší kámen vyhlodá, a proto nepozbyl ani dost málo myslí, když se mu jeho první, druhá i třetí výprava u Vrby nezdařila. Od Žaluda měl slíbeno tajně padesát zlatých, když to skupluje; a pro padesát zlatých by se byl dal Tóma desetkrát vyhodit, pálit a řezat, a proto ho pouhé odbytí slovy tak příliš nezastrašilo.

Bětuška začala také hned do statku dobíhati a to jen „k vůli tomu ubohému sirotečkovi.“ Když si to začal Vrba zapovídat, aby nepřišel ve špatnou pověst, dokázal mu Tóma jako na dlani, že jest to zcela v pořádku: Někoho u dítěte míti musí, a tehdy by si lidé oň mohli

své jazyky brousiti, kdyby dítě zanedbával, ano je snad zahynouti nechal.

Tak se stalo, že od smrti Mařenčiny neminulo ani půl roku a Žaludová Bětuška stala se ženou Vrbovou. Tím způsobem octlul se starý Vopálka u cizích lidí.

S počátku chodilo vše dobře. Bětuška byla jako máslo k muži, k dítěti i k starému výměnkáři. Teprve po roce začala vystrkovati růžky. Jala se neobmezeně vládnouti a poroučeti, dokládajíc, že má k tomu právo, jsouc na statku selkou. Sháněla a hamonila, ale hlavně proto, aby mohla plným rukama dávatí otei a matce, kteří měli ještě půl tuctu nedospělých dětí na krku. a všickni byli ustavičně plni hladu. Padesátka, již dal Žalud Tómovi za skuplování, začala baráčníkovi nésti hojně úroky. Odnášel ze statku za dne i v noci jako velká voda, až se prohýhal. Děti byly na statku jako žravé kobylinky. Ovoce v zahradě srážely a snědly dříve než uzrálo; po pekárně chleba bylo vždy pryč, jako když prsty zaluskuje. Na statku nebylo ani dostatek omastku, neboť žravá Žaloudata vypila a snědla mléko, dříve než se na něm smetana ustála. Že měla nová hospodyně hladové bratry a sestry své raději a jim spíše doprála než sirotkovi po Mařence, nemusíme ani dokládati.

Ještě bylo hůře, když přibýly děti vlastní. Tu zvláště starému výměnkáři nastaly trpké časy. Jídlo se mu oddělovalo a sice vždy jen tolik, co zbylo po Žaludatech, výměnek se mu dával jen jako almužna. Obilí se vybralo vždy to nejhorší, odměřilo se velmi skoupě, a „hodná“ hospodyně nejednou řekla, že je ten „dědek“ ujídá, že by dala s radostí na modlení, kdyby juž jednou jel k Abrahamu.

Vrba se čím dál lépe přesvědčoval, jak ta hodnota a skromnost chudé dívky ve skutečnosti vypadá, usedne-li na bohatém statku.

III.

Tato historie statku Vopálkova tanula Jiroušovi na mysli, kdy zamyšlen tudy se ubíral. Měl namířeno na Zalánky, aby starého kamaráda potěšil a jej přiměl, aby opět na statek se vrátil. „Musím mu zase na statek dopomoci, — musím, — kdybych měl použití i nějaké lsti nebo úskoku,“ mluvil v duchu sám u sebe.

V tom se vyvalil ze statku starý Žalud, nesa na hlavě otep jetele, v níž byla jeho hlava zabořena, tak že mu nebylo ani oči viděti.

„Holá! zde bych mohl svůj manévr začíti dříve ještě, než budu s Vopálkou mluvit,“ pomyslně si Jirouš a pozdravil:

„Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!“

„Až na věky!“ ozval se zpod otepě hlas Žaludův, hlava se zpřímila a dvě malé oči zamhouraly ne příliš přívětivě na pozdravujícího.

„Pro kravičku? Ta vám asi hojně dojí, když jí takové otýpečky přinášíte?“ promluvil Jirouš.

„To jen tak jednou za čas,“ odvětil Žalud, „člověk musí někdy tomu dobytečku „podchmátnout,“ vždyť nás ta naše „hnědka“ živí!“

„A kdyby to bylo také každý den, což pak to Vrbovům udělá?“ odbočoval ve své řeči Jirouš, aby přišel tam, kam vlastně mířil. „Zvláště nyní jim bude

hej, když se zbavili starého. Měli to na statku pravou železncu krávu.“

„Ba měli. Zaplat Pán Bůh!“ přikývl Žalud.

„Já řku, Žalude, jak to vlastně s Vopálkou vypadá? Vy to budete nejlépe věděti. Jest skutečně ze statku pryč na čisto, nebo jen tak na polovic?“ tázal se Jírouš.

„Docela, na čisto!“

„A truhlu si také odvezl?“ pokračoval Jírouš.

„Také,“ odvětil Žalud.

„I to je zpropadené! — To je chyba, velká chyba!“ začal se Jírouš ošívát a škrábat za uchem, jako když někdo vyvede velikou hloupost a pak jej to mrzí. „Vopálka si mohl tihnouti kam chtěl, jen truhlu mu neměli vydati. Truhla měla zůstat na statku.“

„Což je na té truhle, že si o ni tak vedete?“ tázal se pln nedočkavosti Žalud a sundal otýpku s hlavy, neboť ho rozmluva s Jíroušem začala zajímati. „Byla to truhla stará,“ řekl, „zeleně natřená se žlutými květy. Takové se nyní již ani nedělají. Snad si ji dal Vopálka dělat již tehdy, když se ženil. Nedal bych za ni ani dva zlaté!“

„Inu truhla, — což je o truhlu, ale co bylo v ní!“ Po těch slovech se Jírouš opatrně na všechny strany rozhledl, aby jich snad někdo neposlouchal a přikloniv se k hlavě Žaludově, řekl přitlumeným hlasem: „Vopálka měl ve své truhle poklad!“

„Ha, ha, ha! poklad, za který bych nedal ani tuto otep jetele,“ rozesmál se Žalud. „Těch několik starých knih a kloců by věru za tuto otep nestálo.“

„Pustil někdy Vopálka někoho do své truhly?“ tázal se Jirouš.

„Nepustil.“

„Prohledl někdo někdy jeho truhlu důkladně, aby mohl s jistotou říci, co v ní má?“

„Neprohledl, neboť nosil klíč ustavičně u sebe, ano když šel spat i do postele pod polštář si jej dával.“

„Nuže, vezměte rozum do hrsti a řekněte, bude-li někdo tak pečlivě truhlu hlídat a opatrovat pro několik starých knih a kloců?“ tázal se Jirouš.

Žalud kroutil hlavou a škrábal se za uchem.

„Že by tam byl měl jako peníze, myslíte?“ tázal se Žalud.

„Jakž jinak!“ Jirouš na to.

„Kde by je byl vzal?“

„Hm, zanechají někdy tisíce žebráci,“ vykládal Jirouš, „nad to aby statkář, jenž tak dlouho na statku hospodařil, kde byly ještě lepší časy, nemohl peněz zanechat! Mohou to býti také spořitelní knížky. Vopálka nebyl tak na hlavu padlý, aby nevěděl, kde jest v městě spořitelna a kde se tam peníze ukládají. Peníze měl, musel míti! Již jeho nebožka žena mi vypravovala, že pro každé dítě, dříve ještě nežli začne choditi do školy, hledí jistou částku jako věno zahospodařit. A umřely mu, jak víte, dívky tři, Mařenka byla čtvrtá a nejmladší. Počítejme, že uložil pro každé jen pět set zlatých, připočítejte k tomu úroky za tolik let — máte tu hezkou sumičku peněz.“

Žalud sklopil hlavu a zamyslíl se. Po chvíli se ze svých myšlének vytrhl a řekl:

„Aj, nyní se mi v hlavě rozsvítlo — proto tedy vždy děti od truhly honil, a proto ta nevole, když se mu hospodář zmínil, aby si odnesl truhlu na půdu. Nežli by to byl učinil, šel raději k Prokopcovům.“

„Nu ano, ano,“ přisvědčoval Jirouš. „Starý Prokopec má za ušima, ví dobře, proč tam Vopálku lákal. Inu moudrý chybí jen jednou, ale chybí hodně. Vrhovi vyvedli náramně hloupý kousek, že Vopálku s truhlou propustili.“

Žalud se znova poškrábal za uchem, chtěl se vrátiti do statku, aby za tepla mladým oznámil, jak hrozitánskou hloupost vyvedli, pak si to ale rozmyslil, vzal otep opět na hlavu a ubíral se ke své chalupě, co zatím Jirouš, potutelně se usmívaje, za statkem zmizel.

IV.

Vopálka seděl právě před chalupou Prokopcovou na lávce, kdy Jirouš tam byl dorazil.

„Kde jste se tu u všech všudy octnul, Vopálko?“ tázal se.

Vopálka pozvednul šedivou hlavu, zakýval jí a smutně zašeptal:

„Ano, ano, až tam to se mnou došlo, jsem v podobě.“

„U všech černých, to nesmí býti, abyste vy, starý hospodář, na sklonku svého života po cizích světnicích se potloukal!“ zvolal Jirouš všecek pobouřen.

„Já se s nimi handrkovati nebudu, chci míti svatý pokoj,“ řekl Vopálka.

Po té vypravoval starému druhovi, jak se mu poslední čas na statku vedlo, a jak se stalo, že se ze statku vystěhoval. Jirouš pohlížel za vypravování soustrastně na starého kamaráda, přisvědčoval hlavou a sosnoval v hlavě své plány. Když Vopálka domluvil, zvolal zcela rozhodně a určitě:

„Vy se do statku vrátíte!“

„To bych si dříve dobře rozmyslil, než bych tak učinil,“ odvětil Vopálka.

„A kdyby vás prosili?“ tázal so Jirouš.

„To se nestane,“ Vopálka na to.

„A kdyby vám přislíbili a se zapřísáhli, že s vámi budou zacházeti jako s malovaným vajíčkem?“ dodal Jirouš.

„To by se dříve musel stát zázrak,“ odvětil Vopálka.

„Zázrak se nestane,“ promluvil Jirouš, „a přece vás budou prositi, na vás dotíráti, abyste se vrátil a budou vám slibovat hory doly. Vy však dělejte milosti a dokud vám svatosvatě přede mnou a před Homolou neslíbí, že se k vám budou chovati jako k někdejšímu držiteli statku, jako k otci, any povinnosti dítek na ně přešly, dotud nechtějte o návratu ani slyšeti. Jako potupný odchod váš zavinili, tak vám musí čestným návratem zjednati zadostučinění; odvézti, slavně do statku odvézti vás musí!“

Na to vypravoval Jirouš, jak celý plán osnoval. Vopálka příkyvoval za vypravování hlavou, spokojeně se usmíval a bylo znáti, že se trudné jeho myšlenky upřímnou soustrastí a přispěním přítelovým v nouzi rozplývají jako mraky na zachmuřeném nebi. Přece

měl však jednu námitku. Smyšlénka o pokladech v jeho truhle byla by lží, a lži se nesmíme nikdy dopustiti, bychom jí i bližnímu prospěti mohli.

Jirouš mu však hned tuto námitku vyvrátil. „Neříkal jste často, a neřekl jste ještě před chvílí, že považujete své knihy za pravé poklady, které byste s truhlou na půdu mezi staré haraburdí nedal za žádnou cenu? Nejsou vám dražší, než peníze? Nuže, jaká tedy lež? U někoho má cenu jen mrtvý kov, obilí, dobytek — jako u Vrbů, u jiného kus jídla, nebo kus píce pro dobytek, jako u Žaluda, jinému jest několik starých knih milejších nad zlato a nad stříbro, a to jste — vy. A uškodíte tím snad někomu, zejména Vrbovům? Ani dost málo! Dají vám jen to, co vám právem božským a lidským náleží, napravíte je, aby se na vás neprohřešovali!“

Proti tomuto moudrému výkladu neměl Vopálka již čeho namítati, a prohodil jen, že rád uvidí, jak se plán Jiroušovi vydaří.

V.

Několik dní na to setkal se Jirouš opět s Homolou, a jak se věci mají, tomuto obšírně vyložil.

„Podívám se k Vrbovům za nějakou záminkou,“ nabízel se Homola, „abych zvěděl, jak na ně slova Žaludova působila.“

„Jděte, aby se nezdálo, že vím o pokladu v truhle jen sám,“ vybízel ho Jirouš.

Homola vešel do statku Vrbova za nedělního odpoledne. Všude bylo ticho jako po vymření.

„Pochválen buď . . .!“ pozdravil, vstoupiv do velké světnice, v níž seděl za stolem zamýšlený hospodář a na lavici u kamen jeho žena. Byli oba rozdurděni a mračili se na sebe. Měli právě před tím mezi sebou spor, k němuž zavadal příčinu Vopálka — vlastně jeho truhla.

Žalud totiž Vrbovům za tepla sdělil, co byl od Jirouše slyšel. Ani jim na mysl nepřipadlo, aby o pravdivosti slov Jiroušových pochybovali. Ano, když si připomenuli, jak si starý vždy o truhlu vedl, jak dlouho na statku hospodařil, jak spořil, rozbřesklo se jim na jednou v hlavě a přicházeli čím dál tím více k přesvědčení, že starý Vopálka peníze má, mítí musí. Kde? Měl je uzavřené v truhle. Kdyby byl na statku zůstal a tam zemřel, byla by truhla připadla jim, takto ji však i s obsahem může odkázati cizým lidem, zejména Prokopcovi. I chytali se za hlavu a mrzeli se sami na sebe, že Vopálku s truhlou ze statku propustili. Jak to již obyčejně bývá, když dva vyvedou nějakou hloupost, tak to bylo i zde: jeden dával vinu druhému. V tom právě vešel Homola.

„No, zde je smutno, jako kdyby byl zrovna někdo zemřel,“ promluvil Homola, po světnici se rozhlížeje.

„Je to už nějak takové,“ odvětil hospodář. „Právě jsme si to zde se ženou povídali. Co se nám náš starý odsud vystěhoval, jako by na statek hodil černé sukno. Všude jest takové ticho, jako by se rázem zastavil mlýn, jako by zastavil hodiny, jejichž šukání jsme si byli uvykli. Jak živ bych si byl nepomyslel, že mi bude po starém tak smutno. I ty děti jsou všechny jaksi za-

raženy a není jim tak veselo jako bývalo jindy. Zvláště Vojtíšek po nebožce si o dědečka zle vede. Hned jak odešel, věšel se na mne a vedl pořád svou: „Kde je „dede?“ kdy přijde „dede?“ Chlácholil jsem ho, že dědeček někam šel, a že mu něco pěkného přinese. Nic naplat! Rozplakal se, že „dede“ odešel, a že již nepříjde. Jak ty děti hned všechno tuší! Až mne slzy nad tím broučkem polily.“ —

„Ty bys se pořád s tím klukem jen mazlil,“ vpadla do toho mrzutě žena.

„Ty zase ne, poněvadž k němu lásky nemáš. Tobě jsou milejší Žaloudata. Měl jenom mne a dědečka, a když mu tento odešel, má příčinu, aby si vedl,“ odvětil Vrba.

„Mám dost starostí se svými dětmi,“ odsekla rozdurděná hospodyně, že jí muž vyčítá bratry a sestry.

„A Vojtíšek není tvůj?“ otázal se s vyčítkou muž. „Nač jsi se tedy stala mou ženou? Proč jsi mi před svatbou slibovala, že se o dítě jako vlastní matka starati budeš? Inu ovšem — macecha, macecha!“

Poslední slova mladou Vrbovou zle dopálila, chtěla již mužovi ostře odseknouti, tu se v to však vložil Homola, pozoruje, že to jde mezi Vrbovými do tuhého.

„A nějak prázdno jest zde také, jak pozoruji,“ promluvil, upíraje oči na místo, kde stávala Vopálkova truhla.

„I u šlaka! teď se rozpomínám, co zde schází — zde stávala Vopálkova truhla! Kde pak ji máte?“

Manželé na sebe významně pohledli.

„Tu to vidíte, sousede,“ začala Bětuška, „můj si o dědka tak vede a on k nám byl tak hodný, že nám zde ani tu starou truhlu nenechal. Na statku mají takové staré věci vždycky zůstatí, už jen pro to, aby si člověk častěji na bývalé hospodáře vzpomněl.“

„Ó něžná dušinko,“ myslil si v duchu Homola, „ty toužíš po jiné vzpomínce, nežli jest truhla, po penězích totiž, jež v ní tušíš.“ Pozoruje Homola, že lesť Jiroušova neminula se účinkem, ujal se znova slova:

„Inu pravda, truhlu jste neměli starému žádným způsobem vydati. Udělali jste hrozitánskou chybu, které budete jednou hořce pykati. Kdož může říci, že starý Vopálka neměl v truhle uložených hezkých pár zlatých, které by vám byly jednou připadly; takto však — inu vyvedli jste hlouposť.“

„Zdali by se to nedalo ještě nějak napravití?“ tázala se hospodyně.

„Dalo, kdyby se k vám Vopálka znova přestěhoval,“ odvětil Homola. „On jest však, jak dalece ho znám, tvrdá palice; co si jednou umíní, to provede, kdyby se někdo před ním na hlavu stavěl.“

Na to jal se Vrba mluvití s Homolou poněkud přitlumenějším hlasem, aby toho žena neslyšela. Žádal a prosil totiž Homolu, aby Vopálku jakožto jeho starý kamarád požádal, aby se do statku opět vrátil. Homola kroutil ustavičně hlavou, odmítal jeho prosbu a dokládal se svatosvatě, že Vopálka tak neučiní.

Homola odešel ze statku již za soumraku a ubíral se přímo na Zalánky k Vopálkovi, aby ho zpravil, jak si u Vrbů o jeho truhlu vedou.

VI.

Minul týden a na statku Vrbově bylo pořád smutno, jako by na něj někdo kus černého sukna byl hodil. Zvláště Vojtišek nebyl k upokojení. Ustavičně se s pláčem na otce věšel a opakoval: Kdy už „dede“ přijde.

Když už to nemohl Vrba déle vydržeti, odhodlal se k nemilému kroku, že k Vopálkovi dojde a ho požádá, aby se k nim na statek vrátil. Ještě mu nikdy nepřicházel ten kousek cesty na Zalánky tak dlouhý, jako tentokráte. Každému svému kroku musil činiti násilí, aby se dostal k cíli. Jakýsi lepší duch — svědomí mu říkalo, aby šel, že koná jen svou povinnost, napравuje, co byl pokazil, stud zase mu kroky poutal a jej zdržoval. Uposlechl rádce prvnějšího a dorazil na Zalánky.

Vopálka přijal zetě přívětivě. Když mu byl zeť příčinu, za kterou přichází, s mnohými okolky pověděl, usmívaje se a přikyvuje šedivou hlavou, řekl takto:

„Jest mi podivno, že nemůžete beze mne na statku vydržeti, kdežto jsem tam byl jako páté kolo u vozu. Že chlapec po mně touží, se nedívím, ono i dítě dobře pozná a ví, kdo je má upřímně rád. Ó to neví nikdo z lidí, to ví jen Bůh a já, co se v mém srdci dělo, když jsem odjížděje na toho chlapce se požíval. Viděl jsem v té jeho tvářiče a v těch očích tvář své nebožky Mařenky, vaší ženy. A všecko, nač jsem jen popatřil: i ty stromy v zahradě, jež jsem tam byl nasázel, i to kamení ze stavení, jež jsem tam byl svázel, postavily se mi v cestu, rozprostřely proti mně náruč a volaly: „Co děláš? Kam to jdeš? — Do podruží?

Ty šedivá hlavo, ty bývalý hospodáři, do podruží?
„Ano, ano, tak se časy mění, moji drazí,“ odpovídal
jsem jim v duchu a jel jsem. Jel jsem jako slepý a byl
bych jel rád na konec světa, abych nemusil viděti místo,
kde se mi dostalo takého nevděku . . .“

Stařec se odmlčel a oči jeho se zalily slzami.

„Tatínku, zapomeňte na to,“ oslovil jej vlídně zeť,
„vraťte se k nám, udělejte to k vůli mně, víte, že já
nejsem tak vinen, jako to plemeno Žaludovo.“

„Zpomeňte si, co jste mi sliboval po pohřbu Ma-
řenčině,“ počal znova stařec, a jak jste slibu tomu
dostál. Držel jste se Žaludovými také proti mně.“

„Chyba se už stala, dá se však ještě napravit,“
omlouval se znova zeť. „Všecko se napraví, žena vám
nesmí ani stéblo do cesty vložit, jen se vraťte.“

„Ne, ne,“ odpíral stařec. „Já vám odpustím oběma,
ale nechte mne, zůstanu zde, neboť jsem spokojen. Kdo
ví, jaké by to zase bylo.“

Tak pochoďil Vrba při první své návštěvě. Zim-
nice lakoty a hrabivosti zmítala ženou jeho čím dál tím
prudčeji. Nedala muži odtuchy. Za několik dní po
té, musil se znova k Vopálkovi vydati. Zastal tam právě
Jirouše. Nečinil z toho před tímto tajemství, proč
přichází, a jal se hned opět Vopálkovi domlouvati,
aby se k nim vrátil, bera si při tom Jirouše na pomoc.
Ten mu skutečně na oko pomáhal. Vopálka zůstal ne-
úprosným jako předešle.

Žena vymyslela zatím doma zvláštní plán. Jakmile
muž odešel, Vojtíška pečlivě umyla a učesala a oblek-
nuší ho do svátečních šatů, vydala se s ním za mužem
na Zalánky. Po cestě chvíli ho nesla a chvíli vedla,

ale při tom neunavně jej učila, aby, až na Zalánky přijdou, ustavičně volal: „Dede k nám! Dede k nám!“ Nejvíce jí bylo k zlosti, že hošík sotva čtyřletý nedovedl dobře vyslovit slovo „truhla,“ čemuž ho také ustavičně učila.

Tento manévr pomohl. Jakmile hošík dědečka spatřil, tleskal ručkama, plakal radostí, zavěsil se mu okolo krku a volal ustavičně: „Dede k nám! Dede k nám!“ Starý Vopálka se stal v té chvíli dítětem a plakal s ním.

„Alespoň tomu dítěti byste to mohl udělati k vůli,“ promluvila Vrbová, utírajíc si zástěrou oči, „jen se podívejte jak si o vás vede. Kámen by se lítostí pohnul.“

„Nuže, kmotře, mohl byste jim to udělati k vůli,“ promluvil Jirouš „a zkusiti to na nějaký čas. Věci si zde nechte, a když by se vám nelíbilo, můžete se zase vrátiti.“

„Jaké pak věci?“ vložila se v to Vrbová. „Má zde jen truhlu, a tu bychom mohli vzíti také hned s sebou. Vzali bychom ji s mužem, každý za jeden kruh, tatínek nemusí ani na nic sáhnouti. Postavíte si ji u nás ve světnici, kam budete chtít, nikdo se vám ji nesmí ani dotknouti. Kdybyste se snad hál, že by se vám zaprášila, přikreju vám ji bílým ubrusem.“

Vopálka se při těchto slovech potměšile usmál a pohlédl významně na Jirouše, který se také úsměvu nemohl zdržeti.

„Ne, ne, truhlu sebou nevezmu,“ odpíral Vopálka. „Když si tedy přejete, abych u vás byl, půjdu, ale truhlu zde nechám. Prokopec bude tak hodný a ten kouteček jí popřeje.“

„I s radostí!“ ozval se starý Prokopec, věda taktéž dobře, oč běží.

Obličej lakotné Vrbové se zasmušil a zbledl jako by jí byl někdo uhranul. Chtěla mít truhlu, a zatím šel Vopálka sám.

Poněvadž Vojtišek na starce ustavičně škemral: „Dede k nám!“ řekl Vopálka: „Nuže tedy s Pánem Bohem, pojďte!“

Vrbové se nechtělo. Chtěla něco říci, ale nevěděla, jak by to vyvedla. Konečně jí přece něco moudrého napadlo. Řekla totiž: „Máte-li pak, tatínku, klíč od truhly, abyste ho zde nezapomněl?“

To starého Prokopce urazilo.

„Hlele! co pak si myslíte, že jsme tak nenechaví?“ obrátil se urputně k selce. „Mohl by mít v truhle tisíce, a klíč u ní ve dne v noci, nikdo se mu ničeho ani netkne.“

„Já jsem jen myslila, jako“ — — odvětila rozpačitě a odmlčela se.

Šli. Vrba byl skutečně potěšen, že se k nim Vopálka vrací. Žena se tvářila kysele a každý by jí byl mohl z tváře vyčísti, co si asi ve své černé duši myslí. Asi toto: „Dědek tam mohl zůstat, jen kdybychom byli dostali truhlu! Vyvedli jsme teď větší hlouposť, nežli dříve; dědka si uvážeme znova na krk, a peníze kdo ví kdo shrábne.“ —

VII.

Starému Vopálkovi vrátili se staré blažené časy. Vedlo se mu opět tak, jako za živobytí Mařenčina. Mladí se k němu měli vlídně a laskavě, ani pohledem mu nikdy neublížili. Jídal s nimi opět při stole, přáli mu, lichočili se k němu, pomýšlení by mu byli učinili.

Ačkoliv od přistěhování Vopálkovo na statek byl uplynul rok, měl truhlu svou pořád ještě u starého Prokopce na Zalánkách. Přinesl si odtud šaty a jiné věci, jichž potřeboval, ale truhlu tam nechal. Truhla právě byla ta zázračná jiskra, která oheň lásky v srdci mladých k opuštěnému starci rozdmýchala. Truhla, čili její domnělý obsah, zjednaly mu opět příjemné živobyty. Zvláště Vrbová činila Vopálkovi pomýšlení, aby jim jednou truhlu a co obsahuje, odkázal. Nejednou Vopálkovi mezi tím rokem domlouvala, aby se tak často na Zalánky netrmácel, truhlu si vzal do statku a ušetřil si tak namahavých cest. „Přivezu ji až bude k tomu čas,“ odvětil po každé Vopálka.

Bylo již na podzim a začínaly dlouhé večery. Jednoho takového večera oba staří přátelé: Jirouš a Homola přišli Vopálku na statek navštívit. I mladí oba byli ve světnici.

Jirouš se zmínil, jak dne nápadně ubývá, a jak jsou již večery dlouhé. Dále řekl, že by si je mohli krátkit užitečným a zábavným čtením. Pak obrátiv se k Vopálkovi řekl:

„Mohl byste také už jednou tu svou truhlu s těmi starými poklady od Prokopců přivést, ukrátili bychom si chvíli hned.“

Jakmile uslyšela Vrbová o truhle a pokladech, srdce v ní radostí zaplesalo a nemohla se zdržeti, aby se neozvala:

„Což jsem se už dědečka naprosila, aby truhlu přivezl, on mi to však nechce udělati k vůli.“

„Inu nedívím se,“ ozval se Homola, „bojí se, kdyby vám zde zase překážela, že by jí musel znova na tračce vléci na Zalánky.“

„Ó to se už do nejdelsí smrti nestane!“ zapřísahala se žena. „Truhly se mu nesmí nikdo ani dotknouti a dědečka budeme stále tak obsluhovati, jako to činíme nyní. Nikdo mu nesmí ani vlasu na hlavě skříviti. Není-liž pravda, muži?“

Vrba taktéž svatosvatě sliboval, že starého vyměnkáře s pravou dětinnou láskou až do smrti dochovají.

Starí druzí významně na sebe pohlédli a přísvedčili hlavami.

„Nuže, slibujete to před námi, my jsme toho svědky,“ ozval se Jirouš, „a sami se vši rázností starého přítele se ujmem, kdyby se mu ještě to nejmenší příkoří mělo zde státí.“

„Nestane, nestane!“ slibovali mladí jako jedněmi ústy.

„Nuže, udělejte jim to tedy k vůli a přivezte sem svou truhlu!“ vybízel Jirouš Vopálku.

Vopálka seděl zamyšlen se sklopenou hlavou. Pak se narovnal a řekl takto:

„Přivezu tedy truhlu zítra. Ale to mi zde slibte, že kdybych měl dnes neb zítra duši vypustiti, truhla se bez vaší přítomnosti neotevře, abyste ten poklad mladým jak náleží vysvětlili a odevzdali a nějaká kletba neb zlořečení se nevysylalo za mnou na věčnost. Kdybyste měli zemřítí dříve nežli já, ustanovím si k tomu jiné dva starší sousedy.“

Starší soudruzi se uvázali v tuto povinnost a mladí svatosvatě příslibili, že truhly bez jejich přítomnosti neotevrou.

„Dojedu tedy pro ni zítra s trakařem,“ sliboval znova Vopálka.

Než aby Vopálka sám pro truhlu jel, nechtěli ani hospodář ani žena jeho žádným způsobem připustiti. Jest to jejich povinností, aby mu ji opět zpět přivezli. Vopálka se nemohl jejím nalehavým prosbám ubránit a svolil.

Na zejtří byl pro starého Vopálku, Jirouše a Homolu a mladé Vrbové přímo den sváteční. Oba staří druhové dostavili se svátečně oblečeni v určitou hodinu k Prokopcovi na Zalánky. Brzy přijel tam Vrba s vozem, taženým statným běloušem, a také žena jeho s Vojtíškem se dostavili. Truhla za velké opatrnosti jako nějaká posvátná věc na vůz se naložila. Vrbová rozeštrěla přes ni bílý ubrus, jež sebou z domova byla přinesla, a všickni kráčejíce jako čestná stráž vedle vozu, doprovázeli u vítězoslávě Vopálku a jeho truhlu do statku. Lidé vybíhali ze stavení, stavěli se v skupinách na návsi a druh druhu povídal a ukazoval, že vezou Vopálkovu truhlu. Tak dostalo se starému ubožákovi zadostučinění, jakého se ani nenadál.

Truhla postavena ve světnici na přední místo, bílý ubrus zůstal na ní prostřen ustavičně a každý ve statku považoval ji za věc nedotknutelnou, jako by to byl nějaký posvátný oltář.

Jirouš a Homola začali opět docházeti k Vopálkovům na besedy, jako bývalo za starých dobrých časův za nebožky Vopálkové. Starý Vopálka vyndal po každé nějakou ze svých „kronik“ a něco četl. Kdykoliv takto truhlu otevřel, pošilhávala po každé hospodyně úkosem na její dno, jest-li se jí tam ten poklad nezaleskne, ale nemohla se nikdy ničeho dohleděti. „Má ty

bankovky asi mezi listy, nebo chová ty spořitelní knížky na samém dně truhly," tak se konejšila.

A hle! div divoucí, i ženě Vrbové se to říkání začalo líbiti! Nejednou vzala starému Vopálkovi knihu z ruky nabízejíc se, že bude čísti místo něho, neboť mu zrak již dobře nesloužil. Jí to šlo i za dobrého zraku hůř než jemu, neboť místo školy pásala husy a tudy se špatně čísti naučila. Než časem se do toho vpravila a šlo jí to dosti hbitě. Pak měla z knih dvojnásobnou radost. Ano skoro div se stal, neboť Vrbová, z pokolení Žaludova, začala doznávat, ano jednou se s tím zřejmě pronesla, že kdyby Vopálka kromě svých knih nic jiného v truhle neměl, nikdy toho litovati nebude, že jej do statku opět vzali, neboť jsou knihy jeho pravým pokladem. I k Vojtíškovu, již ze samé šetrnosti k dědečkovi, měla se laskavě, jsouc mu pravou a starostlivou matkou. Také hospodářství na statku lépe se dařilo, neboť Žalud zemřel a Vrbová měla Žaloudata sama k tomu, aby šly do služby a na učení, aby si dovedly také vydělati kus chleba a statek ustavičně nevyjídaly. Co všecko působila ta Vopálkova truhla!

VII.

Bůh popřál starému Vopálkovi ještě pět let klidného a spokojeného života. Roznemohl se a bylo pozorovati, že to s ním jde k poslednímu koncům. Vrbovi manželé jej ošetřovali se vši pečlivostí. Ustlali mu ve světnici, děti tam nesměly ani vkročiti, aby dědečka neznepokojovaly, zavolali mu lékaře a dali jej k vlastní jeho žádosti sv. svátostmi zaopatřiti.

Jednoho dne, když se mu poněkud ulehčilo, požádal mladé, aby mu dali na postel prkénko, papír, inkoust a péro. Učinili tak s největší ochotou. Vyšli na chvíli ze světnice, aby ho nevytrhovali. V síni si šepťali, že dědeček píše svou poslední vůli, a v ní jim svůj poklad odkazuje.

Když byl Vopálka ukončil, dal si zavolati Vojtíška, odevzdal mu klíč od truhly, aby ji otevřel a papír jeho rukou popsaný tam položil.

Pak se rozloučil se všemi, mladým děkoval za vše, co mu dobrého byli prokázali, dětem dal požehnání a tiše v náručí svých milých zemřel.

Odbyl se slavný pohřeb.

Starší dva soudruzi zesnulého: Jirouš a Homola dostavili se do statku, aby poslední vůli jeho uvedli ve skutek. Vrbovi se do té chvíle truhly ani netkli. Teprve nyní se otevřela. Jirouš vyndal odtud papír, ježž byl na vrchu nalezl.

„Aj, poslední vůle!“ zvolal, rozbaluje papír.

„Přečtete ji,“ vybízel Vrba.

Jirouš přečetl, co bylo na papíře. Stálo tam tučnými písmenami schvělou rukou napsáno:

„Cti otce svého i matku svou, abys dlouho žil a dobře se ti vedlo na zemi. Ctilijste mne jako otce, a Bůh vám dá zajisté požehnání své, což jest poklad nejlepší.“

Vrbovi i ženě jeho zaleskly se slzy v očích.

Jirouš vyndával po té z truhly knihu za knihou a složiv je pěkně v řadě na stůl, řekl: „Zde jsou ty ostatní poklady Vopálkovy, nemají-li pro vás ceny, odkoupím vám je, zač budete chtít, abyste něco po Vopálkovi zdědili.“

„Nedám jich za žádnou cenu,“ řekl hospodář, „budou mi drahou upomínkou na otce Mařenčina a jednou at připomínají dětem jejich dědečka.“

Také Vrbová byla srozuměna a oslzela.

Pisatel těchto řádků navštívil před nějakým časem mladého velebníčka Vojtěcha Vrbu. Byl to někdejší miláček starého Vopálky — Vrbův Vojtíšek. Měl skrovný pokojík kaplanský a v něm nejnutnější jednoduchý nábytek; některé kusy, jak mi řekl, náležely ještě panu faráři, který mu je zatím zapůjčil, nežli si bude moci sám věci ty pořídit. Oči mé utkvěly na úhledné hlazené skřínce, zavěšené na stěně a zastřene zelenou záclonou; byl to nejpěknější kousek nábytku v celém pokoji. „A jaké pak to zde máte poklady, že je tak pečlivě opatrujete?“ otázal jsem se, odhrnuje s dovolením majetnickovým záclonu ze skříně.

Tajemství se mi vysvětlilo. Předě mnou bylo ve skřínce pečlivě uloženo několik starých knih: Bible králická, Stará postilla, Pelzlova o Hájkova kronika česká a některé jiné.

„Dobře jste řekl „poklady,“ přisvědčoval mladý kněz, „zdědil jsem je po svém dědovi, otcí mé matky, již jsem nepoznal, platily dlouho za poklady a mně jsou také drahým pokladem, neboť jsou mi upomínkou na děda, na nějž se jen temně pamatuji. Na to jal se velebníček vypravovati o jejich osudech a já mu byl odcházeje povděčen. Dověděl jsem se tak osudy truhly Vopálkovy, kterážto historie mne zajímala. Zajímala-li také laskavé čtenáře — nevím.

Z LASKY K MATCE.

Psáno roku 1883.

S
jím a
z pol
sem ta
a věte
v přel
by se
Y
N
člá div
Op
rychlým
za val. L
s kope
U
slouchal
se kmit
do vůle
M
A
hned!
Vra
když pát

I.

Slunce zašlo. Stíny večerní dopadaly na letní krajinu a stávaly se čím dál temnějšími. Lidé se vrátili z polí a ve vesnici Písčíně zavládl večerní klid. Jen sem tam zaštěkal některý pes, uslyšev zdáli kroky a větre v nich cizince. Hned však umlknul, když poznal v příchozím domácího, a zalezl do svého úkrytu, jako by se styděl, že se zmýlil.

Všude ticho.

Na statku u Záhořů zavrzla vrátka z nich vykročila dívka, nesoucí v ruce uzlík.

Opatrně rozhlédla se na vše strany a pustila se rychlým krokem po návsi. Minula několik stavení a byla za vsí. Běželo se jí to dobře, neboť cesta vedla stále s kopce až do údolí, v němž leží vesnička Doliny.

U poslední chaty dolinské se dívka zastavila a naslouchala. Pak přistoupila k malému okénku, v němž se kmitalo slabé světlo, zaklepala na ně a zavolala do vnitř:

„Maminko!“

„A to jsi ty, Kačenko, mé zlaté dítě? Hned, hned!“ ozval se u vnitř slabý hlas stařeny.

Vrátka zaskřípala a dívka veběhla do chaty, jako když ptáče vklouzne do teplého hnízdečka.

Matka s dcerou octly se v malé světničce.

„Jak se vám vede, maminko, cítíte ještě bolesti jako včera?“

„Celý den jsem vyležela, děvečko. Teprve nyní, když tě opět vidím, zdá mi se, jako by bolesti najednou byly přestaly. Mám radost, že jsi přišla. Ale jak jsi mohla odskočiti? Nebudou-li se po tobě sháněti?“

„Doma neví nikdo že jsem odešla. Pro chvilku nebude zle. Maličko se s vámi potěším a hned zase poběhnu.“

Dívka rozbalila uzlíček a podávala matce, co byla přinesla. Na to promluvila měkkým hlasem, hladce vráskovitou ruku stařenčinu:

„Zde vám přináším polovici svého oběda a zde něco od večere. Jezte, matičko, jezte přede mnou, abych to viděla. Odešla bych nespokojena a ani usnouti bych nemohla, kdybyste těchto soust přede mnou nepožila.“

„Ale dítě, ty mně to necháváš a čím se sama nasytíš? Trpíš snad pro mne hlad.“ —

„Vím-li, že vy jste jedla, samou radostí na hlad zapomenu. — Jezte jen, jezte!“

Stařena si utřela zástěrou oči.

„Pojím, ale teď nemohu samou radostí, že jsi u mne.“

Čtvrt hodiny uběhlo matce a dceři za milé rozmluvy jako minuta.

„Tedy s Pánem Bohem, maminko, s Pánem Bohem, zítra o této chvíli přijdu zase.“

„Přijď, dítě, přijď, ale nepřinášej mi ničeho. Ty musíš pracovat, utrhneš si to od úst — ještě onemocníš,“ napomínala stařenka dceru, jdouc jí otevřít vrátka.

„Toho Bůh nedopustí,“ řekla vděčná dcera. „Nikdy ještě netrestal děti, které pro své rodiče se obětovaly.“

„Mé dobré dítě!“ zvolala radostně stařena a se-
pjala ruce.

„S Bohem, maminko!“

„S Pánem Bohem. Matička Boží tě opratruj!“

Vrátka u chaty zaskřípla a zavřela se.

Světlá postava dívčina mihla se tmou večerní.

Byla za vsí — v polích. Když byla kus cesty uběhla,
ještě se zastavila a ohlédla se po chatě, pod jejíž doš-
kovou střechou bilo pro ni nejvěrnější srdce na světě.
Přitiskla si zástěru k očím. Pak opět ubíhala dále.

Na půl cestě stála na návrší kaplička s obrazem
Matky Boží. Nezastavila se až u ní. Poklekla, sepjala
ruce a upřela oči na obraz milostný, ozářený světlem
měsíčním. Modlila se Za koho? — Za matku.

Ó té vzácné lásky dětinné!

V chatě na konci vesnice spínaly se dvě ruce
k večernímu nebi a s uvadlých rtů zaznívala prosba:
„Bože, odplať mému dítěti vším dobrým!“ . . .

Ó neskonalá láska mateřská!

II.

Že byl večer teplý, seděli lidé na lávkách před domy.

Před statkem Prokūpkovým seděl hospodář a vedle
něho soused Záhoř. Oba kouřili a rozmlouvali o počasí
a denních událostech.

„Máme nyní krásné počasí, jasno a teplo, lepšího
si věru ani přátli nemůžeme,“ podotknul Prokūpek.

„Jen aby nás Pánbůh nenavštívil krupobitím, nebo
přívalem. Po takových parnech obyčejně něco trhne,“
mínil Záhoř.

„Stranami prý již potlouklo,“ ozval se Prokůpek. „Chraň nás Pánbůh!“ zvolal Záhoř. „Měli jsme tak pořád špatná léta. V loni jsme pro samé deště tu Boží úrodu ani pod střechu dostatí nemohli a co jsme svezli, zač to stálo? . . . Daně jsou velké, čeládka žádá čím dál tím větší službu, vydání stále vzrůstá.“

„Ba právě,“ přisvědčoval soused. „Půjde-li to tak dále, zabředne člověk v dluzích.“

„Chraň Pánbůh, zvláště dluhů židovských!“ hrozil se Záhoř. Pak pokračoval: „Největší svízele jsou nyní s čeládkou. Málo pracovati, dobře jísti a brátí velký plat . . . to jsou tři věci, na kterých jako by se ta nynější chasa vesměs byla usjednotila.“

Na druhém konci vesnice rozlehlo se večerním klidem bujaré zavýsknutí, až se to od okolních hor ozvěnou odráželo.

„Vida je, lajdáky,“ pokračoval Záhoř, „v noci se toulati a povykovati, to se jim líbí lépe, nežli pracovati. Ani děvečky nejsou nyní lepší.“

„Kterou nyní máte?“ otázal se Prokůpek.

„Fialkovu Kačenku z Dolin.“

„Ta je tuším děvče spořádané?“

„Také si s ostatními mnoho neudá. Slitoval jsem se nad ní jen pro její matku.“

„Co se stalo její matce?“ obrátil se k Záhoři Prokůpek.

„Co? Což neznáte Fialkovou z Dolin?“ divil se Záhoř. „Muž její byl zedníkem, poranil se při stavbě, dlouho jí stonal, tak že chalupu zadlužili. Zemřel, zůstaviv ji s nedospělou dcerou Kačenkou, kterou jsem vzal do služby. Matku stihla před časem nová rána,

mrtvice jí ochromila pravou ruku, tak že není žádné práce schopna. Jest učiněný Lazar.“

„A holka její by nebyla hodná?“ divil se Prokůpek. „Tomu bych ani nevěřil. Já znám rodinu Fialkovu a slyšel jsem o nich vždycky vše dobře.“

„No, aby byla darebnicí,“ vpadnul Záhoř sousedovi do řeči, „to právě říci nemohu, ale má své „spády“. S počátku dělala svatouška, ani se na krok ze stavení nehnula a nyní tajně ze statku odchází. Ano zdá se mi docela, jako by odnášela věci.“

„Dejte si na ni pozor,“ napomínal Prokůpek.

„To je věc těžká!“ vzdychnul si Záhoř. „Není-li v domě hospodyně a jsou děti, jako u mne, tu má člověk důležitějších věcí plnou hlavu, než blíditi čeládku.“

„Měl byste se oženiti,“ radil soused.

Záhoř znova si vzdychnul. Pak řekl:

„Oženiti se vdovci, má-li děti, jest věc na uvážení. Ženské jsou podivné. Není tak snadno najíti takovou, která by byla řádnou manželkou a zároveň pečlivou matkou.“

„Najde se jich přece ještě dost,“ mínil Prokůpek.

„Dle čeho se tu má člověk řídit, aby nechybil?“ uvažoval Záhoř.

„Mám za to, že náhledy lidské nikdy trvale neupevní blaha rodinného, ani v obci, ani v celé zemi. Blaha rodinné zakládá se na věčně platném a svatém výroku Božím: „Cti otce svého i matku svou“... Není ani možno, aby dívka, která věrně přikázání toto zachovává, špatnou manželkou býti mohla. Tak soudím já a mám o tom mnohých dokladů ze zkušenosti.“

Záhoř se zamyslí. Na chvíli nastalo pomlčení.

V tom jako když se mihne stín, přeběhla temná postava po návsi.

„Také asi některá z té „toulavé chasy,“ podotknul Prokůpek.

„Snad zrovna ta naše,“ řekl Záhoř.

„Dejte si na ni pozor,“ vybízel ještě Prokůpek.

„Dám a ty její spády vypátrám.“

„Dobrou noc!“

„Opatruj vás Pánbůh! Dobrou noc!“

III.

Uběhly čtyry neděle.

U okénka poslední chaty v Dolinách ozvalo se každého večera zaklepání a zaznělo přitlumeným hlasem: „Maminko!“ Štíhlá postava dívčí vklouzla do chaty

Kačenka sedíc vedle matky na lavici, položila si hlavu na její rameno a zahovořila smutným hlasem:

„Modlím se za vás každý večer u kapličky a přece mám o vás strach, matičko. Bojím se, aby se to na statku nevyzradilo, že k vám docházím a jídlo vám donáším. Hospodář by mne vypověděl, služby bych hned nedostala, co bychom si pak počaly? Jen o vás mi jde, drahá matičko, jen o vás.“

„Dáváš mně své jídlo a sama trpíš hlad,“ opakovala matka jako předešle.

„Netrpím. Mohu-li si s vámi chvíli pohovořit jsem spokojena a na hlad si ani nevzpomenu. Jak je vám, maminko?“

„Bohu díky! Cítím opět poněkud vládu v ruce a doufám, že budu moci opět pracovati.“

„Kéž by to dal Bůh! A kdybyste také pracovati nemohla, já vás hlad trpěti nenechám. Z lásky k vám učiním všecko,“

„Dobré dítě! Bůh ti to jistě odplatí . . .“

Žáhoř, vybidnut Prokúpkem, aby si dal na čeládku pozor, sledoval zvláště kroky Kačenčiny.

Jednou se u ní při práci zastavil a pohlížeje na ni za delší dobu řekl:

„Holka, ty nějak bledneš a slábneš; co se to s tebou děje? Jsi snad churava?“

„Nejsem churava a neschází mně nic,“ odpověděla dívka.

„Večer prý se touláš, povídali mně lidé.“

Kačenka mlčela.

„Jídlo prý někam zanášíš.“

Dívka sklopila oči.

„Dej si pozor! Dopadnu-li tě jednou, běda tobě! Na hodinu mi musíš z domu.“

Kačenka se zachvěla.

Proč neodpověděla? Proč nevysvětlila hospodáři, kam večer chodívá a jídlo donáší? Bála se ubožátko, že by jí hospodář ze služby vypověděl, jiné by hned nedostala, anebo dostala daleko. Matka by musela snášeti hlad. Z lásky k matce snesla tiše tyto výčitky. Že má hlad, že jí sil ubývá, věděla sama nejlépe. Ale bylo to pro matku. Z lásky k ní učiní všecko.

Kačenka byla všechna nešťastna, neboť již dva dni u matky nebyla. Hospodář ji bedlivě střehl a proto si netroufala ani na chvíli odejít.

Ó jak jí bylo! Myslíla ustavičně na matku, trápila se, přála si býti ptáčetem, aby k ní doletěti mohla.

Třetího dne večer podařilo se jí šťastně proklouznouti. Donesla matce pokrm, pohovořila si s ní a byla opět blažena. Jen chvíli se zdržela.

Jako duch letěla po návsí, aby vklouzla nepozorovaně do statku.

Již dorazila k domu svého pána. V tom ze zahrádky před statkem Prokúpkovým ozval se drsný hlas mužský:

„Vida tulačku!“

Seděl tam Záhoř se sousedem.

Kačenku bodlo až u srdce. Růměnec jí polil bledé líce a slzy jí vstoupily do očí. Snasla trpělivě i tuto přezdívkou. Nečinila nic zlého, co činila, dělo se jen z lásky k matce! —

IV.

Kačence značně ulehčilo.

Matka se tak dalece ozdravěla, že mohla aspoň přisti a takto několik krejcarů denně si vydělati.

Záhoř si od nějakého času ničeho na statku nevšímal. Měl důležité starosti. Chtěl se oženiti a hledal vhodnou nevěstu. Nehlídal už ani Kačenku a tato mohla bez překážky každého dne k matce odběhnouti.

Chodila však dosud tajně večer a od svého jídla matce donášela.

Ó jak děkovala Bohu a Matce Boží po každé u kapličky za tuto milost! Kéž by jí Bůh větším soužením už nenavštívil. Zasluhovala by to věru v plné míře!

Než úleva v soužení jest jasný paprsek sluneční, jenž najednou vyšlehne, aby jej tím hustší zastřely mraky.

Nové soužení nastalo Kačence. Nejprvé na statku a pak doma.

Se svatby Záhořovy sešlo. Hodlal se oženiti s dcerkou ze zámožného statku. A tu již před samou svatbou dověděl se o své nevěstě, že jest svéhlová, parádnice a marnivá. To ho odstrašilo, že od sňatku s ní upustil. Byl mrzut, nespokojen, rozerván. Potřeboval hospodyně a děti po nebožce potřebovaly matky. Nepodařilo se mu jí najíti. Jak by se nedurdil?

Svou rozmrzelost dával znáti nejvíce čeládce. Poněvadž se mu v hospodářství vše nedařilo, jak by si to byl přál, sváděl to na ni, přísně na ni dohlížel a k práci ji přidržoval.

Zvláště na Kačenku měl bedlivé oko.

Zpozorovav opět, že večer na chvíli odcházívá, přísně jí domluvil a pohrozil, aby si dala pozor, sice že o vánocích, které se již blížily, sváže svůj uzlíček a půjde na čisto.

Ubohá! Matce se v zimě opět přitížilo, tak že jen krátký čas denně přísti s to byla a s velikým namaháním několik krejcarů si vydělala. Trpěla hlad a zimu.

Ó jak to bolelo a trápilo hodnou dceru!

Týden již u matky nebyla, týden ji neviděla. Týden ten jí byl celou věčností. Jakkoli po matce toužila a každé sousto pro ni schovávala, neodvážila se k ní odběhnouti. Blížily se vánoce a hospodář, kdyby ji dopadl, mohl by svou hrozbu provést.

Čekala až na štědrý večer, do něhož scházel už jen týden.

V.

Konečně se přiblížil ten radostný, toužebně očekávaný den, na nějž se těšívají velcí i malí.

Nastala velmi krutá zima. Sníh padal několik dní a pak nastaly prudké vánice, které zavály cesty a nakupily sněhu na několik stop.

Kačenka vyběhla několikrát za den ze statku a stanuvši na návrší za humny, pohlížela skormouceným zrakem dolů do údolí, kde stála chata matčina. Pak sepjala ruce a zabědovala:

„Ach, moje drahá matičko! Jak se ti asi vede? Jak se k tobě dostanu? Než musím, musím k tobě, kdybych v těch spoustách sněhu zahynouti měla. Již za dva dni, již zítra, již dnes!“

Ano, již dnes, neboť byl štědrý den. Toho dne byla vánice právě největší.

Kačenka po celý den ani sousta nepožila. Pracovala a myšlenky její zalétaly ustavičně k matce.

Přiblížil se večer. Starší sestra hospodářova, která mu vedla domácnost, dala na stůl večeři. Hospodář se nahlas pomodlil a zasedli k stolu. Kačenka jedla jen na oko. Vše, co byla dostala, ukládala a ze stolu odnesla. Hospodář to pozoroval, ale neříkal ničeho.

Po večeři zůstali ještě všickni seděti. Jen Kačenka ze světnice se vytratila. Srdce jí radostí silně bušilo. Svázala pečlivě štědrovečerní večeři do uzlíku, schovala se do vlněného šátku a již byla za stavením.

Vítr burácel, skučel a pískal, metaje jí celé spousty sněhu do tváří. Aj, to jest jí právě vhod, alespoň dnes nikdo ze statku nevyjde, aby ji stíhal. Ohlédla se přece.

U stavení se jí mihnul temný stín jako lidská postava, ale hned zmizel.

Oetla se v polích. Tu bylo běda. Celá krajina vypadala jako jediné sněhové moře. Cesty zaváty, ani na několik kroků nebylo ku předu viděti, neboť vítr zdvihal celé spousty sněhu, točil jimi a vymršťoval je do výše, zastíraje obzor neproniknutelným závojem.

Dívka šla jen jako po paměti. Nohy se jí bořily hluboko do sněhu, vítr se do ní opíral vši silou, že se na chvilku zastaviti musila, aby si vydechla. Má se vrátiti? Ó nikoliv! Doma ji očekává drahá matička, ó jak se potěší, až ji uvidí! Bude zase u ní, bude pod tou drahou střechou, kde strávila svá děcká léta. Všecky štědrovečerní vzpomínky se jí vrátí. Bude alespoň na chvíli blaženou . . .

Myšlénka tato dodala jí znova síly. Namáhá a pachtí se, aby se přebrodila spoustami sněhu. Pozoruje na sobě unavenost. Jde už dlouho. Jindy přelétla tuto cestu za půl hodiny, dnes v půl hodině ještě není ani u kapličky. Snad bloudí! Zmocnila se jí smrtelná úzkost. Pot jí vyrazil na čele. „Ach Matičko Boží a můj anděle strážný přispějte mi ku pomoci a neopouštějte mne, vždyť to činím — z lásky k matce!“

V dálce se kmitá temný předmět. Jest to kaplička. K té ještě ubohá poutnice dorazila, pak ji opustily síly docela, tak že zemdeností sklesla na jejích stupních.

Vítr v polích burácí jako zběsilý a metá ubohé dívce spousty sněhu do lící. Brzy na ní nastele vysoký rov a nebude po ní ani památky. Ubohá! jako by to

tušila. Několikrát se pokusila, aby povstala, ale zemdleností nemůže. Skřehlýma rukama tiskne uzlíček k prsům, upíná zraky k obrazu Matky Boží a šeptá: „Ó Matičko Boží neopouštěj mne. Nedej mi zde zahynouti! Mám-li zemřít; nechť jenom v náruči své matičky... U ní, z lásky k ní všecko — všecko... Nastalo ticho. Jen vítr skučí a burácí.

Najednou jako divem stojí před ní velký, silný muž. Kačenka jest ještě při vědomí, ano zjev ten jako by jí vědomí znova byl vrátil. Poznává jej. Jest to — Záhoř.

„Tedy až sem musil jsem se za tebou plahočiti, abych ty tvé spády vypátral!“ promluvil hřmotným hlasem Záhoř. „Stopoval jsem tě ode vsi až sem.“

„Ach pro Bůh nevyhánějte mne! Činím to z lásky k mé ubohé matce,“ zaúpěla slabým a sotva slyšitelným hlasem dívka, nabyvši poněkud vědomí.

„Z lásky k matce?“ opakoval Záhoř a zachvěl se na všem těle. Bylo to zimou, nebo soustrastí?

„A co to máš zde?“ Vzal do ruky uzlík a prohlížel co v něm je.

Zamyslel se. Pak si otřel rukávem kožichu obličej, měl na něm krůpěje roztáleného sněhu, ale také horké krůpěje slz, které se mu svezly s očí.

„Toho jsem se do tebe nenadál, že znáš tak dobře čtvrté přikázání Boží!“ zvolal s nadšením a pohnutím. „Ale nyní poď, zde zůstatí nemůžeš. Já tě dnes k matce tvé doprovodím. Nenaděje se, že dostane hosty

Jest dnes štědrý den. Bůh prokázal nám tohoto dne lásku největší, budme laskavými jedni k druhým.“

Kačenka nechtěla ani sluchu věřiti. Nevěděla, zdali to skutečnost, nebo jen sen, co slyší.

Zpamatovala se úplně teprv tehdy, až když byla ve světničce u matky, kam ji byl hospodář, podporuje ji silně svým ramenem, doprovodil.

Když se i od Fialkové dověděl, jak ji Kačenka v nemoci podporovala, jídlo jí donášejíc, litoval, že mu to nikdy neřekla a ještě více litoval toho, že ji podezříval. Několikrát ještě si musil obličej přejeti rukávem kožichu, neboť na něm cítil ustavičně horké krůpěje.

„Výborná, zvedená dcera, která zasluhuje, aby ji Bůh vším dobrým odměnil již zde,“ opakoval několikrát.

Už dávno neměli si lidé před kostelem tolik co povídati, jako na Svaté tři krále, nebo toho dne po kazání oznámil pan farář s kazatelny: „V stav sv. manželství vstoupiti míní: Josef Záhoř a Kateřina Fialková . . .“

Stříbrovlasý stařeček, čtenář bible, slyše, co si zde lidé vypravují, přikýval bílou hlavou a řekl: „Inu jakž jinak. Věčně pravdivým zůstane výrok Boží, že dětem zdárným dobře se povede a dlouho živý budou. Děkuje Bohu, že v našich pokažených časech, najde se přece ještě nějaká šlechtaná Ruth.“

Za půl roku seděl opět Záhoř se sousedem Prokypkem na lávce před domem, aby užili teplého večera.

Ze statků a z chaloupek.

„Jak jste v manželství spokojen?“ tázal se Prokúpek.

„Spokojenějším bych snad ani nebyl, kdybych si byl vzal dívku, která by mně byla přinesla truhlu plnou dukátů. Došlo na váš výrok, který jste mi druhdy na tomto místě řekl: „Není ani možno, aby dívka, která tak věrně čtvrté přikázání Boží plní, mohla býti špatnou manželkou.“

Umlknul. Ze stavení vyšla mladá Záhořová s matkou, aby si k mužům přisedly.

PERLA V BLÁTĚ.

Psáno roku 1884.

U
naho odp
obešel a
se zadrž
Pro
chtěl ce
střeše,
pod okr
Se
nejvil s
nosti a r
dostatk
Pro
odkud si
jehož jed
je-li něk
nie nepoh
Práv
objevila
i hrubého
Poz
že není a

I.

U chalupy Vavřincovy v Záhoří zastavil se jednoho odpoledne cizinec. Nejprve si chalupu opatrně obešel a pak s návrší, které se za ní vypínalo, na ni se zadíval.

Prohlížel si ji důkladně, se všech stran, jako by chtěl cenu její odhadnouti; ani ty scházející šindele na střeše, ani vylámané plaňky u plotu při malé zahrádce pod okny zraku jeho neušly.

Schází, schází!“ zamručel pro sebe. Ve tváři jeho nejevil se však výraz soustrasti, nýbrž spíše spokojenosti a radosti. „Je-li viděti bídu zevně, nebude také dostatku vně. No, uvidíme!“

Promluviv tato slova, hnul se cizinec s místa, odkud si byl chalupu prohlížel a přiblížil se k oknu, jehož jedno křídlo bylo otevřeno. Skoumal a naslouchal, je-li někdo doma? V chalupě bylo ticho, ani se tam nic nepohnulo.

Právě chtěl nahlédnouti do okna, ana se v něm objevila obstarlá žena. Držela v ruce kousek prádla z hrubého plátna, na němž snad právě šila.

„Pozdrav vás Pánbůh, Vavřincová! Myslil jsem, že není ani nikdo doma. Je zde ticho jako po vymření.“

„Jsme doma; kdež bychom byly? Něco tu látáme a na chvíli jsme se utišily, jako by nás tu ani nebylo. Nuže, pojdte dál, Karbovče! Nebo máte snad na spěch?“

„Nemám právě. Měl jsem nějaké řízení u Zajíčků, nezastal jsem však nikoho doma. Tu jsem si pomyslíl: počkej, zastavíš se u Vavřinců, co pak asi dělají...“

„Však jste zde již nebyl hezky dlouho. Zrovna jako byste se na nás hněval.“

„Ba právě, že nebyl. Tak se to všechno mění!“ — Kde pak bych jindy, dokud byl váš starý na živě — dej mu tam Pánbůh nebe — opomenul, abych se u starého kamaráda nezastavil! Teď ale, co je pod zemí, ačkoli se na vás nehněvám — proč bych se také hněval? — nejde to, nejde — lidé jsou lidé... Nuže, jak se vám pořád vede?“

Vavřincovou zmínka o muži dojala, neboť si otřela zástěrou oči. Odpověděla, ale hlas se jí chvěl:

„To víte, jak se může vésti vdově, které nikdo nic nepřidá, nýbrž spíše ještě vezme. Míti jen ten kouteček, kde by člověk jen tak právě hlavu sklonil, dvě holé ruce a k tomu živiti dva krky, není maličkost.“

Karbovec si vzdychnul a přikývnul hlavou.

„Pozoroval jsem to; chalupa vaše schází a pustne. Na střeše schází mnoho šindelů, brzy na vás poteče; u zahrádky by bylo třeba opravití plot.“

„Ale zač a z čeho? Víte, jak dlouho mi muž ležel a co mne stála jeho nemoc. A což pohřeb? Pan farář a pan učitel nežádali ovšem ani krejcaru, ale tu byl truhlář, tu hrobník, zvoníci... a tu se toho shledalo, že dvacet zlatých ani nestačilo. Abych to jen tak z hruba zapravila, musila jsem prodati kozu. Slzy mne

polily, když jsem to dobré zvíře, které nás tak dlouho živilo, vyváděla řezníkovi z chléva.“

Vavřincová si utřela znova zástěrou oči.

„Nuže, a co hodláte dále dělati?“ tázal se Karbovec.

„Což si mám ubohá počítí? Musím to odporučiti vůli Boží. Pánbůh se stará o všechno, zajisté nedá ani nám zahynouti.“

„Inu dobře,“ odvětil jaksi rozmrzele Karbovec; „ale kdo se jen na to spolehá, ten jaktěživ nestloustne. Clovek se musí také sám přičiniti. — Kde pak máte chlapce?“

„Petříka? — toho jsem přivedla, díky Bohu, do učení. Učí se u Zavadila, bude truhlářem. Ale stalo mne to něco starostí, cest a proseb — ani vám to pověděti nemohu.“

„Nechtěl ho snad Zavadil do učení vzíti?“

„Nikoliv, ale ze školy mně ho živou mocí nechtěli propustiti, dokud nedokončí čtrnáctý rok věku. Scházelo mu již jen půl roku, chlapec tam seděl už nadarmo, byla mu dlouhá chvíle, neboť musil jedno a totéž učení poslouchati již osmý rok. A pan učitel i představený, že mně ho propustiti nemohou, propustiti nesmí. Nepošlu-li ho do školy, že budu musit platit pokutu, ano že mohu býti i zavřena do šatlavy. Můj ty Bože — vzdychla jsem si kolikráte — toť aby už rodiče neměli ku svým dětem pražádných práv, když jin je ve škole drží jako při vojanštině, kde se na den a na hodinu dosloužiti musí. Došla jsem si k samému panu okresnímu hejtmanovi a teprv po dlouhých prosbách jej ze školy propustili.“

„A co hodláte začítí s holkou?“ vpadl Karbovec Vavřincové do řeči. Byl rád, že po dlouhých oklikách dospěl tam, kam vlastně dospěti chtěl.

„Lidušku mám doma. Kamž bych ji také nyní dala? Zamyslím až k vánocům sem tam se poptati, snad se jí nějaká služba najde.“

Karbovec se spokojeně usmál. Pak nastrojil vážnou tvář a řekl:

„Kde byste tak myslila, že by pro ni něco bylo?“

„Kdež jinde, než někde u sedláka. Bude jí brzy osmnáct roků, silná jest dost, zastane práci každou.“

Karbovec máchnul odmítavě rukou.

„Se sedláky mi dejte svatý pokoj! To jsou hořcí hosté. Práce naloží za čtyři, plat nestojí ani za řeč a strava . . . však to znáte: ráno kyselo, v poledne kyselo a večer kyselo. U všech všudy! k těm mi Lidušku dáti nesmíte. Taková malina, toť by v tom musil býti sám rarach, abych jí nenašel místo, které se pro ni hodí. Kde pak ji máte, ať se na ni podívám, už jsem ji tak dlouho neviděl!“

„Pojďte jen dál, pojďte — už jsem vám řekla, že je doma,“ vybízela Vavřincová.

Mezi tím co Karbovec po dvorečku do světnice spěchal, shrábla Liduška na stole rozložené prádlo a uschovala je v posteli pod peřinku. Mráček nevole zakabonil její jasné čelo. Sotva měla tolik času, aby dala svou nelibost na jevo, pomyslivši si sama u sebe: „Das sem toho starého pleticháře nese“ — Karbovec stál už před ní.

„Jak se máš, kočička?“ lichotil se Karbovec, bera Lidunku za bradu. „Maminka by se o tebe pěkně po-

starala, jak slyším. Dala by tě chutě k sedlákoví, abys se tam nosením trávy pro dobytek a taháním vody udřela a umořila. Pro tebe jest ještě něco jiného na světě, nežli selský chlív, stodola a to věčné dření na polích a v lese, za vedra a mrazu.“

„V městě není také všude ve službě med,“ vpadla mu Vavřincová do řeči. „Říkal mně o ni hned po smrti mužově hospodský od „zlaté husy“ — ale do hospody bych holku do služby nedala pro živý svět. Děvče v hospodě musí ustavičně poslouchati ošklivé řeči, viděti špatný příklad a pokazí se, kdyby jinak bylo jako anděl. Špatné společnosti kazí dobré mravy.“

Karbovec se na chvíli zamyslí. Po té položil ruku Vavřincové na rameno a promluvil vážným, starostlivým hlasem:

„Dejte si poraditi, matko! K sedlákoví holku na žádný způsob dáti nesmíte, hospodský od „husy“ není jediný na světě, jenž by o ni stál, pro vaši Lidunku jsou ještě jiná místa, kde jí může vykvést štěstí.“

„A kde by to bylo?“

„Pošlete holku jednoduše do služby — do Vídně.“

Vavřincová spráskla ruce.

„No, no jen se toho tak nelekejte! Do Vídně není na onen svět. Lidé jdou hledat štěstí ještě dále — až do Ameriky.“

„Do Vídně — ale jak a kde? Vídeň jest veliké město, kde by tam službu našla?“ . . .

„O to se postarám já sám. Považuji to za svou svatou povinnost, abych se o holku poctivě postaral, káže mi to vděčnost přátelská k vašemu nebožtíku muži — Bůh mu tam dej radost věčnou!“

Hlas Karbovcův nápadně měknul a se chvěl, tak že svůj velký kapesní šátek musil vzít na pomoc, aby zase k hlasu přišel. I Vavřincová a Liduška otřely si oči. Karbovec ujal se opět slova, ale hlasem takovým, jako když se někdo vytrhne z pláče a chce nám povědět příčinu svého zármutku.

„Mám ve Vídni známého a ten, jestliže mu Lidušku doporučím, postará se oni jako bratr, jako otec. Ó jak by mne to bolelo, kdybych musil vidět, že ubohý sirotek po mém příteli někde u sedláka zadarmo se dře a lopotí. Ne, toho se nesmím dočkati, vy pak jako matka to nesmíte také připustiti.“

„A ke komu byste tam s ní myslil?“ tázala se Vavřincová, útrpností Karbovcovou pořád povolnější.

„Ve Vídni jest služeb na výběr; služeb pěkných, pohodlných, výnosných. Dohodil jsem tam už děvčat na tucty, všecky jsou spokojeny, a vede se jim tam výborně. Liškovu Mařenku, když přišla letos po dvou letech na návštěvu domů, nikdo nemohl ani poznati. Slouží u bohatého uzenáře, masa má jako dříví, plat velký, je širší než delší, ruce jako válce — ani Březovská sládková se jí do tloušťky nevyrovná. Veverkova Tereзка ze Zalužan je ve službě u jakéhosi starého vdovce bez dětí, který má dva domy. Ale což taková služba! — Tereзка jesti milostpaní. Starý pán, už dobrý šedesátník, s ní zachází jako s máslem, ona má ode všeho klíče, jí a vydá peněz co se jí líbí, a strojí se jako hraběnka. Když zde byla, hedbávi na ní jen šustělo. Na krku měla zlatý řetěz, v kapse zlaté hodinky a jiných ozdob, že by za to u nás člověk koupil pěknou chalupu s poli. A což Troníčková Johanna, Zábřehova Kačenka . . . no

já bych vám jich mohl vypočítati celou litanii; všechny jsem přivedl do Vídně a všem se tam vede tak dobře, že by mi za to ruce ulíbaly.“

Vavřincová se ještě vytasila s námitkou, ale výmluvný dohazovač měl hned zase případnou odpověď po hotově. Řekla totiž:

„Však on takový starý pán chudému děvčeti také nic za darmo nedá.“

„A kam by to, prosím vás dal, nemá-li dětí ani příbuzných?“ vyvracel Karbovec. „Takoví staří páni mívají často podivné nápady. Když mu taková holka věrně sloužila, dá se s ní na smrtelné posteli oddati a odkáže jí všechno.“

Vavřincová již neodporovala. Obrátila se k Lidunce a řekla:

„Což ty myslíš, holka?“

„Já bych šla“, zašeptala dívka, „ale jen proto, abych vám mohla nečím býti nápomocná.“

„Nuže, bude vám spomoženo oběma i chlapci. Lidunce se povede dobře a vy si budete moci držeti krávu. Já svému známému do Vídně dopíšu a za nějaké dvě neděle nebude se Lidunce o Záhoří ani zdát.“

Matka s dcerou, když byl Karbovec odešel, dlouho ještě rozmlouvaly a se radily.

Čtenář snad se již domyslí, čím asi Karbovec byl. Doplňujeme jen podrobnosti, že byl dohazovačem z městečka asi půl hodiny od Záhoří vzdáleného, a jeho řemeslem bylo, běhati od vesnice k vesnici a sprostředkovati koupě a prodeje domů, polí, dobytka, dohazovati služby a místa a že by byl pro zisk netoliko cizí, nýbrž i svou vlastní duši upsal ďáblu. Vdova

Vavřincová, ač býval s jejím mužem znám. Jej s této stránky ovšem úplně neznala. Nabídnutí jeho přijato tudíž od ní i od dcery jako upřímná služba přátelská a ujednáno, že Lidmila půjde na službu do Vídně.

Již v samý soumrak, když Vavřincová vařila večeři, šel mimo domek hezký jonák v zednické zástěře a v širáku. Díval se z dálky na okno, jako by tam chtěl někoho uvidět. Viděl. Liduška stála právě u okna. Snad ho očekávala.

„Pojd sem, Jeníku, něco ti povím,“ zavolala. „Poslouchej, já mám jeti do Vídně . . .“

Jeník se zarazil a řekl:

„Co ti to najednou napadlo? Nejezdi! Budu mít o tebe strach, celé noci nebudu spát.“

„Do Vídně není ze světa, vrátím se zase. Několik zlatých, jež si uspořím, budou nám do začátku dobré.“

„Zde bys našla také službu a to by bylo lepší. Do Vídně — taková dálka, kde jsou Němci a nikoho neznáš.“

„Však se obeznámím. Karbovec mi dá doporučující list.“

„No, jenom ať pozdě toho nepykáš!“ řekl Jeník, podal jí ruku a odcházel.

II.

Rychlostí ptáka ujížděl vlak po rozsáhlé rovině Budějovické k Vídni.

V jednom oddělení třetí třídy byla tato společnost: dva páni, z nichž jeden byl tlustý, červených

tváří, šedivých vlasů a vousů, druhý mladší, hubený a vyzábělý, seděli vedle sebe a bavili se hovorem. Proti nim seděla starší paní, hovoru jejich bez účastenství naslouchajíc. Mladá dívka vyhlížeje ven na přechájecí krajinu, nikoho ze společnosti si nevšímala. Vedle ní ležely její zavazadla: skrovný uzlík s prádlem a šatstvem. Zdálo se, že by byla raději venku bývala v té volné přírodě, nežli v dusném a uzavřeném vozu železničním.

Rychleji, než vlak železniční letěly její myšlenky. Měla ustavičně před očima milou rodnou chaloupku, v níž strávila svá blažená leta děcká a kde i po smrti otcově u dobré matičky jí bylo dobře a blaze. Viděla ustavičně tu pečlivou tvář dobré stařenky, jak skládá jí ten chudý uzlíček na cestu a každinký kousek šatů i prádla skrání horkými slzami. Slyšela v duchu i ten přívětivý hlas, jak se s ní loučí, žehná jí sv. křížem a poslední jí dává napomenutí na cestu: „Pamatuj na Pána Boha, nezapomeň nikdy, že tě všude vidí a zůstaň vždy hodnou, drahé mé dítě, má Liduško! Jdi s Pánem Bohem, Matička Boží tě opatruj!“

Laskavý čtenář již se asi sám domyslí, že dívka, v tyto myšlenky pohřížená, byla Vavřincova Liduška ze Záhoří.

Karbovec obdržel totiž brzy příznivou zprávu z Vídně, odevzdal Lidušce zapečetěné psaní, nadepsané jeho známému, který jí měl službu opatřiti. Matka sehnala peníze na cestu — musila si je ubohá vypůjčiti, a Liduška, jakkoliv se s počátku na cestu těšila, jede s těžkým srdcem neznámé budoucnosti vstříc.

Byla pořád jakž tak dobré myslí, teprve když se vlak hnul a pocítila, že jest samotna, bolné vzpomínky a předtucha o nejisté budoucnosti jako by jí srdce kleštěmi byly sevřely. Čím dále od domova odjížděla, tím jí bylo smutněji. Každou chvíli sáhla si rukou na ňadra, aby se přesvědčila, má-li tam psaní Karbovcovo, bez něhož by byla ztracena.

Ucítila je, měla je pod šaty, ale byla by spokojenější a šťastnější, kdyby se nebylo ani dostalo do jejích rukou a kdyby byla doma. Měla uposlechnouti rady Jeníkovy. Než odjela, ještě několikrát s ním mluvila. Po každé jí ještě radil a ji prosil, aby do Vídně nejezdila.

Vzpomínka na Jeníka a jeho upřímná slova padla na Lidušku takovou tíhou, že se dala do pláče.

Oba výše zmínění páni, dle všeho cestující velkých obchodních domů z hlavního města, kteří bývají dobře placeni a vedou si obyčejně jako baroni, rozmluvu ukončili a na chvíli se odmlčeli. Starší se díval oknem ven a mladší, vyzábělý, upřel bezvýrazné oči své drze na Lidušku. Měřil ji od hlavy až k patě a oči z ní nespouštěl. Snad kdyby bylo vedle něho uhdilo, ani by sebou nepohnul. Smyslnost a zvědavost, které jsou lidem těm vrozeny, opanovaly všechny jeho smysly.

Když se Liduška dala do pláče, posadil se přímo proti ní a začal:

„Aj, slečinka pláče — co pak se jí asi stalo?“
Liduška pozdvihla ze šátku uplakaných očí a spatřivši před sebou dotíravého cestujícího, neodpověděla a opět si oči zakryla, aby ho raději neviděla.

Cizincova zvědavost rostla. Vida, že ho dívka nepozoruje, ohmatal její uzlíček, aby zvěděl, co jest v něm.

Hlasité „hm“ a zakroucení hlavou svědčilo, že se dosud málo dověděl, ale hodlá zkoumati dále.

„Zemřel snad slečince někdo? — jede na pohřeb? Či jest jí snad teskno po Jeníčkovi, Vojtiškovi, Václavku . . . nebo jak se u šlaka jmenuje ten její?“

Liduška pozdvihla znova oči a ostře jimi cestujícího změřila. Zabolelo ji, že vyslovil náhodou jméno, které jí bylo tak milým a drahým.

„Já nejsem slečinka, netropte si ze mne smíchu a nechte mne na pokoji!“ bránila se dívka.

„Hm, ta je zlá! Kdo by to řekl? Ani dost málo dle toho nevypadá. Snad ale dovolíte, abych se zeptal kam jedete?“

„Daleko.“

„Tedy snad až do Vídně, neboť tento vlak dále nejede. Já jedu také do Vídně. To mne těší, pojedeme spolu celou cestu, můžeme se spolu baviti, alespoň nám čas lépe uběhne.“

„Nepotřebuji žádného společníka, já jedu sama.“

„Cha, cha! slečinka se durdí, jako bych já za to mohl, že nás dal konduktér do jednoho vozu a že jedeme oba do Vídně“, chechtal se vyžilec, maje radost, že uhodnul, kam Liduška jede.

Liduška za této dotíravosti cizincovy několikráte sáhla po psaní, na němž závisel její budoucí osud. To neušlo jeho pozornosti. Hodlal již tu opovězenou zábavou začít . . .

„Rád bych věděl, proč si slečinka pod krk sahá? Má tam jistě uschovaný nějaký podklad. Snad medailon? Nechtěla by mi ho ukázati? Já takové medailony tuze rád vidím.“

Liduška se odvrátila a dívala se opět z okna. Cestující na ní ustavičně popásal skleněné oči.

„Ha, už zase — teď jsem ji přistihnul!“ zasmál se rozpustile a uchopil Lidušku za ruku, kterou opět právě na psaní sahala.

„Dejte mi pokoj“, vzkřikla Liduška se vši rozhodností a dotíravce od sebe odstrčila. „To jest tedy ta vychvalovaná jízda po dráze, aby si tu dal člověk od všelijakých nestydů všecko líbiti!“ řekla všecka roztrpčena.

„Ba právě, mohl byste se styděti a dáti tomu děvčeti už jednou pokoj. Pozoruji vás už hezky dlouho a trpělivost mne přechází. Má ubohá nějaký smutek, nechce s vámi mluvit a vy ji svou dotíravostí pořád týráte. To jest hanebné!“ ozvala se obstárlá paní, která po delší dobu drzé jednání cizincovo mlčky byla pozorovala.

Cestující jal se kroutiti krátké kníry, aby své rozpaky před soudruhem zastřel. Dostal, co mu patřilo. Za to však změřil paní ostře očima, jako by ji chtěl probodnouti a řekl:

„Co je vám do toho? Já se mohu na dráze baviti s kým chci“ . . .

To spravedlivý hněv vážné ženy ještě více podráždilo.

„Bavte se s tím, kdo se s vámi baviti chce tuto dívku nechte však na pokoji, sice zavolám na nejbližší

stanici konduktéra, aby vás dal jinam, nebo nám vykázal jiné místo.“

„Ostrý policajt!“ zamručel cestující, sednuv si opět na své dřívější místo k staršímu soudruhovi, který jej očima i hlasem napomínal:

„Ruh! — Lass gehn . . . To jsou bramboráři od Tábora“ . . .

Paní slov těch nezaslechla. Přisedla si k Lidušce a promluvila k ní hlasitě tato slova:

„Jsou tak mnozí lidé drzí! Ať člověk jede kam chce, neuhne se jim. Všude se s nimi setká. Často se roztahují a počínají si jako by dráha byla jen pro ně. Ale nejlépe na takové dotěry z ostra, jinak jsou čím dál drzejšími a člověk se jich nezbaví.“

Vlak dlouho pískal a zastavil. Konduktér ozna-
moval stanici „Budějovice“.

Paní sebrala svá zavazadla a chystala se vystoupiti, neboť byla u cíle své cesty. Podala Lidušce ruku a řekla: „Opatruj vás Pánbůh, panenke, šťastnou cestu, řiďte se dle mé rady a buďte ostražitou.“ Liduška ji podala zavazadla s vozu. Bylo jí úzko, že zůstane s dotíravými cestujícími samotna. Leč neznámá paní bděla nad ní, jako anděl strážce. Vlak postál hodně dlouho. Liduška rozhlížela se po prostranném nádraží, kde se lidé hemžili, jako když na jaře včely z úlu se vyrojí. Samé cizí a neznámé tváře. Jedině svou zastankyni znala. Tato se ještě chvíli na nádraží zdržela a po okolí se rozhlížela, jako by někoho hledala. Spatřivši pána velké postavy, šedivých vlasů i vousů, který podél vlaku chodil hledaje místo, přistoupila k němu, ukázala mu na vůz, v němž seděla Liduška. Za delší

Ze statků a z chaloupek.

chvíli mu něco vypravovala, snad o výstupu, ježž měla s cestujícím ve voze. Pán jí podal ruku, přisvědčil hlavou a vstoupil právě do toho vozu, v němž seděla Liduška a cizinci.

„Fertig!“ rozlehlo se po nádraží. Konduktér zavřel dvře, parastroj zapísknul, za temného hukotu se hnul a ujížděl dále.

Liduška děkovala v duchu Bohu, že nezůstala s cizinci sama.

„Jsem rád, že jsme se toho policajta zbavili, byl by nás komandoval celou cestu“, prohodil vyzábělý mladík.

Pán nově přibylý ostře jej změřil; vyrozuměl dobře, koho policajtem myslí.

„Tak, nyní se budeme moci bez překážky baviti“, začal znova vyžilec, přisednuv opět k Lidušce.

„Již jsem vám řekla, že se s vámi baviti nechci“.

„Proč? Byla jste snad někde v klášteře, nebo do kláštera jedete? Já bych pro vás věděl o klášteře, kde jsou hezcí páni“ . . .

„Dejte mi pokoj!“

„Medailon mi přece ukážete, doufám, ač se na mne durdíte.“

„Kde pak má slečinka ten medailon? Já vám musím na pomoc“, chechtal se starší jeho soudruh a přisednul k Lidušce s druhé strany.

Ubohá dívka byla mezi dotěravci jako beránek, když se octne mezi vlky. S bezohlednou nestoudností jali se na ni dorážeti, nebo odpor je jen ještě dráždil.

„Pokoj dejte!“ zvolala prosebně a plačtivě Liduška.

„A kdo nám smí poroučeti, abychom dali pokoj?“
vypukli oba v hlasitý smích.

„To vám poručím já a to rozhodně, abyste tu
dívku nechali na pokoji!“ zahřměl hlas starého pána
nad dotěravci, kteří jako u vyjevení naň vypouklili oči.

„Co? — jak? — snad ji znáte?“

„Neznám jí, ale vás znám, neboť jsem o vás
slyšel dříve, nežli jsem do vozu vstoupil,“ horlil
starý pán.

„Nuže, a co jste slyšel?“

„Že jste nestydové! Nedáte té dívce pokoje celou
cestu. To je hanebné. To vám však povídám, jestli se
okamžitě od té dívky nevzdálíte a slovo na ni ještě
promluvíte, udělám na nejbližší stanici pořádek a ukáži
vám, jak se máte na dráze chovati“ . . .

Oba mručeli a přesedli opět k druhému oknu.

— — — — —
Vlak zapísknul a zastavil.

Starý pán spustil okno a volal na konduktéra.
Do cestujících jako by střelil. Drali se oba k oknu a
dříve než starý pán konduktérovi něco byl řekl, křičeli
jeden přes druhého:

„Zweite Klasse! Wir wollen die zweite Klasse!“
(Druhou třídu! My chceme druhou třídu!)

„Rychle, rychle!“ zvolal konduktér a vyšoupl
oba z vozu.

„Někam do zvěřince s nimi, ale ne mezi lidi!“
zavolal za nimi starý pán.

Srdečně se zasmál, jak nahnal oběma dotíravým
cestujícím strachu. Chtěl se konduktéra na něco ze-
ptati v příčině jízdy, oni se však domnívali, že na ně

bude žalovati a proto raději hajdy! do druhé třídy. Měli po laciné zábavě a sami se peněžitě potrestali, neboť museli značnou částku připlatiti.

Přisedlo si několik bodrých venkovanů — Rakušanů, kteří se slušně mezi sebou bavili.

Starý pán se rozhovořil s Liduškou. Pověděla mu kam jede. Řekl jí, že se ve Vídni velmi dobře vyzná, dnes však tam nejede, nýbrž jen do jednoho města u Vídně a dal jí upřímnou radu, jak si má ve Vídni počínati. Když se rozcházeli, děkovala mu Liduška srdečně za jeho ochranu.

„Kdybych vám mohl ještě někdy něčím prospěti, milerád to učiním“, odvětil k jejímu poděkování.

Liduška mínila, že to nemožno.

„Hory se nescházíají s horami, ale lidé s lidmi“, odvětil. Rozešli se.

III.

V předměstí Leopoldově ve Vídni v ulici Táborské — kde bydlí nejvíce Čechů — stojí třípatrový dům. Mezi četnými tabulemi s nápisy, na něm zavěšenými, vyniká nejvíce černá deska nad druhým poschodím, na níž se leskne zlatými písmenami metrovými vypouklý nápis: „Fischl & Comp.“

Jest to dům sice veliký, ale starý a špinavý. Neradi do něho vcházíme, ale musíme, chceme-li se s Liduškou setkat a osudy její ve Vídni dále sledovati.

Nejprve jest nám jíti přes špinavý dvůr, na němž jsou celé stohy urovnaných a po různu rozházených,

prázdných beden a sudů, že to na něm vypadá jako v nějakém námořním přístavišti. Stoupáme li pak po dvojích vyšlapaných a zablácených schodech, z každého kouta hledí na nás tabulka s nápisem „Fischl & Co.“, abychom nebloudili. Šťastně jsme se dostali do poschodí třetího a tam ještě jedna tabulka na dveřích, vedoucích do kuchyně, kde Lidušku skutečně nacházíme.

Ubohá dušičko, jak jsi se sem dostala? Jak se ti vede? Ani se jí nemusíme tázati, ani nám to nemusí sama povídati, jest to viděti na jejích uplakaných očích a vybledlých lících. Vězni, když jej zavrou do žaláře, nemůže býti huře, nežli jest jí.

Jest odpoledne, panstvo jak obyčejně po obědě spi, Liduška umyla nádobí a tu jí právě vybývá volná čtvrt hodina, aby o sobě a o svém osudu přemýšlela.

Zahleděla se oknem ven. Vidí před sebou jen samé učazené domy, černé lomenice a komíny, nikde ani stromečku, ani zeleného místečka. Ach, jak jest jí smutno! Myšlenky její letí přes tu spoustu domů, tím hustým kouřem, nad nimi ustavičně se rozprostírajícím a zalétají do Záhoří. Vidí tu milou vesničku, která uprostřed zelených stromů vypadá jako zahrada. Vidí rodnou chaloupku, z níž se otvírá rozkošný pohled na rozsáhlá pole, louky a lesiny až k modravým horám, které s oblohou v jediný celek splývati se zdají. Vidí kolem sebe samé známé, přívětivé a usmívavé tváře. Vidí drahou svou matičku, bratra, vidí — Jeníka . . . srdce se jí zachvělo bolestí a žalem. Ach, že neuposlechla jeho moudré rady! Jako příšerný stín tane jí na mysli podlý Karbovec, který ji k cestě do Vídně jen proto přiměl, aby z ní měl zisk.

Ví již, jak ten jeho známý a dobrý přítel vypadá. Jest to obyčejný agent, který má závod na dohazování služeb. Karbovci platí — snad od kusu — a proto mu dívky po venkově shání. Zaplatil i za ty, s kterými ji mámil. Líčil lživě jejich postavení, mysle si v duchu: ať se jim vede tak nebo onak, jen když jsem sám dostal peníze. Ó té podlosti lidské! Nezkušená dívka stala se její obětí.

Což byly svízele na cestě proti těm, které jí nastaly, když do Vídně přijela! Kéž by z nich jen bylo vyvážnutí! Jako pták by letěla k domovu, padla by matce do náručí, Jeníka by odprosila, dnem i nocí by pracovala, jen kdyby vyvázla, kdyby zde býti nemusila. Ale musí, — jest zaprodána, jest v otroctví.

Jako když nezkušené dítě v lese zabloudí, bylo Lidušce, když do Vídně přijela. Vydala se z nádraží na cestu do města. Šla z ulice do ulice, z náměstí na náměstí. Pořád jednotejná řada domů a nikde není konce. Mimo ni ujíždějí rychle povozy, přebíhají lidé, jakoby měli všickni na kvap. Se všech stran hukot, dunění a hřmot, že jí jde až hlava kolem. Kdykoliv se zastaví, vrážejí do ní lidé. Jen jako v běhu si ji od paty k hlavě měří, ten onen se po ní ještě ohlédne, jiný se usměje. Nikdo se jí netáže, kam jde a co hledá?

Konečně sama uznala, že by tímto způsobem věčně známého Karbovcova nenašla. Musí se zeptati. Vyňala psaní a ukázala je jednomu mimo ni jdoucímu pánovi a tázala se ho lámanou němčinou, kde bydlí ten, jemuž psaní svědčí? Ten jí ochotně pověděl, kudy přijde do oné ulice, ale zároveň dodal, že tam má nej-

méně tři čtvrtě hodiny cesty. Chodila opět přes hodinu rozličnými ulicemi, nevědouc sama kudy. Každou chvíli někoho zastavila a znova se ho tázala, až konečně, všecka utmácena, ulici a dům ten našla.

Ukázáno jí do kanceláře. Byli v ní tři páni a psali u vysokých pultů. U dveří sedělo několik starších žen a děvčat chudě oblečených. Liduška poznala na první pohled, že páni zde se nacházející jsou vesměs židé. Snad se zmýlila a známého Karbovcova našla. Nejstarší z nich, tlustý, holohlavý k ní přistoupil, vzal od ní psaní, přečetl a měřil ji dlouho pohledem tak drze, že se Liduška zarděla jako pivoňka a hanbou div do země se nepropadla. Zdálo se, že mu právě tyto její nesnáze dělají rozkoš a proto hodně dlouho neodpovídal. Když si ji byl dost důkladně prohlédl, pokrčil ramenoma a řekl:

„Těžká věc! Karbovci bych rád udělal něco k vůli, neboť nám dodává vždycky čerstvé malinky z venkova, ale tentokráte to hned nejde, neboť jest to mezi měsícem.“ Odmlčel se a po chvíli upřel na ni opět oči a tázal se: „Budete se zde moci déle zdržeti?“

„Já myslila, že dostanu místo hned, jinak bych byla do Vídně nejela.“

„Hm, ve Vídni — a místo hned! Co vám to napadá? Podívejte se, co jich zde čeká“, ušklíbnul se plešatec a ukázal na dívky.

Na to mluvil něco s jedním ze svých písařů, čemuž Liduška nerozuměla. Povídali si asi o ní. Liduška opět se zarděla a raději by se na světě byla neviděla.

„Nuže, něco by bylo“, obrátil se k ní opět po chvíli; „ale budete moci zaplatiti taxu?“

„Musí se něco platiti? Karbovec o tom neřekl ani slova. Já mám všeho jmění pouze dva zlaté“, promluvila prostoduše Liduška.

„Hm, za darmo ani kuře nehrabe“, ušklíbl se Karbovcův známý; „obyčejná taxa jest dva zlaté, poněvadž jest to však mezi měsícem a přijdete do nóbl domu, musíte zaplatiti pět zlatých.“

Liduška byla v trapných nesnázích, které sloužily židům za pochoutku.

„Ny, co tedy uděláme?“ tázal se po dlouhém mlčení žid.

Liduška nemohla nesnází přijíti ani k slovu. Po dlouhé přestávce, která se jí zdála býti věčností, vykoktala nesouvisle tato slova:

„Pět zlatých vám hned dáti nemohu, ale chci vám je dáti, když je za své namáhání žádáte. Dám vám zatím, co mám a ostatní doplatím, jakmile dostanu první peníze v službě.“

„To jsou všecko dlouhé lokte, na které my u nás neměříme. Kdo pak vám to může věřiti, že doplatíte! Já dohodím dívkám službu, za dva, za tři dny ukáží pánům paty, a není po nich ani stopy. Kde já bych se s nimi shledal, kdyby mně hned nezaplatily?“ . . .

„Nemyslíte si snad o mně, že jsem také nějaká taková?“ otázala se Lidušku podrážděna. „Co vám slíbím, to dám, kdybych to třeba vyžebrati musila.“

„To platí jen u vás na venkově, zde ve Vidni však platí: Zde zaplať, a zde máš. Když nemáte sama, musí vás založiti pán, k němuž do služby přijdete. — Kdy přijde pan Fischel?“ zavolal na svého úředníka.

Tento přemítaje listy v nějakém zápisníku, odvětil:
„Dnes ve čtyry hodiny.“

„Uvidíme, co se dá dělati. Sedněte si tamhle a čekejte“, řekl chladně žid, přistoupil k svému pultu a psal dále, Lidušky si již nevšímaje.

Trapné to byly chvíle pro Lidušku, jež v písárně agentově strávila. Posadila se k ostatním služkám tam čekajícím a našla volnou chvíli, aby o svém na nejvýš trapném postavení přemýšlela. Několikráte chtěla povstati a odejít. Tu jí však zase napadalo, kam by se vrhla. Domů se vrátiti nemůže, neboť nemá na zpáteční cestu peněz. Nezbyvá jí tudíž nic jiného, nežli vyčkati a dáti se od nového pána, ježž agent Fischlem nazval, za tři zlaté jako otrokyně zakoupiti. Bude to také asi žid.

Fischl se skutečně ve čtyry hodiny do poptavárny dostavil a když si byl Lidušku ještě důkladněji prohlédl nežli agent, zaplatil za ni tři zlaté; Liduška doplatila dva a nemajíc krejcaru peněz šla se svým pánem, aby nastoupila službu.

IV.

Do kuchyně, kde Liduška o tomto svém smutném osudu právě přemýšlela, že jí až slzy s očí vyhrkly, vyšla z pokoje tlustá paní nedbale po domácíku oblečená. —

„No proto jsme tě do služby nevzali, abys nic nedělala a jen fňukala. Proč pláčeš?“ spustila ostře paní, pořádajíc si rozdrchané vlasy.

„Je mi smutno po domově“, odvětila Liduška.

„Co smutno? proč by ti bylo smutno? Můžeš být ráda, že za tebe můj pán složil peníze a že jsi přišla do nóbl rodiny. Byla bys se o hladu a zimě potloukala někde po ulicích, až by tě byl strážník sebral. Jestli pak jsi nanosila vody?“

„Nenanosila, ale hned pro ni jdu, milostpaní.“

„Nenanosila — a co pořád děláš? Fňukáš, díváš se z okna po vojácích a lenošíš. Neřekla jsem ti, že se každý týden koupáme a že musíš po každé přinést na zádech pět puten vody? Dnes se budou koupati děti. Tedy honem! Pak s nimi vyjdeš na procházku.“

V tom právě ty roztomilé děti s velkým povykem vrazily do kuchyně, jako by tam pustil stádo beranů.

Bylo to pět kluků, z nichž nejstarší byl asi dvánáctiletý. Tomu musila Liduška říkat „mladý pane“ a všem ostatním až do nejmenšího pětiletého „vy.“ Všickni měli kudrnaté černé vlasy, byli ušpinění a umazani jako cikánata, a rozpustilí a dotíraví, až běda.

Vrhli se na Lidušku jako sršně. Věšeli se na ni, skákali okolo ní, tahali ji za šaty, tloukli ji do zad a křičeli jeden přes druhého: „Das ist die czechische Liduška, mit der können wir machen, was wir wollen.“ (To je česká Liduška, s tou můžeme dělati co chceme.)

Ubohá dívka nesměla jich napomenouti, neboť se bála paní.

Když se jí dosti natýrali, řekla Fischlová:

„Lasst sie gehen! (Nechte ji). Musí nyní nanositi vody, abyste se mohli vykoupat.“

Jak uslyšeli kluci o koupání, nastal nový pekelný rej a rámus.

Liduška vzala putnu a šla pro vodu. Prosila v duchu Pána Boha a Matku Boží, aby ji z tohoto pekla vysvobodili.

Když byla pět puten vody do třetího poschodí natabala a byla unavena že div neklesla a děti se vykouply, musila s nimi na procházku.

Tu teprv, když s nimi byla venku, pustili uzdu své rozpustilosti. Lezli po ní jako veverky, strhli ji šátek z hlavy, házeli po ní pískem. Liduška div neplakala. Všecko okřikování a napomínání bylo marno.

Když i šestiletý Icko křičel, že může s Liduškou dělati co chce, na ní se vydrápal a škádliti ji nepřestával, pleskla ho přes ruku, aby dal pokoj.

Icko se dal do vřeskotu a běžel domů.

Lidušku, když s ostatními se vrátila, očekával soudný den.

Fischlová křičela, rozháněla rukama a láteřila, jak se mobla Liduška opovážiti její dítě uhoditi! Děti všecky jsou jejími pány, mohou jí poroučeti, ona na ně nesmí ani sáhnouti, ani ceknouti!

„Pryč, na minutu pryč!“ křičela Fischlová když se Liduška mírně ozvala, že jsou děti rozpustilé a že by ji utloukly, kdyby si od nich všecko líbiti nechala.

Rozlobená žena křičela a vrískala, že až Fischl přiběhl, co se děje?

Fischlová, Icko i ostatní kluci se k němu shrnuli a brebentili jeden přes druhého. Ze všeho bylo rozuměti jen tolik: „Liduška bije — musí pryč.“

„Pryč? co vám napadá pryč?“ začal. „Zaplatil jsem za ni tři zlaté a jest zde teprv deset dní. To nesmí býti. Kdybych měl dáti za služku každých deset dní tři zlaté, přišel bych na mizinu . . .“

„Já musila zaplatiti také dva zlaté“, ohradila se Liduška.

„Co je mi do vašich dvou zlatých? Musíte mi nahraditi, co jsem za vás zaplatil, nebo vás udám na policii“, hrozil Fischl.

„Nemluv s ní a udej to hned, ať ji zavrou!“ křičela Fischlová.

„Czechische Liduška na policii!“ obskakovaly děti a tleskaly škodolibě rukama.

Bolestno doličovati do podrobná tento smutný, ale pravdivý obrázek. Ani otroku nemůže se vésti hůře, nežli se vedlo Lidušce. Chudá, nezkušená dívka z venkova, ale při tom zachovalá — pravá perla — dá se klamnými sliby vylákati z domova a upadne v bláto takové zvrhlosti a nesvědomitosti! Mlčením pomíjime její pláč, prosby a sliby, že všemu se podrobí, všechno učiní, jen aby jí na policii neudávali, ale v poctivosti propustili. — —

Již svítalo, kdy Liduška nevyspalá, vysílená a zmořená myla poslední schod v prvním poschodí. Ruce jí unaveností klesly, že jimi ani hnouti nemohla. Myla celou noc. Páni se nad ní velkomyslně smílovali a uložili jí pokutu: aby umyla čistě tři pokoje a všechny schody, které nebyly již kdo ví kdy myty, a pak že může bez závady odejiti.

V.

Studený podzimní vítr fučel ulicemi, zvedaje koutouče prachu, jež kolem jdoucím do tváře metal. Ve vídeňských městských sadech bylo již smutno a ticho. Po uvadlých pažitech poletovalo žluté listí stromů, jež vítr sem tam poháněl. Několik hochů bavilo se hlučně pouštěním draka.

Sedátka tam byla prázdná. Na jednom z nich seděla bledá dívka, opírajíc hlavu o ruku. Seděla tiše a nepohnutě, jako by spala.

Obstárlá, otlá ženština, po měšťansku oblečena, přešla několikrát po pěšince nahoru a dolů, u dívky po každé se zastavila, dlouhým a skoumavým pohledem ji měříc. Konečně přisedla si na lavičku k dívce.

Dívka se vytrhla, pozvedla hlavu a upřela oči na neznámou ženu. Ubohá Liduška! jak se změnila! Tváře, jež jindy vypadaly jako jabloňový květ, byly jako vápno, oči bez lesku, rty zsinálé . . . Modré proužky pod očima dosvědčovaly, že se nevyspala, že se trápí, má hlad, ano jest snad nemocná.

Celou noc jako nejbídnější otrokyně musila nositi vodu a mýti, dnes, ač jest již odpoledne, neměla ještě ani sousta v ústech. Unaveností nemůže se hnouti, není schopna žádné myšlenky, mžitky se jí dělají před očima, v celém těle ji mrazí.

„Nastýdnete tady, panenko,“ oslovila ji neznámá žena. Z tváře jí bylo možno vyčísti, že se jí tento zbědovaný stav dívčin právě líbí, jenom že by se ráda dověděla jeho příčinu. Bylo též znáti, že ji Liduška přes všechnu zbědovanost svou zajímá.

„Jsem unavena, že se nemohu ani hnouti. Sedla jsem si, abych si trochu odpočinula,“ odvětila Liduška.

„Jste z venkova?“

„Ano.“

„A nemáte snad službu?“

„Nemám. Vydala jsem se sem na jisto, byla jsem však trpce zklamána.“

Liduška sdělila neznámé své osudy. Tato čím dál tím spokojeněji se usmívala.

„A co zamýšlíte činiti?“ tázala se neznámá.

„Nepřeji sobě ničeho, než abych ještě uviděla svou matku a rodnou vísku . . . Jakmile se trochu zotavím, půjdu na nádraží a budu ty pány tam prositi, aby mne dovezli domů. Nemám krejcaru peněz, myslím, že mne vezmou, když jim slíbím, že jim to zaplatím, jakmile domů přijedu, kdybychom měli poslední peřinu prodati. Jen kdybych věděla, kudy se k tomu nádraží přijde, ve kterém jsem vystoupila. Prosím vás, povězte mi, které jest to nádraží, z něhož jede dráha k Budějovicům? Jsem z jižních Čech, ukažte mi, kudy tam přijdu . . .

Žena se dala Lidušce do smíchu.

„Čemu se směju? Vaším dětským nápadům. Na dráze nikoho bez peněz nevezmou. Kdybyste před nimi klekla na kolena, hory doly slibovala, na kousky se chtěla dát rozkrájet . . . bez peněz všecko je marno, ani s vámi mluvíti nebudou, ani si vás nevšimnou.“ —

„Můj ty Bože, co já si počnu?“ zalomila Liduška rukama a ztrnulýma očima zahleděla se na žluté listí, jež vítr v jeden chumáč byl sehnal u její nohou . . .

„Musím hladem zemřítí . . . Od včerejška večer jsem ničeho nepojedla . . .“

Zdálo se jako by tato slova neznámou ženu byla pohnula k soustrasti. Zahleděla se Lidušce do tváře a uchopivši ji za ruku promluvila rozjařeným a urychleným hlasem:

„Nebojte se, vy nezhynete! Máte štěstí, že jste se setkala se mnou. Já také dohazuji služby. Vím pro vás o dobrém místě u jisté paní, kde nebudete museti nic pracovati, budete se míti dobře, pěkně strojiti a ještě si peníze zachováte.“

Nemůže býti pro vyhladovělého člověka většího pokušení, jako když slyší o dobrém bydle. I Liduškou slova ženina mocně otrásla a byla jí velkým pokušením. Jsouc jednou trpce sklamána, byla opatrnější. Ač ji hlad trápil a zima jí lomcovala, nechtěla se ani z místa hnouti, dokud jí neznámá nepoví, jaká by to služba byla. Zahálka a dobré živobyті, jež žena slibovala, jakož i její ustavičné okolkování a potměšilý úsměch byly Lidušce podezřelými. Řekla jí tedy rozhodně, že nepůjde, dokud se nedoví, kde a jaká to služba jest? . . .

Žena se k Lidušce naklonila a držíc jí za ruku za delší dobu přítlumeným hlasem jí něco vykládala. Za vypravování se Liduška na ženu několikráte ostře podívala a sebou trhla, jako by jí nechtěla déle poslouchati. Konečně vyškubla ruku svou z její a se vši silou, která jí ještě zbyla, ze sedadla se vymrštila a mávnuvši proti ženě rukou na nejvyš rozhořčena vykřikla:

„Vy nejste žena, nýbrž nádhončí ďáblův, nebo ďábel sám! . . . Vari!“

„Cha-cha-cha!... To je nevinátka a zahyne někde za plotem...“ zachechtala se zlostně žena, v níž Liduška poznala hanebnou kuplířku.

„Raději o hladu za plotem s čistou a nevinnou duší, nežli v lotrovských vašich peleších v hanbě!“ zvolala Liduška. „O Matko svatá, přispěj mi Svou pomocí! Nevěděla jsem, že jsou tak zlí lidé na světě, když jsem se pod Tvým obrazem doma modlívала. Neopouštěj mne také zde!“ vzdychla si Liduška a rychle od ženy se trhla. —

„Počkej, hrdopyško, však já ti posvítím!“ zahrozila za ní kuplířka rozlobena, že se jí plán její tak šeredně zhatil. Rozhlédla se kolem a v dálce spatřila přicházejícího strážníka, jenž měl v sadech hlídku. Rovným směrem pustila se k němu. Když jej potkala, ukázala na Lidušku rukou a řekla: „Tamhle na tu dejte pozor. Nemá krejcaru peněz, od včerejška již nejedla a potlouká se zde od samého rána. Kdo ví, co je to zač?“ ... Nečekajíc jak to dopadne, urychlila kroky a zmizela v ulici.

Strážník si za Liduškou pospíšil a brzy ji dohonil.

Kdo jest v hlavním městě dopaden a nemůže se vykázati zaměstnáním, ani čím se živí, bývá odveden na policii.

Liduška to ani nevěděla a přece velice se ulekla, když ji strážník zastavil a oslovil. Než brzy si dodala mysl i řekla si sama u sebe, proč by se bála, když nic zlého neudělala. Kdo má dobré svědomí nemusí se báti nikoho. Pověděla upřímně strážníkovi, kdo a odkud jest, jak se do Vídně dostala, co zakusila u rodiny

židovské a jak odsud přišla; ani k čemu ji kuplířka nabádala, mu nezatajila.

Strážník poznal v ní nezkušené a zároveň nepokažené a upřímné děvče venkovské. Měl s ní útrpnost, litoval, že se jí dosud tak špatně vedlo a vyjevil ku konci, že jest také Čech. Mluvil s Liduškou vlídně a přátelsky, jako známý se známým. Nabídnul se, že ji dovede do spolehlivého ústavu pro zaopatřování služeb, tam ji odporučí, aby nějakou dobrou službu u spořádané rodiny dostala.

Liduška se ostýchala s ním jíti. Lidé se budou zastavovati, na ni si ukazovati a se smáti, že ji vede strážník. Vyvrátil jí to, že s ním půjde jako se známým a přítelem, a aby všeliké podezření odvrátili, budou spolu po cestě přátelsky rozmlouvati.

Liduška poslechla. I vypravoval jí po cestě, že jest ve Vídni již mnohá léta, ženat, a česky by snad už byl zapomněl, kdyby se často s Čechy zde meškajícimi nescházel a s nimi nemluvil. Má své rodáky dosud rád, raději nežli Němce. — I děti své učí česky; považoval by za hřích, kdyby je měl odciziti řeči, která jest jeho řečí mateřskou, a již mluvili jeho předkové. Nejeden Čech, když přijde do Vídně, se zvrhne. Když se naučil trochu německy žvatlati, za svůj rodný jazyk se stydí, ano docela národnost svou zapře a vydává se za Němce. Napomínal Lidušku, kdyby ve Vídni měla zůstat, aby nikdy nezapřela své řeči a vlasti.

Byl člověk hodný, šlechetný. O Lidušku svědomitě se postaral a jí tak dlouho neopustil, dokud jí službu nezaopatřil; což se ještě téhož dne stalo.

Ze statků a z chaloupek.

VI.

Panstvo, k němuž se Liduška do služby dostala, byli staří manželé: pan Schneider, rada zemského soudu ve výslužbě, byl již dobrý šedesátník a paní jeho byla jen o několik let mladší. Měli jediného syna, Eduarda, právníka, který právě dokončoval advokátní praxi. Mimo to bydlil u Schneidrů radův bratr, který býval druhdy vrchnostenským správcem kdesi na venkově a před několika lety do Vídně se odstěhoval.

Pan správce — tak se mu všeobecně říkalo — byl padesátník, starý mládenec; holohlavý, hluchý, červený a pln života. Zahospodařiv si značné peníze, správce se vzdal, přestěhoval se do Vídně a to jen proto, aby ještě trochu světa užil.

Kdyby bylo bývalo jen staré panstvo a nebylo zároveň v domě Eduarda a správce, Liduška by si lepší služby byla ani nepřála. Pán i paní laskavě a vlídně s ní zacházeli. Pověděli ji hned s počátku, co jí budou platiti, a co musí dělati. Rada býval též druhdy úředníkem na Moravě, přiučil se české řeči a s Liduškou, ač mu to šlo špatně, jinak nemluvil, než český, což tuto velice těšilo.

Ano jen kdyby nebylo bývalo Eduarda a správce! Správce se Lidušce nezalibil, hned jak do služby přišla. Prohlížel si ji jako nějaký nový kousek nábytku. Dlouho malýma, v mase úplně zabořenýma očima, na ni mžgoural, vzal ji pak drze za bradu a řekl: „Máme teď hezkou kočičku! Mladou, hezoučku a čerstvou z venkova . . . he he!“

„Co si plešatec myslí?“ uvažovala Liduška, odvrátila se a růměnec jí polil líce.

„No, však my se spolu seznámíme, jen až se kočička trochu poohledne. Ta její plachost ji přejde a ochočí se,“ řekl a znova se zasmál.

Správce spával dlouho. Než vstal a se ustrojil bývalo deset hodin. Pak šel na procházku, zastavil se ve vinárně na žejdlík, někdy na dva žejdlíky „Klosterneuburského,“ při čemž se bavíval s každodenními hosty, nebo četl noviny. Před obědem vracíval se domů. Tu jsa vínem rozjařen, neměl nic jiného na práci, nežli aby Lidušku v kuchyni škádlil a pokoušel. I po obědě, když se byl prospal, byl ihned zase se svými nekalými žerty u ní a nenechal jí ani chvilku na pokoji. Liduška odrážela statně útoky starého dotíravce.

Odpoledne odešel opět na procházku; večer měla od něho také pokoj, neboť hrával se starými kamarády kdesi v hostinci „bulku,“ ale večer nastal Lidušce opět svízel s Eduardem.

Eduard byl jinoch lehkovážný, vášnivý a zhýralý, proto že mu rodiče jakožto jedináčku všecko dovolili. Čítal asi dvacet osm let, ale na svůj věk vypadal příliš staře. Vlasy měl už sem tam prošedivělé, tváře vyzáblé a vpadlé, oči hluboko v důlcích zapadlé a vyhaslé.

S dřívějšími služkami smíval Edáček — tak mu rodiče mazlice se s ním říkali — zacházeti jak chtěl a měl za to, že mu služebné děvče musí býti ve všem po vůli.

U Lidušky však mladý zhýralec nepochodil. Hned s počátku rázně jej odbyla. Odbyla jej pokaždé, kdykoliv si před ní bez ostychu dovolil nekalé žerty, neb

jinak nectně k ní se blížil. Od paní bylo jí proto přísně domlouváno. Ano, když si Edáček opět a opět matince na Lidušku stěžoval, byla vyplísněna a hrozeno jí dokonce propuštěním.

Ubohá dívka měla trpké a těžké postavení. Den co den bylo jí odrážeti útoky dvou zhýralců a snášeti pro to s druhé strany výtky a hrozby. Zdaž by byla tato čistá perla v blátě tom neutronula, kdyby mravné zásady její nebyly spočívaly na základech skálopevných? I rozpomínala se na všechna naučení, jichž se jí dostalo již jako dítěti ve škole, na všechna napomenutí otcova i matčina, zvláště ta, jež jí dobrá matka dávala, než do ciziny se ubírala. Neopomenula se každého rána a večera modliti k andělu Strážci, k Panně Marii, poroučeti se do jejich mocné ochrany a pak se nebála žádného pokušení, statně a vítězně dále je odrážejíc.

Ó jak smutných zkušeností nabyla o Vídni za ten krátký čas, co tam byla!

Uběhnul jí měsíc služby v rodině Schneiderově. Dostala první služné. Ihned poslala je matce domů, nenechavši si ani krejcaru. Napsala při tom i list, v němž vyličila útrapy, jakých jí bylo dosud zakusiti jen z části, aby matce jakož i Jeníkovi nespůsobila přílišného zármutku.

Zmínila se zevrubněji o rodině Schneiderově a způsobu jejich života. Psala doslovně:

„Byla jsem tedy ve službě u židů, drahá maminko, činila jsem si pro to trpké výčitky, ale nyní se bojím, že jsem zcela u pohanů. V příbytku mých pánů, není nikde ani kříže, ani svatého obrázku. Jiných obrazů

velikých a drahých v pozlacených rámech mají dost ve všech pokojích, ale samé krajiny, podobizny a jiné . . . o nichž se přímo psáti stydím. Když uklízím v pokoji mladého pána a toho starého správce, chvátám, jako by mne někdo honil a oči ani vzhůru nepozdvihnu. A vedle takových obrazů nepěkných mají také všelijaké kovové a sádrové sochy — až hanba na ně se podívati. Nedívím se, že jsou oba tak zpustlí. — Ó pochybuji, pochybuji velice, že jsou katoličtí křesťané. Když jsem paní říkala, že půjdu v neděli do kostela, podivně se na mne ušklíbla a těžko mne propustila. Bojí prý se, abych nepřinesla z kostela nějakou nemoc, jako neštovice, spálu nebo borečku. Sami do kostela nechodí nikdy. Nikdy jsem jich neviděla křížem sv. se požehnati, se modliti a neslyšela některé svaté jméno vysloviti. A což půst, přijímání sv. svátostí . . ., toť neznají ani dle jména. Nevéděla jsem, a vy se tomu asi také podívíte, že mezi křtěnými mohou býti takoví nemodlenci, neznabozi a pohané . . . Všude, kamkoliv se podívám, vidím zde jen samé bláto zpustlosti mravní. Ó jak toužím, drahá matičko, po našich zelených lukách, poloučích a polích, kde jest člověk opravdu blíže Bohu a nebi, než zde, v tom čmoudu, hluku a bludišti, kde není viděti ani zeleného pažitku, ani kousku modré oblohy. Ó toužím a vzdychám po milém našem Záhoří, po našem kostelíčku z cihel, po naší chaloupce, kterou bych nevyměnila za žádný zdejší palác. Toužím zvláště po Vás, drahá matičko, a bych Vás brzy ve svou náruč přivinouti mohla, za to Pána Boha a Matku Boží každodenně prosím, to jest mým jediným přáním na světě.

Snad se tak brzy stane. Nezapomeňte pozdravovati Jeníka a toto psaní mu dejte přečísti. Karbovci za jeho proľhanost a bídáctví sama se „poděkuji.“

Do ochrany Boží Vás poroučí a líbá Vaše srdečná dcera

Ludmila Vavřincová.

Ve Vídni, dne 5. listopadu 187*.

VII.

Jako vyskakují světélka nad močály, vynořovalo se v soumraku večerním světlo za světlem z plynových svítilen, jak je přebíhající lampář jedno po druhém byl rozžíнал. Světlo se chvělo a matně jen kmitalo; prudký, studený vítr, poháněje před sebou vločky sněhové s deštěm, zavanul někdy tak prudce, že sklo ve svítilnách zařinčelo a světlo div nezhaslo.

Po ulicích přes tuto nepohodu hemžilo se více lidí než obyčejně, neboť byl právě zasvěcený svátek sv. Leopolda. Byli to většinou mužšti s rozevřenými nad sebou deštníky a vzhůru vyhrnutými límci u kabátu.

Po nábřeží Františkově, mezi Karlovým a Ferdinandomým mostem, přecházela tou dobou samotná žensťina, majíc bílý uzlíček pod páždím. Přecházela ustavičně touž cestou nahoru a dolů, jako by na někoho čekala. Bylo jí asi zima, neboť se choulila a schovávala nakřehlé ruce do rukávů u tmavé jupky. Sníh padal čím dál houšť a dole temně hučel Dunaj, jako by každého vyzýval, aby se za tak nepříznivého večera k jeho břehům na procházku nevydával.

Ženština několikráte se zastavila a na vodu se zahleděla, jako by té její tajemné mluvě naslouchala.

Lidi na ulicích ubývalo. Kdo tudy šel, spěchal a rychle ženštinu minul. Mnohý si asi v duchu pomyslil: Ty máš jistě nějaký nepěkný úmysl, že tady tak samotna přecházíš... Snad se o tobě zítra dočteme v novinách v rubrice: „Samovražednice.“

Táž myšlénka vznikla asi v hlavě starého pána, jenž právě tou dobou byl vyšel z blízké kavárny. Vyšed, otřásl se zimou, vyhrnul límec u kabátu, zastavil se a pohlížel do dálky. Čekal, až přijede tramway. Zhlednul ženštinu a po delší chvíli ji pozoroval. Přecházení její u Dunaje za takové sloty, večer, bylo mu podezřelým. Zakroutil hlavou a šel přímo k ní.

Již stáli proti sobě tváří v tvář.

Starý pán několikráte se jí podíval do tváře, pak sprásknul ruce a radostným hlasem zvolal:

„Aj starí známí se scházejí!... Ale pro Bůh! co zde v tak pozdní dobu a v takové slotě děláte? — Kde jste? ... jak se vám vede?“ —

Ženština hleděla naň jako u vyjevení.

„Kdo jste? ... Jak mne znáte? ...“

„Což se nepamatujete? — vždyť jsme spolu jeli před nějakým časem po dráze z Budějovic. Často jsem si na vás vzpomněl.“

„Ach Bože, to jste vy? Vás mi tedy sesylá opět Bůh jako anděla strážce...“ zvolala radostně Liďuška — a div že pánovi do náruče neklesla.

„Co zde děláte? Jak se vám dosud vedlo?“ tázal se znova starý pán.

Liduška upřímně vypravovala své dosavadní svízele ve Vídni. Zvláště o starém správci a Eduardovi se rozhovořila.

„Ale sem, sem k Dunaji jak jste se dostala?“ přerušil jí starý pán.

„Starý správce, jakož i mladý Eduard, o nichž jsem vám právě povídala, když jsem je s jejich nekalými řečmi vždy rázně odbyla, jako by se oba proti mně byli spikli. Někáký čas si mne ani nevšimli, pak mě týrali, pak opět přicházeli po dobrém. Zkoušeli to i ono, aby si mne naklonili. Včera starý pán odešel velice podrážděn a vytýkal mi, že jsem tvrdohlavá a neposlušná a neobrátil-li, že musím jíti, odkud jsem přišla. Večer, kdy staří páni byli již ve své ložnici, přikvapil domů Eduard. Byl podnapilý. Vešel do kuchyně, kde jsem byla ještě zaměstnána. Jal se mne opět škádliti, smál se mi, že jsem nevinátka, jeptiška... Prosila jsem ho, aby mne nechal na pokoji. Jsem sice chudá dívka a služka, ale nenechám si všechno líbiti. — Tím byl mladý pán na nejvýš uražen a podrážděn. Začal křičeti, láteřiti, nadávati, i rodiče vyvolal a s velkou přísností jim nakazoval, aby mne hned, okamžitě ze služby propustili. V tom přišel domů též starý správce a zvěděv, co se stalo, přiložil mi také polínko. Já ani necekla. Snášela jsem vše trpělivě a těšila se tím, že Bůh nejlépe ví a rozsoudí, kdo jednal dobře a kdo špatně. Jako z milosrdenství nechali mne ještě do rána. Když se všickni v domě byli utišili, děkovala jsem vroucně Matce Boží, že mne ani v nejtěžším pokušení neopustila. Neplakala jsem, nebyla jsem malomyslnou, ano pocítovala jsem v srdci nevýslovné blaho. Čisté

svědomí dovede člověka i v největších souženích oblažiti. Ráno jsem sebrala své věci a šla jsem, kam mne oči vedly.“ —

„Ale, já vás zde nechám státi a vypravovati a vy se chvějete zimou, neboť jste všechna promoklá“ přerušil starý pán Liduščino vypravování. „Hlavní věci jsem se již dověděl — řekněte, co zamýšlíte dělati?“

„Ach domů chci, drahý pane, jen domů! Zde by mně mohli slibovati službu v zlatém paláci — nevzala bych jí, nechci ji! . . .“ zvolala dívka.

„Proč jste nejela již ráno?“

„Neměla jsem peněz na cestu. Služné, jež jsem za měsíc dostala, poslala jsem matce; co mně u Schneidrü dali za těchto několik dní, mi nedostačuje,“ přiznala se upřímně Liduška.

„Ubohé děvče! co jsi za ten krátký čas zde zkusilo. Tys perla, jakých málo. V tomto blátě nesmíš zůstat; já ti sám pomohu, abys se domů dostala. Ó já znám Vídeň dobře, kdybych nemusil za obchodem, ani bych sem nejel. Ty jsi to zde poznala jen částečně, budeš ale věděti dosti vypravovati o slastech, jaké zde očekávají dívky, které se sem z Čech na službu vydávají . . . Ale my zde pořád v té zimě stojíme! — Pojďte! — Pojedeme s tramwají — tamto přijíždí. Budeš dnes mým hostem, vlastně ne mým, nýbrž mého bratra, který jest obchodníkem a má zde dům. Bydlím u něho.“

Liduška děkovala za to dobrodiní a zdráhala se je přijati.

„Na ulici přece nezůstaneš a do hospody tě nepošlu. Zítra dostaneš peníze na cestu a touto dobou budeš doma.“

Když seděli již ve voze, vytrhnul se starý pán najednou z myšlének, podíval se skoumavě Lidušce do očí a řekl:

„Ale u Dunaje co jsi dělala, jsi mně dosud ne-vysvětlila!“

„Od rána jsem bloudila opět ulicemi,“ vypravovala Liduška, „nevědouc, kam se vrci, co počítí. Tu v tom zoufalém stavu vešla jsem do jednoho kostela, poklekla jsem tam před oltářem Panny Marie a prosila vroucně a dlouho Matku Boží za dobrou radu. Vyšla jsem ven a všechna tíže a sklíčenost jako by se mne byly spadly. Cítila jsem v srdci velkou útěchu. Něco jako by mně bylo říkalo: „Zůstala jsi Matce Boží ve všech pokušeních věrnou, ona tě neopustí.“ Šla jsem ustavičně, až jsem přišla na nábreží Dunaje. Tu opět jako by mě něco k místu tomu bylo poutalo; přecházela jsem, nevím ani proč nahoru dolů, až jste se mně objevil vy, jako anděl Strážce. Matička Boží mne vskutku neopustila.“

Starému pánovi zaleskly se slzy v očích.

„Šťastné děti, jimž se dostalo tak dobrého, ná-boženského vychování; ty se nikde neztratíš a ve všech zkouškách tohoto života dobře obстоjíš,“ zvolal nadšeně starý pán.

Byli u domu.

„Zde vám přivádím venkovskou perlu, která se v tom vídeňském kalu nezanořila!“ Těmi slovy před-stavil bodrý pán Lidušku rodině svého bratra. Pověděl pak krátce její osudy. Všichni se jí vřele ujali. Domáci

slečinky Klára a Laura vzaly ji mezi sebe a bavily se s ní jako s přítelkyní. Půjčily jí své šatstvo, aby se převlékla. Posadily si ji vedle sebe, braly ji za ruce, divily se jejím pěkným, bílým zubům a nechtěly živou mocí uvěřiti, že jsou ty dlouhé, bohaté vlasy její vlastní. Liduška se tomu srdečně smála, nevědouc co tím míní, což je obě jen ještě více rozjařilo a s ní sprátelilo. Musela jim dovoliti, aby ji směly za copy vzíti a zatahati. Pak jí to vysvětlily. Ač byly obě ještě mladičké, měly zuby vysazené a copy vlasů, jež jim po zádech visely, nebyly také jejich vlastní, nýbrž přidělané.

Liduška spala v jejich ložnici a dlouho do noci s nimi se bavila.

Starý pán jel s ní ráno po omnibusu až na nádraží. Koupil jí lístek jízdní a chtěl jí dáti ještě částku peněz na cestu. Nevěděla ani, jak by mu dostatečně za jeho dobrotu poděkovala. Prosila jej, aby jí pověděl své jméno a bydliště, aby mu peníze mohla oplatiti. Pověděl jí svou adresu, ale doložil, peněz že od ní zpět nežádá. Rozloučili se.

* * *

Velice byla matka překvapena, když Liduška neočekávaně doma se objevila. Liduščino vypravování, slzy matčiny nad tím, co zkusila, rozhořčenost na Karbovce a opět radost, že je dívka doma ... to vše následovalo po sobě rychleji, než to zde vypravujeme. I Jeník nechal práce a běžel k Vavřincovým, když se dověděl, že jest Liduška doma.

Nové otázky, nové vypravování ...

Liduška dovedla nyní oceniti domov a upřímné srdce Jeníkovo; on si ji vážil ještě více, nežli před tím než do Vídně odjela. Měl uspořených sto zlatých, vyjevil to Lidušce i její matce a požádal o Liduščinu ruku slibuje, že bude i dále pilně pracovati a šetřiti, aby se všickni poctivě uživili. Matka svolila. O maso-pustě měli svatbu.

Po svatbě musila Liduška o Vídni vypravovati.

Když dopověděla, učinil jeden starý soused vhodnou poznámku: „Kéž by každá dívka, která chce jíti do služby do Vídně, neradila se se všelijakými Karbovci, ale přišla se poradit s tebou, zajisté by zůstala doma.“

Jeník a Liduška jsou jako manželé na chalupě Vavřincově spokojeně živi.

Karbovec dlouho v Záhoří se neobjevoval, aby se mu mohla Liduška „poděkovati.“ Jednou jej Jeník zahlédl a naň zavolal: „Pojďte sem, Karbovče, věděl bych pro vás o čerstvém zboží do Vídně! . . .“ Karbovec slyše ta slova ani se neohlédl a uháněl dále. Jindy se staré Vavřincové naskytlá příležitost s Karbovcem se sejíti, kde mu řádně vycinkala.

Po nějakém čase psala Liduška zároveň s Jeníkem list starému pánovi — ochránci, v němž mu ještě jednou vřele děkovala a zároveň posýlala peníze na cestu jí zapůjčené.

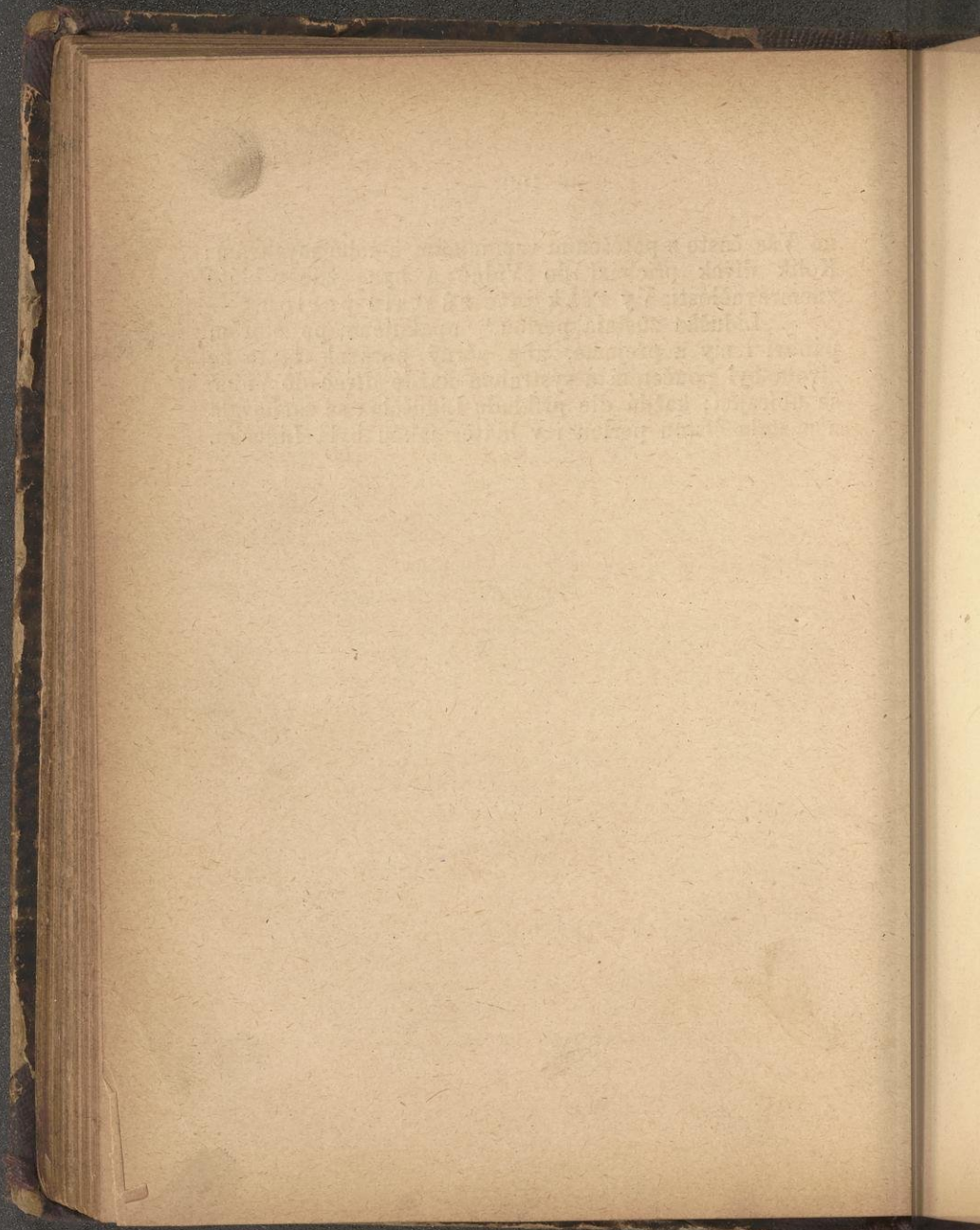
Za několik dní přišla odpověď a peníze zasláné v ní. Starý pán psal:

„Peníze Vám opět posílám, neboť jsem Vám jich tehdy nezapůjčil, — nýbrž dal, věda, že tím vykonám dobrý skutek. Těší mne, že na mne vzpomínáte. I já

na Vás často s potěšením vzpomínám a sobě myslívám: Kolik dívek přichází do Vídně a hyne zde v blátě z nemravnosti, Vy však jste zůstala perlou.“ —

„Liduška zůstala perlou,“ opakujeme po starém pánovi i my a přejeme, aby věrný obrázek tento ze života byl poučením a výstrahou každé dívky do Vídně se ubírající; každá dle příkladu Liduščina se zachovala a zůstala čistou perlou i v blátě, jakou byla Liduška.

„PAN DOKTOR.“

Psáno roku 1884.

P
V
také, že
Tu
alychom
borovsk
poznati
neoznač
U jeho
drahé ko
lychom s
nás ozná
u jých
vstoupiti
Dok
na vsi, kt
na poboc
Slac
hobicka ve
nějaký po
proce —
nagyrati, a

Na místě

I.

Právě udílel rady.

V městě by řekli, že „ordinoval,“ řekněme tedy také, že doktor Hapalík v Podborově právě ordinoval.

Tu jest myslím právě ta nejprůhodnější chvíle, abychom k němu vešli, chceme-li pana doktora podborovského Hapalíka, jakož i jeho rozsáhlé umění blíže poznati. Nemusíme se ostýchat. Byt našeho doktora neoznačoval zlatý nápis, jak obyčejně u doktorů bývá. U jeho bytu nebylo schodů, na nichž by se prostíraly drahé koberce, nebylo předpokojů, ani salonu, v kterém bychom si nevěděli jak počínati, ani sluhy, který by nás oznámil... nebylo podobných věcí, s jakými se u jiných doktorů setkáváme a pro které bychom si vstoupiti netroufali.

Doktor Hapalík bydlel v poslední dřevěné chalupě za vsí, která stála o samotě pod strání. Lidé tam říkali „na pohodně.“

Šlaci vědí, odkud se vzal ten název! Ani nejstarší babička ve vsi nedovedla se upamatovali, že by tam nějaký pohodný byl kdysi bydlel. Ale snad někdy přece — dávno před lety. My nebudeme chalupu tak nazývati, abychom si pana doktora nepohněvali, neboť

mohl zlostí z kůže vylézt, když někdo obydlí jeho tak pojmenoval.

Jakkoli tedy takovýmto nezaručeným domněnkám a názvům se vši opatrností se vyhýbáme, nesmíme přece pravdu zamlčeti a chtíce nechtíce několika slovy naznačiti, jak chalupa vypadala.

Svým zevnějškem páně doktorovo podhorské obydlíčko nikoho věru nepřilákalo. Byla to chalupa na jednu stranu nachýlená, trámce měla ztrouchnivělé, vyražené tabulky v oknech byly zalepeny papírem, krytba na střeše byla tak sešlá, že je těžko říci, jestli to byly došky, nebo jen zelený tence narýpaný drn. Tak silně byla travou a mechem porostla.

Než chalupu nikdo nehledával a proto si jejího zevnějšku také nikdo nevšímal. Každý hledal jen vzácné jádro, které se pod touto neúhlednou škořápkou skrývalo. Kdož by se také štilil škaredé a zablácené škořápky, ví li že chová v sobě drahocennou perlu!

Takovou vzácnou, drahocennou perlou v umění lékařském byl Hapalík všem trpícím. Trpící, nemocný člověk hledá pomoci všude, jen když ví, že ji najde.

Na jednu okolnost musíme však navštěvovatele bytu doktorova přece ještě upozorniti, aby se nám nemohlo vytýkati, že jsme se stali příčinou něčího úrazu.

Radíme totiž každému, komu by se zachtělo ordinanci sít doktorovu navštívit, aby se hodně, co nejvíce může, sehnul. Bylť dvěře do chalupy doktorovy, které se otvíraly petlicí, tak nízké, že bez takovéto hluboké poklony nikdo jimi bez úrazu neprošel.

Bylo to znáti na horním příčném trámcí dveřejí. Jeho přední hrana, právě uprostřed vypadala jako by

ji nějakým tupým nástrojem vydlobal. Kolik hlav se tam už asi narazilo!

Tedy jen opatrně! Nejdříve skloniti hlavu, pak ohnouti celé hořejší tělo, jako by člověk lezl do kur- níku, pak teprv ku předu.

Prošlo to šťastně, bez úrazu! Jsme uvnitř.

II.

Je právě v neděli po ranních službách Božích a doktor Hapalík ordinoval, jak jsme již pověděli.

„Pochválen buď Ježíš Kristus“, zaskuhrala ve dveřích stará výměnkářka Sekerková, belhající se o hůlce po světnici.

„Až na věky,“ poděkoval Hapalík. „Nuže, jak se daří? Přestalo vám suché lámání, nebo nepřestalo?“

„Ani dost málo. Ano zdá se mi to ještě horší. Jako by mi ve všech kostech nebozískem vrtal,“ na- říkala Sekerková.

„Mazala jste, jak jsem vám nařídil?“

„Jak pak bych nemazala! Podrobila bych se všemu, jen kdyby mi to pomohlo. Již několik nocí jsem ani oka nezamhouřila. To jsou bolesti!“

„Hm, hm — podivná to věru věc,“ zavrtěl Hapalík hlavou. „Vy máte podivnou náтуру. Čerchmanti vědí, co to v těch kostích máte. Po masti, kterou jsem vám dal, přestalo suché lámání každému, jenom vám nepomohlo. Musíme sáhnouti k silnějším prostředkům, abychom nemoc zlomili. Ať to již dopadne tak, nebo tak...“

„Pánu Bohu poručeno!“ vzdychla si Sekerková, porozuměvši dobře, co Hapalík tím dopadnutím „tak nebo tak“ říci chce. Úzkostí si utřela pot s čela a pak doložila:

„Byla jsem dnes u sv. zpovědi a u stolu Páně, jsem na všechno připravena a odporučuji to nyní vůli Boží.“

Hapalík nastrojil vážnou tvář a řekl: „To jest právě to nejlepší. Nemocný má býti vždy na všechno i na to nejhorší připraven.“ — Měl snad doložiti, nemocný, který se dostane jednou pod ruku jemu.

Na to vyndal z vesty klíček, otevřel jím obílenou skříňku, která visela na stěně pod obrazy svatých a uvnitř v jejích přihrádkách objevilo se množství láhviček, kbeličků, škatulek, mošniček a svazečků nejrůznějšího koření. Byla to celá lékárna.

Dlouho tam hledal a šukal, přestavoval láhvičky a kbeličky z kouta do kouta, odkašlával, zastavoval se jako by hluboce přemítal, který z těch silných léků pro podivnou národu a nepovlné kosti staré Sekerkové by vybrati měl. Konečně vyňal odsud prostý hlíněný kbeliček, u hrdélka papírem obvázaný a ještě jej důkladně se všech stran prohlédnuv, podal jej s velkým sebevědomím staré výměnkářce a řekl:

„Zde máte! Jest-li tohle nepomůže, pak už věru nevím. Jest to masť zrovna zázračná, z desíti specií. Musíte ji dvakráte za den pilně natírat; rozumíte?“

„I zaplať Pán Bůh!“ zvolala s radostí Sekerková a uchopila oběma rukama kbeliček. Div že ho radostí k ústům nepřitiskla. Pro samou radost jí bolesti na chvílku ulevily.

„Jest to masť o mnoho silnější,“ pokračoval doktor, „a proto jest také dražší, nežli předešlá. Stojí padesát krejcarů.“

Sekerková rozbalila červený, květovaný šátek, jež držela u hůlky v ruce. Rozvázala cípek a vybírala odsud své pečlivě uschované poklady: krejcar za krejcarem, až jich napočítala padesát. Několikrát si při tom z hluboka vzdychla, jako by chtěla dáti na srozuměnou, že s penězi těžko vydělanými člověk těžko se loučívá.

Mnohem snáze než se Sekerková s nimi rozloučila shrábnul je doktor a hned zase ve své ordinaci pokračoval.

„Jakž to vypadá s vaší zimnicí? Vrátila se?“ oslovil vesnického chasníka, který, sotva že Sekerková dvéře byla zavřela, bledý jako umučení ve světnici se objevil.

„Mám to pořád,“ odvětil trpce a bolestně se tváře. „Vaše koření mi hospodyně uvarila, vypil jsem je a teď jsem pozbyl veškeré chuti k jídlu. Již tři dny jsem nevzal ničeho ani do úst.“

„Hm, hm,“ kroutil Hapalík povážlivě hlavou. „Nyní jest těžko raditi. Kdyby to bylo před Velkým pátkem, měl byste hned po zimnici, jen co byste se před východem slunce pomodlil pětkrát „Otče náš“ a „Zdrávas“ pod širým nebem. Nyní vám nezbyvá nic jiného, nežli užívat a pořád jen užívat.“

„A umřítí hladu,“ prohodil nevrle výrostek.

Tato poznámka se panu doktorovi nelíbila, neboť hned řekl:

„Hladem z mých léků ještě nikdo nezemřel. Kdyby byl Velký pátek odbylo by se to zkrátka, jak jsem řekl, ale takhle to jinak nejde.“

Opět začal Hapalík hledati ve své obílené skříní, až našel nejvhodnější lék, který, jak sám řekl, nelze dostati v žádné lékárně, který sestává z desíti specií a jest jediným na světě.

Výrostkova zasmušilá tvář se touto chválou trochu vyjasnila, shledal panu doktorovi peníze ze všech kapes a odcházel.

„Jen mi nechoďte k žádnému doktorovi, sice bych vám nedal podruhé nic!“ zavolal Hapalík ještě za odcházejícím.

„To víte, že nepůjdu, mám dosti na vás,“ odvětil tento. Ze síňky zaznělo k Hapalíkovi ještě silné zaklenutí, neboť pacient narazil hlavou o nízký trámec až se mu v očích zajiskřilo.

Na to byl pan doktor však už zvyklý, to jej ani dost málo nevyrušovalo. Seděl chvíli sám, přepočítával stržené peníze, spokojeně se usmívaje a něco pro sebe mumlaje.

Již bylo tedy po ordinací. Ne! Ještě se otevřely dvěře a vešla žebračka Vaňková. S tou to odbyl pan doktor zkrátka.

„Nuže, máte již peníze na masť pro svou nohu?“ otázal se skuhrající stařeny.

„I ty můj dobrý Bože, kde bych já ubohá peníze sehnala?“ bědovala žebračka; „dobří lidé dají kousek Božího daru, nebo ten štipec mouky, ale krejčárky nedá žádný; jest o ně zle mezi lidmi.“

„Kolik už máte?“

„Ach ani deset krejcarů to ještě není,“ naříkala si Vaňková.

„Za deset krejcarů vám žádnou masť dáti nemohu,“ odbýval Hapalík Vaňkovou. Tato řekla:

„Měl byste udělati také něco za „zaplat Pánbůh.“ Budete snad také brzy něčí pomoci potřebovati. Zpomeňte si pak na mne, jak jest člověku, když se nad ním nikdo nesmiluje. Zpomeňte si pak!“

„Baba! chtěla na mě poštvati doktora a nyní přijde škemrat. Tu máš oplátku za půjčku!“ mručel Hapalík pro sebe, když stará Vaňková odešla.

III.

„Ty můj dobrý Bože, jsou to nyní lidé na tom světě! Nic a nic neudělají zadarmo, a kdyby člověka zrovna hynouti viděli, se nesmilují. Pánbůh to napraví!“

„Na koho pak hartusíte?“ zavolal rolník Jakubec na Vaňkovou, zaslechnuv ji takto naříkati.

Sařena se zastavila a pověděla hodnému muži všecky své svízele, z nichž největším byl ten, že pro svou bolavou nohu již ani po almužně choditi nemůže. Stěžovala si, že již kolikráte byla u Hapalíka pro masť, ten ji však bez peněz dáti nechce.

„Ten starý šíbal, který jen lidi balamutí a okrádá!“ rozhorlil se Jakubec. „Že k němu chodíte? Jděte k nám na statek, máme prázdnou světnici, můžete tam bydleti až do jara, až se vám noha polepší. O dříví není u nás zle a kus jídla také dostanete.“

„I zaplat vám to Pán Bůh nebeský a svatá Matka Boží, dočkáte se za to požehnání Božího a radosti na

svých dětech!“ děkovala stařena pohnutým hlasem a slzy jí vyhrkly s očí. „Ach nebudu vás už snad dlouho obtěžovati. Jsem tak slabá, že se mi zdá, že musím už na této silnici klesnouti a zahynouti. Děj se vůle Boží! Budete míti upokojení, že jste ubohé, opuštěné ženě několik posledních dnů zpříjemnil a jí popřál, aby pod střechou a ne v širém poli duši vydechla.“

Tak blahořečila ještě stará Vaňková slitovnému hospodáři, který ji znova vybídnul, aby se jen do statku jeho uchýlila.

Nechtěl se s ní dále zdržovati, neboť kráčel se svým švakrem Jírou, který byl u něho na posvícení.

Vyšel s ním po službách Božích do polí, aby mu ukázal svůj mladý les, jež před několika lety zasel. Vraceli se právě k domovu a rozmlouvali o tom, jak se nyní špatně s lesy hospodaří. Všude se jen na škodu celé krajiny porážejí a málo kde nové zakládají.

Z rozmluvy té vyrušila je stará Vaňková. Když od nich odbelhala, dobrořečíc pořád ještě cestou Jakubcovi, otázal se Jíra, který byl z vesnice téměř tři hodiny cesty odsud vzdálené a lidí v Podborově neznal, švakra Jakubce:

„Kdo pak jest ten Hapalík, na něhož si ta žebráčka stěžovala?“

„Podšitá kůže jest to, šibal, který vymámí svým dryačnictvím na lidech poslední groš a nejednou místo aby jim pomohl jen uškodí,“ vykládal Jakubec švakrovi pln nevole.

„Měl už řemesel, co jest do roka dní, ale žádné mu nevonělo, neboť jest líná kůže. Pochází z Podmezké chalupy, a poněvadž mu rodiče záhy zemřeli,

ujal se ho bratr jeho matky, od kterého asi tím „doktorstvím“ naúčchnul.

Strýc Hapalíkův pomáhal hlavně dobytku. Když si zlomil některý kus ve statku nohu, urazil roh, na mladém jeteli se nadul, volávali vždycky jen starého Lukáše. Že by se v tom byl nevyznal, nemohu říci. I motolice u ovcí vyléčiti uměl. Nejednou, když hospodář některý kus dobytka měl už za ztracený, pomohl mu Lukáš ještě na nohy a při životě jej zachoval.

Co pak ku zvláštní chvále Lukášově říci musím, jest to, že neužíval při svém léčení žádného „říkání“, aniž jakých jiných pověřivých kousků, nýbrž hojil a léčil všechno jen cestou přirozenou. Zůstával také pěkně jen při tom, čemu se dlouhou zkušeností byl přiučil, co uměl; léčil totiž jen dobytek, ale lidem, ač také nejednou o radu úsilovně byl tázán, nikdy nepomáhal. Zkrátka Lukáš byl starý poctivec, ale ne tak jeho svěřenec Hapalík.

Chybou Lukášovou bylo, že nedal Hapalíka žádnému řemeslu vyučiti. Potřeboval ho ustavičně ku své práci. Musel mu sháněti po lesích a po stráních koření, vařiti lekvary, doprovázeti ho na jeho vycházkách po dědinách. Tak se Hapalík nejen ničemu nenaučil, čímž by se mohl pak v životě poctivě živiti, nýbrž i zlenošil.

Když starý Lukáš zemřel, neměl se kam vrci. Najal se na několik statcích po sobě za čeledína, ale že mu práce se protivila, nikde se ani neohráł. Chtěl se přichytit zaměstnání svého strýce, ale říkává se: každému dřevu není dáno býti fládrem — co dovedl starý Lukáš hravě, toho nedovedl Hapalík za celý věk.

Hned se svým prvním pokusem pochodil špatně. Liškovům onemocněla kráva a Hapalík se nabídl, že jim ji uzdraví. A uzdravil ji povedeně. Nalil jí do krku nějaký odvar z koření a kráva do rána natáhla všechny čtyry. Tu byly jeho dny u nás spočítány. Liška i Lišková svým nárkem nad ztrátou krávy pobouřili sousedy tvrdíce všem, že jim Hapalík krávu se světa sprovedil a Hapalík se s dobrou potázal, že se ještě v čas z vesnice vytratil, sice by se zdravými údy byl neodešel.

Dlouhý čas jako by se voda nad Hapalíkem byla zavřela, nebylo o něm ani vidu ani slechu. Snad si odbýval vojančinu, nebo zašel někam kraj světa, aby se vojančině vyhnul.

Asi po pěti letech, kdy se na nešťastnou událost u Lišků i ve vesnici zapomnělo, objevil se u nás opět. Obcházel z daleka, aby vyzvěděl, jak dalece rozhořčenost proti němu usnula a v případě nepříznivém mohl hned zase vzít do zaječích. Lichotil se k lidem, sám se jim k práci nabízel a tu a tam s opravdovou chutí práce se chopil.

To bylo však všechno jen na foch, aby se přilepil. Jakmile seznal, že rozhořčenost proti němu z myslí lidských se vytratila, začal se shánět po lehčím chlebě, nežli jest v práci u sedláků.

Letního času chytal ryby a raky, sbíral po lesích houby a donášel do města, kdež vždycky utržil nějaký ten groš. Když se mu to znechůtilo, chopil se opět živnosti jiné. Hledal totiž po lesích a po skalách rozličné byliny a koření, jež donášel do lékárny.

V lékárně mu odebrali po každé všecko a jak se zdá dobře mu zaplatili, neboť jako vyvičený žák Lukášův jen tak lecos nesebrál a ke koupi nenabízel. Ano, vynášelo mu to, neboť při tomto zaměstnání setrval nejdéle a byl by snad výhradně jen při něm zůstal, kdyby zvláštní náhoda nebyla z něho udělala „doktora“, pod kterýmžto jménem jest nyní znám v celém okolí.

Selka Chvojková stonala tehdy již asi dva roky chorobou žaludeční. Dlouho docházel k ní lékař a když se nemoc její nelepšila, vzala si jiného, pak s ní po lékařích jezdili, užívala, co který nařídil, dělala, co kdo radil, ale všecko nebylo nic platno; Chvojková chřadla a scházela, tak že byla nad samým hrobem.

Jednou, ano právě přšelo a Hapalík se nechtěl vydati do lesa, zašel si k Chvojkovým, aby si tam poseděl trochu na lavičce. Poněvadž se tehdy u Chvojků o ničem nemluvalo, nežli o nemoci hospodyně, zmínili se o ní hned také Hapalíkovi.

To byla právě voda na jeho mlýn. Poslouchal dlouhé výklady o nemoci hospodyně, přikyvoval hlavou a usmíval se velice spokojeně. Když to všecko vyslechnul, řekl:

„Doktoři všickni dohromady nic nevědí! Chcete-li, dám hospodyně něco užívat a za čtrnácte dní bude zdráva a čerstva jako ryba.“

„Kdyby to Pán Bůh dal!“ vzdychnul si hospodář a všickni domácí s ním.

A kdož může říci, čím to bylo, zdali snad doktoři Chvojkové už pomohli, nebo si přirozenost, jak říkají, pomohla sama, nebo toho byl přece příčinou Hapalíkův

hořký lék, jež jí dal užívat, kdož to ví — ale za čtrnácte dní byla Chvojková skutečně zdráva.

Ať to bylo už tak nebo tak, Hapalíkovi to pomohlo na nohy. V celé vesnici i po okolí nemluvalo se o ničem, než o Hapalíkovi, jak na tu nemoc Chvojkové „kápnul.“ Tak pouhou náhodou byla pověst jeho zajištěna.

Scházelo-li někomu něco, pomyslí si: „Nač bych chodil k lékaři? Poradím se s Hapalíkem, ten dovede více nežli deset lékařů; dokázal to u Chvojkové.“

Hapalík přestal od té doby chytat ryby a raky, donášeti byliny a koření do lékárny; poslednějších potřeboval sám. Dal se do léčení zlomenin a pohmožděných údů, nemocí vnitřních i zastaralých, a nebylo neduhu ani nemoci, do které by se byl nepustil. A tak to provozuje po dnes. Bydlí tam v té dřevěné chalupě, co jsme šli okolo. Lidé u nás mu říkají „doktor.“

„A třebaš to umí opravdu lépe nežli skutečný doktor a snad také laciněji,“ míní Jíra.

„Nebudte zpozdlý, švakře,“ ozval se Jakubec; „vím dobře, že lékař také není všemohoucí, všemohoucí jest jedině Bůh, a nepomůže-li ten, jest všeliké umění lékařské marno. Ale lékař jest přece jen lékař; člověk studovaný a zkoušený, aby léčil. Mastičkář jako jest Hapalík, bývá obyčejně podvodník a šibal. Něco se mu někdy podaří a lehkověrní lidé pak za ním táhnou jako za divotvorcem. Každý má nějakou Chvojkovou, kterou se chlubí a o které si lidé vypravují, ale kde co pokazil, kde koho svým fušerstvím zkazil, o tom se mlčí. —

I Hapalík má již hezkou řadu lidí na svědomí. Havlovému čeledínovi dal na bolavou nohu nějakou masť, která mu nohu rozežrala až na kost, a byl by o ni jistě přišel, ano docela životem to zaplatil, kdyby ho ještě v čas byli neodvezli do městské nemocnice. Mayera potkal jednou vůl, přiraziv mu rohem palec u ruky ke stěně. Hned s tím také běžel k Hapalíkovi. Ten ho léčil tak moudře, že byl ubohý Mayer za tři dni na prkně. Kdyby s tím byl šel k moudrému lékaři, byl by palec proťal, učinil tak přítrž zánětu a Mayer, muž mladý a silný, mohl býti podnes živ. Zanechal zde ubožák vdovu a šest malých dětí. Když jsem je o pohřbu viděl, slzy mě polily lítosti, jaké neštěstí takový hudař způsobiti může.“

„A že se toho úřady neujmou a zvláště lékaři nezakročí, aby mu mastičkářství jeho překazili?“ vpadl Jíra Jakubcovi do řeči.

„I zakročili, zakročili již kolikrát,“ odvětil Jakubec. „Já sám po smrti Mayerově přednostu Žemlu vybídnul, aby neoprávněné léčení Hapalikovo na úřadě udal. Ten tak učinil. Ale Hapalík, jakmile čenichal člověčinu, zaonačil si to, aby mu nemohli se žádná strana na kůži. Své lekvary, dryáky a masti Bůh ví kam odnesl a ukryl, aby páni, kdyby jim napadlo prohlížeti jeho doupě, něčeho nenašli. Nabalamutil lidi, budou-li proti němu svědčiti, že s ním zároveň budou trestáni. Ti pak ze strachu vypovídali před soudem v jeho prospěch a on lhal až se mu od úst kouřilo, tak že odešel od soudu nevinný jako andílek.“

Poněvadž mu to tak šťastně prošlo, jal se své nekalé řemeslo provozovati bez ostychu a ve větších

rozměrech. A kdyby jen mastičkařil, ale on užívá také všelijakého říkání a zaklínání, zvláště při nemocech vnitřních, a tak nejen sám hnusnou a hříšnou pověru provozuje, nýbrž k ní také lid svádí a v ní jej utvrzuje. A co vymámí na ubohých lidech peněz! Právě jste to viděl a slyšel u Vaňkové. Počítal bych si věru za zvláštní zásluhu, kdybych zbavil naši dědinu a celé okolí této hlízy. Právě proto jsem poslal starou Vaňkovou k nám na statek, abych se od ní všeho důkladně dověděl.“

„Takového šibala nenapraví nic,“ podotknul Jíra, „až když sám přes své šmejdy klopýtne.“

„To se mu může státi dosti brzo,“ připojil Jakubec.

Ve vsi zvonili právě poledne. Sousédé byli u statku, zastavili se, smekli s hlavy a pomodlili se. Pak vešli do stavení. Byl právě čas k obědu.

IV.

Toho večera bylo ve vesnické hospodě hlučno a živo. Odbývala se nezbytná posvícenská muzika.

Sotva bylo po odpoledních službách Božích a první zvuky hudby v hospodě se ozvaly, byla bujará vesnická mládež v kole. Vždyť se již tak dlouho na muziku těšila, musí jí tedy užítí a do syta se vytančiti.

Zábava byla v nejbujnějším proudu ovšem až večer, kdy pivo a tanec rozproudily krev a nadchly k veselému zpěvu, výskotu a nevázaným skokům a rejdům.

Tu se dostavil do hospody také rolník Jakubec se svým švakrem, ženou a dcerou, osmnáctiletou Madlenkou.

Starší bavili se při pivě hovorem a vtipy ve vedlejší světnici, mezi tím, co mladí vesele ve velké světnici křepčili.

Jakubcova Madlenka měla svého tanečníka, Záhořanského Václava, který na ni toho dne již dlouho v hospodě nedočkavostí čekal.

Když dlouho nepřicházela, dobírali si ho chasníci, že už ani nepříjde, o něho nestojí, a má již i ženicha jiného. Podpalovali a vybízeli ho, aby si zatím zatančil s Luskovou Kačenkou, sice že muzika uběhne a on ničeho neužije.

Václav dlouho váhal a se rozmyšlel, má-li druhů svých uposlechnouti, čili nic. Dlouho se jim bránil a se přemáhal, neboť se mu zdálo, že by se dopustil nevěrnosti na své Madlence, kdyby za její nepřítomnosti jen jednou některou jinou dívku v kole provedl.

Chasníci nepřestali Václava dráždit, ano Luskova Kačenka přišla si proň sama a velice směle k tanci jej vyzvala. Řekla mu, že tu stojí jako stará baba, což ho velice zamrzelo a studem všecku krev do tváří mu vehnalo.

Když Václav nalehavým prosbám Kačenčiným odolati nemohl a pohanu tu na sobě nechati nechtěl, pomyslí si: „Pro jednu nebude tak zle“ a pustil se s Kačenkou do kola.

Právě v tom vešla Jakubcova Madlenka. Jako by jí nůž do srdce vrazil se zalekla, spatřivši Václava s jinou v kole. Zastavila se a z místa se hnouti ne-

mohla, tak že ji matka za šaty zatahla, aby šla dále a nepřekážela tanečníkům.

Jako omámena vešla Madlenka s rodiči do přístěnku. Hledala hned místo, aby se posadila, neboť se jí zdálo, že upadne samými mžitkami, jež se jí dělaly před očima. Dosednuvši přitiskla pravou ruku k srdci, jako by tam ustavičně to bodnutí nože cítila.

Václav byl po tanci hned u ní a vítal ji radostnou tváří a přívětivými slovy.

Madlenka mu podala chladně ruku, ani se naň však neusmála, ani do očí se mu nepodívala.

Když ji k tanci vybízel, řekla: „Jdi a tanči si s Luskovou pořád!“

Václav litoval, že se dal chasníky a Kačenkou přemluvit a prosil Madlenku, aby mu odpustila. Tato vedla pořád svou, aby si šel k Luskové a o ní aby se nestaral.

„Že pak tančit nejdeš, holka?“ obrátil se k ní otec, když zpozoroval, jak chladně rozmlouvá s Václavem a k žádné zábavě se nemá.

„Já dnes tančiti nebudu,“ ozvala se Madlenka.

„Jakže? nebudeš? — to by bylo hezké posvěcení, abys netančila,“ ozval se strýc Jíra. „A proč bys netančila?“

„Mně není dnes dobře,“ odvětila Madlenka.

„Já to na ní pozorovala, že jest jí nějak nekale, jen co jsme vešli,“ řekla Jakubcová, pohlížejíc na dceru pečlivým a skoumavým zrakem mateřským, který obyčejně nejlépe pozná, co dítěti schází. Tentokrát ani Jakubcová neuhodla a domnívala se, že Madlenka onemocněla skutečně.

„Zarazil ji asi ten kouř z dýmek a z doutníků, jak sem vešla — také ho zde je;“ podotknul Jíra, rozhlížeje se po hustém dýmovém ovzduší, v němž světla petrolejových lamp u stropu zavěšených kmitala jako svatojanské mušky.

„Může si vyjít trochu ven na čerstvé povětrí,“ radil otec.

„Jdi, Madlenko, jdi!“ vybízela matka.

„Dělá flause!“ podotknul Václav. Odešel do světnice, ale už netančil. Byl mrzut, smuten a zaražen, že si muziku už pokazil.

Madlenka zůstala ještě chvíli ve přístěnku a něco si s matkou šeptala.

Jakubcová se pak přiklonila k muži a také mu něco pověděla.

Jakubec mávnul odmítavě rukou a řekl hlasitě: „Vy ženské hned si něco vynajdete!“ Rozmlouval dále s Jírou.

Madlenka se za chvíli zvedla a vyšla si ven na to čerstvé povětrí, jak jí raděno bylo. Chtěla schválně projít tančírnou, aby viděla, co Václav dělá, jest-li snad znova s některou netančí. Ten však seděl za stolem se sousedy a žádného děvčete si již nevšimnul.

Večer byl jasný. Na modré obloze lesknul se zářivý měsíc a jako zlaté body v modrém brokátu kmitaly se hvězdy na večerní obloze. Madlenka stanula na sadě a zahleděla se do výše na ta zářivá světla. S jakou radostí jindy na ně hledívala! A dnes? Opět ji bodlo u srdce, až se za ně chýtila. Ráda by byla z něho vytrhla ten osten první žárlivosti, jenž ji v něm bodal, ale nešlo to. Ze světnice k ní doznívala veselá

hudba a jasot tanečníků, což ji jen ještě větší bolesti naplňovalo. Neměla státi. Musí se vrátiti opět do svět-nici. Kdo ví, není-li Václav už zase v kole. —

Vracejíc se setkala se s chalupnicí Kopeckou, ano bez mála do sebe vrazily.

„Aj, to vy jste, Madlenko?“ zaskuhrala babice; „aj tam je tak veselo, a vy zde bloudíte pod širým nebem, jako byste se dnes celému světu vyhýbala. Co pak jest to? Ještě jsem vás dnes ani zatančiti neviděla.“

„Což jest komu do toho? Nemusím po každé tančiti,“ odbyla Madlenka chalupnici a chtěla jí pro-klouznouti.

Stará Kopecká chodila k muzikám jen proto, aby mohla dělat klepy a klevety. Madlenka ji po této stránce dobře znala a proto ji odbyla úsečně.

Kopecká jí znova zastoupila cestu. Úsečnou od-povědi podrážděna řekla:

„Však Luskova Václava ještě nemá, že s ním tančila.“ Kopecká pronesla tato slova tak chladným hlasem, jako by jí na tom pranic nezáleželo.

„A kolikráte s ním tančila?“ vyhrkla mimovolně Madlence otázka z úst.

„Hm, kolikráte? já to nepočítala, tančila s ním nežli jste přišla celé odpoledne,“ odvětila lživá Kopecká.

Madlenku znova bodlo u srdce, že si ruku na prsa přitiskla.

„Z toho si však nemusíte ještě nic dělati, dra-houšku, kdo ví, jak to s Václavem a Luskovou ještě stojí, ale chybila byste, kdybyste se toho nedozvěděla. V čas se toho musíte dověděti,“ radila ošemetná babice.

„Ale jak?“ uklouzlo Madlence.

„Jak? — Ó zcela dobře a spolehlivě,“ poučovala Kopecká, „vejděte si jednoduše k Hapalíkovi, ten jest v těch věcech pravý mistr; dá vám zajisté nejlepší radu, co byste činiti měla a jak byste to zcela spolehlivě vyzvěděla. Můžete k němu přijíti pod záminkou, že vás píchá u srdce, na ostatní on už případne sám a dá vám radu dobrou.“

Snad by byla Kopecká ještě déle radila a Madlenka se jí dotazovala, kdyby se byl na dvoře neozval hlas matčin. Ta pečliva o dceru, co tak dlouho venku dělá, za ní vyšla a jménem ji zavolala.

„Neopomeňte jíti k Hapalíkovi, to vám povídám!“ pošeptala ještě Kopecká Madlence, než od ní odešla.

Madlenka zůstala již celý večer zasmušilou, jakkoli k ní Václav ještě jednou přišel a k tanci ji vybízel — nešla. Václav také již toho večera netančil. Měl muziku zkaženou, ale nedělal si z toho nic, stalo se to k vůli Madlence a ji měl upřímně rád.

Odešla s rodiči dříve domů, než měli ustanoveno a Václav šel hned také za nimi. Bez Madlenky nebylo proň vyrazení.

Madlenka nemohla usnouti. Ustavičně viděla před sebou Václava, jak tančí s Luskovou Kačenkou. Zpomněla si na radu Kopecké a chutě ještě týž večer byla by si k Hapalíkovi doskočila. Pro samé trudné myšlénky usnula teprve k ránu.

V.

Den po posvícení byla pěkná hodinka. Pěkná hodinka bývá na venku jako svátek. Ráno se jde do kostela a pak se pokračuje v posvícenském veselí.

Bylo po službách Božích a Hapalík „ordinoval.“ Muzika o posvícení a jiné podobné zábavy toho druhu nebývaly mu po chuti. Tu obyčejně se zavřel a nikdo se u něho nedoklepal ani nedobušil. Nebyl zkrátka pro žádného doma. Proč? Z pouhé opatrnosti.

Věděl ze zkušenosti, že se muzika zřídka kdy skončí bez rvačky. Pivo rozpění krev, slovo dá slovo, sok nemlčí a již sviští hole a noby od židlí vzduchem. Někdo vždycky to zaplatí potřískanou hlavou, nebo ranami na jiné části těla. Kdyby byl na snadě, běželo by se pro něho, aby poskytnul raněnému první pomoc „lékařskou.“ Ono se jenom řekne: poskytnouti pomoc, ale — ty následky! Taková věc přijde pak obyčejně k soudu, kde se líčí a tu by ho jakožto hlavního svědka zajisté neopomenuli k soudu povolati. To by bylo na dělení, mítí zase s pány a lékaři opletání! A proto dbal moudré zásady, zůstatí o muzice pěkně doma a nikomu neotevřítí, kdyby mu bušením chalupu zbořil.

Zásadě té zůstal věren i tohoto roku.

O pěkné hodince však už časně ráno vstal a čekal návštěvy. Kdo ví, co se o muzice přihodilo a kdo k němu přijde s nějakou zející ránou, zlomenou rukou, nohou, nebo jinou pohmožděninou. A kdyby se také nic neobyčejného bylo neudálo, byly dnes služby Boží a po nich ordinoval Hapalík vždycky.

Pan doktor tedy zase ordinoval.

Dvěře pomálu se otevřely, do světnice nakoukla divčí hlava a pak jimi vklouzla celá postava — Jakubcova Madlenka.

Pan doktor vyvaloval oči, nechť uvěřiti, zdali to skutečnost, nebo nějaký prelud. Svě smrti by se byl dříve nadál, nežli této návštěvy.

Madlenka, dcera jeho úhlavního nepřítele, který by ho byl připravil o živnost, přichází k němu na radu! I toť to začíná šťastně o té pěkné hodině!

Ještě nikdy pan doktor Hapalík se žádným pacientem nezacházel tak sladounce, tak vlídně a přívětivě, jako s Madlenkou. Byl ho samý úsměv, samá sladkost, samý med.

„Tam tedy, tam u srdéčka to píchá?“ tázal se s velkou přívětivostí a lahodným úsměvem, aby dodal zároveň Madlence myslí, aby si ze své nemoci mnoho nedělala. „Ó však my to píchání zaženeme, že přestane jako by uťal,“ pokračoval s touž lehkostí a lahodou, jako by marcipán kousal; „bude to asi od tanečku. Co?“

„Já včera netančila,“ odpověděla Madlenka.

„Netančila?“ zarazil se Hapalík. „A proč?“

„Protože se Zahořanských Václavem se hněvám. Ráda bych se také dověděla, jest-li mě má rád, anebo jest-li nakloněn Luskově Kačence. Proto jsem k vám hlavně přišla, abyste mi dal nějakou radu, jak bych se toho dověděla...“

Madlenku to stálo velké přemahání nežli to všecko ze sebe vypravila. Musela to ale pověditi, chtěla-li se dovědět jistoty.

„I totě roztomilé dítě, i tohle na mně žádá, toť musím u ní požívatí neobmezené důvěry. A k tomu dcera mého úhlavního nepřítele, který po mně stále pase“ uvažoval Hapalík sám u sebe a byl velice spokojen. Ano touto neočekávanou návštěvou byl všecek

jako zmaten a přiveden z obyčejné míry. Nevěděl, kde by začal, aby se mladé pacientce hodně zavděčil. I řekl:

„Všecko to najednou nejde, drahoušku, nejdříve musíme vyléčiti to srdéčko a pak najdeme také nějaký prostředek na to ostatní.“

„Bude-li to však možno vypátrati?“ vpadla mu do řeči Madlenka.

„I bude, zcela jistě a bezpečně“, těšil doktor. „Zatím vezměte si tuhle láhvičku a ráno i večer užijte z ní vždy několik kapek. Jest to sice hořké, ale nic si z toho nedělejte, léky hořké a odporné bývají právě nejprospěšnější.“

Za těch slov, dívaje se více na Madlenku nežli na láhvičku, kterou v papíru již zaobalenou z obílené skříně byl vyndal, podal lék dívce.

„Co za to chcete?“ otázala se Madlenka.

„Hihihi — ví o tom váš tatínek, že jste šla ke mně?“

„Pánbůh mě chraň i vás, kdyby se toho dověděl“, odvětila Madlenka.

„Tedy ani slovem se nezmiňujte, že jste u mne byla a léku také veřejně neberte“, napomínal Hapalík a chtěje si návštěvu Madlenčinu zajistiti na podruhé a zároveň se zabezpečiti, kdyby se o tom Jakubec dověděl, nežádal od Madlenky nic. To byla věc u Hapalika nevídána a neslýchána!

Madlenka vyňala toboleku, dala mu zlatku a řekla, proto že přece ještě přijde.

„Ale tatínkovi ani slova!“

„Inu ne!“

Tím se první návštěva o pěkné hodině skončila. Hapalík byl blažen. Rozjímal teprve nyní důkladně, co všechno mluvil a co se vlastně stalo. Dokud u něho Madlenka byla, byl všecek roztržit, překvapením všecek pomaten, že již nevěděl ani co mluví a co dělá. A nebylo divu. Dcera jeho úhlavního škůdce přijde k němu na radu, slibuje, že přijde ještě jednou . . . Ano kdo ví kolikráte ještě přijde! — Kdyby byl nedržel dosud v ruce zlatku, již od ní dostal, byl by měl za to, že jest to jen pouhý sen. Těmito příjemnými myšlenkami uběhla mu celá hodina jako minuta. Kéž by jen nikdo nepřicházel, aby se těmito myšlenkami ještě dále těšil! Ale ne . . . Již někdo běře za petlici, jde po síni, vchází do světnice.

„Ten tu právě scházel!“ zamručel Hapalík, spatřiv v příchozím Dobralova pasáka z cihelen.

Pasák nedělal dlouhých okolkův a začal hned, proč přichází:

„Abyste to hned poslal hospodáři pro toho psa, máte-li to připravené; on prý bude opravdu vzteklý. Hospodář se bojí, aby se nestalo neštěstí!“

„Hned ti to dám“, řekl Hapalík, „ale to ti povídám, ať s tím opatrně zacházíte, několik kapek by usmrtilo silného vola, neřku li psa. Jakmile pes zcepení, hned ať se zbytek zničí.“

Hapalík otevřel obílenou skříní ve zdi. Zahleděl se tam, sáhl do skříně rukou, zbledl jako plena, odskočil od skříně na několik kroků, chytil se za hlavu a vykřiknul co měl síly: „Pánbůh s námi, já jsem nešťasten! Co jsem to vyvedl? Já jí dal utrejšch!“

Jako šílený vyběhl Hapalík ze světnice. Pasák nevěda, co se s ním děje, vyrazil za ním.

„Krista Pána, vy již máte snad vzteklinu od našeho psa!“ zabědoval pasák a uháněl pryč.

„Pojď sem a neříkej doma nic, neříkej, že jsi u mně byl!“ křičel Hapalík co měl hrdla, zmateností nevěda ani, co mluví.

Pasák si nedal říci. Úzkostlivě se ohlíží a maje za to, že jest Hapalík vzteklý, uhání k cihelnám přes pole, luka a příkopy, div hlavu nesrazil.

Hapalík běžel veliký kus cesty za ním, což ubo-hého pasáka tím více poděsilo.

Pak se vrátil, vrhnul sebou na židli, rval si vlasy s hlavy a bědoval:

„Ó já nešťastný, ó já přenešťastný! Já jí dal prudký jed a ona, dívka tak mladá a hezká, jest mou vinou snad již nebožkou. Co udělám, jak to napravím? Nic nenapravím, oběsí mě . . .“

Na to se zamyslíl a těžce vzdychal, jako by pracoval k poslední hodině. Po té prudce vyskočil, otevřel skříň, div že dvířka nevyrazil, vyhrábnul odsud všecky láhvičky a kbeličky jako smetí, jal se do nich bušiti, šlapal je nohama a ničil všecko, aby po tom nezůstalo ani památky.

Když byl všecko napořád rozbil a zničil, oblekl kabát, do kapsy dal své uspořené groše, na hlavu čepici a vyšel ven. Tu vyňal z kapsy sirky a již chtěl škrtnouti, aby zničil veškerou památku po chalupě i po sobě. Leč vzpamatoval se a řekl: „Nechť mě už dopadnou jako vraha, nikoliv však zároveň jako žbáře.

Mohou zde býti každou chvíli, buď od Jakubců nebo z cihelen.“

To řekl, po chalupě se již ani neohlédl a uháněl přes pole a luka k lesům. Běžel ještě rychleji nežli pasák z cihelen.

VI.

Hapalík běhal po lesích dva dni jako divá zvěř. Znal v lesích každou skryši, každý pařez, tak že by tam byl mohl prodlít léta a nikdo by ho byl nevyptáral. Ovšem by se byl tam ukryl a lidem na vždy uniknul, kdyby člověk mohl býti živ od mechu, listí, kořínků a jiných plodin, jež les poskytuje v době jesenní.

Hapalíka trápil hlad. Trýzeň duševní, že se stal vrahem bytosti nevinné, naplňovala jej mukami pekelnými. „Zlosyne, vrahu!“ zaznívalo v jeho duši a volal naň jakýsi tajný hlas při každém kročejí.

Usednul na pařez a rozjímal, jak dalece hladem ještě byl schopen myšlének.

Ó jak zcela jinak by to s ním vypadalo, kdyby si byl již v mládí oblíbil práci a nikoliv, aby bez práce a namahání na účet jiných lehkověrných lidí svůj život trávil, jak to dosud činil. A kdyby jeho zaměstnání bylo bývalo sebe nepatrnější, sebe opovrženější, byl by se jím mohl před každým pochlubití a lidstvu by byl přece prospěl. Ó káž by se to ještě dalo napravit! Jak rád by pracoval, do unavení pracoval! Ale již se to napravit nedá. Stal se zločincem — vrahem; čeká ho šibenice. Co mu prospěje, kdyby sebe déle v lesích

se skrýval, dopadnou ho přece. Půjde raději a sám se udá. Půjde nejdříve do statku Jakubcova, zarmoucené rodiče na kolenou tam odprosí a vyžádá si, aby ho sami vydali rameni spravedlnosti.

V těchto trudných myšlénkách zasvitla mu na jednou jiskřička naděje jako tonoucímu, kdy posledního trámce z rozbité lodi se chytá. Konejšil se totiž tím, že snad Madlenka jedovatých kapek nepožila a dosud žije. I jal se modliti a prosil Boha, aby to bylo pravda.

Ať jest to již tak nebo tak, svého dosavadního zaměstnání vzdá se na vždy a bude se poctivě živiti prací.

Třetího dne po ránu vyšel Hapalík na pokraj lesa. Měl namířeno do Podborova na statek Jakubcův, aby provedl, co si umínil. Ještě byl v lese a již uslyšel temný zvuk hran, ježž vítr od vesnice k němu donášel. Chytil se za hlavu a zaupěl: „Ubohá Madlenka! Zvoní jí, má právě pohřeb.“

Leč ještě konejšil se Hapalík tím, že mohl zemřítí také někdo jiný. Jakmile však vyšel na návrší před les, odkud bylo statek Jakubcův dobře viděti, zmizely veškery tyto konejšivé myšlénky, neboť před jeho zrakem objevila se děsná skutečnost.

Před statkem Jakubcovým stály máry, kolem nich dav černě oblečených lidí, čekajících venku, až vynesou mrtvolu v rakvi.

„Ach Bože, to jest pohřeb Madlenčin! a já bídný zlosyn musím se na to dívati, jak ji ukládají do chladné země!“ zaupěl Hapalík a vrhnuv sebou na zvadlý pažit, tisknul hlavu a tvář do země, nemoha tohoto děsného

výjevu déle snést. „Ach ti ubozí rodiče a ten nešťastný Václav, jak ti asi naříkají! A lidí jest na pohřbu tak málo. Otravující kapky byly u ní asi nalezeny, považovali ji za sebevražednici a nedopřáli jí ani slavného pohřbu. A to já všechno zavinil — já nešťastník!“

Takto naříkaje, zoufaje a pláče, vytrval Hapalík přes hodinu, až modlitby pohřební i zvonění k němu doznívající úplně umlkly. Tato hodina byla mu celou věčností. Byly to muky pekelné, jaké Bůh zlosynům již zde na světě dává zakoušeti výčitkami zlého svědomí. Byla to nejtrapnější hodina, jakou kdy v životě svém zažil.

Pak vstal a potácel se do statku Jakubcova. Hladem, strachem a sklíčeností duševní sotva se tam dovlékl. Na dvoře bylo ještě cítiti vůni po spáleném jalovci.

Hospodář, ještě svátečně oblečen, stál uprostřed světnice a nACPával dýmku.

Hapalík sotva že vešel, vrhnul se před ním na obě kolena a zaúpěl bolestně: „Ach já ji zavraždil, já! Zde mne máte, dejte mě odvésti k soudu, rád svůj trest přetrpím, jenom sám mi odpusťte!“

„Co pak myslíš, že jest už masopust, že provádíš maškarádu, nebo ti v hlavě přiskočilo?“ divil se sedlák, vida, co doktor tropí.

„Ó kdybyste věděl“, nepřestal prositi Hapalík, „jakou mám lítost, že nechtě, z neopatrnosti jsem se dopustil tak děsného činu, vy byste mi zajisté odpustil.“

„Tomu chlapovi jistě už některé kolečko přiskočilo“, řekl Jakubec pro sebe. „O čem u řasa mluvíš?“

„O vašem pohřbu — ach ta její předčasná smrt, to musí býti pro vás bolest,“ sténal ustavičně Hapalík.

„No což platno, umřítí jest nám všem, jednomu dříve, druhému později“, mluvil chladně Jakubec; a „smrt její byla šťastná a lehká.“

„Ó zaplať Pánbůh, jen když se netrápila“, vpadnul mu do řeči doktor.

Jakubec pokračoval: „Dal jsem jí zavolati lékaře, ale ne takového fušara jako jsi ty. Dal jsem jí též zaopatřiti sv. svátostmi, a právě když se velebný pán po posledním pomazání za ni modlil, vydechla zbožně svou duši. Smrt její byla tedy šťastná. Nu a že by předčasná byla bývala, také se říci nemůže; byloť jí 79 let, a to je již hezké stáří.“

„Jak pak 79, vždyť jí bylo asi osmnáct“, namítal Hapalík.

Jakubec se zasmál tak hlasitě, až se to po světnici rozlehalo: „No jestli myslíš, že bylo staré Vaňkové, kterou jsme právě pochovali, osmnáct roků, pak jsi se z těch svých dryáků skutečně zbláznil!“

„Já myslil Madlence.“

„Kdo pak o té mluví?“

„Tedy Madlenka nezemřela, neměla pohřeb, jest živa?“ koktal Hapalík, radostí všecek omámen.

„Kde pak by ta umřela? Vstaň a jdi se na ni do kuchyně podívat“, řekl hospodář.

„Ó zaplať Pán Bůh, spadl mi kámen se srdce!“ zvolal Hapalík spínaje ruce a upíraje oči k nebi.

Na to Jakubci upřímně a bez obalu vyznal, co se stalo. Končil svou řeč úpěnlivou prosbou: „Pro milosrdenství Boží jen mi odpusťte, já do své nejdelší

smrti už se žádného léku ani netknu. Budu vám pracovat, co si budete přát; do vozu a do pluhu mě zapráhnete, jen když nebudu museti vystáti ještě jednou takový strach, jaký jsem zažil.“

„No to slyším od tebe jednou moudré slovo, že chceš pracovat. Nezapráhnu tě do pluhu ani do vozu, nýbrž dám tě za vůj a za pluh, neboť právě čeledína potřebuji. Opovážíš-li se však ještě jednou někomu raditi, žilou ze statku vymrskati tě dám“, řekl se vším důrazem Jakubec.

„Do své nejdelší smrti ne!“ zaříkal se napravený doktor.

Teď jdi ale do kuchyně, aby ti dali něco jísti, vypadáš jako umučení“, vybízel Jakubec.

„Tři dni jsem neměl ani sousta v ústech“, postěžoval si Hapalík.

Jakmile do kuchyně vešel, sklesl na kolena, neboť před ním stála kvetoucí Madlenka. Prosil ji se sepjatýma rukama na kolenou za odpuštění. Madlenka se chechtala jako křepelka a utíkala z místa na místo vidouc, jak „pan doktor“ skroušeně po kolenou po podlaze za ní se šoupá. Matka jí měla co okřikovat, aby nebyla tak bláznovská.

Když už Hapalík seděl za stolem a pochutnával si na bramborové polévce, k níž přikusoval krajíc chleba, vešel do kuchyně také Jakubec, pouštěje z dýmky bohaté kotouče dýmu.

„Jestli pak víš, nešťastná holka“, oslovil Madlenku, „že jsi mohla býti už dnes pod zemí se starou Vaňkovou?“

„Však ne“, odpírala Madlenka, „neboť jakmile jsem s chalupy vyšla, hodila jsem ten lék do rybníčka.“

Člověk musí býti vždycky opatrný, nežli od takového doktora něco do úst vezme. Já bych k tomu byla ani nepřičichla, aniž bych se s vámi byla poradila. Běželo mi tu pouze o Václava. A přece mi ten lék k něčemu dopomohl. Sotva že jsem jej zahodila, potkali jsme se s Václavem; smířila jsem se s ním a nedělní muziku jsme si vynahradili o pěkné hodince odpoledne.“

Madlenka se mohla chlubit, že byla poslední, již pan doktor ordinoval.

Hapalík zůstal už na vždy u Jakubců, pracuje pilně a věrně a na své někdejší doktorství už ani nemyslí. Lidé k němu sice ještě přišli, aby jim něco poradil, ale každého rozhodně odbyl.

O svém někdejším zaměstnání zmínil se jen jednou a to tehdy, když měla Madlenka s Václavem svatbu. Vypravoval čeládce v kuchyni, kde hodovali, jak pasáka z cihelen druhdy prohnal, a jak měl pasák za to, že jest vzteklý.

Jakubec má radost, že se mu čeledín dobře drží. Klade si za zásluhu, že ho odvrátil od mastičkářství, hříšné pověry a získal ho užitečné práci.

Kdykoliv Jíra o posvícení nebo za jiné příležitosti k němu zavítá, ukazuje mu Hapalíka a chlubívá se žertem, že on není jen tak hospodář ledabylo, neboť jeho pacholek je bývalý „doktor.“

JAK HO NAHŘÁL — A SEBE OHŘÁL.

Psáno roku 1885.

v naší
kouše

činy k
mýšle
byti
člově
neru
se clo
a zapon
přij
Na

to vše b
mlou dr
na příst
nutropio
nejednou
cestu při
pomínání

Prav
kzary se
Dovím,
Ze smít

Doufáme, že se čtenáři nepohorší, najdou-li v našich obrázcích vedle čtení vážného i nějaký veselý kousek ze života, při němž by se zasmáli.

Jsou sice naše časy trudné a poskytují málo příčiny k smíchu a veselosti, spíše nutí k vážnému přemýšlení a mnohdy i k pláči. Ale ustavičně trdným býti a hlavu skláněti nevede k ničemu dobrému, a tím člověk nic nenapraví. Veselá mysl píl zdraví . . . Smích nevinným žertem způsobený osvěží ducha i tělo, a když se člověk srdečně zasměje, směje se kolem něho všechno a zapomene aspoň na čas na všechny strasti a trampoty jej tížící.

Naši předkové byli lidé rozšafní a vážní, ale přes to vše bývala veselost u domácího jejich krbu vždycky milou družkou. Co se tu za dlouhých zimních večerů na přástkách a besedách vystříдалo veselých kousků, natropilo vtipů a žertů, ovšem zcela nezávadných a nejednou i takových, jimiž ten neb onen na dobrou cestu přiveden byl, čeho by se vážnou rozmluvou a napomínáním nikdy nebylo docílilo.

Právě takový nevinný, jednoduchý žertík ze života, který se též svým účelem neminul, chci vypravovati. Doufám, že mi přítel, od něhož jsem jej slyšel, do-

stanou-li se mu tyto řádky do ruky, nezazli, že jsem žertovný kousek jeho i se čtenáři se sdělil. Dal mně k tomu tehdy ostatně své svolení.

* * *

Sládek Zapluzanský Rachota byl pro svou hrabivost a lakotu pověstným po celém okolí. Lidé mluvíce o něm říkali: „Rachota-lakota.“ Jiní opět narážejíce na jeho lakotu poznamenali o něm: „Ten by si dal pro krejcar koleno vrtat.“

Rachota lakotil a hamotil, ačkoli neměl už pro koho. Obě své dcery dobře vyvdal a jmění jeho měli zdědití oba jeho zetové. Ti, jsouce dosti zámožní, neměli toho právě zapotřebí, aby ještě dědili.

To bylo lidem právě nejvíce proti mysli. „Kdyby měl sládek plnou světnici malých, nezaopatřených dětí a sháněl pro ně,“ říkali lidé, „dalo by se to ještě omluviti. Ale takhle — nemíti nikoho, jemuž by statky svými prospěti mohl, kdo by mu za to ještě v hrobě žehnal a za něho se pomodlil, a ustavičně jen sháněti, spořiti a ten groš škrtniti, to je hnusné, bohaprázdné!“

Úsudek lidí o Rachotovi nebyl nikterak přehnaný. Rachotova lakota dělala na všech stranách. S řemeslníky a dělníky hanebně smlouval a kde jen mohl je utisknul. Dělníky a čeládku odbýval ledajakou stravou, ano nedal se jim hrubě ani najísti. Že z toho prospěchu neměl, jest na bíledni. Dělníci a čeládka, jsouce takto zkracováni, hleděli si to jiným, nedovoleným způsobem vynahraditi; okrádali svého pána, kde jen mohli. Přišel-li tomu Rachota na stopu, bez prodlení dělníka nebo če-

ledína vypověděl; tak bývaly u Rachotů pro čeládku několikráte do roka vánoce. Jaký pán, taková čeládka. Kdyby lidem svým přál, byl by z toho měl sám jen prospěch; takto však směřovalo vše jen k jeho škodě.

A což chudina! Žebráci odcházivali z pravidla bez všeliké almužny od jeho dvěří, právem si stěžující, nedostanou-li ničeho v takovém domě — jako jest pivovar — kde mají dostati!

Rachota měl úrodné pozemky: pole, louky a kromě toho i rozsáhlý, vzrostlý les. Na těch nepopřál chudásovi ani co by do oka padlo. Zvláště ze svého lesa nedovolil nikomu odnésti ani třísky. Běda tomu, kdo by se byl opovážil sbírat v lese jeho suché klestí, jež tam hnilo, nebo šišky, které vysoko pokrývaly půdu lesní!

Jednou přistihnul v lese svém starou podruhyni Metelkovou, ana právě sbírala do nůše suché klestí. I pustil se do ní, jako by mu zrovna na té své staré nůši půl statku odnášela. Když se stará žena jala prositi, aby měl trochu soustrasti a kousek toho dřeva, jež v lese tak jako tak shnije, jí popřál, dopálil se na ni a spílal jí zle. Ano, když mu řekla, že by neměl býti tak tvrdého srdce a udělati také něco pro: „Zaplať Pán Bůh“ — rozzuřil se, že jí klestí z nůše vyházel a nůši, která se již tak jako tak sotva pohromadě držela a provázky svázána byla, nohama rozšlapal.

Plačíc a būdújíc ubírala se Metelková s troskami své nůše do vsi. Vzala je naschvál s sebou, aby je mohla lidem ukázati jako důkaz zuřivosti a neužlosti

Rachotovy. Lidé se s ní zastavovali a litovali ji. Jak se asi o Rachotovi při tom pronášeli, lze si domyslit.

Zvláštní soustrast vzbudil nešťastný osud Metelkové v srdci pana Lašfovičky, mladého podučitele v Záplužanech. Měl právě po odpolední škole a zabýval se jakousi prací ve své zahrádce, což bývalo jeho nejmilejším zaměstnáním po vyučování školním.

Zaslechnuv nárek, vytrhnul se ze své práce. Spatřil před sebou Metelkovou. Vypravovala mu s pláčem, co se jí přihodilo, ukazujíc mu přes plot zahrádky zbytky své nůše.

„To je neužilec!“ řekl rozhorleně Lašfovička.

„Nenasytný!“ dodala Metelková.

„Pro kousek dřeva!“

„Pro několik suchých větviček! Ó prosím vás, pane učiteli,“ připojila stařena, když se byla soustrastí Lašfovičkovou trochu upokojila, „vy ty naše děti tak pěkně vyučujete, ale neopomeňte jim do útlých srdcí vštěpovati soustrast s nuzným a ubohým spolublížním, aby z nich nevyrostli tací zatvrzelci, jako je tenhle náš sládek. Prosím vás! . . .“

„Nestarejte se Metelková,“ řekl chlácholivě podučitel: „vezmu si práci, abych i tomu starému drzgrešlovi hlavu napravil. Už si z toho nedělejte nic; jestliže se mi to podaří, dostane se vám také náhrady za vaši nůši.“

„Aby vám Pán Bůh hojně odplatil!“ žehnala Metelková odcházejíc učiteli Lašfovičkovi. Ještě cestou příkyvovala spokojeně hlavou a šeptala sama pro sebe:

„To je pán, ten dovede člověka alespoň potěšiti!“

Když Metelková zmizela, Lašfovičku jako by veškerá chuť k další práci byla přešla. Posadil se na drnovou lavičku a zamyslel se. Ubožáčka Metelková poskytla mu podnět k vážným úvahám. Přemýšlel o zatvrzelosti mnohých bohatců a trpkém osudu ubožáků.

S poslednějšími míval vždycky srdečnou soustrast. Není divu. Trpký osud bídáků dovede nejlépe posouditi ten, kdo sám bídy zakusil. A Lašfovička zápasil s bídou co byl na světě. V chudobě se narodil, chudě studoval a také nyní neměl na různých ustláno.

Ano chudás, ubožák byl Zaplužanský podučitel Lašfovička, ale zlaté srdce, povaha veskrz ryzí. Co ho zvláště činilo všem milým, byla jeho veselá mysl. Postavení jeho nebylo skvělé, ale nikdo nespatriil nikdy chmury nespokojenosti na jeho čele a neuslyšel stesku z jeho úst. Byl ho samý žert a smích. Pro své zdařilé vtipy, jimiž nikoho nikdy neurazil a svému postavení nijakž nezadal, býval ve společnosti vždycky vítaným hostem.

* * *

V Zaplužanech scházívala se vybranější společnost, čili tak zvaná honorace, v pivováře, neboť Rachota měl též živnost hostinskou.

Denními hosty, zvláště v zimě, bývali tu správce Mezník, pojezdny Fuchs, lesní Voříšek, mlynář Vejražka, přednosta Pavlů, místní učitel a podučitel Lašfovička.

Lašfovička po každé se nedostavil, což společnost obyčejně nemile nesla. Mívali ho mezi sebou velmi rádi. Nepřišel-li, zábava vázla. Za jeho přítomnosti ze smíchu ani nevysli. Svou nepřítomnost omlouval Lašfovička oby-

čejně tím, že jeho hlavní pokladník měl dovolenou, odjel, a všechny klíče od pokladen vzal s sebou; nebo, že nemohl pro loket do rukávu, a tomu podobně; což společností, která tomu dobře rozuměla, jen rozjařilo.

Rachota také vždy k hostům přisedl, aby se s nimi pobavil. Přisedla i paní stará, obírajíc se nějakou ruční prací, najmě pletením, a hovoru do jisté míry se účastňovala.

S Rachotou bývalo však té zábavy po skrovnu. Nemělo jiných myšlének, než kde by se dalo co uhamonit, a myšlenky ty ho neopouštěly ani ve společnosti. Společnost pak Rachotu po jeho nekalé strance velmi dobře znala. Byla proti němu mimovolně naplněna jakousi trpkostí; důvěrnějšího přátelství s ním nikdy neuzavřela. Zábava s Rachotou dařívávala se nejlépe, když si ho hosté pro jeho lakotu dobírali. A v tom býval Lašfovička pravým mistrem.

Jakmile přešel hovor na toto pole, paní stará dlouho ve společnosti nevydržela. Předstírajíc, že má všelicos ještě v domácnosti obstarati, vstala a vzdálila se. Nikoli proto, že by se muže ujímala a dávala hostům svou nevoli na jevo, že takto o něm mluví, nýbrž ze studu; lakotu manželovu z té duše nenáviděla.

Večer po osudné události s nuší staré Metelkové, byla opět celá společnost v pivováře. Také Rachota přisedl ke stolu. Zábava se nechtěla dařiti. Zdálo se všem, jako by tu někdo byl na překážku, a to byl Rachota, o jehož nelidském kousku všickni věděli; a jako by tu někdo scházel, a to byl Lašfovička.

Konečně vešel. Všem se rozhostil přívětivější výraz na tváři; byli rádi, že přichází. Srdečně a vesele jej přivítali.

Lašfovička ke všem projevům radosti tvářil se velmi kysele. Všickni hned uhodli, že má nějaký číperný kousek za lubem, jímž je chce pobaviti. Neboť Lašfovička — a být smutným! To si ani v hlavě srovnati nedovedli.

„Nuže, jak se daří?“ začali všickni jako jedněmi ústy.

„Zle,“ odpověděl na oko smutně Lašfovička.

„Co nového?“

„Smutná událost.“

„Kýho šlaka, co se stalo?“

Nedočkavost rostla.

„Stalo se přepadení a vražda v našem nejbližším okolí,“ oznamoval Lašfovička, pošilhávaje úkosem po Rachotovi.

„Koho pak zabili? Byl to on, nebo ona — mužský nebo ženská?“ vyzvídal lesní.

„Ona,“ Lašfovička na to.

„Tedy ženská,“ děsil se lesní.

„Nikoli ženská, nýbrž nůše staré Metelkové. Ta stará ubožačka skončila dnes v lese smrtí násilnou.“

Celá společnost propukla v hlasitý smích.

Rachotu jako by vosa píchla. Vstal, a jako by měl v pivováře nějaké zaměstnání, rychle odešel.

„Vy jste si ho dobral!“ zasmál se správce.

„Tě! jste jej do živého,“ podotknul lesní. „Ten odrazil! Checheche!“

Zasluluje toho. Ani nedá té staré žebračce trochu klestí sesbíratí a ještě jí o její majetek připraví. To jest přes příliš!" horlil Laštovička.

"Nelidské!"

"Kruté!"

"Hanebné!"

Ozývaly se hlasy odsuzující na pořád jednání Rachotovo.

"Ještě je dobrá známka, že se stydí," podotknul lesní. "Společíme se proti němu, jakmile zase takový nějaký kousek vyvede; budeme si ho dobíratí, nedáme mu odtuchu, až mu jeho šerednou hrabivost z hlavy vyženeme."

"Jenom strpení, pánové!" řekl Laštovička, "vyčkejme času. Já sám, jakmile se k tomu vhodná příležitost naskytne, nastrojím na něho past, v níž uvízne. Jednou ho pro jeho lakotu nahřejeme a pak na něm budeme sedět jako vosy."

"Slovo s to!" děl správce.

"Těším se na to," dodal lesní.

"Já také," přizvukoval k návrhu Laštovičkovu jiný. Pivovárští hosté dlouho si Rachotu dobírali pro jeho násilnický čin, jehož se dopustil na něši Metelkové. Jakmile k nim přisednul, začali na něho dorážeti vtipy, že násilníka z lesa již mají, že bude pohnán před porotu atd. Byly to pouze nevinné vtipy, ale Rachotu dopalovaly a mrzely; kolikráté již v duchu litoval, že se něše staré Metelkové kdy dotekl. Byl by se vyhnul výsměchu a ostudě.

Kdykoliv se Laštovička s Metelkovou setkal, těšil jí po každé, že jí zjedná za její něši náhradu.

Metelková za to Lašfovičku do nebe vynášela.
„Kdyby ten měl takhle jmění Rachotovo,“ říkala často, „měli by se chudí lidé jinak! Aby ho Pán Bůh silil a všechno dobré mu dal.“

* * *

Byl už podzim.

Lidé svázeli z polí poslední zbytky úrody: zeli, řepu a někde také ještě pozdní zemáky. Chvátili, aby jim plodin těch nezavál sníh a nezničil mráz.

Od lesů šumavských fučel už mrazivý vítr a valil před sebou hustá oblaka mlhy, která někdy zastřela celou krajinu.

Blížící se zima upomínala každého, aby se hleděl zaopatřit v čas dostatečným palivem. Proto bylo také sem tam viděti klátiti se vůz a stenati na hrbolaté cestě pod těžkým nákladem polen, pařezů neb okleštěk.

Těm, kdož měli les, nebo měli zač koupiti, bylo dobře. Ale jiní, jako Metelková a Lašfovička! Poslednější se již několikráte v pivováře o tom zmínil, že mu v jeho světničce křehnou prsty a dřevění nohy zimou. A poškrábav se za uchem dodal rozmarně, že mu jeho pokladník zase odcestoval a jak se samo sebou rozumí všechny klíče od pokladen vzal s sebou . . .

Jeden podzimní den se ještě zvláště vydařil. Slunce na modrojasné obloze svítilo po celý den a přibířovalo jako na začátku srpna.

Známa nám společnost sešla se odpoledne v pivováře do jednoho. Že byl den tak krásný a teplý, posadili se venku v kuželníku do přístřeší, jež bylo se

všech stran otevřeno. Věděliť, že takových dnů bude již asi po skrovnu; chtěli ještě užítí slunce

Všickni byli toho dne ve velmi dobré míře. I Rachota, jenž k nim byl přisedl, byl obyčejně vesel. Úkaz to řídký a nevidaný.

Jediný Laštovička byl zamlklý. Hosté pivovárští věděli hned, že zamýšlí provésti nějaký čtverácký kousek. Ano, Laštovička měl něco za lubem! Opíraje hlavu o ruku hleděl upřeně na hranici bukového dříví, která tu byla pod střechou vyrovnána; hleděl na ni tak pozorně, jako by polena její jednotlivá spočítati chtěl.

„Což dnes tak zamyšlen, pane učiteli?“ oslovil ho Rachota; „díváte se pořád na mé dříví, jako byste mi je chtěl odvéztí Jsou to polena, co? A jak vyschlá, když je s vozů shazovali, jen zvonila.“

„Umíte dobře hádati, pane starý,“ prohodil Laštovička, „právě jsem na to myslil, kdyby byla ta hranice takhle moje, jak bych se ohřál.“

„Což by to panu starému udělalo, kdyby vám ji dal,“ podotknul správce.

„To by byl pravý zázrak,“ zasmál se lesní, „zázraky se za našich časů často nestávají.“

Výrok tento Rachotu zamrzl. Rád by jej byl nějakým vtípem vyvrátil a proto řekl:

„Proč bych nedal? Jestliže si hranici tu pan učitel sám odveze, jest jeho.“

Laštovičkovi zajiskřily oči radostí. Povstal a obrátiv se k společnosti řekl:

„Nuže, pánové, slyšeli jste, že mi pan starý tuto hranici dříví dává; беру vás za svědky!“

„Ano, ano, to jsme slyšeli a dosvědčujeme!“ zvolali všickni.

„Dejte však pozor, pane učiteli, co jsem řekl,“ kroutil se Rachota; „hranici tuto vám dávám, když si ji sám odvezete, pravím sám, nikoli však, abyste si ji odvézti dal.“

„Ruku na to, že mi hranici tu dáváte, odvezu si ji sám!“ zvolal Lašfovička. natahuje proti Rachotovi ruku.

Tento se ošíval a kroutil seznáv, že vlezl do pastí.

„Já myslím sám vlastnoručně, bez potahu,“ hleděl se Rachota z léčky vyprostiti.

„No, ano sám!“ přisvědčil Lašfovička.

„Vy přece nebudete voziti přes náves na trakaři dříví!“ smál se trpce Rachota.

„To je moje věc,“ řekl Lašfovička, „kdo jest řádným mužem, dostojí slovu. Vy jste řekl, že mi dříví toto dáváte darem, tedy plácněte!“

„Když si je sám odvezete.“

„Odvezu — sám!“

Rachota se zaškrábal za uchem a podal Lašfovičkovi váhavě ruku.

Lašfovička si poskočil, zaluskal prsty a zvolal vesele:

„Teď jste slyšeli, pánové, že je dříví moje a že si je mohu odvézti. Pozdrzte se ještě chvíli, abyste mi to mohli dosvědčiti.“

„Ano zůstaneme a dosvědčíme! To je švanda!“ smáli se a jásali všickni, plni nedočkavosti, jak to skončí.

Lašfovička odešel.

„To je ferina, ten nic nepokazí,“ řekl lesní. „Já za to nic nedám, že si dříví odveze.“

„Ten by vás nahřál, pane starý!“ připojil mlynář.

„Ale sám, — já jsem řekl, sám kdyby si je odvezl, že jest jeho,“ opakoval sládek a bylo na něm znáti, že má strach.

Mezi tím, co společnost v pivováře dále se bavila, vešel Laštovička k staré Metelkové.

„I Božinku, pan učitel! — co ho ke mně asi přivádí?“ zaradovala se stařena divíc se této návštěvě.

„Máte trakař?“

„Mám.“

„Dobrá, ten mi dnes půjčíte.“

„I s radostí. Ale co s ním budete dělati, pane učiteli? Máte-li něco přivésti, já vám s radostí posloužím.“

„Nikoli. Trakař půjčíte mně, já pojedu sám. Mimo to mi zapůjčíte své sváteční šaty. Já vám je zase v pořádku odvedu, nic se jim nestane,“ žádal učitel.

Metelková žasla, co to pan učitel od ní žádá. Nedomnívala se nic jinak, nežli že mu v hlavě přeskočilo — že blázní.

Když ji ubezpečil, že neblázní, nýbrž chce jen provésti nějakou švandu, otevřela truhlu a své sváteční šaty mu z ní vyndala.

Za chvíli byl Laštovička přestrojen za starou Metelkovou. Ustrojil se ferina tak dovedně a zachoulil zvláště hlavu tak pečlivě, že by v něm byl na prvý pohled nikdo Laštovičku netušil. Kdož by si také pomyslí, že by to mohl býti on!

„Tak! Teď o tom nikomu ani necekněte a zůstaňte hezky doma ve světnici, dokud se vám s trakařem a se šaty nevrátím. Nebudete toho litovati,“

naporučil Lašfovička stařeně, odjížděje shrben s trakařem z chalupy.

Metelková uposlechla. Ale dosud nechtěla ani zraku ani sluchu svému věřiti. Usednuvši na truhlu zalomila rukama a zabědovala: „Ubožák! Takový hodný pán a Pán Bůh mu zmátl rozum! Což by to jiného bylo? Masopust není, aby se byl přistrojil za maškaru. Škoda je ho!“

Dělal se již soumrak. Společnost v pivováře byla ještě pohromadě. Rachota na chvíli odskočil do vnitř, a co tam právě něco kutil, zaslechnul venku nehorázný smích a na to zvonivé rány, jaké možno slyšeti, shazují-li se suchá polena dříví s vozu a jedno naráží o druhé.

Ač skoro šedesátník, vyrazil Rachota střelbítě ze světnice a běžel k hostům, odkud rány zaznívaly.

Lašfovička převlečen za Metelkovou nakládal pilně buková polena na trakař a schválně každým vždy hodně třísknul.

„Už jste prohrál! Hahaha!“ přivítali hosté sládka.

„Ó neprohrál,“ bránil se sládek; „já řekl, že dříví náleží panu Lašfovičkovi, odveze-li si je sám, ne však, dá-li si je odvézt!“

Hosté se smíchem div neváleli pozorující, že Rachota Lašfovičku nezná. Tentó se nedal z práce vytrhovati a pilně nakládal.

To bylo Rachotovi přes příliš. Vida, jak se tu před jeho vlastníma očima jmění jeho rozchvacuje, osopil se na Lašfovičku, jehož, poněvadž byl sehnut a kolem již soumrak, nepoznal a měl jej za starou Metelkovou:

„Kdo vám dovolil, babo, abyste odvážela moje dříví? Vari odsud se svým trakařem, já dříví nikomu nedal!“

Laštovička se narovnal a postaviv se před sládka řekl pevným hlasem:

„Dříví jste dal mně, jestliže si je sám odvezu, a proto si je odvážím!“

„Zpropadená hloupost!“ zaškrábal se sládek za ušima.

„Ano, dříví jste dal panu Laštovičkovi, my jsme svědci!“ ozvaly se hlasy přítomných.

„Já myslil, odveze-li si je sám, jak je, ale takhle, to neplatí!“ vyjektal sládek pln rozpaků.

„Ó platí, platí!“ ozvaly se hlasy, „má-li i šaty staré Metelkové, tedy jest to přece Laštovička sám.“

Nastal chechtot a vřava.

Rachota se zlobil, styděl, nutil se do smíchu a — Laštovička odvážel trakař dříví za trakařem, až celá hranice zmizela. Hosté se pozdrželi, až poslední trakař dříví odvezl.

Ten zavezl Laštovička darem Metelkové, jako náhradu za rozšlapanou její nůši. Odstrojiv se, vrátil se ještě týž večer do společnosti, aby se po takové „tuře“ posilnil.

V Rachotovi dosud soptila zlost, ale přemáhal a stavěl se veselým, aby se mu hosté jen ještě více nenevymáli. Aby zlost svou zastřel, podal Laštovičkovi ruku a řekl: „Nemyslel jsem, že jste takový ferina“.

Boje se, aby se mu hosté ještě déle nesmáli, chtěl jim ukázati, že mu o trochu dříví neběží, a — pravý div — poslal druhého dne pro starou Metelkovou a

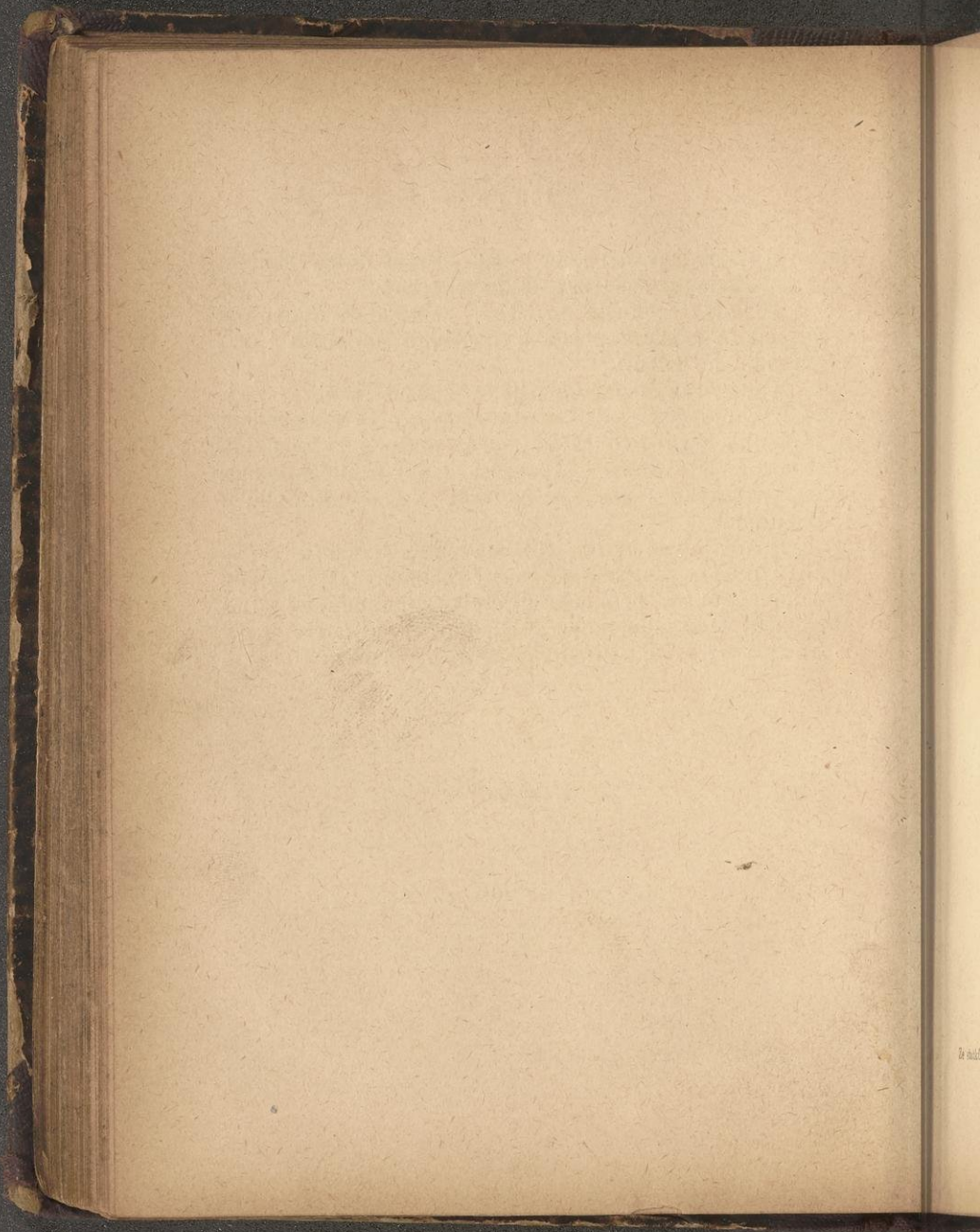
daroval jí trakař dříví na zimu. První dobrý skutek, jež po dlouhém čase zase jednou vykonal.

To když se hosté dověděli, uspořádali Rachotovi večer na to zvláštní poctu. Provolávali mu slávu a připíjeli na jeho zdraví.

A hle, tak nepatrné příčiny způsobily obrat v životě Rachotově. S jedné strany obava před výsměchem a s druhé strany chvála lidská vedly jej znenáhla k tomu, že své hnusné lakoty se vzdal a začal konati dobré skutky i z pravé pohnutky: z lásky k Bohu a k bližnímu.

Hosté, jak se byli uradili, dávali na Rachotu-lakotu bedlivý pozor. Jestliže se starý mamon ještě někdy o něho pokoušel, připomenuli mu veselou událost s Laššovičkou. Dostačilo, když řekli, aby si dal pozor, a by ho zase někdo nenahřál a sebe neohřál!

ŽIVÉ ZVONEČKY.

Ze statků a z chaloupek.

Psáno roku 1885.

do R
vrátit

hitch

volk
vedo
voj
neby

vám
nem
nam sy

I.

X toť je náhoda — pan Severinek! Pěkně vítám do Kvítkova. Snad na čisto, a do Prahy se již ani nevrátíte?“ ...

Těmi slovy zastavila jednou po ránu krejčka Jehličková mladíka, čítajícího asi dvacet pět roků.

Mladík, babicí Jehličkovou takto oslovený, se volky nevolky zastavil, neboť to bylo v úzké uličce, vedoucí od kostela na náměstí; babice jako dovedný vojevůdce zaskočí vojsko, zastoupla mu cestu, že mu nebylo možno vyhnouti se na pravo ani na levo.

„Zpropadené! Hned za první své vycházky potkávám babu! K tomu ještě po ránu; to bude štěstí! Kam nemůže čert...“ vzdychl si tajně Severin; ale již se naň sypala spousta různých otázek:

„A kdy jste přijel?“

„Včera.“

„Už na čisto?“

„Snad.“

„A jak se vám po ten celý čas v Praze dařilo?“

„Dobře.“

„Tatínek a maminka — ti byli asi překvapeni?“

„Ano.“

„A což Boženka!“

„Nemám času — chvátám!“

„Ale, Severinku, pro několik těch slov nezmeškáte, mám velikou radost, že vás zase vidím,“ lichotila se babice a zastoupila Severinovi právě tu stranu, kudy chtěl uniknouti. „Nějaké noviny, jichž budete z Prahy asi dosti věděti, byste mi mohl pověděti.“

„Vám?“ zasmál se mladík, „vy toho víte více nežli já.“

„A kde bych se čeho dověděla, moje dušinko? Kam pak já stará osoba přijdu? Jen tak do toho Božího kostelíčka a pak ani krok . . .“

„Stal se tedy zázrak!“ usmál se významně Severin.

„Jaký?“

„Inu s vámi, že jste se dala jednou na pokání a přestala býti živým zvonečkem, jakým jste ve Kvítkově byla, co vás znám.“

„Já? zvonečkem? — I vy čtveráku! A kde jen jste se přiučil takovým pěkným názvům; snad v Praze?“ ušklíbla se jizlivě stará Jehličková a ukázala jediný dlouhý zub, který jako nějaká stará věž, vyčnívající ze spousty trosek, v její hoření dásni dosud se byl udržel. Byl to snad ten „zlatý.“ Málokdy jej ukázala, ale když se stalo, byla vojna vypovězena, jako by řekla: „Mám jen ten jediný, ale kousnouti ještě dovedu.“ Vycenila jej na Severinka a řekla: „Vy můžete holenku, starým osobám ještě malé rady dávat; znám vás jako malé klouče, kdy jste běhával bos za maminkou a držel se jí za sukně.“

„Rád věřím, neboť jste skoro třikrát tak stará jako já. Že více víte, nežli já, zvláště o jiných lidech,

těž připouštím; nebo se o cizí lidi nestarám a metu jen vždycky před vlastním prahem.“

Z očí Jehličkové vyšlehnul blesk pomsty. Porozuměla, na koho Severin těmi slovy naráží. Přemáhala se, aby zakryla zlost, jež se jí v tom okamžiku zmocňovala. „Toho mu nedaruji!“ prochvělo jí pomstychtivým srdcem. Ale nějak obratně, aby to na pohled lahodilo, ale zůstavilo bolest, jako když napustí do krve jedu. Začala z daleka:

„Víte-li pak, pane Severinku, že se k nám přistěhoval nový doktor?“

„Co je mi do toho! Já ho nepotřebuji,“ děl lhostejně Severin.

„Ba právě, Bohu díky, vypadáte jako růžička, ale bude vám s ním přece jednati. Je hezký pán, jako malovaný. A jak vzdělaný, obratný v řeči i v spůsobech. Naše děvčata, rozumí se, že jen z lepších domů, byla po něm hned všecka poblázněna. S počátku si počínal velmi opatrně. Ačkoliv, kdyby jen prstem byl hnul, na každý deset by se mu jich bylo zavěsilo, zůstal chladným a vypočítavým, jako by přemýšlel, kde by měl do opravdy zakousnouti. A co byste řekl, pane Severinku, pro kterou se konečně rozhodl?“

„Nechte si to, nechte!“ vpadnul mladý muž Jehličkové do řeči; ta však dokončila:

„Do vaší Boženky.“

„Jděte mi s vašimi klepy už jednou k đasu a více mi nepřicházejte na oči. Já vás o žádné noviny nežádal a nechci jich slyšeti,“ řekl Severin a zlostí ve tváři zčervenal jako krocan.

„No, no, prosím vás, vy se durdíte jako bych já za to mohla!“ bránila se Jehličková. „Vždyť já jsem na vaší straně a jednání pana doktora Labušky ani za mák neschvaluji. Od Boženky to není hezké, že se ho přichytila. Byloť o vás známo, dříve ještě nežli jste do Prahy odjel, že jste zasnoubeni. Inu přislíbíte je panský, ale splníte selsky...“

„A jiných jedovatým jazykem hyzditi ďábelsky,“ dodal pln rozhořčenosti Severin.

Jehličková se škodolibě zasmála a ukázala celý svůj zub. — Již kousnul!

„Čert mi byl babu dlužen!“ zamručel Severin pro sebe.

„Nedělejte si však z toho nic, všecko se dá ještě napravit. Povídám to jen pro to, abych vám svou radou přispěla. Dívky jsou jako slunečnice. Kloní se tam, kde se jim slunko, slibující brzké vdavky, objeví. Nu a Božence zasvitlo slunečko v osobě páně Labuškově.“

„Teď už mi s těmi klepy přestaňte!“ zakřiknul jinoch babici na nejvyšší rozlohen.

„S jakými pak klepy, prosím vás?“

„Klepy jsou, co mi zde pravíte,“ pokračoval nedaje se vyrušovati. „Vy jste bývala vždycky ve Kvítkově živou řehtačkou a zvonečkem. Kam nemohl sám rarach, tam nastrčil vás, abyste lidi rozeštvala. Ale dejte si pozor! Jednou se může státi, že se v těch klevetářských patokách řádně skoupáte!“

To promluviv vydral se jinoch z klepet babice a ubíral se rázným krokem dále.

„I ty klouče!“ zasyčela Jehličková pro sebe jako had. „Mně, staré, zachovalé sousedce, spíláte živých

zvonečků a řehťaček, vyhrožovati, že se skoupám v patokách? Počkej, ať jen se v těch patokách neskoupáš sám! Jak jsou nyní ti mladí lidé drzí, ani k poctivému stáří nemají vážnosti. Toť aby byl soudný den už za dveřmi! Jen se těš, floutku! Však on ti ten živý zvoneček zazvoní, že ti bude dlouho v uších zníti. Ano zazvoní, jako že jsem stará poctivá sousedka Jehličková!“

II.

„Dobré jítro, paní Kačenko!“ ozval se v tom za Jehličkovou ženský hlas. Ohlédla se.

„A Baruška! dobré jítro, kam pak?“

Před Jehličkovou stanula stařice téhož rázu, ale menší postavy; otlá, že v staromodním vikléru vypadala jako bečka, na jejíž vrchol dostačilo by dáti hlavu a pokrýti ji černým, ušmouraným čepcem, aby chom si Barušku představili.

„Člověk by někdy zlostí pukl!“ začala Jehličková, nečekajíc ani odpovědi na svou otázku.

„Co pak se vám přihodilo, sousedko? Vidím na vás,“ že jste nějak rozčilená. Snad by vám byl ten popražštělý Ondřejův Severin něco neřekl?“

„Řekl, a jak! — Nadal mi, teď právě jsem se s ním posekala. Je to nyní svět! Takové klouče, jen si pomyslete, paní Baruško, opovází se mně staré, za chovalé ženě do očí říci, že jsem živý kvítkovský zvoneček! To je jako klapačka, řehťačka, klepna — zkrátka: nadal mi až hanba!“ . . .

„Toť jakoby se proti nám dnes všecko bylo spiklo,“ spustil soudeček v ušmouraném čepci. „Vy jste měla

hádku se Severínem a já s tou jeho fintivou princeznou — s Pokorných Božkou. Já vždycky říkám: ty sny, ty zpropadené sny! Na dnešek se mi zdálo o mase, a to znamená vádu. Zdálo se mi, že jsem byla u Távky pro maso. Chtěla jsem, aby mi dal „přední“ a on sekal pořád z kýty, až jsme se pohádali. Viděla jsem celý masný krám. A tu to máš! Ráno jsem měla hádku s Pokorných žábou; ano žábou, jinak jí neřeknu.“

Jehličková se radostí zachechtala, že má ve svých bolestech družku.

„A jak se to semlelo?“ vyzvídala Jehličková.

„Jak!“ odušila Baruška, žena přístípkáře Ovočka.

„Jak se to semlelo? Včera večer jsem čekala u pošty, kdo přijede. Spatřivši Ondřejova Severina, přehodila jsem si doma přes sebe šátek a hajdy k Ondřejovým do kuchyně na výzvědy. Vzala jsem si záminku, budou-li již brzy dráti peří, že bych pomohla. Od Kačenky, která nosila na stůl, dozvěděla jsem se v kuchyni, jak se Severinovi v Praze dařilo. Že přijel, mělo zůstatí tajemstvím, zvlášť u Pokorných, až do druhého dne. Chtěl svou princezku překvapiti. Já řku, počkej, ty se Pokorných Božce zavděčíš, když jí to v čas oznámíš; něco za to slupneš. Jakmile dnes Pán Bůh den dal, běžela jsem k Pokorným. Šla jsem zadem, neboť starý byl v krámě a kdo ví, jest-li by mne byl na horu pustil, neboť na mě vždy pohlížívá jako černý mrak. Tedy do kuchyně! Božka chystala se služkou snídání.

Dobré jitro, slečinko!“ řeknu.

„Co nám nesete?“ utrhne se na mne.

„Radostnou novinu,“ díím na to.

„Co se přihodilo?“

„Ondřejův Severínek, — ano řekla jsem ještě Severínek — Severínek přijel včera z Prahy.“

„Měla jste, paní Kačenko, tu zábu viděti, jak se na mne podívala. Místo, aby mi za zprávu poděkovala, ohrnula na mně pysk a odsekla: „Co je vám do toho?““

„Zrovna jako na mne ten popražštělý Severin,“ přerušila Jehličková.

„Jen vyčkejte mé řeči, co se ještě stalo. Domnívají se, že pochodím lépe u matky, tázala jsem se po ní.“

„S maminkou nemůže dnes nikdo mluvit, jest nemocná!“ odbyla mne Božka.

Na to odběhla do pokoje a samou radostí nechala dvěře pootevřeny, tak že jsem mohla slyšeti každé slovo. Nejprve oznámila matce, že Severin přijel a hned na to: „Povídá to zde Cvočkova baba; kdo ví, jestli to pravda; ta pomluví živé, mrtvé — stará řehtačka!“

„Zrovna jako by se byli se Severou uradili!“ ulehčila si Jedličková.

„Já jí však zafala žilku, že na mě bude pamatovat,“ pokračovala Baruška. „Ta „baba“ a „řehtačka“ ji budou šeredně mrzeti. Nasadila jsem jí pořádného štíra do hlavy.“

„Právě jako já Severinovi,“ chechtala se jízlivě Jehličková. „Nu a co jste jí řekla?“

„Co? Řekla jsem jí, ale zlostí se ve mně všechno vařilo: víte-li pak, slečinko, že se měl pan Severínek v Praze ženiti? — Ano, ano, včera jsem to zaslechla z jeho vlastních úst v kuchyni u Ondřejů. Měl prý se oženiti v Praze s mladou, hezkou vdovíčkou s dvěma domy; je prý po něm všechna poblázněna. Ještě ta

známost není u konce. Dejte si pozor, držte se zuby nehty; mužští jsou jako rtuť, dokud není ruka v rukávě, nelze žádnému věřit. Přála bych vám viděti, jak zbledla. Jest už tak dostbledá; ale to říci, byla jako smrt, a div že nádobu s kávou z rukou nepustila. Odběhla do pokoje, a já odešla po chvíli také. Neměla jsem tam už co dělati. Ale ani vám říci nemohu, jak se mi ulehčilo, že jsem jí tu řehtačku a babu, tak obratně oplátila.“

„Výborně!“ zasmála se Jehličková; „vy jste nasadila Božce do hlavy mladou vdovu a já zase Severinovi doktora Labufku.“

„Vy Labufku?“ zajásala Baruška.

„Ano Labufku. A co jiného dělati? Máme my staré zachovalé sousedky si dát líbiti, aby se o nás lecjakýs floutek a lecjaká fiflenka otírali? I toť by musel býti soudný den už za dveřmi! Svět by se musil rub na rub obrátit, země by se nám musela pod nohami probořiti, kdybychom takovou pohanu na sobě nechaly. Teď nesmíme zůstat státi na půl cestě, nýbrž pokračovati. S obou stran! Vy budete bořiti u Pokorných, a já u Ondřejů.“

„A zkazíme jim svatbu za každou cenu!“ chopila Baruška Jehličkovou za ruku.

„Ano, zkazíme, kdyby již po námluvách měli“, Baruška na to.

„A kdyby již k oltáři šli!“ kasala se Jehličková.

„Já ukážu té fifleně Pokorných, co zmůže Cvočkova baba, jak mě „krásně“ pojmenovala,“ hrozila Baruška.

„A já Severinovi co živý zvoneček kvítkovský“, připojila Jehličková.

Lidé se právě vyhrnuli plným proudem z kvítkovského kostela, neboť bylo v neděli. Živým našim zvonečkům otevřelo se nové pole působnosti: posuzovati totiž „bohomrzkou“ parádu ženských.

Rozumí se samo sebou, že jim nebyla ani jediná dle vkusu oblečena; každé něco vynášly. Jen ony dvě byly vzorem vši dokonalosti.

III.

Na náměstí Kvítkovském stojí jednopatrový žlutě natřený dům, v jehož přízemí se nachází kupecký krám a nápis nad ním: „Václav Pokorný“, označující majetníka, otce Boženčina.

Naproti stkví se na černé tabuli zlatými písmenami nápis jiný: „Vojtěch Ondřej;“ zaleskne se tam snad brzy Severin Ondřej, jenž se právě z Prahy byl vrátil, kde za příčinou většího rozhlědu a zdokonalení v obchodě dva roky prodlel a jehož jsme již z rozmluvy s Jehličkovou byli poznali.

Severin byl jedináčkem. Známost jeho s Boženkou trvala již tři roky; bylo vyjednáno, že až se Severin z Prahy vrátí, ožení se s Boženkou.

„Čechmant mně byl babu dlužen!“ durdil se Severin, kroutě si mrzutě kníry. Byl na cestě k Pokorným, navštívit Boženku a její rodiče.

„Buďte mi vítán!“ uvítal jej v krámě Pokorný, toť je překvapení, jako byste s nebe spadl! Nepsati ani řádky a tak neočekávaně se objeviti. No, jako vždycky. Stále ten starý. — Ale zmohutněl jste, pražský

vzduch, jak je viděti, vám dobře svědčil. — A kdy jste přijel?“

„Včera,“ děl Severin, nevěda kterou otázku by dříve zodpovídal.

„Včera!“ opakoval po něm Pokorný. „I vy čtve-
ráku a nenapsati ani lístku, že přijedete. No nedělá
nic, jenom když jste zde! Nuže, jak se pořád vedlo?“

„Děkuji, dobře. A zde?“

„Všecko v starých kolejích. Ale žena je od ně-
kolika dnů churava — zachladila se. Ale což vám to
mám tady povídati; pojdte nahoru; pojdte, pane Seve-
rine! Rád bych už viděl Boženku, jak bude překvapena,
až vás spatří. To bude švanda!“

„Snad bych vyrušoval, když je milostpaní ne-
mocná,“ omlouval se Severin.

„No, no, no! neznáme se! — Nač takové okolky?
Je tam právě náš nový pan doktor, kterého ještě ne-
znáte. Prosím!“

Při slově: „pan doktor“ se Severin zachvěl.

V tom zavzněl na schodech, vedoucích s prvního
poschodí do krámu, zvonkovitý smích dívčí a bylo dobře
slyšeti hlas mužský, jenž taktéž se smíchem pravil:

„Pro takovou pacientku, slečno, jako jste vy, mám
zvláštní recepty, s těmi se však nechodí do lékárny.“

„Kam tedy?“ poznává Severin hlas Boženčin

„Ó nevinátko, ha ha ha!“

„Má úcta, slečno! O tom receptu až někdy jindy.“

„Má úcta, pane doktore, poroučím se vám.“

„Boženko!“ zavolal Pokorný.

Místo odpovědi bylo slyšeti drobné, spěšné krůčky po schodech nahoru a pádnější mužské blížily se ku krámu.

„Pan Severin Ondřej, včera se vrátil z Prahy; pan doktor Labuška!“ představoval Pokorný.

„Těší mě, už jsem slyšel,“ uklonil se doktor a podal Severinovi ruku. Tomuto bylo, jakoby se byl dotknul ledu.

„Což je v Praze nového?“

„Poněkud čilejší ruch divadelními vlaky z venkova; i v obchodě bylo to pozorovati, jinak všechno jako jindy.“

„Ba právě. Já tam byl právě, jak přijeli Američané. Byl zase jednou v Praze život! A to uvítání! Věru královské!“

„Ráčíte býti již dlouho u nás, pane doktore?“ odváděl Severin rozmluvu jinam.

„Něco přes dva měsíce — ano od počátku dubna“

„A již jste si přivykl?“

„Trochu.“

„Kde pak by si tak veselý pán, jako je pan doktor, nepřivykl?“ vložil se v to Pokorný. „Pan doktor je dobrý společník.“

„Jen příliš nechvalte, pane Pokorný, abyste nepřechvátil. Já doufám, že budu míti častěji potěšení, pane Ondřeji. — Snad „u jelena“, scházíváme se tam každý večer.“

„Snad,“ odtušil suše Severin.

„Bude mě těšiti. Odpusťte, mám ještě pacienta. Na shledanou tedy — má účta!“

Za chvíli po té seděl Severin s Boženkou sám. Pokorný, jenž jej nahoru uvedl, sešel do krámu; bylo po službách Božích a lidé přicházeli nakupovat.

Severin seděl s Boženkou sám, neboť nechtěl churavou matku její obtěžovati; seděl však pln rozpaků, nepokoje — jako na žhavém uhlí. Jak se na shledání s Boženkou těšil! Jak zdlouhavá mu byla jízda k domovu! A dnes ráno, sotva, že vyšel na ulici, všechno se shroutilo v niveč. Ta stará Jehličková! Což by si dělal z její řeči, kdyby skutečnost, děsná skutečnost, řeč její nepotvrzovala. Při první své návštěvě zastal u Pokorných — doktora Labušku.

„Proč jste tak dnes zamlklý, pane Severine, vyrušila jej Boženka z jeho myšlének. „Nebýval jste takový; což vás trápí? Přiznejte se!“

„Jsem dosud unaven cestou,“ omlouval se Severin.

„Já byla také dnes smutná, až pan doktor mne opět potěšil a rozesmál.“

„Pan doktor!“ vzdychnul si Severin.

„To víte, je-li někdo v domě nemocen, je hned po radosti; největší radost může do domu přinést opět jen lékař, kdy s usmívací tváří prohlásí, že bude za několik dní nemocnému opět dobře. Právě tak mne potěšil dnes pan doktor Labuška u maminky. Je to roztomilý pán; co mu říkáte?“

Boženka jak myslila, tak mluvila, ale štír žárlivosti, jež Severinovi stará Jehličková do srdce nasadila, znova kolem srdce se mu otočil a prsa mu stísnil.

„Vám se tedy líbí?“ řekl uštěpačně Severin.

„Ale, pane Severine, nemluvte tak,“ ozvala se prosebným hlasem Boženka; „já tou otázkou ničeho ne-

zamýšlela, nežli zvědětí váš úsudek. — Vás Praha nějak změnila, nikdy jste takový nebýval. Kdo ví, kdo vás tam přepracoval!“

„Co vy chcete vidětí na mně, vidím já ve skutečnosti na vás, slečno,“ odvětil Severin. V tom vězela již jizlivost.

Boženka se zalekla. Pronesl slova ta s velikou opravdivostí a podrážděností.

„Pane Severine, já vám dnes nerozumím; takhle jste nikdy nemluvíval.“

„Neměl jsem příčiny.“

„A teď ji máte?“

„Jak zbytečná to otázka!“ pousmál se Severin.

Božence bylo skoro do pláče. Na chvíli se odmlčela.

Zahleděvši se skoumavým zrakem na Severina, řekla po chvíli:

„Vám vězí něco z Prahy v hlavě!“

V tom okamžení mluvila z Boženky stará Cvočková.

„Právě jako vám z Kvítkova,“ odvětil Severin.

Jed ze zubu staré Jehličkové začal působiti.

Napjatost, nedorozumění a roztržka mezi mladými lidmi, kteří se měli srdečně rádi, slavily vítězství.

Severin odešel, nepodav Božence ani ruky.

Také rozmluva jeho s panem Pokorným v krámě byla krátká a úsečná.

Boženka se vrhla s pláčem matce do náručí.

„Má doktora! Ženské jsou plemeno hadí, samý klam a mam“, pohánělo Severina od domu Pokorných, jenž se na něho druhdy v celém Kvítkově nejveseleji usmíval.

Má v Praze známost s mladou vdovou „s dvěma domy,“ bouřilo v rozbolestněné duši mladé dívky.

IV.

Uběhly dvě neděle. Paní Pokorná byla opět zdráva a hleděla si svého zaměstnání v domácnosti.

Pan Severin přišel za ten čas několikrát k Pokorným na návštěvu a nedorozumění mezi ním a Boženkou začínalo se znenáhla vyjasňovati.

Dávná jich známost stávala se znova srdečnou a upřímnou. Mluvili spolu opět, jakoby se nic nebylo stalo. Když si zpomněli na trpkou chvíli, již oba po dvouletém shledání zakusili, tu se tomu jen zasmáli. Nepátrali po příčině, proč se tehdy tak stalo, ano raději o tom mlčeli, aby na vše zapomněli. Zdržovala je jakási ostýchavost a stud, aby si na vzájem pověděli, že jeden druhého podezříval na pouhý výrok klepavých bab. Chyba bylo, že si toho nepověděli.

Živé zvonečky Kvítkovské sledovaly bedlivě každý jejich krok a pracovaly na zamyšleném plánu, aby je roztrhly; usilovaly o to dnem i nocí. Sešly se téměř den co den — rozumí se, že vždycky jen náhodou — na prostranství před kostelem, nebo v úzké uličce, kde jim nikdo nemohl proklouznouti. Jindy šla Jehličková — mimo domek Cvočků, nebo Cvočková okolo Jehličků — a to vždycky jen jako náhodou a „na slovíčko“ se spolu zastavily. Že se dozvěděly do nejmenších podrobností o nedorozumění mezi Severinem a Boženkou hned při jejich shledání, o rozdurděnosti, s níž Severin odcházel a pláči Boženčině na hrdle matčině, kdo by žádal ještě doklady míti stvrzeno! Cvočková a Jehličková aby toho nevěděly! Jaké pak by byly živé zvonečky? I věděly to do podrobná a když

si to sdělovaly, tu Jehličková samým smíchem, jak se jim to daří, svůj jediný zub několikrátě ukázala, radujíc se, že tak dovedné kousl.

Když Severin opět k Pokorným docházeti počal a dobrá vůle mezi ním a Boženkou opět nastala, byly naše zvonečky jako na trní. Běhaly jako o závod, aby to nějak zmodrchaly a opět je rozdvojily.

Přišla příhodná chvíle.

Jednou z večera vyběhla Jehličková úprkem z domku a běžela jako s keserem před dům Pokorných. Halíc se do starého vlněného šátku, jež si v spěchu byla přehodila, přecházela po chodníku před domem na horu a dolů jako voják na stráži. Basiliščí její zrak číhal do všech uliček, aby jí nikudy toužená kořisť neunikla. Nejbližší ulice od domu Pokorných šla na náměstí vedle radnice, proto jí říkali v Kvítkově „radnická.“ Té věnovala Jehličková největší pozornost. Neminulo ani čtvrt hodiny, objevil se, koho čekala — pan Severin. Spatřivši jej zahnula z náměstí do uličky.

„Dobrý večer, pane Ondřeji!“

Severin zamručel a chtěl se vyhnouti. Leč Jehličková, jako dovedný vůdce nepřátelskému vojsku zastoupila mu cestu.

„Schválně na vás čekám, pane Severinku, chci vám něco důležitého povědět.“

„Klidte se, já s vámi nemluvím!“ odbyl ji Severin.

„Budete toho litovati, nevyslechnete-li mne; litovat budete až do smrti, to vám povídám. Vy jste dobráček od kosti a necháte se šáliti, za nos voditi . . .“

To Severinem trhlo. Zastavil se. „Povím té babici, co jí náleží, aby dala pokoj,“ pomyslí si a začal zhurta.

„Co tedy chcete?“

„Prosím vás nezlobte se na mne, pane Severinku, já s vámi myslím upřímně, nemohu za nic, já vás jen varuji . . .“

„Mluvte, co chcete?“

„Pan doktor je už zase u Pokorných. Vyjde co nevidět: Docházívá tam vždy s večera.“

„I vy prolhaná, klevetářská babo!“ osopil se Severin; „tohle“ jest-li mi nedokážete, budete na mne pamatovat. Kde že je doktor?“

Před čtvrtě hodinou šel k Pokorným a může vyjít každé chvíle. Přesvědčte se!“ promluvila s velikou jistotou Jehličková.

Severin byl na rozpacích. Štír žárlivosti zvednul v něm znova svou hlavu. „Jak by to mohla ta baba říci, kdyby to nebylo pravda?“ přemítal a vytrhnul se po chvíli z myšlének řekl:

„Počkám tady, a kdybych zde měl hodinu civěti, abyste mi neuklouzla, vytrvám; ale není-li tomu tak, a doktor od Pokorných nevyjde, běda vám!“

„Chachacha! mně nenaskakujě husí kůže“, rozesmála se Jehličková; „pak ale tu „prolhanou a klevetářskou babu“ musíte také jakožto řádný muž odvolati a dáti mi dostiučinění.“

Dříve ještě než mohl Severin odpovědět, zazvonil zvonek u krámu u Pokorných a z něho vyšel — pan doktor Labuška.

„Chachacha! vidíte ho, podívejte se dobře, abyste mi toho neupřel, a jste-li rádným mužem, tedy odvoláte“, zachechtala se Jehličková a vycenila vítězně svůj jediný zub.

Severin se zahryzl do rtů. Zakroutil si zlostí kníry a zamručev obrátil se a dal se zpáteční cestou, kudy byl přišel. Jehličková zaslechla jen slovo „ďábel.“ Podepřevši si boky, zachechtala se a zavolala za odcházejícím Severinem, že to mohl dobře slyšeti. „Jsou to nyní mužové! Pohaní starou, zachovalou sousedku — a ani neodvolá.“

V.

„Nabrkla jsem ho, toho holobrádka“, chlubila se Jehličková Barušce; „již celý týden k Pokorným ani nohou nevkročil.“

Cvočková sepjala zbožně ruce na vikléru a vyzvíдалa, co a jak se přihodilo?

„Pokorná trpí migrénou,“ vykládala Jehličková; „ozdravěla, chodila a zase se jí nemoc vrátila. Poslali pro doktora. Jak jsem ho tam spatřila jíti, hajdy k domu! Čekala jsem, až přišel Severin a pěkně jsem mu milého doktůrka ukázala, když vyšel, jako by docházel za Božkou. Myslil, holobrádek! že si svlaží záhu na mně, já si ji však svlažila na něm. Odcházel, jako by mu krev z nosu kapala. Inu, to se to daří, sousedko, že člověku srdce plesá! Ale jen dál, jen dále! Znova se smířili, nebo chodí nyní k Pokorným zase.“

„Stálo to ale vzdechů a slz,“ dodala Cvočková. „On prý nemohl celé noci spáti a Božka brečela, že

stará Pokorná myslila, že o rozum přijde. Pak prý mu napsali psaní, kde se to všechno vysvětlilo.“

Tak živé zvonečky mezi sebou.

Severin byl skutečně všecek zoufalý, spatřiv na vlastní oči doktora od Pokorných vycházeti. Nevěda ničeho o nemoci paní Pokorné, uvěřil Jehličkové a pojal proti Božence nové podezření. Celý týden k Pokorným nešel. Mrzut a rozerván, rád by se byl někomu svěřil, aby si ulehčil. Komu?

Za svého pobytu v Praze seznámil se s mladým lékárníkem Šilhánkem, který se také náhodou jmenoval křestním jménem Severin, což jejich přátelství utužilo. Přátelství jejich bylo upřímné, bratrské. Severin neopomenul zasvětit Šilhánka ve své poměry domácí, svěřiv se mu i se svou láskou k Božence a totéž učinil na vzájem i Šilhánek.

Šilhánek přišel do Prahy jako chudý jinoch venkovský. Pobyt několik let v lékárně, získal si neobmezenou důvěru a přichylnost svého pána. Pán jeho, lékárník Lebeda, muž dosud v nejlepších letech, počal náhle churavěti a za rok, ač se i do mírného pásma za příčinou uzdravení odebral, rozžehnal se s tímto světem, zůstaviv mladou vdovu a jediné dítě.

Šilhánek vedl obchod dále, spravuje lékárnu a zároveň dva domy, jichž pozůstala vdova byla držitelkou. Z oddanosti a lásky ke svému zemřelému pánovi staral se o jmění paní Lebedové svědomitě, jako by to byl statek jeho vlastní. Všude dohlížel, dával rozkazy a rady, by nic neutrpělo škody. Vdova Lebedová si na Šilhánkovi nemálo zakládala, nacházejíc v něm správce a ochránce svého jmění bedlivého a svědomitého. Z této

přichylnosti vyvinul se znenáhla mezi Šilhánkem a vdovou Lebedovou milostný poměr. Lebedová se odhodlala pojeti Šilhánka za chotě.

Se všemi těmi věcmi se Šilhánek Severinovi důvěrně svěřil. Když Severin z Prahy odjížděl, jel taktéž Šilhánek na návštěvu ke svým starým rodičům do svého domova, malé vesnice u Pardubic. Po návratu do Prahy měla se slaviti svatba.

Severin o svém přátelství se Šilhánkem i rodičům doma vypravoval, vystavuje jej jako příklad, jak člověk, je-li poctivý a řádný, může ve světě udělati štěstí.

Stará Cvočková tehdy něco zaslechla a hned si s toho složila historku, že má Severin v Praze vdovu s dvěma domy.

Severin ve svém trapném postavení si vzpomněl tedy na Šilhánka a dopsal mu list. Stěžoval si v něm, že se mu jeho známost s Boženkou počíná hatiti a zároveň se doptával, jak to vyhlíží s jeho známostí a brzy-li už bude slaviti svůj sňatek?

Za několik dní měl odpověď. Šilhánek sděloval, že paní Lebedová setrvá pevně při svém úmyslu: v manželství s ním vstoupiti a svatba že bude, jakmile se do Prahy vrátí. Na důkaz toho poslal mu vlastnoruční dopis paní Lebedové, který mu na venek poslala. Dopis zněl:

Drahý Severine!

Oslovuji Vás pouze jednoduše Vaším křestním jménem, ono mi tak lahodně zní, připomínajíc mi souhrn všech vzácných vlastností Vašich. Po zemřelém choti svém, který si Vás rovněž na výsoť vážil, nalezla jsem v celém širém světě bytosti druhé, již by

si srdce mé tak vážilo, jako Vás, drahý Severine! Odpusťte, že píšu tímto tónem, ale buďte ubezpečen, že píšu jen to, co mi srdce mé napovídá. Odjezdem Vaším zmizelo mi všechno kouzlo světa: kam se podívám, všechno se na mne nevlídně a zarputile dívá. Dni naší odloučenosti zdají se mi býti celou věčností. Zkrajte Svůj pobyt na venku a přijďte co nejdříve.

Nejsem již sedmnáctiletým děvčetem, abych blouznila, a proto činím násilí citům svým a píšu rozumněji. Veliké prokazoval jste mi dosud dobrodiní, staraje se nezištně a svědomitě o jmění mé, zastupuje a háje mne jako muž ve věcech, k čemuž bych já jako slabá v záležitostech podobných nezkušená žena nikdy nebyla dostala. Nikdy nejsem s to, abych se Vám za to dostatečně odměnila. Není to tedy blouznivá láska, co k Vám mne poutá a víže, nýbrž pocit nejhlubší úcty a vděčnosti, již k Vám jako ke svému choti vždy osvědčovati snahou mou bude. Jmění mého, najmě dvou domů mých, jež jste dosud tak vzorně a obětavě spravoval, stanete se spoludržitelem a že i dítěti mému, ditku to po Vašem oddaném příteli, mém choti, budete pravým laskavým otcem, pevně se důvěřuji. Zkrajte Svůj pobyt a přijďte co nejdříve! S otevřenou náručí očekává Vás

Vám v úctě a lásce oddaná

Julie Lebedová.

Severin listem přítelovým srdečně se potěšil. Zastrčil jej do kapsy u kabátu, aby mu jej mohl svým časem vrátiti, více na to nemyslí a staral se o to, aby podobnou zprávou, že bude i svůj sňatek slaviti, přítele co nejdříve potěšiti mohl.

Docházel opět k Pokorným. Nedorozumění mezi ním a Boženkou se vysvětlilo nemocí paní Pokorné a všecko nabývalo utěšené tvářnosti.

Ó zcela hladce a utěšeně bylo by se všecko skončilo, kdyby nebylo bývalo v Kvítkové dvou živých zvonečků: Jehličkové s jedovatým zubem a bečkovité Cvočkové, které se zapřísáhly, známost mladých lidí zničiti stůj co stůj.

VI.

Byla opět neděle a ve Kvítkové po ranních službách Božích.

Na prostranství před kostelem sešly se sudičky lidských osudů v osobě bečkovité Cvočkové a nového nám dosud neznámého živého zvonečku: staré omrzelé panny Háty.

Veřejný soud nad vycházejícími z kostela zahájen.

„Podívejte se, podívejte, Baruško!“ štouchla Háta Cvočkovou loktem; „podívejte se — krupařka! Ta si chodí! Zase již má nový klobouk! No ten mohl státi jistě osm zlatých. Všecko objednává jen v městě, u mně nedá zhotoviti ani za krejcar. Jsou to flause! Chloubá na ulici, a hadry v truhlici!“

„A děti doma kňučí hladem,“ poznamenala jizlivě Baruška.

„A její starý nosí kalmuk, který pamatuje Abrahama“ podotkla Háta.

„Hleďte, Kruchtova! Ta v tom vypadá! — učiněný snop. To je sukní!“

„Cože sukně?“ utrhla se Háta na Cvočkovou. „Vy máte oči, chachacha!“

„No?“

Háta se naklonila k Cvočkové a něco jí pošeptala.

„A pravda! Valečkův je tam pečený vařený, máte pravdu,“ zvolala jako by se jí bylo vyjasnilo.

„Ondřejův, Ondřejův, jenž přijel z Prahy!“ štouchla znova Háta Cvočkovou; „podívejte se, když on se s tou Pokorných už vede pod páždí! No jak by nevedl, mají prý za týden svatbu. Budoucí neděli prý budou mítí všecky tři prohlášky najednou.“

Bečkovatou Baruškou ta zpráva trhla, že skoro poskočila.

„Sva — svatbu, že mají? A to je pěkné! Jehličková neví o tom dosud ani slova,“ divila se Cvočková na oko za tím účelem, aby se podrobnějších věcí od Háty dovéděla.

„Abyste toho nevěděla!“ utrhla se jaksi nedůvěřivě Háta.

„Nevím!“

„Aj už přes dvě neděle dějí se u Pokorných přípravy k svatbě,“ poučovala Háta na oko nevědomou sousedku. „A u Ondřejů také. Všecko se objednává přímo z Prahy. Jsou to pompy! Ale jen tak na oko, doma škudlí, zvláště u Ondřejů. Nové svatební šaty se objednají z Prahy, a my jsme jim jen k tomu dobří, abychom jim spravovali staré cáry. Onehdy prý poslali Ondřejovi celý stoh obnošených šatů Severinových k starému Jehličkovi do správký. Přivezl prý takových starých cárů z Prahy dva kufry.“

„K Jehličkovům? a že já o tom ničeho nevím,“
prerušila řečníci Cvočková. „Jenom kdybych si mohla
promluvit s Kačenkou.“

„Aj tamhle!“ zvolaly obě jako jedněmi ústy, spa-
třivše přicházeti Jehličkovou.

Tato si vykračovala dnes jaksi sebevědomě a hrdě,
jako by jí půl Kvítkova náleželo, nebo byla při nej-
menším vyhrála terno z loterie. V starém ušmouraném
šátku kroutila a podhlížela se tak, jako by měla plaid
nejnovější mody. Na tváři rozplýval se sladký úsměv a
o zuby ani pohádky. Měla také proč!

„Baruško, na slovíčko!“ zakývla velitelsky rukou,
Háty hrubě ani si nepovšimnuvši.

Náhodou jiný živý zvoneček odlákal touž dobou
Hátu k sobě, tak že Jehličková s Cvočkovou zůstaly
samy. Což byly ty ostatní také proti nim! Školačky,
tiché беруšky, které si mezi sebou zazvonily a pokle-
paly, ale nikomu neublížily.

„U Pokorných bude svatba přece,“ hlásila Cvočková.

K tak pošetilé řeči měla Jehličková dnes jen po-
hrdavý úsměv, jímž okázale odpověděla.

Zavedla s Cvočkovou přísný výslech, že soudce
před porotou přísněji vyslychati nemůže.

„Co víte o nevěstě Severinově v Praze?“

„Severin má známost s jakousi mladou vdovou!“

„Zcela dobře.“

„Vdova ta má dva domy.“

„Souhlasí na vlas! Jak se jmenuje?“

„Jméno jsem si nepamatovala.“

„Dostačí!“ zvolala velkomyslně Jehličková. Na to chopila Cvočkovou za obě ruce a přichýlivši se k ní, řekla s důrazem a sebevědomím:

„Ze svatby u Pokorných nebude nic, kdyby už k oltáři šli; to vám povídám! Já mám psaní Severinovo, jež obdržel od vdovy; tím zničím všecko. Musíme ale vyčkati času, až budou v nejlepším. Takhle den před svatbou. Pak do toho bouchnu. Ani ty tři prohlášky najednou jemu nic nepomohou. Já mám jiné prohlášky, zde v kapse! Ano zde!“

Cvočková otvírala oči.

„Vyměníme si nyní úlohy. Vy dejte pozor na doktora, a já to převezmu u Pokorných. V samý den před svatbou do toho bouchnu,“ strojila se Jehličková. „Pozná živý zvoneček!“

„A Božka, tu řehtačku, již mně přezděla,“ dodala Baruška.

„Cha cha cha!“

„Cha cha cha!“

„Teď to zvoní!“

„Ale svatbě umíráčkem!“

„Cha cha cha!“

VII.

Přípravy ke svatbě byly u Pokorných v plném proudu.

Pokorná došla s Boženkou schválně do Prahy nakoupit potřebných věcí ke svatbě, jichž nebylo buď ve Kvítkově dostati, nebo dostati bylo, ale v horší hodnotě a za větší cenu. Šlo tu hlavně o svatební šaty

pro Boženku, na něž koupily drahý bílý atlas a daly je v Praze zhotoviti.

Týden nejbližších příprav rychle uběhl; v neděli byly tři prohlášky najednou a v úterý na to měla býti svatba.

Šaty svatební došly z Prahy v neděli na večer. Za poslem, jenž je z pošty k Pokorným donášel, plížila se jako stín stará Jehličková. Přecházela po ulici a za chvíli po té, když posel vyšel a uběhlo tolik času, že již mohla býti Boženka v šatech na zkoušku oblečena, vrazila Jehličková k Pokorným.

Jak byla přijata, nelze nám do podrobnosti dolíčiti. Víme jen tolik, že se s počátku v pokoji u Pokorných rozléhal ostrý hlas Boženčin, odháněje vetřelkyni od sebe; na to bylo slyšeti přitlumený a konejšivý hlas Jehličkové, která stále opakovala:

„Budete na mne vděčně zpomínati, slečinko, jako na svého anděla strážce, který vás na pokraji propasti zachytil.“

Na to nastalo ticho. Jehličková vyrazila se zářící tváří od Pokorných.

Z pokoje ozval se srdcelomný pláč a nárek Boženčin. Přiběhla matka i otec, sběhli se lidé z celého domu. Děsné divadlo! Boženka v bílých svatebních šatech oblečená, běhá po pokoji, lomí rukama, rve si vlasy s hlavy, pláče a nařiká, že hrůza poslouchati.

„Ó toho ošemetníka, toho podvodníka . . . ó já nešťastná sklamaná . . . ó přenešťastná!

Otec a matka ji konejší a chtějí zvědět příčinu jejího pláče.

Boženka drží v křečovitě sevřených rukou psaní, ukazuje jim je a křičí:

„Zde to máte, čtěte, čtěte! — Ó může-li býti černější duše pod sluncem nad toho ošemetníka, Severina, který se do poslední chvíle dovedl tak přetvářeti. Ó já nešťastná!“

Starý Pokorný nasadil si třesoucí rukou okuláry a jal se psaní Boženkou mu podané čísti. Pokorná rozčílena a plna zvědavosti pohlížela mu přes rameno a četla s ním. Oči po papíře jen litaly. Pokorný kroutil při každé řádce povážlivě hlavou.

„No, to je přece jen hanebnost!“ vyskočil a vzkřiknul, kdy dočetl, mrštiv psaním na stůl. „Má v Praze vdovu po lékárníkovi, a mou holku zde vodí za nos! Zde to máme černé na bílém.“

Pokorná zalomila zoufale rukama.

„A jak se dostalo to psaní do tvých rukou?“ obrátil se s otázkou k Božence.

„Sám anděl strážce mě zachránil. Stará Jehličková našla je v kapse kabátu, jež dal Severin s jinými šaty muži jejímu do správký; zapomenul je tam. Pán Bůh sám ho pro jeho ošemetnost trestá,“ vysvětlovala sotva pláčem mluvíc Boženka.

„To je přece jen darebáctví!“ rozhorlil se znova Pokorný. „Zde to máme černé na bílém: „Drahý Severine!“ atd. Nevěřil bych, kdybych neviděl. To je luhdráctví! — Ze svatby nebude nic! Konec všemu! Dám pro něho poslati, musí se mi zodpovídat a výlohy, které jsme už měli se svatbou, zaplatit.“

„Muži!“ vykřikla Pokorná.

Boženka slyšíc, že nebude ze svatby nic, začala si počínati znova jako šílená. Svatební šaty se sebe trhala, rvla si vlasy, běhala po pokoji, až vysílena sklesla mdlobou na pohovku.

„Pět ran Páně, ty tu holku zabiješ!“ vykřikla s pláčem matka, vrhnuvši se k omdlelé Božence.

„Pro doktora, rychle pro doktora, než zemře!“ křičela Pokorná.

Služka letěla jako vítr.

„Ach, tys ji usmrtil, už ani nedýchá!“ bědovala Pokorná.

„Co já?“ bránil se otec, třesa se jako osyka. „On ji usmrtil, ten ničema. — Ne! s těmi ženskými je soužení! Horoucí peklo!“ bědoval běžaje po pokoji.

Netrvalo ani deset minut a doktor Labuška byl u nemocné.

Za kratinkou chvíli podařilo se mu omdlelou vzkřísiti. Matka odběhla potěšena do kuchyně, aby ji přichystala občerstvení. Pokorný seděl v pokoji a v duchu se zlobil na ženské, na rodinnou nehodu, na celý svět. Doktor se u Pokorných zdržel déle, aby dívku oklamanou ukonejšil a přivedl ji na jiné myšlenky.

Touž dobou Severin, nevěda o ničem, spěchal k Pokorným na návštěvu.

U samých vrat zastoupila mu cestu Jehličková: „Pane Severine, je tam doktor!“

„Babo!“ zamručel nevrle Severin a kvapil po schodech nahoru.

Přede dveřmi kroky své ztišil a naslouchal. Uslyšel vskutku mužský hlas — hlas doktorův! Srdce mu zabušilo, krev se mu vehnala do hlavy. Poslouchal.

„Ne, slečno, ne“, mluvil doktor měkkým a důvěrným hlasem; „vy musíte na všechno, co se s panem Severinem přihodilo, zapomeňouti. Dokud mi nedáte své slovo, že se umoudříte, neodejdu. Já se tak těšil, až vás budu moci nazývati milostpaní, a vy byste mne chtěla sklamati? Myslete si, že všechno, co se se Severinem stalo, byl pouhý sen, že se všechno vysvětlí a otevřete náruč skutečnosti šťastným sňatkem!“

Severin dále neslyšel. Chytil se za hlavu a zavrávorál jako opilý.

„Ó té ošemetnice! zvolal v duchu; „den před svatbou dá se přemlouvati doktorem, aby na mne zapoměla, všechny svazky se mnou přetrhla a vstoupila v manželství s ním! On se těšil, až ji bude nazývati svou paní. V předvečer své svatby mlkne se s jiným! Ó ženské, plemeno úlisné, hadí, ještěřčí! Teď je konec všemu, je po svatbě. O práh domu, jenž hostí takovou zmiji, již nezavadím; zítra mne Kvítkov více nevidí!“

Všecek jako zmámen, chytaje se za hlavu, která se mu mohla rozkočiti, vyrazil Severin od Pokorných.

Na rohu ulice stála dosud stará Jehličková, k níž se přidružila i bečkovatá Cvočková. Sledovaly zde průběh věcí.

Když Severin od Pokorných vyrazil, rozlehnul se za ním smích staré Cvočkové:

„Chachacha, teď to řehťá!“

„Chachacha, teď to zvoní!“ opakovala po ní Jehličková, ukázavši zase jednou svůj jediný zub.

„Ruče do klínu, je po svatbě!“ ozvaly obě současně. Chachacha!...

VIII.

Všecky tři zvony kvítkovské i s umíráčkem, kdyby byly najednou spustily, nebyly by tak rychle rozhlásily zvěst, která druhého dne letěla v Kvítkově od úst k ústům, že ze svathy Severina a Boženky sešlo, jak toho dovedly živé zvonečky — Jehličková a Cvočková.

Ano již to vědělo v Kvítkově každé dítě. Ba vědělo se ještě více: Severin, dopustiv se na Božence hrozné zrady, zmizel beze stopy. Pokorný dal pro něho ráno vzkázati, nebyl však doma; hledali ho, nebyl nikde k nalezení. Jako by do vody padl. Na faře byl už obmyšlený sňatek odvolán.

Starý Pokorný si nedal pokoje a chtěl přijíti věci na kořen. Dal si povolati starou Jehličkovou a zavedl s ní přísný výslech.

Ta dokládá se mu Boha i všech svatých, že psaní našla v šatech Severinových a považovala za svou svatou povinnost, aby o tom učinila v čas oznámení. Těžká rada! Psaní svědčící proti Severinovi tu bylo, a jeho náhlé zmizení samo jej odsuzovalo.

Tento trapný stav věcí potrvál celý týden.

Tu starý Ondřej, kdy byl o syna v největším strachu, obdržel psaní. Bylo z Prahy a od Severina.

Psal, že jest v Praze u svého přítele Severina Šilhánka, který právě v těchto dnech slavil svůj sňatek s bohatou vdovou Lebedovou. Omlouval se, že tak náhle zmizel. Udával upřímně a bez obalu, že rozčilenost u věrolomnosti Boženčiny, která do poslední chvíle zdržovala tajně milostný poměr s doktorem Labuškou, přiměla ho k tomuto kroku. Přítelem svým ukonejšen

a k pravé rozvaze přiveden, lituje toho, co učinil a domnívá se, že v tom bude nějaký omyl — nedorozumění. —

„Přítel našeho Severina se jmenuje také Severin — bohatá vdova byla jeho nevěstou; — věřte mi, že je v tom nějaké nedorozumění“, bouchnul Pokorný pěstí na stůl sedě proti kupci Ondřejovi, jež mu psaní přinesl.

„Jinak to ani nemůže býti, já za svého syna stojím“, dokládal se Ondřej.

„A já za Boženku také,“ dodal Pokorný.

Dopsali na rychlo pro Severina do Prahy, aby se vrátil domů.

Týden na to byl Severin v Kvítkově. Neměl ovšem ani nejmenšího tušení, co vyvedla Jehličková s psaním vdovy Lebedové u Pokorných, náležejícím příteli jeho Šilhánkovi. Nevěděl, že Boženka uvěřila, že psaní to svědčí jemu, jeho se odříkala, byla všechna zoufalá a nemocná, že k ní musil býti zavolán lékař.

Severin vysvětlil, čím psaní jest, a jak se k němu dostalo. U Ondřejův i u Pokorných byla z toho velká radost. Zvláště ráda byla tomu Boženka.

Než Severin neraduje se ničemu, je zakaboněn a nechce k Pokorným jíti.

„Dělej novou ostudu, nemáme jí ještě dost po městě, že se svatba zkazila!“ rozhorlil se na Severina otec. „Co ti zase vlezlo do hlavy?“

„Dokud tam dochází doktor Labuška, nejdu ani krok,“ ozval se rozhodně Severin.

„Toť v tom už všickni všudy vězí,“ rozhorlil se starý Ondřej a vyndal ze šatny černý sváteční kabát.

„Zůstaň doma, já se za chvíli vrátím a půjdeme k Pokorným spolu. Sám ráč bych v tom vězel, aby se to nevysvětlilo.“

Ondřej odešel a poprosil doktora Labufku, aby přišel na chvíli k Pokorným. Tento zvěděv, oč běží, ochotně a se smíchem prosbě jeho vyhověl.

Byli všickni u Pokorných: oba otcové, Severin, Boženka i doktor Labufka.

„Teď se to musí vysvětliti, proč vlastně se svatby sešlo,“ začal Ondřej. „Jaká toho byla příčina u vás, slečno Boženko?“

„Psaní paní Lebedové, jež mi bylo dodáno, jako by svědčilo panu Severinovi. Adresy při něm žádné nebylo a stejné jméno pána, jemuž vlastně náleželo, svedlo mě k podezření. Já tím vinna nejsem, že se svatba zkazila.“

„A jak jste mohla připadnouti na toto podezření?“ tážal se Ondřej.

„Stará Cvočková vzbudila je ve mně už dávno před tím, přinesši k nám zprávu, že má pan Severin v Praze známost s mladou vdovou“, řekla Boženka a sklopila oči.

„A proč vy jste vlastně z Kvítkova před svatbou odjel, pane Severine?“ otázal se opět Pokorný.

„Mne vyhnala taktéž žárlivost. Byl jsem tak pošetilý, že jsem uvěřil staré Jehličkové, jako by někdo za mými zády k Božence docházel“ . . .

„A ten někdo jsem byl já“, vpadnul mu se smíchem do řeči doktor.

„Proč jste zde byl ještě večer před svatbou, pane doktore?“ otázal se vážně Severin.

„Chtěl jsem vám slečnu ještě v poslední chvíli odloudit, dáváje ji čichati Hoffmanské kapky,“ zasmál se doktor.

Severin sklopil zahanben oči.

„Jste dětina!“ zasmál se Labuška.

„Všecko tedy spískaly ty baby!“ zvolal rozmrzele kupec Ondřej.

„Já vždycky říkám: kam nemůže čert, tam nastrčí babu,“ připojil starý Pokorný.

„Udělaly tak ze msty, že jsem nazval starou Jehličkovou živým zvonečkem,“ řekl Severin.

„A já Cvočkovou živou řehtačkou“, připojila Boženka.

„Případné, výborné názvy!“ smál se doktor.

„Aby ty živé zvonečky vaší svatbě znova neodzvonily, doprovodím vás, pane Severine jako družba k oltáři, dovolíte-li,“ řekl za smíchu doktor.

Severin mu stiskl přátelsky ruku.

„Ráčíte-li býti tak laskav, vděčně přijímám.“

Za týden na to konal se bez všeliké závady sňatek Severinův s Boženkou, při němž byl doktor Labuška družbou.

Bez všeliké nehody přece vše se neskončilo.

Stará Jehličková běhající o svatbě jako s keserem plna zlosti, že se jí nepodařilo svatbu zkaziti, upadla a zlomila nohu. Svatebčané se o tom dověděli, neboť k ní byl doktor Labuška od hostiny zavolán. Alespoň mu hostinu pokazila. —

Den na to přišel krejčí Jehlička ke kupci Pokornému s prosbou, aby mu přijal ženu do městské nemocnice, jelikož byl Pokorný správcem nemocnice.

„Vaši jedovatou babu bych měl dáti vyhodit za město, nikoli ji vzíti do nemocnice“, řekl rozhorleně Pokorný. „Svým jedovatým jazykem pokazila u nás svatbu a udělala nám ostudu v celém městě. Že ji však Bůh učinil neškodnou, aspoň na čas, nechci se mstít a do nemocnice si ji dopravte. Takové živé zvonečky, jako je vaše žena a stará Cvočková, začnou odzváněti cti člověka hned když je v kolébce a zvoní mu až ku hrobu; ještě ani v hrobě mu nedají pokoje. Běda obci, kde se několik takových zvonečků vyskytne! Do nemocnice si ji dopravte, ale ať tam rozjímá o své klevetářské hubě a proľhanosti. Jest-li že se pak ještě nějakých klevet doslechnu, které by spískala, z města ji vyhnati dám i s tou babou Cvočkovou.“

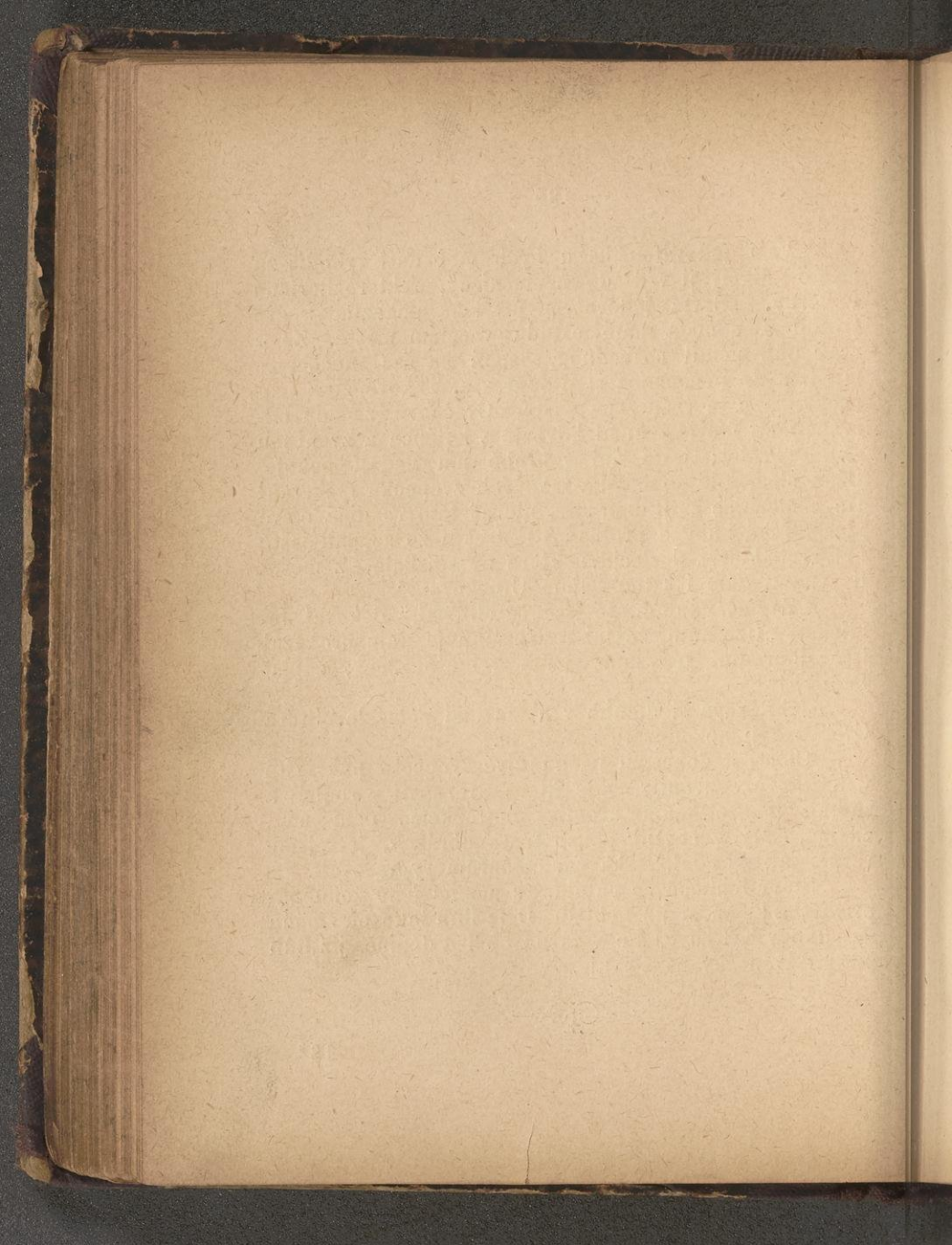
„Zaplať Pánbůh, že jste se slitoval,“ děkoval Jehlička. „Uznávám, že toho nezasluhuje, ale prokázal jste dobrodiní též mně, mám velké soužení; zaplať Pánbůh!“

Jehličková si dlouho v nemocnici poležela. Stará Cvočková ji několikráte navštívila.

Či cti a dobrému jménu živé zvonečky pak ještě v Kvítkově odzvonily, kde které svornosti v rodině a sňatku manželskému zvonily umíráčkem. není nám známo. My zachytili pouze tento obrázek, jež jsme věrně, jak se udál, laskavým čtenářům vypravovali.

Starý Jehlička se chlubí, že nemoc jeho ženu napravila a klepů si již nehledí. Dejž Bůh takovou změnu netoliko v Kvítkově, ale v každé obci a dědině, již Bůh živými zvonečky navštěvuje.

JAK SE CIBULKOVÍ POVEDLA
OČNÍ OPERACE.

Psáno roku 1886.

už
nedou
suetla

si p
novou
peasi

let v
róna
typo
to neu
řin
sebou
kají
už má
třet

A
mával
popet
vín
souda

Dej mu Pán Bůh — nikoli ještě radost věčnou, nýbrž dlouho zdraví a žití, je nám říci — aby se někdo nedomníval, jako by snad pana Hejtmánka byla již smetla ta bledá s kosou.

To, to! pan Hejtmánek je dosud jako buk; chodí si pěkně zvolna na procházku a nakuřuje z brusu novou pěnovku. Jiné práce nemá. Co je v té zasloužené pensi žije alabonér!

Však se na to již natěšil! Prosím vás, přes třicet let vdychovati do sebe kancelářský prach, od Božího rána až do noci nazíratí do starých knih a lejster, vypisovati, zapisovati a opisovati — den jako den — to není maličkost! A k tomu ke všemu býti ještě podřízeným úředníkem, jako byl pan Hejtmánek, míti nad sebou nikoli jen jednoho, ale půl tuctu pánů, z nichž každý chce jen poroučeti a rozkazovati, k tomu patří už náležitá porce trpělivosti, aby to člověk vydržel třicet let.

A pan Hejtmánek vydržel. A všechno, jak sám doznával, děkoval jen své opatrnosti, že se v práci nikdy nepřetrhl. Uměl si ferina v té kancelářské „dřině“, jak svůj úřad nazýval, — Pán Bůh mu to nyní v tom zaslouženém odpočinku odpusť — kapitálně nadlehčovati.

„Co?“ myslíval si, „šest set zlatých roční služby, co jest to pro člověka jako jsem já, jenž odbyl s dobrým prospěchem čtyři latinské školy a úřední praxe má za dva soudní rady! To je capart! A ta dřina! Za málo peněz málo muziky.“

Že takové rebulantské myšlenky nepronášival Hejtmánek veřejně, najmě před svým chefem, nemusíme ani podotýkati. Byltě přes všechny kozly opatrný. Myslíval si to jen tak pod kůží, hučel to tak hlasitě, aby to jen sám slyšel, a zaťal-li docela někdy pěst, měl ji vždy uschovanou v kapse.

Učouzené stěny kancelářské nechtivaly se panu Hejtmánkovi zvláště libiti, kdy jarní slunéčko svým úsměvem na vše, co se hýbe a žije, tak neodolatelně působilo, že nejzarytější samotář do Boží přírody si vyšel a poslední babka mladici na zelenajícím si pažitu si poskočila. Ano, tu právě hrála v Hejtmánkovi každá žilka. I přemýšlel čtverák, jak by alespoň na půl dne toho kancelářského prachu zbaviti se mohl. Přemýšlení jeho nejednou bývalo korunováno dobrým výsledkem.

Výdatné služby prokazovala panu Hejtmánkovi v jeho švingulantství stará kancelářská kachlová kamna. Se svým úsudkem, který o nich měl: že by totiž nezasluhovala, než aby do nich kopl a je vyhodil, ani před svým chefem se netajil.

Nejednou se stalo, jako by někdo — kdo? pan Hejtmánek ovšem nevěděl — hrozbu jeho doslovně byl provedl. V kamnech byl vyvalen kachlík. Dým valil se mohutným proudem do kanceláře. Hejtmánek se mohl zalknouti. Přebíhal po kanceláři, kuckal a láteřil,

div že hromy a blesky svých slov zbývající kachle nevytrískal.

Způsobil povyk, že sám chef všecek uděšen přivkápil, co se stalo?

Pan Hejtmánek spustil:

Kancelářská kamna hlodají svým čoudem na jeho zdraví den co den. Budou jeho vrahem. Nadýchal se dýmu; jest všecek omámen a otráven. Kdo ví, nezaplatí-li to dlouhou nemocí, nebo docela . . .

Hejtmánka zachvátil uprostřed věty prudký kašel. Chytá se oběma rukama za prsa, jako by v nich podrážděné plíce zadržeti chtěl, aby namáhavým kašlem klenbu jejich neprorazily.

. . . „nebo docela smrtí!“ dokončil s velkým namáháním, kdy byl opět slova mocen.

Pan chef prohlíží kamna a krotí povážlivě hlavou nad vyraženým kachlem.

„Jako by jej zrovna někdo byl vyrazil schválně!“

„Snad sluha při topení“ . . . ozve se Hejtmánek; leč pro kašel, jenž ho znova zachvátil, nelze mu, aby se pouštěl do podrobnějších úvah. Vem kamna řas! Jen aby už byl z dusné kanceláře venku. Dnes je tak krásný den.

„Kamna se dají spravit,“ rozhodne konečně chef, „a vy máte dnes prázdno; v tak zkaženém vzduchu seděti nelze. Hledte se projíti na čerstvém vzduchu, abyste pookřál,“ radí dobromyslný představený páně Hejtmánkův

Hejtmánka nemusí k vycházce dlouho pobízeti. Na takový rozkaz právě čekal. Vezme klobouk a jde. Kašel přestal jako by uřal.

Jako v době, dokud se topilo, pomáhala Hejtmánkovi ve švingulantství kamna, tak zase v době letní pomohla mu stará zaprášená lejstra a někdy také — kancelářský smeták.

Přišel po ránu do kanceláře. Přisednul ke stolku, rozhlednul se kolem sebe a pak se zadíval oknem ven. Jaká protiva! Zde zejí naň čtyry zaprášené, učouzené stěny, a z venku usmívá se naň oknem nejkrásnější den letní. A zde v té lidomorně aby zase vězel celý den? Leč v tom již šťastná myšlénka projela mu hlavou.

Vstal, vytáhnul z nejspodnějšího oddílu regálu svazek starých lejster a udeřil jimi v podlahu tak rázně, že mnoholetý jich prach po několika ranách zastřel jako hustá mračna celou kancelář. Nad to postačilo Hejtmánkovi přejeti ještě smetákem po podlaze pod starým regálem, a již ho pro prach nebylo ani viděti.

Pak se opakoval výjev, jak už výše pověděno.

Hejtmánek začal láteřit, kašlat a kuckat, až přivábil chefa.

„Co se stalo?“

„Sluha svým zametáním ho připraví o poslední kousek plíc,“ vysvětluje slovy kašlem přerývanými Hejtmánek. V takovém vzduchu nelze seděti. Dopouštěl by se na sobě znenáhla sebevraždy. Kdo by měl takové svědomí, by na něm mohl žádati, aby se připravoval o zdraví a skracoval si život?“ . . .

„Nikdo — pranikdo to od něho žádati nemůže a nežádá,“ vpadá mu dobrácký chef do řeči. Konejší rozhorleného Hejtmánka a slibuje mu, že dá sluhovi důtku a jeho vybízí, aby si vyšel na několik hodin na čerstvý vzduch nežli se prach usadí.

Téč několik hodin býval obyčejně celý Boží den, jež Hejtmánek velmi příjemně strávil. K desáté hodině zašel si k Hegelainovi na nějaký zákusek a sklenku mělnického. Odpoledne vyjel si buď parníkem do Chuchle, nebo dráhou do Roztok; — dle toho, kde bylo právě lepší pivo.

Pan Hejtmánek byl totiž rozhodným odpůrcem lékařů, kteří radívají pro podrážděné plíce a dýchací ústrojí čerstvý vzduch. Zastancům a chvalitelům tak zvaných přístrojů vdychovacích přímo do očí se vysmíval. Jemu byly nade všechno přístroje „proplachovací,“ ať byly už naplněny mělničinou, nebo černým ležákem.

Než, aby touto poznámkou na povahu páně Hejtmánkovu nepadl stín nějakého podezření, jakoby byl býval nějakým náruživým močihubou, podotýkáme, že za prázdných chvil i pro krásy přírodní a pro nevinné zábavy v ní, jako jest ku př. chytání ryb na udici, veškerým zápalom svého srdce uměl vzplanouti.

Ano pan Hejtmánek byl vytrvalým rybářem. Můžeme přímo říci náruživým. Jestliže se mu někdy v létě podařilo „vyprášiti“ na chefovi ať už lejstry nebo hubou dva neb tři dni dovolené, sebral své rybolovecké přístroje a hajdy do kraje, kde byla voda, ať už v ní byly ryby nebo ne.

Dýmaje z oblíbené pěnovky vyseděl na břehu s udicí třeba celý den. Že neměl v úmyslu zbaviti řeky a potoky venkovské všech čile se tam prohánějících obyvatelův, o tom máme po ruce důkazy nezvratné. Obyčejně totiž nic nechytíl, důkaz první. A podařilo-li se mu po vícehodinném civění u řeky chytiti běličku jako prst, hodil ji hned zase do vody — důkaz druhý,

jenž zároveň svědčí o jemnocitu a nevšední velkomyslnosti.

Jaro valně pokračovalo a vábilo svými krásami z učouzených zdí městských do rozkvétlé přírody.

Pan Hejtmánek seděl zamyšlen v kanceláři.

Obdržel právě od přítele svého ze Šumavy list, v němž jej tento zve, aby se k němu na několik neděl, a možno-li třeba na celé léto, k venkovskému pobytu odebral. Hlasem svůdné Syrény dolíčil* přítel, jak jest nyní na venkově krásně a rozkošně. A co všecky krásy přírody převážilo, byla poznámka, co je v potocích šumavských pstruhů a jak roztomilá zábava mu kyne, bude-li chtít chytáním jich se zabývatí.

Pan Hejtmánek byl jako na trní. Přemýšlel a trápil se, jak by si mohl na delší čas pomoci k dovolené.

Začítí manipulaci s kamny? — Již se netopilo. S leistry? — To by poskytlo dovolenou na den, na nejvýš na dva dni. Co je to? Hejtmánek potřebuje dva, tři, nebo čtyři měsíce...

Pan Hejtmánek se zahleděl na tabulku visící na stěně, kde číslice 2 a nad ní nápis: „květen“ každému oznamovala, že jest 2. května. Dátum pro každého, kdož bere prvního služné, velmi utěšené, a tudy také pro pana Hejtmánka. Ano peníze má v kapse, mohl by dle vyzvání příteleva jeti hned; jen kdyby měl — dovolenou.

I díval se na dátum upřeně dále a v duchu si představoval, co by mohl nachytati pstruhů do té doby, až vedle vyvěšené dvojky octne se druhá její sestra.

Díval se a díval, až se mu konečně zdálo, že vidí na tabulce místo jedné dvojky skutečně číslici: 22.

V tom projede Hejtmánkovi hlavou šťastná myšlénka. Ano právě ta dvojka a dvaadvacítka ho na ni přivedla. Ó když pan Hejtmánek přemýšlel, nebylo nad něho! Zvláště co se týče vynalezavosti, aby dostal dovolenou.

Jen pomysllil, — a už byl v kanceláři svého chefa.

„Co dobrého?“

„Se mnou je zle. Zrak mi najednou začíná vypovídati službu.“

„Ale!“

„Skutečně. Potřebuji nutně odpočinek, zotavení, abych tomu předešel a nestal se ke službě zcela neschopným.“

Na chefovi bylo pozorovati, že má s Hejtmánkem soustrast

„A jak se neduh jeví? Dělají se vám snad mžítky, nebo dokonce zákal? . . .“

Hejtmánek si vzdychnul.

„Sám tomu nerozumím. Je to zvláštní oční neduh. Všecko, nač se jen podívám, vidím dvakrát.“

„Dvojvidění tedy!“ zhrozil se Hejtmánkův představený. „To prý je šeredný neduh. Člověče, nezanebejte toho a poradte se v čas s dovedným očním lékařem!“

Hejtmánek nastrojil kyselou tvář.

„S lékařem — račte odpustit — víte dobře, jak já o lékařích smýšlím a snad také Vašnosti známo, že léčím všecko cestou přirozenou. Mně by po mém úsudku nejlépe prospělo, kdybych se mohl nějaký čas pohybo-

vati na zdravém venkovském vzduchu a síliti se pohledem v zelené lučiny a pažity. A proto bych prosil, kdyby bylo možná na několik neděl — —“

„Dovolenou myslíte?“ vpadnul mu chef rychle do řeči. „Ó ani pomyslení!“ kynul odmítavě rukou. „Jen se podívejte, co je zde práce. Kdež by se to bez vás spravilo!“

Hejtmánek se sebevědomě narovnal. Zdálo mu se, jakoby byl o několik palců vyrostl, že mu představený jeho přisoudil takou důležitost v personálu úředním.

„Ano zde mám pro vás právě práci, kterou chci míti dnes opsanou,“ řekl chef, podáváje Hejtmánkovi několik úředně složených listin.

Hejtmánek za chvíli opisoval a kousal zlosti péro, že ho chéf tak šeredně přivrtal. Dal si tehdy zvláště na opisování záležeti, ne však, aby pismo vypadalo úhledně, ale aby provedl své švingulantství. Téměř všechny číslice psal dvojnásobně.

Dobrák představený, přečet listinu, očním neduhem Hejtmánkovým tak šeredně skomolenou, byl hned jako vosk. Dal jej k sobě zavolati.

„Ale, člověče,“ začal, „s vámi to vypadá blbě! Že jste to zanedbal? Neotálejte a hledejte pomoci!“

„Inu, člověk se pořád přemáhá a nutí, nechce na sobě nic dát znáti, až to dospěje k nejhoršímu. Já to již dlouho pozoroval, nechtěl jsem však Vašnosti stran dovolené obtěžovati...“

„Kdož by vám za těchto okolností nedopřál dovolené?“ zvolal soustrastně chef; „toť by bylo nelidské! Jen jeďte, jeďte hned; uděluji vám dovolenou na ne-

určitou dobu, zkrátka na tak dlouho, dokud se úplně nevyléčíte.“

Hejtmánek sotva že dvěře nalezl. Nikoli slepotou, nýbrž radostí, jak chefa obalamutil.

„Zanechte zde adresu, kde budete meškati, aby věděl pokladník, kam vám má zasýlati služné,“ zavolal za odcházejícím chef.

Druhého dne Hejtmánek, sebrav svá zavazadla, zvláště objemný svazek udicových prutů a jiných k chytání pstruhů nezbytných přístrojů a usednuv do vlaku byl za horami.

Celou cestou mnul si radostí ruce, že měl takový kapitální nápad, jenž mu pomohl k dovolené, které může užiti jak dlouho se mu líbiti bude. Čtyři nebo pět měsíců zůstanu na venkově jistě.

Uběhl měsíc.

Jednou po ránu přišel do kanceláře chefovy pan pokladník Cibulka, který byl znám jako dobrý ferina a o švingulacích Hejtmánkových již mnoho byl slyšel. Měl se chefem jednati o jakýchsi účtech. Když byl svou záležitost vyřídil, otázal se:

„Prosím vás, co se děje s Hejtmánkem, že se mu služné posýlá na venek?“

„Ten ubožák! Trpí dvojviděním. Snad docela oslepne.“

Pan Cibulka se rozesmál.

„Prosím, prosím, mám o tom důkazy. Račte se jen podívat, jak choroba jeho úžasně pokročila.“

Chef ukazoval Cibulkovi poslední účetnickou práci Hejtmánkovu.

„Zde, prosím! Všecko psal dvojnásobně. Jen to pozorujte. Místo 12 stojí tu 1212; místo 5, — 55 atd., dátum už nedovedl chudás ani řádně napsati. Zde má stát 2. a stojí 22. května. Ubožák! Tak se děje všem, kdož neduhem očím t. zv. dvojviděním trpí.“

Cibulka se pořád potutelně usmíval.

„Je to čtverák!“ zvolal, „jaké taškařice si dovede vymyslet, aby mohl léto příjemně strávit na čerstvém vzduchu!“

„Pochybujete, že s ním není tak zle?“

„I nic mu není! Co předstíral, je pouhá finta a lež. Žije příjemně na Šumavě. Chodí na procházky, chytá pstruhy, baví se ve veselé společnosti. Vidi-li něco dvojnásobně, jsou to sklenice piva, jež vypije. Do karet při dardě prý také dobře vidí a ani jednou se nezmýlí. Tak mi o něm onehdy dopsal můj přítel, jenž mešká na Šumavě na letním bytu!“

„No, tohle kdyby se zjistilo, pak mu nevěřím už ani slova a dovolenou mu nedám, kdyby se mi krájel!“ zvolal rozhorleně chef, zaražen výklady páně Cibulkovými.

„Račíte-li dovolit, budu ho operovat a ručím, že ho vyléčím.“

„Dejte si pokoj!“ zrazoval představený Hejtmánkův. „Okolo jest úd velmi choulostivý, mohl byste ho na vždy udělat nešťastným.“

„Oči se mu ani netknu,“ zasmál se Cibulka; „způsob mého léčení jest zvláštní, zcela jiný než znají lékaři, ale pomáhá jistě.“

„Stálo by za to, kdyby se vám operace vaše povedla, abyste ho vyléčil.“

„Slovo s to! Měsíc mu necháme ještě prázdniny, a pak ho budu operovat. Vyžadují si, abyste byl operaci přítomen.“

Oba si podali ruce a rozešli se.

Uběhl měsíc. Bylo druhého, třetího i čtvrtého, ... a peníze Hejtmánkovi z Prahy nepřicházely. Byl mrzut, durdil se a jako dříve v zátiší chefovi i všem ostatním úředníkům, kteří se v prachu kancelářském lopotili, do pěstí se smál, tak nyní soptil a časem i zaklel. Nebo co je do čerstvého vzduchu, do procházek, do pstruhů ... není-li peněz!

Konečně došel z Prahy dopis, v němž mu jeho stará příbuzná, která mu zasílala služné, oznamovala, že se má osobně pro výplatu dostavit, jinak že se mu služné zastavuje.

Tentokrát netlumil pan Hejtmánek svou zlost pod kůží, nýbrž zaklel na hlas. Co tu počítí? Zanechav zavazadla na venku, jel do Prahy.

Ráno po svém příjezdu pokusil se ještě jednou, aby bez osobního jeho objevení se peníze mu byly vyplaceny. Přál si, aby ho nikdo ze známých neviděl. Nikoli pro slepotu, nýbrž že hanebně stloustl. Poslal příbuznou s platebním archem k pokladně.

Leč pokladník dal vzkázati, že se dává Hejtmánkovi poroučení a žádá ho, aby se osobně pro peníze dostavil.

Zároveň napsal chefovi Hejtmánkovu lístek tohoto znění:

„Neračte si obtěžovati přijítí dnes o desáté hodině do mé kanceláře, o kteréžto hodině podniknu operaci na panu Hejtmánkovi, jenž jistě se dostaví.“

Chef se dostavil již před desátou. Sotva udeřila desátá, vešel, či lépe řečeno vevalil se do kanceláře páně Cibulkovy Hejtmánek.

Cibulka pohlédl významně na chefa, dávaje mu na srozuměnou, jak výborně ta slepota Hejtmánkovi jde k duhu. Na tváři pohrával Cibulkovi potutelný úsměv. Bylo znáti, že provede nějakou taškařici.

Privítal vesele Hejtmánka, podal mu ruku a jakoby o ničem nevěděl, začal:

„Jak se daří?“

„Všecko to nestojí za nic; nemá-li člověk zdraví, nic ho na světě netěší,“ vzdychnul si trpce Hejtmánek.

„Jste snad nemocen?“ otázal se Cibulka nastrojiv soustrastnou tvář, ale sotva že se zdržel smíchu.

„Toť je vůbec známo. Zde pan chef může o tom podati nejlepší zprávu.“

„Ba právě,“ přisvědčil chef.

„A co schází?“

„Oči, ty nešťastné oči počínají mi vypovídati služby!“

„Snad ocháblost zraku, nebo docela zákal...?“

„Mám t. zv. dvojvidění!“ vzdychnul si Hejtmánek.

„Dvojvidění! Tomu nerozumím. Co je to? Já o tom nikdy neslyšel.“

„Inu, jsou nemoci, v nichž se ani dovední lékaři nevyznají,“ pokrčil Hejtmánek ramenoma.

„A jak se ten neduh jeví?“

„Vidím všecko dvojnásobně“, přetvářel se Hejtmánek.

„Tedy vidíte dvakrát také mne!“ zasmál se Cibulka.

„Ano. Všecko vidím zde dvakrát: dva stoly, dva kalamáře, dvojí kamna, dvoje dvěře . . . všecko!“

„Přece ale víte, že je to jen klam, a ten druhý předmět že je pouhý prelud?“ dal se na oko poučovati Cibulka.

„Nikoli. I ten druhý zdánlivý předmět vedle opravdového jest mi skutečností. To je právě osudné.“

„I toť je výborné!“ zasmál se Cibulka.

„A žádné masti, ani vodičky, ani obkladky nic neprospívají; jenom hleděním do zelena se mi to lepší. A proto jest mi hned zase na venek se odebrati.“

„Nebudu tedy zdržovati. Prosím!“ řekl Cibulka, vzav od Hejtmánka platební arch, aby mu služné vyplatil.

Hejtmánek se už zase pod kůží smál, že se mu podařilo i pokladníka tak obalamutit. Netušil ani dost málo, jaká past se jeho lži líčí.

„Padesát zlatých,“ řekl jako pro sebe pokladník, podívav se do archu; přistoupil k pokladně.

Ano, padesát zlatých!“ přisvědčil bezděky Hejtmánek.

„Prosím, račte sem bliže,“ pokynul pokladník chefovi. Pokladník přistoupil ke stolku a vysázal naň v jedné řadě pět pětěk. Ukazuje Hejtmánkovi na peníze řekl: „Zde prosím je padesát zlatých.“

Hejtmánek se ničeho ani netknul. Dívaje se z daleka na peníze trpce se usmál a řekl:

„Ráčíte se mýlití, pane pokladníku; já dostanu padesát zlatých, nikoli jen pět a dvacet.“

„Ó prosím, já se nemýlím!“ řekl Cibulka dělaje, jako by byl uražen. Ukazuje na řadu pětěk řekl: „Zde

je pětadvacet," a ukazuje vedle prázdné místo na stole dodal:

"A zde také pětadvacet, tedy padesát!"

"No, buď jste se zbláznil, a nebo mne máte za blázna!" zvolal nevrle Hejtmánek. "Přece mne nebudete balamutit, že jsou zde dvě řady pětěk, když je zde jen jedna! Což pak nevidím? ..."

Chef Hejtmánkův i pokladník propukli v hlasitý smích.

"I hledme švingulanta, teď jsme ho s jeho dvojviděním dostali!" zvolali oba vesele zároveň.

"Přece nevezmu pětadvacet zlatých místo padesáti!" bránil se Hejtmánek; nevěda dosud, proč se chef a pokladník smějí.

"Zasluhoval byste k těmto pětadvaceti věru ještě jiných pětadvacet, které byste neproměnil ani na Šumavě," řekl s důrazem pokladník; „neboť jest zjištěno, že jste své dvojvidění jen předstíral, abyste vyšvinďoval dovolenou. Jsem o tom dobře zpraven, jak na venkově svůj zrak léčíte.“

Hejtmánek stál jako opářen. Tu teprve si byl vědom, jak hrozitánskou hloupost vyvedl. Ošíval se, škrabal se se za uchem, chtěl svůj oční neduh omlouvati, tento, tohle, že jen tak někdy

"Ne, ne, výmluvy vám už nespomohou!" vpadnul mu rychle do řeči pokladník. "Kdo vidí všechno dvojnásobně: dva kalamáře, dvoje kamna, dvě sklenice musí také viděti místo jedné řady pětěk řady dvě. A vy byste byl zrovna na to přísahal, že vidíte jen jednu."

„Teď se mi tak trochu zdá, jako bych byl prohlédnul . . .“ blekotal Hejtmánek, nevěda nesnázemi kudy kam.

„Ano teď vidíte, protože jsem vás operoval,“ zasmál se pokladník. „Doufám, že se mi operace šťastně vydařila.“

„Výborně!“ zvolal chef směje se, až měl slzy v očích.

I jal se nyní sám dávatí Hejtmánkovi důtklivé mravné naučení právě: švindlem a lži, že nikdy daleko nedojde. Doporučoval mu, aby byl upřímným ve svých řečech, v práci a všelikém jednání — pak že dojde zalíbení u Boha, u svých představených i u všech lidí.

Hejtmánek stál před chefem skroušeně jako bídňý hříšník.

Vida, že výmluvy nic nezmohou, šel do Prosákova, aby se pan chef smíloval a dal mu zbývajících 25 zlatých doplatiti.

„Dostanete je, ale dříve ne, až se novou pilností v kanceláři osvědčíte a vynahradíte, co jste svým švinnulantským prozahálež. Dříve ani krejcaru!“

„Bude-li se dvojvidění opakovati, račte pana Hejtmánka poslati jen ke mně. Přesvědčil jste se zajisté, že umím lépe operovati než na klinice“, smál se Cibulka, podáváje chefovi na rozloučenou ruku.

Hejtmánek shrábl 25 zlatých, uklonil se pokladníkovi a zmizel z kanceláře.

„To jsem si dal! Že jsem jen do Prahy jezdil. Jak živ mne nikdo tak nedostal, jako ten Cibulka!“ bručel pro sebe cestou Hejtmánek.

Druhého dne seděl Hejtmánek už zase v kanceláři a péro mu po papíře jen hvíždělo. Psal jako o závod. Běželof tu o 25 zlatých!

Od té doby přestaly jeho manipulace s kamny, s lejstry, se smetákem a zvláště dvojvidění už nikdy ho nestihlo.

Pokoušela-li se někdy o něho „Lenora“ a chtěl-li si udělati prázdno, dostačilo, když mu chef pohrozil:

Libo-li, pošlu vás na kliniku pana Cibulky; víte, jak dobře umí operovat!“ ...

A pan Hejtmánek dělal dobrotu.

NEVĚSTA Z NOVIN.

Psáno roku 1886.

I.

Budeš li to takhle pořád na kvintlíky vážit a na dlouhé lokte měřit, neoženíš se nikdy! Někdo se ožení hříčkou. Ale uměti to musí člověk, rozumíš — uměti, a ne tak jako ty ... Jsi — —“

Pan Petráček, vážený měšťan a mydlář v Kvapilově na nejvyš rozčilen nedořekl, co chtěl povědět, ale jen zamručel. Vzal za kliku. Chtěl schválně odejít, aby Havel, jemuž zakončení delší hořejší domluvy platilo, poznal, jak v jeho oteckém srdci dnes burácí a na samotě o jeho slovech a o své tvrdohlavosti rozjímal.

Jediné slovo: „tatínku!“ ústy Havlovými měkce proneseno, zadrželo Petráčkovu ruku na klíce již spočívající, že nestisknul.

„Nuže, co ještě?“

„Já vás nechtěl rozzlobiti, tatínku! Vyklouzlo-li mi nějaké slovo neopatrně z úst, odpusťte mi. Ani nevíte, jak by mne bolelo. kdybych vám měl připravit jen trpkou půlhodinku. Nikdy se to nestalo a doufám, že také nestane. Podráždilo mne, že na mne od několika dní stran ženění tak dokračujete. A tu mně snad nějaké to slovo — odpusťte! — nemohu ani za sebe“ ...

Petráček sňal ruku s kliky. Postoupil o několik kroků zpět do světnice. Poslední slova synova vykouzila na jeho hladce oholené tváři lehký usmířující úsměv. Ruce, jimiž ještě před chvílí prudce ve vzduchu byl máchal, aby dodal svým slovům váhy, spočinuly za zástěrou na prsou, což bývalo u Petráčka vždycky známkou klidné mysli a tentokrát klidné rozvahy a smíření.

„Máš pravdu! K čemu to? Rozčílili jsme se oba. Můžeme si o tom pohovořiti klidně a s rozvahou. Nediv se mi. Já již několik nocí samými starostmi ani oka nezamhouřil; tím je člověk podrážděn a snadno vybuchne v hněv.“

„Mne zase jen pobouřilo, že na mne tak dotíráte, jako bych se měl oženiti bez odkladu, zítra, hned... Práce kvapná nebývá platná vůbec, a což teprve ve věci tak důležité, jako je ženění!“

Havel se na chvíli odmlčel, jakoby o něčem přemýšlel a pohodiv hlavou, zasmál se.

„No, k smíchu to myslím přece není!“ vybuchnul Petráček, smíchem Havlovým znova podrážděn.

„Ženění se nesměju,“ omlouval se skromně syn, „ale připadlo mi teprve nyní na mysl, že ty naše řeči, jež jsme tu vedli, byly jako by prázdnou slámu mlátil anebo vodu do sýta nabíral. Vždyť ještě nemám nevěsty!“

„Ó, těch se najde!“ — vpadl Petráček synovi rychle do řeči; — „ženských je, že by jimi mohl člověk naši Lužnici zastaviti. Na jednoho mužského připadá jich deset. Aby ale leďajaká, jak jsem ti před chvílí řekl, taková nějaká, jak bych to hodně pověděl — ně-

jaká „Eva“ na domě Petráčkově vládla, toho tak snadno nepřipustím. Dům Petráčkův slyne od dávných časů v Kvapilově předností, že držitelé jeho bývali prvními měšťany a ženy jejich nejvážnějšími sousedkami. Což pak ty víš! Nepamatuješ ani mého otce, já pamatuji dobře svého děda. Jako bych ho tuhle viděl; jaký byl vážný a rozšafný muž. Byl starostou města přes dvacet roků. A kdy bylo u pánů o něco se vzítí, poraditi, moudré slovo promluvití, býval všude jen Petráček. Nebál a neštilil se práce žádné. Po celý týden pracoval jako každý jiný chasník. Za to v neděli byl všecek jiný. Jeho vážná vysoká postava, kdy hladce oholen v dlouhém modrém kabátě ubíral se do kostela, kde sedával přes celé velké služby Boží v první panské stolici, vzbuzovala při každém zvláštní úctu. O velké slavnosti, jako o Božím Těle a o vzkříšení, kráčel hned za panem farářem za nebesy. A můj otec, tvůj děd, si s ním co do vážnosti a rozšafnosti ani o vlas nezadal. A což u Petráčků ženy! Ty bývaly vždycky pravé vzory manželek, matek i prvních měšťanek. Však se také hned tak leckterá k Petráčkovům nedostala. Vdátí se k Petráčkovům bylo tolik, jako dostatí se za vrchního, nebo nějakého jiného vysokého úředníka na zámku. Tvoje prabába byla z Vysockých mlýna, bába z huti na Kalném; nu a Mráčků pivovar v Újezdě, z něhož pocházela tvoje matka, dej jí tam Pánbůh nebe! nebyl také žádná padrť.“

Petráčkův hlas při vzpomínce na věrnou družku života nápadně změknuv a oči jakoby byla zahalila mlha. Leč přemohl se a pokračoval jiným směrem, aby potlačil své pohnutí.

„Tenkrát byly ovšem jiné časy. Jiné smýšlení, jiný život. Všecko bylo jiné. Obchod mydlářský kvetl. Co jen tehdy vynesla výroba svíček. Teď je člověk poukázán jen na ten kousek mýdla. A ten, kdyby nebylo pozemků, by člověka věru ani neuživil“ . . .

„Nepochopuji tatínku, že jste se dnes do zpomínek hluboce zabral,“ vyrušil otce z jeho úvah Havel.

„Ty ledacos nepochopuješ. Což pak ty víš,“ odvětil pak trochu rozmrzele Petráček. „Až jen začneš samostatně hospodařit, však ty poznáš, zač je toho loket. Kdyby nebylo nalehavých příčin, nikdy bych tě k ženění neměl. Nechal bych tě takhle, až by ti samému napadlo. Ožeň se pak, s kterou chceš. Cecilce jsem také nepředpisoval a nebránil. A myslím, že jsi tomu také rád, že se dostala na Zápotocký mlýn.“

„Jak pak bych nebyl rád, když vidím, že sestra je šťastna?“

„Ovšem. Ale nyní jest na tobě, abys zacelil hlubokou ránu, která sňatkem Cecilčiným našemu domu byla zasazena. Myslím, že mi rozumíš. Ten trošek peněz, jež jsem měl na její věno uspořené, byl malý džbáněk vody k naplnění velké štoudve. Chtěl-li jsem Cecilce na mlýn pomoci, nezbyvalo nic jiného, nežli vydlužiti se. Na našem domě nebývalo nikdy ani krejcaru dluhu; a teď na něm vážne požadavek Gutermannův a Brejlův. Oba půjčili sice rádi a ochotně, ale co je to všechno platno; mne to přece hněte a trápí. Nebýval jsem nikdy nikomu ani krejcaru dlužen, a teď na mně leží takové břemeno. Věř mi, že ani spáti nemohu. Mám-li Gutermannna neb Brejlu potkati, po každé bych se raději pod zem propadl.“

„K čemu byste si to bral?“ ozval se opět Havel; „jiní lidé jsou také dlužní a nedělá jim to těžké hlavy. Ostatně myslím, že náš dům ještě za dluh Gutermannův a Brejlův stojí.“

„Havle, v tobě není ani kapka mé krve!“ ozval se znova Petráček. „Nebuď tak lehkomyšlný. Dluh s člověkem jde spat, s ním vstává a jí s ním z jedné mísy. A ty jako bys si z dluhu nic nedělal.“

Petráčkův hlas znova změknuv a nápadně se chvěl. Pronesl ještě tato slova.

„Až mne tu nebude, dělej si co chceš. Však povídám ti, že bych oči klidně nezavřel, ano neměl po koje ani v hrobě, kdybych se měl s tímto světem rozžehnati vědomím, že přenechávám synovi dům zadlužený a na poctivém rodu Petráčkově zanechal skvrnu podezření, jako bych já snad lehkovážným hospodářstvím byl zůstavil statek otců na pospas věřitelům, aby se o něj rozdělili. Máš-li jen trochu citu pro čest svých předků a trochu lásky ke svému otci, rozmyslíš si to. Jinak...“

„Tatínku!“ zavolal znova týmž úpěnlivým hlasem jako před chvílí Havel, ale Petráček se již nedal tenkrát zdržeti.

Jinoch černých hustých vlasů a jiskrných očí se posadil za stůl a podepřel hlavu rukou. Hezkou chvíli tak vyseděl. Když povstal, přejel si oči rukou. Cítil sice jen, že ho pálí, ale měl ruku vlhkou. Inu, tak těžké výtky, jako nevážnost k předkům a trýzeň způsobená dobrému srdci otcovskému, jinocha horších mravních zásad než byl Havel mohly by k slzám pohnouti. Nad to Havla — toho dobráka!

II.

Za chvíli, že bylo na večer a do žádné práce se mu již nechtělo, stanul Havel před malým domkem se zahrádkou v jedné z vedlejších ulic Kvapilovských.

V průčelí nad zahrádkou označoval majitele na zelené tabulce bílý, valně již vybledlý nápis: „Václav Popelka, mužský krejčí.“ Dvě malá okna na zahrádku byla otevřena, ale květinami hustě zastavena. Než bystrý zrak Havlův proniknul i tou zelenou hustou záclonou květin a spatřil za nimi hezkou dívčí hlavičku, již tam snad právě spatřiti toužil.

„Dobrý večer, Zuzko!“ zavolal Havel přes zahrádku.

„Kam?“

„Vyšel jsem bez cíle a bezděky jsem zabloudil v tuto stranu.“

„Pozoruji, že bloudíš, neboť tady chodíváš jindy, jen v neděli odpoledne.“

„Mohu dále?“

„Havel zkoušel, není-li plaňková branka zamčena. Povolila, kdy rukou k sobě ji přitáhl. Vešel do zahrádky.“

„Prosím tě, jen prostřední cestičkou,“ zavolala Zuzka; „nasázela jsem právě po stranách rosetky, kdybys mně některou pošlapal, do smrti bych se na tebe hněvala“.

„Tak zle by přece snad nebylo,“ usmál se přívětivě Havel, podávaje dívce do okna ruku. „Ty ani nevíš, jak si umím květin tvých vážit. Rosmarinku, kterou

jsi mně dala, kdy jsem se stavěl k vojsku, mám do dnešního dne schovanou na památku“ ...

„Ta již asi vypadá!“ zasmála se Zuzka jako křepelka.

„Pěkně. Já ji slisoval a teď ji mám v modlitební knížce. Kdykoli se na ni podívám, mám vždycky radost.“

„Jen asi z vděčnosti, že tě neodvedli — co?“

„Nikoli, nýbrž proto, že je od tebe.“

Zuzka mu pohrozila prstem.

Havel se na chvíli zamyslí. Tvář jeho přibrala bolnějšího výrazu a řekl:

„Hleď, Zuzanko, já si právě před chvílí myslel, že by mi bylo lépe, kdyby mne byli odvedli“ ...

„Ale, Havle, co to mluvíš?“ přerušila jej dívka.

„Myslíš, že ti věřím, co zde povídáš? Musil bys do bitvy; tam by tě poranili nebo do konce zabili. Na vojnu nejde nikdo rád. Však já dobře vím, jak si se toho bál a proto nemluví mi!“ — —

„Jsou ještě horší věci než poranění a smrt na vojně. Kdo padne na bojišti, zemřel smrtí čestnou. Každý jej polituje, že obětoval mladý život za svou vlast. Desetkrát hůře než zahynouti v bitvě jest, ztratit-li člověk svůj mladý život a musí žít.“

„Tomu nerozumím, co jsi teď řekl,“ ozvala se Zuzka.

„Myslím a chtěl jsem říci, že jest lépe zemřít, než nešťastně žít. Nebo zemře-li člověk“ ...

„Mlč už, mlč,“ přerušila mu hovor Zuzka; „nejsi nešťasten, nač tedy takové věci povídáš? Mluvme raději o něčem jiném! Vždycky jsme si spolu důvěrně poho-

vořili jako za dětských let; nikdo nám toho ve zlé nevykládal a my také nic špatného nikdy nemyslili.“

„Právě proto, že jsme si vždycky vše tak důvěrně pověděli, přicházím k tobě, abych ti pověděl, co mne trápí.“

„A což tě asi trápí?“ otázala se rychle dívka.

„Co? Inu ty se tomu snad zasměješ, ale mně to není k smíchu. Jiný mladík na mém místě by se tomu také zasmál, nebo by tomu byl do konce rád. Pomysli si, tatínek mne od nějakého času pořád nutí, abych se ženil.“

„To je tedy to neštěstí? Já myslila Bůh ví co! No jen když to není nic horšího,“ rozesmála se znova Zuzanka.

„Ty se směješ, ale mne to není k smíchu,“ prohodil mrzutě Havel.

„Mám snad plakati?“ pokračovala rozmarně Zuzanka ve své roztomilé čtveračivosti. „Plakati sluší člověku, jen kdy mu někdo zemře. Ženiti a vdávati se jest však věc veselá. Tys tedy ženichem? Aj, aj! Pozveš-li mne také na veselku?“

„Prosím tě, nesměj se mi, Zuzanko!“ zahovořil znova trpkým hlasem Havel.

„Nuže, již se tedy nesměju a mluvím vážně,“ obrátila Zuzanka a nápadně se nutila, aby přibrala vážné vzezření. „Ale jak to mám začít, aby to hodně vážně znělo? Nuže počkej, dám ti k svatbě pěknou čerstvou rozmarinku a tu starou uvadlou, již máš dosud ode mne, zahodíš. A jestliže si mne jen trochu vážíš, zajisté mne pozveš.“ — —

Dívka nedomluvila, neboť v té chvíli objevil se u zahrádky muž malý, hubený postavy, pokročilejšího již věku nesoucí jakousi rozešitou látku přes ruku. Ten dívku vyrušil, že nedokončila. Spěšně stranou pohlédla, kdo přichází i poznavši v příchozím svého otce zavolala: „Tatínku, pojď sem, povím ti novinu; Havel je ženichem!“

„I ty prostoreká!“ pokáral Popelka dceru.

„Dobrý večer, pane Petráčku! Co slyším?“ pokračoval sniživ hlas a obrátiv se k Havlovi, jenž mu byl přátelsky podal ruku. „Právě teď jsem slyšel touz novinu u Tomášků, kde jsem byl zkusiti nové šaty pro mladého, a nyní to slyším znova. Prosím vás, je na tom něco pravdy?“

„Je a není, jak chcete,“ odpověděl Havel. „Jen tatínkovi něco napadlo, já nemám ani pomyslení. Právě teď jsem to zde Zuzance vypravoval.“

„Tatínkovi — a tudy!“ přikývnul Popelka hlavou. „Již tomu tedy rozumím. Starý Tomášek přišel právě od Slivnicků a vypravoval, že tam tatínek se Slivnickou o těch věcech hovořil. Tento prý tatínkovi radil, že by bylo nejlépe zaklepati ve mlýně u Vydražilů. Mají prý již tři dorostlé dcery. Všecky jsou na vdání. Vydražil s nimi chvátá jako s chlebem do pece.“

„Tedy z Vydražilových některou mi strojíte? No, z toho mračna nebude jistě déšť! Vydražilovy jsou flifleny, já bych nechtěl žádnou za nevím co,“ promluvil Havel.

„Tam jsou ale tyto,“ řekl Popelka, ukazuje palcem a ukazovákem pravé ruky, jako by sázel peníze.

Ze statků a z chaloupek.

„Nech ať jsou. Peníze nečiní člověka vždy šťastným. Raději žítí s málem a spokojeně, než oplývati bohatstvím a býti rozervancem a nespokojencem,“ řekl Havel.

„Ale pojdte dále, pane Petráčku,“ vybízel Popelka; ať tu nestojíme. Lidé by z toho mohli hned nadělati řeči“

„Děkuji, chvátám domů. Promluvíme si o tom až někdy jindy,“ omlouval se Havel. Dal s Bohem a odcházel.

„Nezapomeň si přijít pro tu rosmarinu!“ zavolala za odcházejícím Zuzanka.

„Prostořeká!“ napomenul ji otec a vešel do světnice.

III.

Byla neděle. Domy Kvapilovské vrhaly již dlouhé stíny na náměstí i do ulic, neboť slunce bylo již nad samým obzorem. Po parném letním dni nastával příjemný chládek.

Kupec Slivnička, jehož dům s krámem nalezal se v Mostní ulici, vysvlečen z kabátu a pokuřuje z dýmky s dlouhým višňovým trubelem, přistoupil už několikráte k otevřenému oknu a vyhlížel na silnici. Patrně někoho čekal. V dálce na silnici zahrčel povoz a zvedal se prach.

„Prř!“ zavolal vozka na koně zapřažené v lehkém vozíku pro dvě osoby kromě vozky. Půvov, v němž seděl Petráček s Havlem, zastavil, nebo lépe řečeno byl zadržen, neboť Slivnička stál už venku u vozu jako nějaký mýtný.

„Nuže, jak jste pochodili ve mlýně?“ otázal se Slivnička, „je ruka v rukávě?“

„Ani se neptejte,“ máchnul Petráček nevrle rukou s vozu.

„Snad vás Vydražil odbyl, že ještě nezamýšlí žádnou ze svých dcer vdáti, nebo snad nabízel malé věno, nebo co?“ vyzvídal kupčik, jemuž záleželo na sňatku Havlově tolik jako každému kramáři — byltě Slivnička pouhým kramářem — záleží na tom, může-li snadným způsobem vydělati stovku, která mu od Petráčka skutečně byla slíbena, zaopatří-li Havlovi bohatou a hodnou nevěstu. Sám několik dní před tím do Vydražilova mlýna došel, aby s mlynářem o věci té promluvil a jej na zamýšlený námluvčí příjezd Petráčkův se synem připravil. Tudy jeho nedočkavost a tyto otázky.

„I vdal by třeba všechny tři, bez pomoci také nebudou, ale mně se to nechce nikterak líbiti,“ zahovořil Petráček.

Havel přisedal na vozíku jako na žhavém uhlí. „Já zde slezu, tatínku,“ řekl, „a nadejdu si po humnech; jeďte domů sám.“ Než Petráček odpověděl, byl Havel už s vozu a dal se skutečně cestou k domovu po humnech, jen aby nemusil býti svědkem výkladův otcových, jak špatně s ním na první svatební výpravě pochodil.

Čtěl-li si Havel nadejít, znal věru špatně rozměry Kvapilova, neboť cesta okolo domku krejčího Popelky, kudy si nadcházal, nebyla k domovu jeho právě nejbližší.

„Nuže, co se vám u Vydražilů nelíbilo?“ ujal se po tomto krátkém vyrušení znova Slivníčka slova.

„Hlavní věc, proč jsme tam jeli,“ odtušil Petráček. „To jsou princezny, a ne dcerky měšťanské, které by se pro náš dům hodily. Chutí k vdávání měly všechny dost a jedna druhou hleděla předstihnouti, aby se více Havlovi zalíbila. Ale to jejich ustrojení, řeči a chování — inu to jsou maškary! Řeči jejich byly o samé hudbě, o samých divadlech, tancích a zábavách a co jsme tam pobýli, trápila nás jedna přes druhou břínkáním na piano. Sotva jedna od něho vstala, druhá hned zase k němu zasedla. Mne až uši od té muziky brněly. A na tom si zakládaly všechny v té míře, jako by pro život ničeho jiného nebylo potřeba a jako by se tím zrovna živily. Bylo by pro poctivý rod Petráčků věčnou potupou, aby taková nějaká ženská paní a hospodyní na našem domě se stala!“

Slivníčka se tvářil, jako by ho studenou vodou polil. Mrzutě načechral si vousy a měřil Petráčka ne příliš lahodným pohledem. Inu, sto zlatých jsou přece jen hezké peníze! Co se za svým pultem v krámě nastojí a naobíhá, než je vydělá a zde by k té stovce mohl přijíti tak snadno! Jako pravý dohazovač nebyl kupčík dlouho na rozpacích; zpomínkou na sto zlatých vyjasnil tvář a řekl:

„Nezdařilo-li se to u Vydražilů, pojedete k Závodným. Závodný má statek za dva poplužní dvorce a peněz, že by jimi — Pánbůh nás rač chrániti, — čerta utloukl. Jeho jediná dcera Baruška je dívka krev a mléko. Hezká, mladá, bohatá, pracovitá — vůbec všemi vlastnostmi obdařena, jaké si ženich jen přátí může.

K práci v domácnosti i na poli vedena jest od maličkosti. A umí také práci hnouti. Kdo ji dostane, ušetří dvou čeledínů.“

Tato slova ukonejšila Petráčka, že měl alespoň na týden klidnější spaní.

Za týden v neděli opět touž dobou vracel se Petráček s Havlem z druhé výpravy. Havel s ním tenkrát již ani k domu Slivnickovu nedojel, nýbrž sestoupil s vozu hned za městečkem.

Byl-li Petráček z nezdaru cesty k Vydražilovům před týdnem sklíčen, byl tentokrát vraceje se od Závodných zničen. Kdyby byl věděl, že si Závodný na svou jedinou dceru tak vede, za živý svět by tam byl nejel. Takové potupy, jakou mu bohatý sedlák ve tvář vmetal, se poctivému rodu a domu Petráckovu snad ještě nikdy nedostalo. Petráček se alespoň na nic podobného nepamatoval.

Jeho holka prý chce přijíti zase na lány jako má on, a nikoli na nějaký domek — tak nazval vážený dům Petráckův v Kvapilově — kde by jí bylo čekatí, až někdo přijde koupit nějaký ten spěrek mýdla.

Petráček se zlostí až chvěl, kdy Slivnickovi tuto neomalenou řeč sedlákovu oznamoval. Což je jeho dům s poli nějaká padrť? Co pak on vyrábí již jen spěrky? Slavná minulost předků a přednost domu Petráčkova v celém Kvapilově mu nejsou ničím? Ne, ten nadutý Závodný by zasluhoval, abych mu ukázal, že může dostati můj syn ještě bohatší nevěstu než je jeho Bára!

„To mu skutečně dokážeme!“ vpadnul Slivnicka rozdurděnému Petráčkovi do řeči; byl potěšen jeho od-

hodlaností, dle níž soudil, že chce syna oženiti stůj co stůj. „Ano dokážeme mu, že má syn váš nevěst na tucty; hezkých, mladých, bohatých a že si může vybrati, kterou chce; ano to mu dokážeme!“

„Jak mu to dokážeme?“ otázal se dychtivě Petráček. „Budete-li mne pořád takhle posílat po námluvách po okolí, abych si utržil všude ostudu, nic mu nedokážeme.“

„Již nikam nepojedete; již pro česť vašeho domu ne!“ promluvil odhodlaně Slivníčka. „K čemu hyste, vy, potomek slavných Petráčků, do jejichž domu, byl-li tam ženich, si mohli dohazovači a baby od nevěst nohy ubíhat, vytloukal teď se synem cizí prahy a o nevěstu někoho se doprošoval! Již ani krok nesmíte udělati. Teď nastoupíme cestu jinou, za našich časů nejobyčejnější, chce-li člověk k něčemu rychle přijíti — cestu veřejné konkurence. K čemu by byly noviny, které jediným dnem rozlétnou se po celé vlasti, ano i do ciziny?“

„Myslíte novinami?“ divil se Petráček.

„Ano. Z novin už se oženilo lidí na sta. Svět je veliký. Uvažte, co je dívek hezkých, mladých, bohatých, jež by se vesměs rády vdaly. Ale žijí někde v odloučenosti, snad i bez rodičů, příbuzných a známých; že postrádají sprostředkujících nitek známostí rodinných, nikdo o ně nezavádí, zůstanou sedět. Takové ubožačce — myslím totiž jen dle té osamělosti a nikoli dle jmění — prokáže se zároveň skutek milosrdenství, dopomůže-li se jí sňatkem do spořádané rodiny jako je vaše.“

Pan Petráček zapomínal konejšivou řečí Slivníčkovou na neurvalost Závodného a nabýval zase klidné mysli.

„Nuže, a jak to zařídíme, abychom nějakou takovou zakletou dušičku vykoupili?“ otázal se.

Slivnička se spokojeně usmál. „Nemějte starostí, já opatřím vše. Zítřka nebo pozejtří zašlu do novin — do těch velkých, jež se u nás nejvíce čtou — několik rádků asi tohoto obsahu: „Mladý, inteligentní muž, majetník domu s pozemky a výnosným obchodem, ve velmi krásné krajině blíže dráhy v jižních Čechách, pro nedostatek jiných známostí hodlá se zasnoubiti s dívkou ve věku od 20 do 25 roků, která by vládla jménem alespoň... Nuže kolik? Deset, patnáct, nebo dvacet tisíc zlatých?“

„Napište raději jen deset tisíc, ale aby je jistě měla,“ děl Petráček. — „Nuže a co potom?“ otázal se ještě.

„Jakmile to bude v novinách, nastane švanda, jaké jste nezakusil za svého živobytí. Nevěsty se budou hlásiti z blízka i zdaleka. V týdně tu budeme míti dopisů, podobizen a nabídek, že nebudeme s to, abychom všechny dopisy přečtli. Bude nám najati zvláštního písaře, aby odpisoval.“

„A já pak všechny ty dopisy a podobizny vezmu a donesu je ukázat tomu nadutci Závodnému, a řeknu mu: Zde se podívejte, že můj dům není žádná padrt a neprodávám spěrky mýdla, sice by se tolik nevěst mému synu nehlásilo. Možná dost, že bude mezi nimi také nějaká baronka.“

„Třeba také hraběnka. Kdož ví! Svět je veliký,“ připojil Slivnička.

IV.

Slivnička se právě namáhal sestavováním slíbeného „Zasláno“ na zadní stránku velkých novin. Dal si záležitosti, aby ono zasláno „bouchlo.“ V tom došla denní pošta. Listonoš položil na stůl noviny a několik dopisů a pozdraviv, spěchal hned zase dále.

Slivnička odložil péro a vzal do ruky velké noviny. Hledal na zadní stránce, není-li tam snad nějaký podobný inserát, jenž by mu při jeho konceptu posloužit mohl jako vzor. Na chvíli utkvěly zraky jeho v pravém rohu velkého formátu novin a tvář se mu nápadně vyjasnila. Našel více než hledal.

Vzal klobouk, zastrčil noviny do kapsy a spěchal k Petráčkovům.

„Nuže, již snad něco došlo?“ přivítal jej Petráček.

„Zvláštní náhoda, osud, řízení Boží . . ., nebo jak bych to vhodně pojmenoval“, zahovořil vesele Slivnička. „Ještě jsem ani nabídnutí do novin nezaslal, a ejhle, tu se nám hlásí nevěsta, že si pro Havla lepší přáti nemůžeme. Zde čtete!“

Petráček vyňal z pouzdra koštěné brejle, otřel je, posadil na nos a usednuv do staré dědičné lenošky, rozestřel noviny a jal se čísti na hlas:

„Nabídnutí k sňatku.“

Mladá dívka, slušného zevnějšku, z dobré rodiny a úplně sirotek, která vládne jménem 15.000 zlatých, v nedostatku všelikých známostí přeje si touto cestou seznámiti se a po případě i ve sňatek vstoupiti s mužem přiměřeného věku, buď obchodníkem nebo majetníkem

domu a polností na venkově. Opravdové nabídky buďtež zasílány pod adressou: F. N. na Královských Vinohradech u Prahy (Poste restante)“.

„Inu, ta je pro nás jako stvořena!“ zajásal Petráček. „Jenom aby nás nikdo nepředesešel. Vy víte, jak takové věci zařídití a proto si pospěšte!“

„Ještě dnes, hned, okamžitě jí dopíšu“, sliboval Slivnička.

„Mladá dívka, slušného zevnějšku z dobré rodiny — a patnáct tisíc zlatých jmění“, četl Petráček inserát ještě jednou pro sebe s citem, jako by po prvním přečtení ani svým zrakům nevěřil. „Sirotek — pro nedostatek všelikých známostí — ubohá! Budeme mítí zásluhu, jako bychom duši z muk očistcových vysvobodili!“

Dobrák Petráček byl skutečně dojat. Dříve než svého modrého šátku z kapsy dobyl, svezla se mu s očí slza jako bohatý hrách.

„Zařídte vše, aby to bylo co nejdříve“, vybízel Petráček; „já odměnou skrbliiti nebudu. Ke stovece, již jsem vám slibil, ještě přidám.“

Slivnička věděl, že se má železo kovati, dokud jest žhavé. Petráček byl měkký jako vosk, nenechal si tuto chvíli ujíti.

„Já bych potřeboval něco hned“, řekl; „alespoň padesát zlatých jako zálohu. Budu teď potřebovati peněz na dopisy, na kolky, na cesty; nebo kdož ví, nebude-li mi do Prahy dojeti; a já nyní nemám. Žádá toho tedy váš vlastní prospěch, abyste mne alespoň padesáti zlatými založil.“

Petráček se pošimral za uchem. Chtěl dáti již Slivníčkovi zápornou odpověď, leč zpomínka na patnáct tisíc vena byla mocnější než všeliká výmluva, jež mu v té chvíli na mysl připadala.

Vstal a přistoupil k staromodní skříni se čtyrmi šuplíky a s mosazným kováním. Vytáhnul nejhořejší a pohrabav se v něm řekl:

„Mám zde pohromadě právě padesát zlatých uchystaných na úrok pro Gutermanna, jelikož si ale přeju, abyste záležitost tu urychlil, založím vás jimi v té naději, že budu v brzkú s to zaplatiti Gutermannovi netoliko úrok, nýbrž i jistinu. Tedy jen rychle! Já zatím promluvíím s Havlem.“

„Já to poženu parou“, sliboval Slivníčka, zastrčiv padesát zlatých do kapsy.

Petráček vyhledal za tepla Havla. Vítězoslavně mu oznamoval, jakou šťastnou náhodou mu nevěstu našel.

Čekal patrně, že si Havel zavýskne, jako by vyhrál terno. Ale chyba lávky! Havel uslyšev tuto zprávu, upřel na otce nedůvěřivě oči, domnívaje se, že jen žertuje. Dal výraz své nedůvěře, ale Petráčka jako by na nože bral.

„Ale, tatínku, co vám to napadlo?“ bránil se; „vzít si nevěstu z novin? Celý Kvapilov, ano celý svět by se mi vysmál?“

„Nikdo o tom nemusí věděti.“

„Kdo ví, jaká je!“ namítal syn.

„Mladá, hezká, tak stojí v novinách a má — patnáct tisíc.“

„Do novin se napíše lecos.“

„Neodsuzuj nikoho, dokud k tomu nemáš důvodů!“ káral Petráček syna. „Vždyť ji uvidíš. Já také nejsem dnešní a nepolezu v kožichu do vody.“

„Můj Bože, tak daleko se mnou již došlo, že si mám vzít nějakou světoběžnou dívku z novin!“ sprásknul Havel zoufale ruce.

„Nedopaluj!“ okřiknul ho Petráček. „Kdož ti řekl, že je táž dívka světoběžná? Může býti hodnější, než ta nadutá Závodných Bára. Je sirotek, a taková přijde-li do dobrého domu mezi hodné lidi, umí si štěstí svého vážit a poslouchá jako putička.“

„Tatínku, nehněvejte se na mne,“ ujal se slova Havel, „já nejsem oprávněn, abych vám něco vyčítal, chci zůstatí vždycky hodným a poslušným synem, ale toho bych se byl nikdy do vás nenadál, že vezmete manželství na tak lehkou váhu a budete mne nutiti ke sňatku s osobou, již neznám, již jsem ani nikdy neviděl, která je Bůh ví z jakého rodu — —“

„Jsi ty paličatý!“ přerušil syna Petráček a zlostí až zaklel, což u něho bývalo neobyčejnou věcí. Po té spustil stavidla nářků o nesnesitelném břemenu dluhu, jež na něm leží, o svých bezsenných nocích, o šedinách, jež syn předčasně do hrobu uvede . . . tak že Havel všecek usouzen raději ze světnice odešel, ano i z domu se vytratil.

Však i Petráček cítil na sobě takou rozčilenost a hned zase ochablost, že uznal za dobré projít si trochu na čerstvém vzduchu. Za půl hodiny vyšel si do polí „na farském,“ kde měl toho roku setou pšenici. Právě metala v klasy.

Že by otci napadlo jíti ve všední den do polí na procházku, Havlovi rozmlouvajícímu se Zuzankou u okna, již si přišel zase postěžovat, ani nenapadlo. A právě „na farské,“ vyšel si Petráček, kam nevedla jiná cesta než mimo dům krejčího Popelky.

Havel sice otce mimo krácejícího neviděl, viděla ho však Zuzanka a upozornila Havla, že se otec zastavil a za dlouhou chvíli ostrým pohledem jej měřil.

Co to měření znamenalo, poznal Havel ještě týž večer. Trpkých dostalo se mu výtek, odkud pochodí ta jeho tvrdohlavost; že chce přivést do domu žebračku a otce uvrci předčasně do hrobu.

Závěrečná slova Petráčkova zněla v ten smysl, že nyní, kdy synovy spády poznal, tento vyhlídnutou mu nevěstu si vzítí musí.

Bůh pomoz Havlovi!

V.

„Anděl, učiněný anděl!“

S těmi slovy vrazil Slivnička po třech dnech do světnice k Petráčkovům, jako by byl smyslu pozbyl. Nese v ruce psaní.

„Co je to? co se děje?“ obrátil se rychle Petráček.

„Psaní od ní, od ubohého sirotka z Vinohradů,“ oznamoval dohazovač.

„Tedy již odepsala?“ divil se Petráček.

„Ó ano! A jak krásně, dojemně; mne slzy polily při čtení těch něžných řádků. Zde jest její psaní; čtete!“

Petráček nasadil na nos okuláry a dříve ještě, než se do čtení pustil, vyndal modrý šátek z kapsy a položil jej pro vši jistotu vedle sebe.

A již četl:

„Velectěný pane Petráčku! Předrahý Havlíčku!“

„Co to? Komu píše?“ vyrušil se Petráček.

„Inu, to je tak: já jí dopsal, jako by jí psal váš Havel sám a žádal, aby zase odepsala jemu, ale na mou adresu,“ vysvětlil záhadný nápis Slivnička.

„A tak! Ó jak krásně! Hleďme: „Havlíčku,“ a my mu říkali vždycky jen Havel; nikdy nám ani nenapadlo,“ přikyvoval Petráček spokojeně hlavou.

„Ó jen čtete dále!“ vybízel Slivnička.

Petráček pokračoval hlasitě:

„Nenalezám ani slov, abych Vám patřičně pověděti dovedla, jak jsem Vaším rozmilým dopisem, vztahujícím se k mému „Zasláno“ v novinách, byla potěšena. Hvězda blahé naděje zasvitla dopisem Vaším ve trudnou noc mého dosavadního beznadějného života. Ano, můj dosavadní život byl temnou, strastiplnou nocí. Jelikož ve Svém ctěném dopise otevřeně pravíte, že jest Vaším upřímným a rozhodným úmyslem pojeti mne za družku života, doufám, že nebude od místa, jestliže se blíže seznámíme a že mi nezazlíte, povím li Vám osudy svého dosavadního života.“

Matky jsem ani nepoznala. Zemřelať brzy na to, kdy jsem se narodila. Otec můj, majetník třípatrového domu a obchodník v Praze, žil výhradně svému obchodu. Ve svém nejtělejší mládí byla jsem tedy zůstavena jediné péči cizích služek a staré tety, kteráž pravou péčí mateřskou o mé vychování se zasazovala.

Ještě jsem nečítala ani deset roků, kdy mně zemřel i otec; zůstala jsem úplně osiřelou. V tomto věku nedovedla jsem ovšem ještě posouditi své neštěstí. Nevěděla jsem, jak nesvědomití lidé o dědictví opuštěného sirotka často se dělívají. Teprve kdy jsem dospěla, otevřely se mi oči, abych prohlédla, jak bylo jmění mé po rodičích rozchváčeno. Otec ustanovil mi na smrtelném loži poručníkem jednoho ze svých známých, o němž se domníval, že jest muž poctivec, zatím byl člověk ten ziskuchtivý, sobecký, nesvědomitý; — pravá ohava v podobě lidské. Aby jmění mé na sebe mohl strhnouti, nastrojil věřitele, kteří se hlásili po smrti otcově o své požadavky, tak že dům byl prodán a mně pozůstalo jakožto podíl otcovský pouze patnáct tisíc zlatých, které však dosud ještě můj poručník spravuje a z nich jen nepatrnou částku ročně k mé výživě mně poskytuje.

Těmito trudnými okolnostmi omlouvám tedy své „Zasláno“ v novinách, abyste mne snad neměl v podezření, jako by pouhá choutka po vdavkách mne byla dohnala k tomuto kroku. Ó nikoli! Ačkoli slibuji býti upřímnou a obětavou chotí svému nastávajícímu, jde mi hlavně o to, abych v osobě svého chotě jakožto slabá dívka našla oporu proti nespravedlivým utiskovatelům, kteří by mne snad i o poslední připravili, co mi ještě zbývá.

Vážený pane Petráčku! Z listu Vašeho jsem poznala, že to se mnou myslíte upřímně. Žádám Vás tedy snažně, abyste vše co nejvíce urychlil, abychom sňatek svůj ještě toho léta uzavřítí mohli. Leč odpusťte, že tak nerozumně píšu. Neboť dříve se musíme přece po-

znati, a s uzavřením sňatku to nejde tak rychle. Odpuště, jen moje sklíčenost a trudné poměry napovídají mně tato nerozvážná slova. Vy zajisté jakožto moudrý a rozvážný muž najdete pravý způsob, jak by se vše co nejdříve provést dalo. Já podotýkám jen tolik, že nechci slaviti svůj sňatek zde; za žádnou cenu. Neboť kdyby se zde rozeslo, že se vdávám, můj krutý poručník by jistě v posledním okamžiku ze svých sobeckých prospěchů proti tomu zakročil. Chci míti sňatek rozhodně venku. Nejmilejší by mně bylo v nějakém odlehlem vesnickém kostelíku, kde by mne nikdo neznal.

Abychom se pak co nejdříve poznali a nezvědělo o tom ani mé okolí, ani abyste Vy v případě, že by ze sňatku sešlo, ve svém domově nijak na své pověsti neutrpěl, činím Vám návrh, abychom se sešli v některém venkovském městě, kam byste mohl přijeti dráhou a já rovněž bych se dostavila. Navrhuji jako místo našeho sjezdu Soběslav. Neobávejte se, že by Vám z této schůzky nějaké nepříjemnosti vzejíti mohly. Já přijedu se svou starou tetou a rovněž i Vy můžete vzíti s sebou společníka, třeba pana Slivníčku, jemuž toto psaní adréssuji.

Budu očekávati brzy Váš dopis, v němž byste mi určil den, kdy mám přijeti.

V úctě k Vám se znamená Vám dosud neznámá
Filipina Netušilová.“

Petráček několikráte ve čtení ustal než dočetl list až do konce. Vymlouval se, že není na tu drobnou latinku zvyklý; ale byla to jen výmluva, aby zastřel své pohnutí. Slivníčka ho dobře pozoroval, jak po každé

zastávce sáhl spěšně po svém velkém modrém šátku a myslil si: ano latinka!

„Anděl, učiněný anděl!“ opakoval Petráček hořejší výrok Slivnickův, drže dosud přečtené psaní v ruce. „Tu je neodkladné pomoci potřebí, abychom tu chuděrku přivedli do bezpečného útulku. Každé otálení bylo by hříchem do nebe volajícím. Snad by ji ten netvor poručník ještě utrápil! Ano rychle, bez odkladu! Co máme dnes? Úterý — dobře. Dopište jí bez odkladu, že se v sobotu s Havlem do Soběslavi dostavíme, aby tedy přijela. Ó jak bych už rád toho ubohého sirotečka — Filipinku — poznal!“

„Jenom bude-li chtít jeti Havel!“ namítal Slivnicka.

„Musí!“ řekl s důrazem Petráček; „a nebude-li chtít jeti, tvrdohlavý je k tomu dost, že by nám mohl něco takového vyvésti, — inu pojedeme sami spolu a vyjednáme to bez něho.“

Dni následující prožil Petráček v samém rozčilení.

Po prvé dožil se na svém synovi, jenž od dětinství poslouchal jako beruška, že si tento postavil hlavu a ke všem domluvám i hrozbám otcovým odpovídal rozhodně, že nepojede nikam.

Jako byl Havel ve všem důsledným, zůstal důsledným i ve své neposlušnosti.

VI.

Za letního krásného dopoledne panoval na stanici Soběslavské klid, jaký na nádraží z pravidla se rozhostí, kdy odjede vlak.

Na perronu procházeli se dva muži, kteří před časem s vlakem ku Praze jedoucím byli přijeli a vystoupili.

Starší v dloubém, staromodním kabátě, po každé, kdy byli přešli, vytáhl z kapsy velké stříbrné hodinky a díval se netrpělivě na jejich stříbrný ciferník. Ručičky zdály se mu tuze líně ubíhati.

„V kolik že přijíždí?“ otázal se Petráček mladšího soudruha pana Slivničky.

„V 11 hodin a 7 minut,“ odvětil tázaný.

„Tedy ještě půl hodiny. Toť je věčnost!“ vzdychnul si Petráček.

„Co vám napadá! Bude zde již co nevidět.“

Oba sáhli mimovolně pro hodinky.

„Kolik máte?“

„Půl jedenácté.“

„Ó je! vám nedocházejí o celou půl hodiny. Nařídte si je podle dráhy. Je právě jedenáct,“ řekl Slivnička.

Mezi tím co Petráček bedlivě hodinky zřizoval, aby se mohl doma pochlubit, že mu jdou na minutu, vyrazil personál železniční na perron, v dálce se ozval temný hukot a Slivnička zvolal: „Už jede!“

Petráčkovi jako by olova do nohou nalil. Zůstal státi na jednom místě a otevřel ústa, když ten „pekelný stroj,“ jak železničnímu vlaku obyčejně říkával, za nekonečného pískotu a hukotu zastavil.

Slivnička přeběhnul celý perron po délce, aby příchozí poznali, že někoho očekává.

Dvěře u vozu třetí třídy se otevřely a z nich vystoupily dvě dámy: starší hubená a suchá jako tyčka a mladá dívka nápadně bledých tváří.

Slivnička k nim přikročil:

„Slečna Netušilova?“ oslovil dívku.

„Ano, a zde moje tetinka,“ odvětila tato.

„Já jsem obchodník Slivnička, a tamto je pan Petráček,“ představoval Slivnička.

„Ó pan Petráček!“ zajásala Filipínka a roze-
střevši náruč letěla k Petráčkovi.

„Filipínka!“ zaradoval se Petráček, uchopiv dívku
do náručí.

„Filipi!“ napomínala teta jako gardedáma svou
svěřenku, aby se mírnila.

„Ó jak mám radost, že poznávám svou nastáva-
jící — —“

„A já svého nastávajícího!“ vpadla mu Filipínka
rychle s radostí do řeči.

„To je pan otec,“ vysvětloval Slivnička, aby pře-
dešel dalšímu nedorozumění; „ženich zůstal doma.“

„Filipi!“ oslovila teta přísně dívku, změřivši ji
významným pohledem; „neřekla jsem ti cestou, abys
se mírnila?“

„Nedělá nic,“ omlouval Petráček, „syn trochu
churaví a proto jsem přijel sám, abychom to vyjednali.
A zde je tedy paní, či slečna tetinka, ten anděl strážný,
jenž se vás od dětství tak ujímal?“ řekl obrátiv se
k suché dámě. — „Nu, však si pohovoříme.“

„Slečna,“ poučila jej Filipínka.

„Ale zde státi nebudeme,“ vybízel Slivnička;
„půjdeme do města, abychom se trochu občerstvili.“

Cestou do města se všickni úplně seznámili.

Uchýlili se do hostince. Dámy nechtěly pivo ani
viděti, přály si jen vodu. Leč Petráček tomu nepři-

pustil a objednal pro ně víno, sám pak si pochutnával na Třeboňském.

Při obědě dámám chutnalo, že bylo radost se podívat. Samy vyměňovaly na vzájem svůj obdiv, co se dnes s nimi děje, že nikdy tolik a s takou chutí nepojedí.

„Čerstvý, zdravý vzduch!“ vysvětloval spokojeně Petráček a ustavičně pobízel.

Když byli všickni upokojili nižší část své bytosti, jež tělem se nazývá, a Petráček popíjel právě čtvrtou, započala užší porada vzhledem sňatku.

Filipina jala se ještě jednou líčiti svou osiřelost od let dětských, ukrutnost svého poručníka a teta jí byla nápomocnou, řeč její do nejmenších podrobností dopiňující.

Petráček víc a více měkl. Modrý šátek nepustil pro jistotu ani z ruky.

„Jak to zaříditi, abyste co nejdříve z těchto poměrů vyvázla? Abyste tomu tyranovi, poručníku, unikla a jemu dokázala, že jsou ještě dobří lidé na světě, kteří se ubohé utiskované bytosti ujati a ji proti takému neurvalci chrániti dovedou?“ lámal si hlavu Petráček.

„Zcela jednoduše,“ přispěl mu radou ku pomoci Slivnička.

„Slečna se přestěhuje s paní tetou k nám, pobude u nás asi dva měsíce, zatím se s Havlem seznámí a pak se může slaviti sňatek u nás v Kvapilově beze vší závady.“

„Výborně!“ zvolal Petráček. „Moje sestra v kostelní ulici má dva pokoje prázdné; mohou bydleti u ní.“

„Ó jak jste laskavi“, děkovaly obě dámy jako jedněmi ústy.

„Jak se již na ten venkovský pobyt těším!“ zatlaskala Filipína radostí rukama jako dítě. „Teď je právě nejkrásnější doba.“

Hned ale dala výraz obavě, kdyby se tak ukrutník poručník dověděl, kde se zdržují a do Kvapilova je stíhal! V pocitu hrůzy zastřela si líce a oči oběma rukama.

Petráček, který byl jinak mírný jako beránek a neublížil ani kuřeti, přišel do ráže a dal na jevo, jak tytířské srdce bije v jeho hrudi.

„Ten by se měl!“ vzkřikl všecek pobouřen a zafal pravou ruku v pěst. „Zmlátil, rozdrtil by ho, toho neurvalce! Jen ať se opováží!“

„Tedy na tom zůstane,“ činil Petráček resume veškerých úrad, kdy mu hostinský byl donesl pátou a dámy dopíjely kávu: „Vy si zařídíte své věci v Praze, přestěhujete se k nám a zatím se vše vyjedná a k svatbě přichystá. Teď myslím, kdy jsme vše tak šťastně ujednali, byl by již čas, abychom zaplatili a odebrali se zase na nádraží, aby nám neujel vlak. Kdy pak odjíždějí vlaky?“

„Ku Praze v 6 hodin 29 minut, a k Budějovicům, s kterým jedeme my, v 6 hodin 41 minut,“ vynašel a oznamoval Slivnička dle „Konduktéra“.

Tetička, jako by rozuměla vybidnutí Petráčkovu, sáhla do kapsy a obrátivši se ku své neteři zašeptala, že to páni mohli slyšeti:

„Peněženku!“

„Já ji nemám, „tant,“ vy jste ji uschovala.“

„Přece jsem ti řekla, než jsme odjížděli: zde dávám do peněženky třicet zlatých, vezmi ji k sobě.“

„Já byla již roztržita a domnívala se, že pravíte, že ji sama vezmete.“

„S tebou je soužení!“ zalomila teta rukama; „peněženka tedy zůstala na stolku doma.“

„Prosím, nekářejte proto Filipinku,“ ozval se Petráček, zvěděv oč běží; „to se může státi každému.“

„Ale jak nyní zaplatíme?“ zabědovala teta.

„Ó prosím, přece nenechám platiti vás!“ řekl velkomyšlně Petráček.

Obě ženštiny významně na sebe pohlédly a zraky jejich zajiskřily radostí.

Petráček zapravil účet za všecky. Byl dosti velký, neboť i Slivnička předvídaje, že Petráček vše zaplatí, jedl a pil, jako by to bylo posledně v jeho životě.

Tetinka přes všechno konejšení nepřestala lamentovat, že je Filipina tak zapomnětlivou a jí připravila takovou hanbu. Zlostí a rozčileností přicházely na ni až mdloby.

„Snad by posloužil tetince nějaký likér?“ tázal se pln soustrasti Petráček.

„Ó jen sklenku vína, jen dosti malý doušek vína,“ spínala Filipinka nad tetinkou ruce; „já její povahu znám, víno jí vždycky zotaví.“

Petráček dal rychle donésti ještě láhev vína.

Tetinka, podporována neteří, vypila téměř půl láhve a mdloby jí nápadně přešly, že byla veselá až k rozpustilosti, což Petráčka velice těšilo.

Slivnička se podíval na hodiny a oznamoval, že je již svrchovaný čas, aby si pospíšili na dráhu.

I spěchali všickni jak jen mohli. Přisedše k samému nádraží, slyšeli zapísknutí a hukot.

„Teď jede!“ řekl Petráček.

„Ale kam? Podívej se, to je budějovický vlak a již ujíždí ku Praze,“ zvolal Slivnička, ukazuje za odjíždějícím vlakem.

„Náš vlak! ó my nešťastné!“ zabědovaly ženštiny a spráskly ruce.

Petráček uchopil tetinku pod paží a dovedl ji na perron, aby se jí snad zase nedostavily mdloby a nestálo ho to znova láhev vína.

„Ó ten malér! Co si počneme?“ bědovaly ženštiny jako o závod.

„To je nesprávné! Vlak ještě neměl jeti, já zadám protest, moje hodinky jdou podle dráhy!“ durdil se Petráček.

„Vy budete tak dlouho protestovat, až nám také náš vlak odjede,“ řekl Slivnička. „Tamhle stojí, již se nastupuje. Máte půl sedmé, v 6 h. 41 m. jede. Honem pojďme!“

„A co my si počneme?“ úpěly ženštiny. Tetinka se vrhla do náručí Petráčkovi a Filipina Slivničkově.

„Opuštěny, v cizině, bez krejcaru peněz. Ó nešťastný den!“ lamentovala tetinka.

„Zde vás nenecháme. Není jiné pomoci, musíte jeti s námi,“ navrhoval Petráček. „Honem, běžte pro lístky!“ řekl Slivničkově dávaje mu svou toboleku.

Dámy byly ve voze dříve než Petráček: Slivnička donesl lístky a vlak se hnul unášeje Petráčka a Slivničku a po boku jejich nevěstu z novin i s tetinkou k domovu.

VII.

Ovdovělá sestra Petráčkova Baruška v kostelní ulici od čtyř neděl div si nohy neuběhá. Shání drůbež, vejce, smetanu, čerstvé máslo a rozličnou zeleninu. Na hokyně s podobnými novinkami činí takorčka honbu, aby jí žádná neproklouzla, ale všechno jen do jejího domu zanesla.

A téměř celý Kvapilov ví již, proč tak činí. Na setkání každému se chlubí vypravujíc, že její stěny chovají ve svých prostorách bohatou nevěstu s tetinkou pro synovce Havla až z Prahy. Jakmile uběhnou ještě dvě neděle, bude svatba. Tak prý musí býti, chce-li se dáti nevěsta mimo svůj domov jinde bez závady sezdati.

Tak vzácné hosty nemůže pak jen tak ledabylo odbyti. Činí jim pomyšlení. Někdy snídají smetanu, někdy kávu, jindy si přejí čaj. Dopoledne po procházce musí býti hned zase něco na vidličku. K obědu pokaždé nějaká novinka; odpoledne káva, na noc něco lehkého. A co je tu prádla! Chtějí míti všechno pořád jako snít. A co úklidu! A přes to přese všechno ještě si stěžují, že nemají pohodlí jako doma, ano se jim tu mnohých věcí nedostává, neboť vzaly s sebou jen věci nejnnutnější. Jak by ne. Doma mají pět pokojů a nábytek, peřin, šatů a prádla na několik vozů. To všechno přivezou až po svatbě.

Sestra Petráčkova by se zajisté tak nepřičiňovala, kdyby byl mydlář nehnul penězi a neslibovala si značnou odměnu od nastávající paní Havlovy pro budoucí časy, až tato bude u Petráčků hospodařiti. Z patnácti tisíc

zlatých věna, jež má nevěsta, se zaplatí dluhy a zbude ještě hezká sumička.

Tak si vypravovali v Kvapilově lidé.

Petráček sám pilně dohlíží, aby se nastávající nevěstě i její tetičce dostalo, čeho se jim zachce. Bývá v kostelní ulici u sestry každého dne, ano někdy i dvakráte a vícekrát za den.

Lidé, kteří svými utrhačnými jazyky nikoho nešetří, starají se o něho a potají se smějí, že prý se bude ženiti sám a nikoliv Havel, neboť vidívají do kostelní ulice docházeti jen jeho. Havel tam ani nohou nevstročil.

Ano Havel od té doby, co je nevěsta z novin v Kvapilově, vůbec málo na ulici vychází a to — hanbou. Vyjde-li někam, uchýlí se do zahrádky Popelkovy, aby si Zuzance a jejímu otci postěžoval, jakou nešetrnou hru s ním provádí otec.

Se svou nastávající mluvil jen třikráte. Jednou jej otec k sestře skoro násilně dovlekl a dvakrát přišla Filipinka s tetou k Petráčkovům.

Havel je přesoužen a u Popelků řekl, že kdyby to mělo dojiti s tou vyzáblou dívčí z Prahy k sňatku, raději z domova uteče a zajde, kam ho oči ponesou.

Petráček synovi domlouvá, durdí se a nemine dne, aby se nezlobil. Ano onehdy se rozlobil tak, že ho div mrtvice neranila.

Přijde mu ten nevděčník a řekne mu do očí, že se Petráčkovi lidé smějí: kdo ví, jaké ženštiny prý krmí a vydržuje! Ta nevěsta prý je asi ještě horší, než nějaká taková Eva o níž se druhdy zaříkal, že se na jeho dům dostati nesmí. Vezme prý si raději Popel-

kovu bez krejcaru peněz, než nějakou takovou z novin, o níž neví, co a odkud je s tisíci, jichž prý ani nemá.

To se mu opovážil říci ten nevděčník Havel do očí!

Však s ním zatočí a vyžene mu jeho myšlenky na Zuzku z té jeho tvrdé palice! Sňatek musí býti co nejdříve.

Ještě všecek rozloben, běžel Petráček k Slivnickovi na radu.

„Jsou zde již pět neděl, potřebné listiny již budou míti asi zde, peníze vyzdvižené, hleďte to tedy co nejvíce urychlit,“ radil Slivnička, jemuž šlo více o slíbenou stovku, než o sňatek.

Petráček si pospíšil do kostelní ulice. Zastal Filipinu i tetu pohříženy v hlubokém zármutku. Jak ho spatřily, začaly naříkati, plakati a spínati ruce, až srdce usedalo.

„Co se stalo?“ táže se Petráček.

„Ach nehoda, neštěstí!“ bědovaly obě; „byly jsme na procházce u nádraží a zahlédl nás známý našeho tyрана-poručníka, jenž tudy právě jel. Dnes je zpráva o nás v Praze, kde se zdržujeme. Zítra zde může ukrutník poručník Diviš býti a byl by z toho nemilý výstup...“

„Pod mou záštitou není se vám čeho báti; já se vás zastanu. A jestliže se opováží — —“

„Ó děkujeme vám, pane Petráčku, ale nerozčilujte se,“ vpadá teta Petráčkovi do řeči. „Jednou se to dověděti musí, že se Filipinka vdává. Proto raději vše urychlíme. Abychom vás nemilého výstupu s ním ušetřily, pojedeme ještě dnes do Prahy a ukončíme s ním. Vyzdvihneme zároveň věno a se všemi věcmi se přistěhujeme.“

„Výborně!“ zaradoval se Petráček. „Já právě přicházím za tou příčinou, aby se sňatek urychlil. Kdyby vám měl dělati nějaké příkoří, jen dopište, nebo po případu telegrafujte, já budu v Praze jako na koni a toho — jak že se jmenuje? Divíš — ano já toho Divíše skrotím!“

Ženštiny děkovaly a chystaly se na cestu.

„Ale vždyť si přece musíte vzítí něco s sebou! Někaké pečené kuře, holoubě, nebo kousek husy — co tady sestra Baruška má!“

Petráček běžel do kuchyně, prohledal celou Baruščinu špiží a za chvíli přinášel objemný balík potraavin v bílém papíru.

„Ale kam to dáme?“ bránily se ženštiny; „vždyť tady všechno necháme,“ řekly ukazující na dvě veliké škatule v koutě. Za dva nebo za tři dny jsme zde zpět, k čemu tedy brátí více věcí sebou?“

„Na nejvýš tuto škatuli, v níž máme nejpotřebnější prádlo“, řekla Filipinka.

„Tu donese na nádraží dělník a já vás doprovodím,“ nabízel se Petráček.

Za půl hodiny odevzdal dělník dámám všecek určen škatuli na nádraží a obdržel — šesták. Petráček koupil ze zdvořilosti oběma lístky — rozumí se, že za své peníze a zůstal po dojemném rozloučení na perronu, až se vlak hnul a v dále zmizel.

Nastávající — s tetinkou kynuly mu ještě dlouho s vozu bílými šátky, jež časem tiskly k tváři, ne aby zachytily proud slz, nýbrž, jak se zdálo, stlumily šibalský smích.

VIII.

Petráček celé dvě noci nespál. Dělal v duchu patnáct tisíc věna. Co dá Gutermannovi, co Břejlovi a co zbude atd. A jakmile se pustí člověk do podobných rozpočtů s penězi bez peněz, snadno neusne.

Minuly dva dni. Petráček byl pořád jako na trní. Čekal každou minutu, brzy-li se otevrou dvěře a vejde poštovní sluha s psaním, nebo telegrafní depeší, aby spěchal na Král. Vinohrady ku pomoci.

Nejvíce dopaloval Petráčka Havel, který se pořád potutelně usmíval

Sestra Baruška si libovala, že měly dámy právě všecho čistě vypráno než odjely a nevezly sebou nic užpiněného, aby ji někde nepomluvily.

Přiblížil se třetí den. Pan Petráček čekal Filipinku s tetou týž den na jisto. Právě se chystal, že jim vyjde na nádraží naproti, aby si věděly s tím nábytkem co počítí, kdy sestra Baruška, všechna udýchána, vrazila do světnice oznamující, že k nim přišel nějaký vousatý pán z Prahy a shání se po Netušilových.

„Ó lotr! tedy až sem pronásleduje ty slabé, bezbranné bytosti!“ vykřikl zlostně Petráček a zafal pěst.

„Však já mu povím, co je povinností poručníkovou,“ řekl vyskočiv a oblekal kabát.

Bylo právě štěstí, že neměl Petráček ve své domácnosti revolver, nebo nějaké jiné smrtící zbraně. Byl by ji vzal jistě s sebou a kdo ví, co by se bylo stalo...

Netrvalo ani deset minut, a již stál vousatému, neznámému pánovi tvář v tvář.

Tento se lehce uklonil a pozdraviv řekl:

„Odpusťte, že obtěžuji.“

„Co dobrého?“ otázal se ostře Petráček. Každá žilka ve tváři se mu chvěla.

„Náhodou dověděl jsem se od svého přítele, že se zde zdržovala jakási slečna z Prahy se svou tetou, a zde paní sestra mne odkázala na vás, že mi v té příčině můžete podati určitějších zpráv. Měl jsem za to, že je zde ještě zastanu, zatím slyším, že prý již odjely. Rád bych věděl, kam? a vrátí-li se, čili...“

„Vaše jméno?“ vytrhnul Petráček příkře neznámého.

„Jmenuji se Diviš,“ odvětil klidně neznámý.

„Ano, slyšel jsem již o vás; — slyšel jsem pěkné věci!“ promluvil Petráček, zlostí všecek se chvěje.

„Tedy nemáte ještě na tom dosti, že jste po dlouhá léta ty ubohé bytosti utiskoval, nýbrž až sem je pronásledujete, abyste je snad oloupil o poslední? Však se vám ale nepodaří! Vy musíte věno vyplatiti na krejcar. K tomu jsem tady ještě já, k tomu jsou zde úřady!“

Cizinec hleděl mlčky a udiveně na Petráčka a nedomníval se nic jinak, než že je tu nějaký hrozi-tánský omyl, nebo že má co činiti s člověkem bláznem.

„Ale prosím vás, pane, nerozčilujte se, ať se domluvíme, zde musí býti nějaká mýlka,“ promluvil cizinec.

„Jaká by zde byla mýlka?“ pokračoval týmž podrážděným hlasem Petráček. „Slečna Netušilova zde skutečně se svou tetou bydlila, poněvadž je nevěstou mého syna. A vy jste pan Diviš, její poručník.“

„Ani zdání!“ zasmál se cizinec. „Divíš se sice jmenuji, ale jsem majetníkem domu na Vinohradech a nikoli poručníkem. Já bych se poděkoval býti poručníkem takovým . . .“

„Proč se tedy po nich sháníte?“ vpadnul mu do řeči Petráček.

„Protože jsou mi dlužny nájemné za tři čtvrti roku.“

„Co? — jak?“ blekotal Petráček; „vždyť měla ta slečna dům a má dosud patnáct tisíc zlatých věna.“

Pan Diviš se srdečně zasmál. „Patnáct tisíc zlatých pravíte? Ta je ráda, když má patnáct krejcaru na kávu. No, mám alespoň útěchu, že jsem nebyl obalamucen sám.“

„A on jim zabalí ještě na cestu dvě celá pečená kuřata!“ zabědovala sestra Baruška.

„Ale já tomu všemu dosud jak se patří nevěřím.“ promluvil znova Petráček, „nebo zde nechaly své věci.“

Všickni spěchali do pokoje, kde Netušilovy bydlely. Baruška otevřela dvě velké dřevěné škatule, převázané motouzy a zapečetěné. Nebylo v nich, než několik čísel starých, sežvaných novin. Prádlo odvezly v škatuli menší, již vzaly s sebou.

Petráček teprve nyní úplně vystřízlivěl. Omlouval se panu Divišovi, jehož jména zneužily, nabídnul mu místo a pověděl, jak se o nich z novin dověděl a jak se k němu dostaly, prosil, aby mu na vzájem vypravoval, co o Nutušilových ví.

Diviš sdělil, že se k němu přistěhovaly před rokem, najavše si pokoj s kuchyní za 180 zl. Předstí-

rally, že žijí z jistin a mají na venku bohatého strýce továrníka. Ustavičně měly návštěvy, zvláště mladé pány, tak že se obával, aby dům jeho nepřišel do špatné pověsti. První čtvrtletí nájemné zaplatily. Druhé a třetí zůstaly dlužny, předstírajíce, že jim peníze co nejdříve dojdou od strýce, jehož založily. Na to odjel do Karlových Varů a kdy se vrátil, byly Netušilovy v prachu, a kdy dal otevřítí jejich byt, byl prázden. Několik kusů nábytku, co měly, odvezl si tajně žid. Pátrání po nich zůstávalo bez výsledku. Známy jeho jel tou krajinou a zahlednul je na nádraží a dozvěděl se, že zde meškají na letním bytu. Proto vážil Diviš cestu do Kvapilova, ne že by mu pouze běželo o 130 zl., jež mu zůstaly dlužny, ale aby potrestal taký švindl.

Petráček se chytil oběma rukama za hlavu.

„A což já ubohý!“ zabědoval. „Padesát zlatých dal jsem dohazovači, živil je zde pět neděl a ta hanba? Ví o tom celé městečko. Do smrti nevěřím novinám. Ta nevěsta z novin mi dala co proto!“

Pan Diviš podal Petráčkovi přátelsky ruku a vyjadřoval mu svou soustrasť.

Petráček ho vyprovázel až k nádraží a prosil ještě jednou za odpuštění, že si tak na něho vyjel maje jej za poručníka. Žádal zároveň, aby s ním sdělil, kdyby se něčeho o podvodnicích dopátral.

„To se asi nezdaří,“ řekl Diviš; „ty již asi jely na nějaké jiné „Zasláno“ jinam, aby se znova někde daly krmit.“

Petráček nebyl v celém životě ještě tak nešťasten jako nyní. Dluhy na domě, úroky nejsou zaplaceny a ta hanba po celém městě.

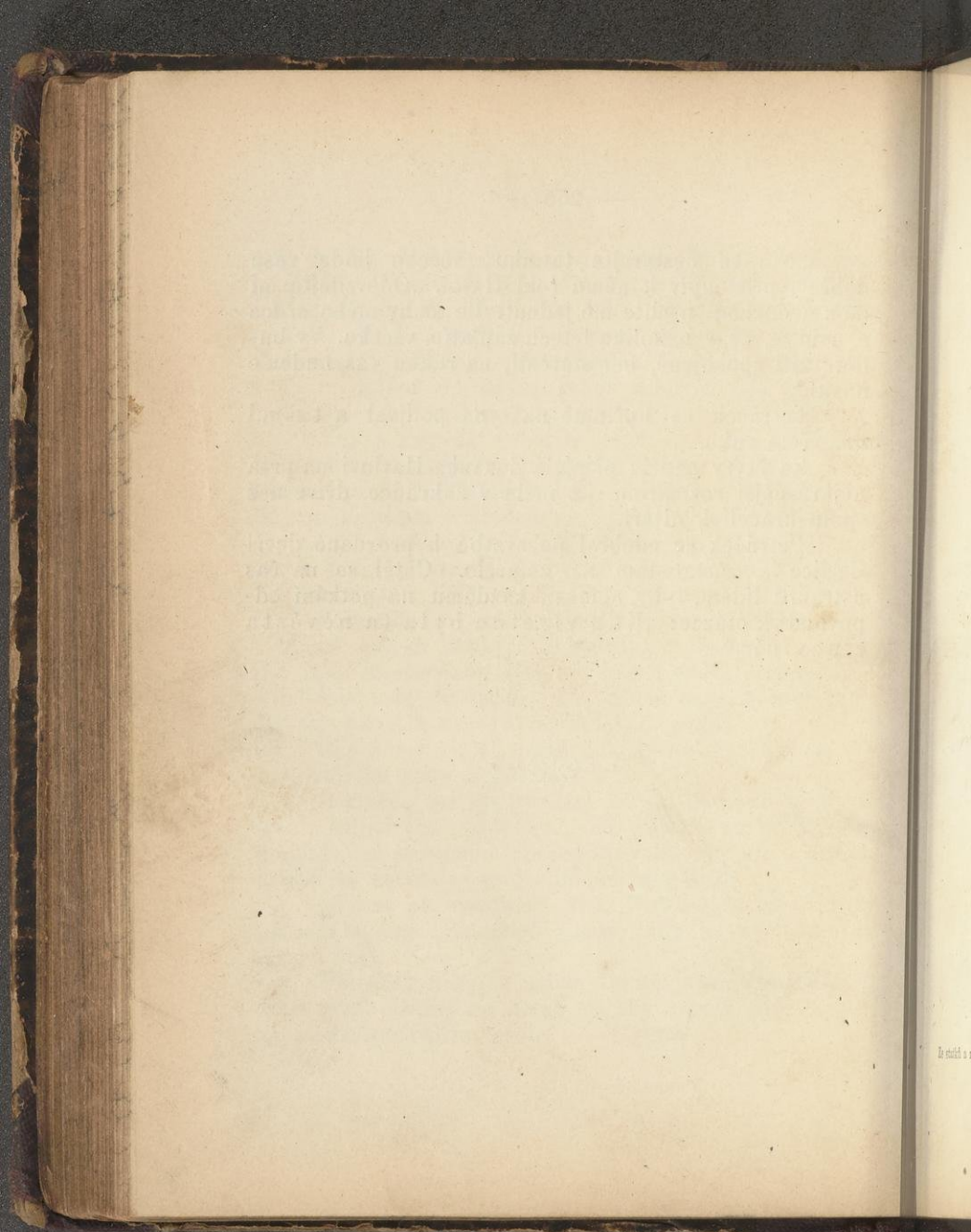
„Nic se nestarejte tatínku, všechno bude zase dobře“, přistoupiv k němu řekl Havel. „Odevzdejte mi dům i obchod, nechte mě jednati dle touhy mého srdce a uvidíte, že v několika letech zaplatím všechno. Vy budete žíti spokojeně, bez starosti, na rukou vás budeme nositi.“

Petráček se upřímně na syna podíval a tisknul mu vřele ruku.

Za čtyry neděle připjala Zuzanka Havlovi na prsa nejkrásnější rozmarinu, již měla v zahrádce, dříve než spolu kráčeli k oltáři.

Petráček se odebral po svatbě k provdané dceři Cecilce a zůstal tam až zamrzlo. Chtěl se na čas ustraniti lidem, aby nemusil každému na potkání odpovídati k otázce: „Kdo vlastně byla ta nevěsta z novin?“

JEDINÁ KRAVIČKA.

Ze statků a z chaloupek.

Přáno roku 1887.

smutku
a pest
zahalo
V
zaradl
osní,
bolest,
hodin
přes
za hod
rudějsi
byly n
Ch
Slyšela
„Je
všechno v
ní Vítěš
„Ny
tuté neč
Ček
spoví a

Na chalupu Vitáškovu dopadly těžké chmury smutku. I ta došková střecha porostlá zeleným mechem a pestrým netřeskem se zachmuřila a okna jakoby zahalovala neprostupná mlha.

Vitášková chodí již přes týden s očima od pláče zarudlýma a nestačí je zástěrou ani utírat. Sotva je osuší, nové z nich vyhrknou slzy. V lici jejím zračí se bolest, jakoby někdo z domácích pracoval k poslední hodině. Ve světnici nemá stání; každou chvíli dobíhá přes malý dvorek do chléva. Zdrží se tam po každé za hodnou chvíli. Po každém vyjití jsou oči její zarudlejší.

„Ne a ne! — já své Plavěnky se nezbavím, kdyby nám i chalupu prodati měli...“

Chtěla své rozhodnutí opakovati muži ve světnici. Slyšela tam jakýsi cizí hlas a zůstala za dveřmi v sínce.

„Jen ještě několik dní mějte strpení, Davidku, všeccko vám zaplatíme, nepřijdete ani o krejcar,“ mluvil Vitášek.

„Ny, strpení! Vám se snadno řekne. Mně lidé také nečekají.“

Čekám peníze od dětí každý den, Dopsal jsem synovi a dceři také, neoslyší mne...“

„Co děti? Děti mají dostati od vás, a ne aby dávaly vám. A kde by vzaly?“

„Mám děti hodně.“

Požehnej vám je Pán Bůh; ale pod kůží vám nevezmou, kdyby vás měly sebe radši.“

„Udělal jsem si dluh jen k vůli nim. Šaty musily míti a na cestu bylo také peněz potřebí, chtěl-li jsem je vypraviti do města. Vojtěch je v práci u hodného mistra a Anežka se dostala do služby do spořádané rodiny.“

Davídek měl těch výkladů o dětech už dost. Řekl:

„Na chalupě záleží vám jistě více než na kravce... Co vám kravka prospěje, prodají-li vám chalupu a nebudete-li míti místečka, kde byste hlavu sklonil.“

Vitášek si vzdychl.

„Ale jen několik dní mějte ještě strpení! Jen do sv. Martina. Nepošlou-li mi peněz děti, dovedu krávu na trh.“

„Hm, několik dní!“ pokrčil Davídek ramenoma; myslíte, že prodej vaší chalupy protáhne se na léta? Žaloba je podána, při soudech jde věc rychle. Eins, zwei... Za několik dní můžete bydleti na návsi. Já za rychlé řízení úřadů nemohu.“ —

Za tři dni byly oči Vitáskové ještě zarudlejší. Nechtěla se od Plavěny ani trhnouti. Loučila se s ní.

„Na, chuděrko, na! vezmi si ještě jetele z mé ruky, je to tak už naposled co tě krmím. Kdo ví, kam se dostaneš a jak se ti bude dařiti. Ó jen aby tě nekoupil řezník! Co mne to stálo práce než jsem tě vyiplala. Koupili jsme tě jako telátko. Já tě krmila, po-

pásala, hladila, až se z tebe stala pěkná kravička. A teď bys měla jít na jatky? Ó ne — to se státi nesmí, řezník tě nesmí dostatí!“

Jako by slovům těm rozuměla, upírala kravička na svou ošetřovatelku velké oči a lízala jí ruce.

„Jak jsi smutná, ubohá moje kravičko“, promluvila znova Vitášková; „a jak by ti nemělo býti smutno? Již jen několik hodin, a musíš od nás. Ó kdybys věděla jak je mně. A což teprv až uvidím tento chlív prázdný!“

Vitášek sebral všechny důvody útěchy, aby ženu upokojil.

Pán Bůh dal a Pán Bůh zase dá. Až jim Vojtěch a Anežka něčím přispějí, koupí si kravku jinou. Řezníkovi Plavěnky neprodá. Raději sleví, jen aby se dostala do dobrých rukou.

„O jedinou kravičku nás ty děti připravily!“ vzdychla si Vitášková, poněkud upokojena.

„Ty děti!“ opakoval po ní muž.

„Budeš mít zítra smutný svátek“, promluvila znova Vitášková a utírala si oči. „Zpomenou-li si pak na tebe přece děti? Ó kdyby věděly o našem soužení!“ —

„Zanech už toho nářku. Pánu Bohu poručeno. Přišli již lidé o víc, než o jedinou kravičku. My o ni nepřijsme. Stržím za ni peníze a zapravím Davidkovi dluh. Což kdyby nám ji byla zachvátila nějaká nákaza? Také by nám ji bylo ozeleti. Přílišným nářkem se člověk samému Bohu protiví...“

Vitášek se chystal k odpočinku. Bylo mu na zejtří si přivstati, aby dorazil do města na trh ještě v čas.

„Já tě zítra kus cesty vyprovodím“, řekla žena.
Vitášek tušil, jak bolestné by bylo toto vypro-
vázení, proto řekl lhostejně: „Probudíš-li se.“
„Já ani neusnu.“

* * *

Bylo ještě velmi časně z rána, neboť pro tmou ani
předmětu nebylo rozeznati. Obloha byla zatažena mraky;
začal z nich poletovati první sníh.

U Vitášků se tiše otevřela vrátka, objevil se v nich
jakýsi temný předmět a za ním vyšel člověk, jenž opět
opatrně, jak byl otevřel, vrátka zavřel. Počínal si opatrně
nechtěje asi nikoho ni nejmenším šramotem vyrušiti . . .

Teprve když hodný kus cesty za chalupou se
octnul, rozžal si do malé svítilny světlo a pronesl
hlasitě:

„Nuže, s Pánem Bohem ku předu!“

Vitášková skutečně větší část noci probděla. Usnula
až k ránu a spánek její byl tím tvrdší. Probudila se,
když už se rozednívalo.

Zpozorovavši, že muže není ve světnici, ani se
nemodlila, pouze křížem se pozhledla a běžela do chléva.

„Ó ten člověk nemilosrdný!“ zabědovala a vrátila
se přesoužena do světnice; „ani mi nepoprál, abych
se s Plavěnkou rozloučila. Musím ji ještě spatřiti.
Daleko nebude, dohoním ho . . .“

Vitáškovi, vedoucímu Plavěнку na provaze, cesty
valně neubývalo. Kravička ho sice nezdržovala, ani
jednou ji nemusil k rychlejší chůzi pobízeti, ale usta-
vičně se mu kalily oči, že neviděl dobře na cestu.

Zimou to nebylo, neboť mlha vkradla se mu po každé do očí tehdy, když je upřel na dobré zvíře, nebo je po srsti pohladil. Snad by byla nyní Vitášková svůj dřívější výrok o muži odvolala . . .

Běžela za ním velký kus cesty, až na konec k Božím mukám. Ale i za té volné cesty kdež byl už muž! Na daleké silnici, kam s kopce zrak Vitáškové stačil, nebylo viděti živého tvora. „Ach, už ji tedy neuvidím!“ zabědovala přesouzená žena a vrátila se domů.

* * *

Na trhu v městě bylo jako v oulu.

Trh Svato-Martinský býval nejživější.

Kupců hemžilo se mezi dobyt看em valně, ještě více bylo však prodáváčů, neboť pro nedostatek píce přihnáno toho roku dobytka mnohem více, nežli za let předešlých.

Kupci zpyšněli a chtěli, jak se říká, prodavače nechat „ustáti.“

Sem tam po dlouhém křiku a smlouvání uzavřena nějaká koupě.

U Vitáška dosud nikdo se nezastavil; nikdo ani nezavádil Kupci jen z dálky a úkradkem po Plavěnce pomžhourávali. Nechtěli se prozraditi, že se jim líbí. Vitášek spatřil mezi nimi též Davidka. Vřak se mu brzy zase v davu lidí ztratil.

Vitášek měl už za to, že se snad mýlil a na Davidka po chvíli zapomněl. Tu však se ozval vedle něho jeho hlas skutečně:

„Pozdrav vás Pán Bůh, Vitášku! Také zde? Tu to máte — doma jste prodávati nechtěl...“

„Kupujte nyní.“

Davídek místo odpovědi vyhrnul dolní pysk a zavrtěl hlavou.

Za chvíli vyskytnul se Vitáškovu kupec.

„Co chcete za tu kravku?“

„Sedesát zlatých, jinak ne.“

„Co vám napadá? Je málo píce, dobytek je laciný.

Dám vám padesát.“

„To je málo. Nemohu.“

„Prodávejte, dokud máte kupce. Řekněte, co chcete do slova?“

„Dva zlaté vám tedy slevím; dejte osm a padesát.“

„Kravka je hubená, co si na ní pochyťm? Abych ji čtvrt roku krmil. Řezník vám ji nekoupí a proto mějte rozum, kmotře, a slevte. Řeknu vám poslední slovo: dejte ji za dva a padesát, tu máte ruku; plácněte!“

Vitášek se zdráhal: „Nemohu!...“

„Nerozumíte si. Více vám nedá nikdo. Ještě rád slevíte — s Pánem Bohem!“

Blížilo se k poledni. Vitášek netrpělivě přešlapoval, neboť věděl, že v odpoledních hodinách trh za mnoho nestojí. Lidí ubývalo; zacházeli do hospod, zaháněli tam i dobytek, aby něco pojedli nebo zapíjeli koupi a prodej. Jeho nikdo si nevšímal ani jeho kravičky, která se již chvěla zimou. Též on se zachvěl, ne však zimou, nýbrž děsnou myšlénkou: neprodá li, co si počne? Měl přece Plavěnku dáti za nabízených dva a padesát zlatých. — —

Rozhlížel se smutně po náměstí a před hospodou „u zeleného stromu“ spatřil v davu mužů, mezi nimiž byl i Davídek, svého kupce. O něčem živě hovořili; zdálo se mu, jako by si časem na něho ukazovali. Dřívější kupec se od nich trhl. „Zaplať Pán Bůh“, myslil si Vitášek, „teď jde ke mně a bude znova smlouvati; domluvím se s ním, ať už podá co chce.“ Ale běda! kupec dal se zcela jiným směrem a brzy Vitáškoví zmizel v hemžícím se davu lidí.

Ubožák Vitášek pohladil Plavěnkou, zahleděl se na chvějící zvíře a smutně se zamyslíl.

„Ny, jak?“ uslyšel zase vedle sebe hlas Davidkův, „poženete kravku domů, nebo co...? Poledne máte hnedle.“

„Nevím, co udělám“, odtušil malomyslně Vitášek; žádný kupec se nehlásí.“

„A když se vám přihlásil, nechtěl jste prodávati. Vy jste vždycky jako pařez, a nerozumíte si. Proč jste neprodal kravku Vítkovi, když vám dával dva a padesát zlatých? Teď byste mu ji za dva a padesát rád dal, co?“ —

„Což mám dělat?“ pokrčil Vitášek malomyslně ramenoma: Jen kdyby zde ještě byl.“

„Počkejte! poběhnu za ním, snad ho ještě dohoním“, řekl žid a odkvapil.

Jako Boží smilování uvítal Vitášek prvního a jediného kupce, o němž mu byl Davídek řekl, že se jmenuje Vítek.

„Nuže, jak? Rozmyslil jste si — dáte, nebo nedáte?“

„Kolik tedy dáte do slova?“ otázal se Vitášek.

„Už jsem řekl — dva a padesát.“

„Přidejte ještě něco, alespoň zlatku! Nutím se, neboť potřebuji peněz. Nastál jsem se zde dost; jsem celý skřehlý, ale ještě více je mi líto toho zvířete. Hledte, jak se zimou chvěje . . .“

„Obětuji tedy tu zlatku, když chcete, ale na polovic; polovičku propijeme“, řekl Vítek a nastavil ruku k plácnutí.

„Dej vám Pán Bůh štěstí!“ plácnul Vitášek pravicí na ruku Vítkovu. „Kráva je dobrá, za to vám stojím. — Odkud pak jste, abych mohl doma ženě povědět, kam se naše Plavěnka dostala?“

„Jsem Vítek ze Záhoří. — Podle toho se ale vaše žena přece nedozví, kam se kravka dostane, neboť ji možná ještě dnes někomu prodám.“

„Ó jen řezníkovi na zabití ji neprodávejte; kdyby se to zvěděla moje žena, odstonala by to!“ řekl prosebným hlasem Vitášek.

„Nám překupníkům vše lhostejno“, odušil chladně Vítek; „prodáme tomu, kdo více dá.“

Mezi tím došli s kravkou k hospodě „u zeleného stromu.“

„Pojďte jen dále, zde nezůstaneme!“ vybízel Vítek usouzeného Vitáška v průjezdu.

„Dejte mně peníze zde, já do vnitř nepůjdu“, žádal Vitášek.

„A kdež propijeme padesát krejcarů?“

„Propijte je sám. Chvátám domů . . .“

Vítek vysázal Vitáškovu na ruku dva a padesát zlatých a padesát krejcarů a řekl:

„Sklenici piva mohl jste přece vypítí — na posilněnou.“

„Nemohu, chvátám a ani by mi nechutnalo; mám krk jako stažený...“

Vskutku Vitášek chváta a to jen proto, aby se ukrátil jeho zármutek pohledem na Plavěnkou způsobený, s níž mu bylo se rozloučiti. Ještě na ni pohledl, slzy mu vstoupily do očí a už z průjezdu zmizel. —

„Ten má doma asi dračici, když se bojí o půl hodiny se pozdržeti a sklenici piva vypítí!“ zasmál se po chvíli v hostinské světnici Vítek před Davidkem oznamuje mu, že šťastně koupil.

„Dal ji za tři a padesát?“ otázal se tento.

„Za dva a padesát a půl a padesát krejcarů mi nechal ještě na propítí“, radoval se Vítek.

Za chvíli pil lidkup Vítek s Davidkem, neboť Plavěnka se stala majetkem tohoto.

* * *

Asi za půl hodiny po tom, co byl Vitášek odešel, přikvapil na tržiště městské jakýsi mladík.

Vykonal asi dalekou cestu, neboť byl všecek uřícen. Ačkoli bylo chladno, utíral si pot s čela.

Patrně někoho hledal. Proběhl náměstí kříž na kříž, rozhlížeje se na všechny strany po lidech.

„Není zde!“ promluvil sám k sobě, stanuv před kupeckým krámem, odkud mohl ještě jednou přehlednouti celé náměstí.

„Kde pak jste se zde vzal, Vojtěchu?“ ozval se za ním soused Kroupa.

„A kmotříček!“ Zaplať Pán Bůh, že přece nale-
zám někoho známého. — Hledám otce; prosím vás ne-
viděl jste ho zde na trhu?“

„Ba právě že zde byl“, přikývl Kroupa hlavou;
„ale kdež ten už je! Přihnal na trh krávu a sotva že
ji prodal, zmizel mi jako rtuť, ani jsem se ho nezeptal,
zač ji dal...“

„Ó Bože! tedy jsem přišel už pozdě“, zabědoval
Vitáškův syn Vojtěch. „Chvátal jsem, div že jsem duši
nevypustil, a přece je již pozdě — Plavěnka, naše je-
diná kravička, je již prodána!...“

Sklonil malomyslně hlavu, jako člověk, jenž si
v souzení neví co počítí. Najednou, jako by mu byla
napadla šťastná myšlenka, se vzpřimil a řekl:

„Prosím vás, kmotříčku, nevíte kdo koupil naši
Plavěnku?“

„Vítek ze Záhoří. Sedí ještě tamhle „u zeleného
stromu“ a popijí. Kdož ví, zdali krávu již zase nepro-
dal...“

Vojtěch řeči Kroupovy do konce již ani nevyslechl
a chvátal „k zelenému stromu.“

Sotva že ve vřavě lidí Vítka vynašel a pověděl
mu kdo je, tázal se spěšně:

„Vy jste koupil od otce naší Plavěnku?“

„Ano.“

„Prodejte mně ji zpět, prosím vás; velice se mi
zavděčíte!“

„Máte-li peníze, proč ne?“

„Mám zde padesát zlatých. Chvátal jsem s nimi
sem na trh k otci, aby nemusil kravičku prodati. Ob-
meškal jsem se jen o půl hodiny. Snad jste ji draž

nekoupil. Prokažte mi tu lásku, budu vám za to vděčným.“

„I prodal bych, proč ne, jen kdybych ji ještě měl“, prohodil suše Vítek; „pili bychom znova lidkup.“

„A kdo ji od vás koupil?“

„Tuhle pan Davídek“, ukázal Vítek na žida vedle sedícího, který se spokojeně popásal na rozpacích Vojtěchových.

„Prodejte mi ji tedy vy“, oslovil Vojtěch prosebně Davídka.

„Vy ji koupiti nemůžete!“ odbyl jej suše Davídek.

„Proč bych nemohl?“

„Ny, proč? Protože nemáte tolik peněz.“

„Mám padesát zlatých. Řekněte mi, co jste za ni dal, snad se dohodneme.“

„Co jsem za ni dal? — hlouposti! Musíte se ptáti, kolik za ni chci. Prodávající nedá nikdy, zač koupil. Ale lháti vám nebudu, protože nikdy nelhu. Vítek koupil kravku od vašeho otce za dva a padesát a půl zlatého — mně ji přenechal za 55 zl. Chcete-li kravku míti, dáte mi za ni šedesát zlatých, neboť právě tolik mně nabízí řezník, pro kterého jsem ji koupil.“

Slovo „řezník“ zachvělo Vojtěchem, jakoby mu šlo o vlastní život.

„Dám vám tedy pět a padesát zlatých, jež jste za Plavěnku zaplatil,“ mluvil prosebným hlasem Vojtěch; „padesát zlatých vyplatím vám hned a pět zlatých vám dodám co nejdříve.“

„Proč bych prodával krávu za padesát pět, když za ni mohu dostati šedesát?“ zdráhal se Davídek. „Za půl hodiny ji má řezník na zabití.“ —

Vojtěch vyběhl všecek zoufalý na náměstí. Běžel ku krámu, kde se setkal s kmotříčkem Kroupou. Poprosí jej, aby mu zapůjčil deset zlatých. Kmotříčka nebylo však už nikde spatřiti. Mezi ostatními lidmi neviděl nikde ani jediné známé tváře. Všecek malomyslný vzdával se již všeliké naděje, že by Plavěнку zachránil.

Touž dobou, jako před chvílí on, přebíhala mezi lidmi na dolením konci náměstí mladá dívka. Líce jí plály jako divoký mák a v očích jevil se výraz úzkosti. Patrně také někoho hledala.

V tom se rychle obrátila, neboť ji někdo zavolal jmenem: „Anežko!“

„Vojtěchu!“ zajásala dívka; „kde jsi se zde vzal? co zde děláš? a kde je tatínek?“

Leč Vojtěch byl právě tak překvapen objevením se Anežčiným, jako ona, spatřivši jej.

„Obdržel jsem z domova psaní,“ promluvil urychleným hlasem, „v němž mi otec sděluje, nesežene-li peněz na dluh Davídkovi, že bude museti Plavěнку o trhu Svatomartinském prodati. Měl jsem několik zlatých zahospodařených, to však nedostačovalo. Poprosil jsem tedy mistra svého o zálohu, kterou mně včera poskytnul, tak že jsem sehnal padesát zlatých. Přichvátal jsem s penězi sem, abych je otci odevzdal a Plavěнку před prodejí zachránil. Ale běda! Přišel jsem o půl hodiny pozdě. Plavěнка, naše jediná kravička, je již prodána!“ . . .

„Prodána? Ó jak jsem nešťastna! Zabědovala Anežka a vrhla se bratru do náručí.

„Upokoj se, těšil ji Vojtěch, „ještě není vše ztraceno. Víím, kdo ji koupil, mohu ji dostati zpět. Ó Anežko, ani ti nemohu říci, jakou bych z toho měl radost, kdyby se mi to podařilo.“

„Jakou by měli radost rodiče, zvláště maminka,“ přerušila jej sestra.

„Dali bychom ji otcí k svátku,“ dodal Vojtěch

„Nuže tedy, kde je Plavěnka? Kup ji!“ zvolala radostně Anežka.

Vojtěch sklopil malomyslně hlavu a odmlčel se. Báł se vyjeviti sestře překážku, pro niž mizela jeho naděje na získání Plavěnky.

Teď teprve Anežce napadlo, že i ona musí bratřovi pověděti, proč do města na trh přišla.

„Hleď, Vojtěše,“ řekla, „jak jsme měli stejné úmysly, aniž bychom se byli o nich spolu dříve dohodli. Já také přišla jsem za tatínkem, dozvěděvši se, jaké hrozí nebezpečnoství naší Plavěnce. Zahospodařila jsem pět zlatých a pěti mne založila paní, když jsem jí vyjevila, jak v stísněných poměrech nachází se náš tatíček.“

„Holka, ty máš deset zlatých?!“ vytrhnul ji Vojtěch a uchopil za obě ruce, že se až ulekla

„Snad mi nevěříš? Mám je tuhle zavázané v cípku šátku. Přinesla jsem je tatínkovi na uplacení dluhu.“

Vojtěch si radostí poskočil. Chopil Anežku za ruku a pobízeje ji k rychlé chůzi, zvolal:

„Ó pojd', Anežko, pojd'! Plavěnka bude za chvíli naše.“

Cestou vyložil v rychlosti dívce, jak se věci mají. Když došli — nebo lépe řečeno doběhli — k hostinci

„u zeleného stromu,“ zanechal Vojtěch sestru v průjezdu a sám vešel do světnice.

Davídek seděl dosud s Vítkem u stolu a popíjeli.

„Nuže, neřekl jsem, že přijde? Tu ho máte!“ zvolal Vítek, ukazuje na Vojtěcha.

Vojtěch poznal, že byla řeč o něm. Ulekl se toho. Což kdyby se byli na něho uradili a Davídek žádal za Plavěnkou ještě více než dříve! Již to takové bude, myslí si Vojtěch a je všecek nešťasten. Ani slova nemůže ze sebe vypravit. Davídek si ho jaksi potutelně měří, jakoby mu chtěl říci: „Držím tě v hrsti a nevymkneš se mi!“

Ale přece ukrátil žid muky Vojtěchovy a otázal se:

„Nuže jak — máte peníze?“

„Mám, pane Davídku.“

„Kolik?“

„Šedesát zlatých.“

„Kde jste je sehnal?“

Vojtěch byl na rozpacích, co má říci. Leč proč by toho nepověděl?

„Vypomohla mi deseti zlatými sestra Anežka.“

„Jak by vám vypomohla, když je v městě ve službě?“

„Jest také dnes zde. Přinesla otci deset zlatých, aby nemusil Plavěnkou prodati.“

Davídkovi se objevila v očích mlha. Přejel si schválně tvář rukou, aby to zastřel. Vstal a přiblížil se až k Vojtěchovi. Stojí před ním řekl:

„Nuže, když máte tolik peněz, že vám přilétají desítky na pokynutí, budeme nyní spolu mluvit jinak.“

Vojtěch se zachvěl. Už se splnilo, co tušil. Davídek mu Plavěнку vycení ještě výše.

„Než jste odešel,“ pokračoval Davídek, „žádal jsem za kravku šedesát zlatých a byl jsem toho úmyslu tolik za ni skutečně vzíti. Nyní však jsem se rozhodl jinak . . .“

„Neutlačujte mne, pane Davídku,“ přerušil jej Vojtěch, „dostojte slovu a přenechte mi Plavěнку v ceně, jak jste dříve řekl, vždyť netratíte, nýbrž získáte.“

„Ne, za tu cenu vám ji nedám!“ řekl žid a usmíval se nesnáším Vojtěchovým. „Dám vám ji za tolik, za kolik jsem ji koupil!“

„Bůh vám zaplat!“ Více říci Vojtěch radostí nedovedl.

„Pamatujte si,“ pokračoval pohnutým hlasem Davídek, „že ani žid nemá v prsou kámen místo srdce. Hodných a zdárných dětí váží si celý svět. Vaše a sestry vaší láska k rodičům mne dojímá. Otec se vámi nadarmo nechlubil. Zaplatte tuhle Vítkovi, zač jsem s ním kravku smluvil a je vaše.“

„Já ani toho výdělku nechci,“ ozval se Vítek taktéž dojat, „a dám mu ji, zač jsem ji od jeho otce koupil!“

„Hleďte, jak nás ty děti oba překonaly,“ řekl Davídek a utíral si slzy.

* * *

Nad chalupou Vítáškovou rozprostírala se čirá noc. Pouze slabé světélko prozrazovalo, že tam ještě někdo bdí.

Ze statků a z chaloupek.

Manželé Vitáškovi seděli dosud za stolem. Muž podpíral hlavu o ruku a Vitášková si nestačila oči utíratí.

„Máš dnes smutný svátek!“ přerušila žena hrobové ticho.

„Jenom když jsme zdraví, všechno se opět svým časem obrátí v dobré. Nikdy není tak zle, aby nebylo zase dobře“, promluvil vážným hlasem Vitášek.

„Ani děti naše si na tebe nevzpomely.“

„Snad psaní naše ani nedostaly.“

„Měly si i bez psaní vzpomenouti, že máš svátek. Kdyby jen několik řádků byly poslaly!“

Mezi touto rozmluvou oba rázem se odmlčeli a naslouchali. Na dvorečku bylo slyšeti nějaký šramot.

„Muži, co se děje? Mně se zdá, jako bych byla slyšela zabučeti naši Plavěнку.“ zvolala Vitášková.

„Něco se ti jen zdá, protože pořád na to myslíš,“ děl Vitášek a naslouchal také. „Slyším, jakoby někdo otvíral vrátka. Podivno! Cizí si otevření nedovede. Půjdu tam vyhlédnout...“

Sotva otevřel Vitášek dvěře, uslyšel na sínce kroky a vstříc zazněly k němu známé hlasy:

„Tatínku! maminko! nelekejte se, to jsme my!“

„Vojtěchu! Anežko! — Kde jste se tu vzali?“

„I moje děti!“ sepjala radostí ruce Vitášková.

„Již si padli radostí do náručí.“

„Přicházíme tatínkovi přát k svátku. Je sice už pozdě, ale dříve to nebylo možno, neboť jsme mu chtěli dátí „vázaného.“

„Ach, jenom když vy alespoň nás přicházíte v našem neštěstí potěšit!“ zvolala radostně matka.

„Jaké neštěstí vás potkalo?“

„Naše Plavěnka je prodána!“

„I není, matičko, to se ti jen zdálo ve snu; vždyť je ve chlívě, jen se jdi podívat!“ volali Vojtěch a Anežka skoro současně.

„Jak by byla v chlívě, když ji otec dnes v městě prodal a přinesl za ni peníze?“

„No dobře, matičko, penězi za Plavěnku zaplatíme dluh, ale Plavěnku máme přece. My ji přivedli otcí darem k svátku.“

Všickni pochvátli si do chlěva.

Jediná kravička přivedla neskonalou radost pod střechu Vitáškovu.

Oné noci se u Vitášků mnoho nevyspali, a to jen — samou radostí.

THE
JOURNAL
OF
THE
AMERICAN
MUSEUM
OF
NATURAL
HISTORY
NEW YORK
1881

NA SPLÁTKY.

Psáno roku 1888.

Xa den 15. měsíce září r. 1881 se někteří v odlehle vesnici horské na pomezí česko-moravském do dneška stydí.

Nechci jich prozraditi a pojmenuji vesnici tu Parádov, ačkoli skutečně tak se nejmenuje.

Leč přece něco prozradím:

V Parádově jest farní kostel, škola, osm sedláků, ostatní chalupníci, a k tomu tři hospody a... leč dosti! — aby snad někdo nehádal a neuhodl...

Hospoda Kubičkova, ve které se říkalo vesměs „na horní“, považována za lepší svých dvou sokyň. Byloť tam možno po celý rok dostati piva a i něčeho na zub; v druhých dvou prodávali jenom — kořalku. Běda!

Zmíněného dne zahrčel před hospodou Kubičkovou asi o desáté hodině ranní lehký kočár, před kterým klusal nízký hnědouš. Zahrčel, zastavil.

„Zde, milostpane!“ obrátil se vozka na sedátku k pánovi, jež vzl, drže pravou rukou opatě a levou sahaje po klobouku.

Pán seskočil tak obratně a lehce, jako by ho jakési tajné péro z kočáru bylo vyhouplo. Vyzvednul z kočárku žiháný pléd a balíček ve voskovaném plátně a pohlédl na vozku. Tento porozuměl.

„Hned to donesu do vnitř, milostpane.“

Kubíčková přiskočila se zamoučenýma rukama od válu, na němž hnětla těsto, k oknu.

„Vaříčkův Joska!“

Ano Josku poznala, ale koho přivezl? Hle, nějaký pán! — Joska mu říká docela „milostpane.“ Však byl skutečně milostpán. Vysoká, stepilá postava, které milostpanského rázu dodával zvláště v Parádově nevidaný kabát cikoriové barvy se širokými rukávci a v týlu u límce s jediným stehem. Ta rásnost a ta délka! Sahaltě hluboko dolů pod kolena. Na hlavě měkký plstěný klobouk, na nose zlato, na ruku zlato, na nohou vkusné botičky s okrajem z ruské lakýrky . . . leč na tom musíme přestat, neboť ostatní zahaloval vše ten dlouhý, rásný kabát. Páni prý jej nazývají cizím jménem „havelok.“

Kubíčková se lekla, jako by před ní bylo uhodilo. Čeho? Inu všeho: haveloku, zlata, lakýrek . . . ale nejvíce toho, kdo v nich vězel.

Proslýchalot se již tenkrát, že se bude stavěti nová spojovací dráha z Jihlavy přes Jindřichův Hradec do Veselí nad Lužnicí. Dráha se měla vésti vedle samého Parádova. Přijdou zeměměřiči, čili inženýři, a budou vyměřovati, kudy se dráha povede. Kdo má v té čáře nějaký pozemek, musí jim ho prodati. I dům odkoupí a zboří, kdyby stál dráze v cestě. A Kubíčkovici měli právě v té čáře nejpeknější kus pole.

„Už jsou tedy zde!“ vzdychla si Kubíčková, majíc na mysli inženýra a běžela rychle otírat stůl a židle.

Pozdravil-li cizí pán, nebo nepozdravil, již samým zmatkem ani nevěděla, ale již stál u stolu u ní. Za

ním v patách, jako věrný otrok, krčil se uctivě s plédem a balíkem v ruce Joska.

„Semhle na stůl to položte.“

„Já prostru bílý ubrus,“ osmělila se pronést Kubíčková.

Host místo odpovědi vycenil spokojeně řadu bílých zubů.

„Máte-li dobré pivo?“

„Mužští si je chválí.“

„Je-li čerstvé, myslím.“

„Včera večer jsme je narazili, ale mužští juž mnoho nepili.“

„Dobrá tedy!“

Hospodská odběhla do sklepa. Joska vyšel za ní do síně.

„Z Vídně! pošeptal jí, porozuměv otázce v jejích očích.

„Josko!“ ozval se hlas ze světnice.

„Poroučíte, milostpane?“

„Pokrmte koně, potom půjdete se mnou do vsi, neboť odpoledne zas odjedu.“

Joska jen přikyvoval a mačkal klobouk v ruce. Již byl mezi dveřmi. Milostpán na něho však ještě zavolal: „Dejte si také sklenici piva!“

„Což bude dobrého k obědu?“ mlasknul si host, když byla hospodská pivo na stůl postavila.

„U nás to vyhlíží s kuchyní bledě. Celý čas nikdo nepříjde; nejsme na nic připraveni . . .“

„Kuřata přece máte!“ vpadnul jí do řeči host.

„Ano.“

„Nuže tedy; nějaké smažené kuřátko, k tomu salátek, buď okurkový, nebo celerový . . . a je po starosti. — To mi úplně dostačí.“

Kubíčkové tvář se rozjasnila, jako by s ní byla spadla velká starost.

Host se napil a ještě Kubíčkovou u sebe pozdržel.

„Míváte tedy málo hostů?“

„Jen tak ty zdejší.“

„Které?“

„Ve všední dni večer obyčejně zdejší sedláky. V neděli a ve svátek bývá tu hostů více; — přicházejí také někteří chalupníci. Od těch však člověk mnoho nevyzíská. Pívají obyčejně jen „šedou“, jak u nás po sprostou říkáme, a potom se hádají . . . Je to kříž!“

„A pan farář zdejší a pan učitel?“ přerušil ji cizinec.

„Ó ti nejdou nikdy nikam — ani krok!“

Kubíčková pozorovala, že ta věc domnělého pana inženýra zajímá. Rozhovořila se o hostech obšírněji. Vypočítávala sedláky, kteří k nim chodívají. Jmenovala Škořepu, Dokoupila, Trnku, Havla, Příhodu . . . a přidala, ti že jsou v celé vesnici nejzámožnější.

Hosta to patrně již nebavilo. Vyndal si z kapsy zápisník a za její řeči si něco zapisoval. Zvláště když začala vypočítávati jména, ruka mu po papíře jen hvižděla.

V kuchyni u Kubíčků je živo. Syčí omastek, vůně šíří se až do palévarny.

Kubíčková ve tvářích jako pivoňka čile u plotny se obrací.

Thustá Barča chystá celerový salát.

Karlíček a Mařenka poškubují matku za sukně a škemrají:

„Mámo, my chceme jísti!“

„Dejte mi již jednou pokoj! — Dnes mám právě pro vás čas! — Nevím, kde mi hlava stojí“ — odbývá je matka.

Zatím obchází neznámý milostpán vesnici. Za ním jako věrný otrok jde v patách Joska Opatrně a uctivě jako schránku s drahými klenoty nese v ruce milostpánův balík ve voskovaném plátně.

Kdykoliv jej milostpán osloví, sahá uctivě po klobouku.

„Ve kterém statku říkají u Škořepů?“

„Zde, milostpane.“ —

Milostpán zastrkuje do kapsy zápisník, ze kterého byl přečetl jméno. Bere balik Joskovi z ruky, vchází do statku; Joska k rozkazu jeho zůstává poslušně venku.

Totéž opakuje se u statku Dokoupilova, Trnkova, Havlova . . .

Ó jak je ten pán blahosklonný! — Před statkem Trnkovým táže se docela Josky:

„Kdy pak zde budete míti posvícení?“

„O sv. Havle,“ odpovídá vesele, ale uctivě Joska a sahá po klobouku. — Že raději toho klobouku ne-
nechal doma! Pořád jej má v ruce.

„To jest asi za měsíc? — v říjnu,“ odvětil více pro sebe než Joskovi, „milostivý“ a to tak spokojeným hlasem, jako by chtěl zrovna přijíti do Parádova k muzice.

Za to byl Joska k milostpánovi hovornějším. Před statkem Příhodovým učinil sám od sebe výrok, který také za něco stojí:

„Zde mají tři dcery.“

„Hezké?“

Joska roztáhl na široko hubu a přikývl.

„Mladé?“

„Barči je dvacet jeden, Kačence devatenáct a Mařce sedmnácte roků.“

Tu roztáhl zase hubu na široko milostpán a ukázal řadu bílých zubů. —

To byla také doba, co se milostivý velitel nabyl u Příhodů!

Joska čekal už přes půl hodiny — a on nevycházel. Byl by čekal třeba ještě déle, kdyby se byl mohl klidně kochati v pocitech své samolibosti, že se mu dostalo štěstí: voziti a provázeti takového pána. Ale ti lidé! — Každou chvíli jej někdo vyruší: „Koho vodíte? — kdo? — odkud? — co má v tom balíčku?“ ...

Což on ví! — Milostpán je to a dost! — Hloupí lidé! — Oni si myslí, že se může takového pána na všechno vyptati, jako — jak by to jenom řekl? — — ano jako nějakého hausírníka. Jen ať se ptají! Však jim zajde chuť, opře-li na ně ostrý pohled zlatými okuláry, ze kterých zrovna jiskry srší. — Hloupí lidé...

Joska zašel raději k Příhodovým do síně.

Dvěře jsou pootevřeny. Do síně je slyšeti každé slovo.

Mluví právě milostpán:

„Šaty z tohoto kažmíru sluší výborně. Látka pravé jakosti: pěkná, trvanlivá. Nikde jí tak lacino

nedostanete. Nenechte minouti příležitosti, která se vám tak brzo nenaskytne. Kupte každé dcerušce této výborné látky ještě na jednu šaty!“

„Kam pak bych přišel,“ odpovídá Příhoda; „jedny nové šaty od vás objednané děvčatům na posvícení dostačí; nač kupovati hned na dvoje?“ ...

„Ale, ale — pane Příhodo! ... Býti prvním statkářem v Parádově, mítí tak hezké dcerušky a takhle mluvit! Ne, vy si nerozumíte. Až odejdu, budete litovati. Považte jen, tato nestydatá láce!“ ...

„Však mně to jak se patří ani nejde do hlavy, že tak lacinu prodáváte“ ...

Hlas milostpánův dozněl tentokráte k uším Joškovým ostřeji. Slyší jej, jak se durdí. Patrně jen pro tupost a nechápavost Příhodovu. Kdyby raději hloupý Příhoda takovému pánovi ani neodpovídal, když ničemu nerozumí! ...

„Ale vždyť je to na splátky! Kolikrát vám to mám, u šlaka, ještě opakovat? Na splátky dostanete každé zboží o polovinu laciněji. Jeden anebo dva zlaté spláceti měsíčně ... což jsou to peníze? A zboží můžete objednat za padesát, šedesát ... až sto zlatých. — Poněvadž jste tak nedověrný, vysvětlím vám celé tajemství naší láce do podrobná. Majetník rozsáhlých továren, jehož jsem plnomocníkem, vyhrál ohromný los. — Dnešního dne je několikanásobným milionářem. Vzdal se obchodu úplně. Zásob je na skladě, až by neuvěřil! Chce se všeho zbaviti stůj co stůj. Já jezdím a zboží takorůzka rozhazuji. Čím dříve vyprodám, tím dříve budu mítí pokoj. Splátky ať se pak scházejí jak-

koliv. Jsemť také zvyklý klidnějšímu životu, než je tohle toulání po světě...“

„Jenom pošlete-li to také, když zde máte jen tyhle kousky na ukázkou.“ — Proč nevozíte také hned zboží? ...“

„Na tohle nemám pro vás věru ani odpovědi. Pozoruji, že obchodu ani za mák nerozumíte. Předpotopní pojmy... Někdo vám bude zboží hned voziti na fůrách!“ —

„To je zabeďněný chlap, tenhle Příhoda!“ zlobil se v duchu za dveřmi Joska. „Jen kdyby mu milostpán hodně vycinkal.“ —

„Zde máte mou adresu“ — slyšeti znova milostpána sniženým, zcela rozhněvaným hlasem — „a zde se mi do knížky podepište, že jste mi dal na první splátku pět zlatých; ani celý ten krám za ty řeči nestojí.“ —

„Přidám vám tedy ještě pětku a pošlete také na ty troje kašmírové šaty,“ bylo slyšeti Příhodu.

„A dělejte si, co chcete! To je povyku, jako by běželo o statek. — Zde, zde se musíte podepsati. — Tak! — děkuji“ ...

„Kdy že to zde bude?“

„Za týden, poštou. Mám zde objednávek více. Zde vidíte: u Škořepů objednali za třicet zlatých, u Trnků za dvacet, u Dokoupilů za pětadvacet atd.“

Joska klusal za milostpánem k hospodě. Po cestě již ani jednou na klobouk nesáhl, ani jednou odpovídaje, „milostpane“ nepřipojil; ba ani s balíčkem už tak šetrně nezacházel. Nesl ho jen tak ledabylo. Před ho-

spodou si naň dokonce zvými železnými prsty tak upřímně hmatl, až to v něm zaprašťelo. —

Smažená kuřata s celerovým salátem chutnala milostpánovi výborně. — Francouzové říkají, že se chuť k jídlu dostavuje teprve při jídle, jemu však se dostavila netoliko chuť, nýbrž i notná žízeň. Večer načatému soudku piva značně se odlehčilo. Oběd se zakončil dvěma šálky černé kávy. — Za celerový salát, výborně upravený, dostalo se Barči hmotné odměny — desetníku; a zvláštního významení — dvorného štípnutí do buclaté tváře.

A ku podivu! Místo aby byl platil host, doplácela Kubičková hostu.

To viděl Joska, stanuv o třetí hodině mezi dveřmi s otázkou: má-li již zapřahati? — I poslední slova Kubičkové ještě zaslechl:

„Vzala bych více, kdyby byl „můj“ dóma. Ale takhle! — Kdež já — hloupá ženská — na ty splátky tomu rozumím!“

S radostí podepsala své jméno. Jenom když to nebyl inženýr, který by je mohl připraviti o nejpěknější kus pole! —

Do svatého Havla jsou již jen dvě neděle.

Mrtvé ticho podzimkové přerušuje na návsí parádovské jednotvárné bušení cepů a zde onde osamoceně zakokrhání kohoutů. —

Na večer u návesské studně s rumpálem bývá živěji. Dívky přicházejí nabírat vody. Mluví se živě o příštím posvícení. Parády bude letos neobyčejně

mnoho. Každá z děvčat se chlubí, že bude mít něco nového. Vzájemné otázky: kde si která vybrala na šaty a kdo jí je šije? zůstávají nerozluštěny. Každá jenom napoví, ale nedopoví, zahalujíc se schválně před svou družkou ve hluboké tajemství. —

Posvícení rychle se blíží. Podivno! — Mnozí by ten den letos raději pozdrželi, ač se ho jindy dočkati nemohli. Jakési zimničné rozechvění proniká všechny.

Tu muž, tam žena, onde dcera vybíhají za humna a dívají se na silnici vedoucí do městečka, nekluše-li tudy poštovní poslíček k Parádovu. Pusto na polích, pusto na silnici!

A přece! — setkal se na ní Trnka s Příhodou. Tento šel do města, onen se odtamtud vracel.

„Co jste honil v městě?“ táže se Příhoda.

Trnka se rozhlíží po okolí, jako člověk, jenž neví co by hned odpověděl.

„E tento — na posvícení — — stranu děvčete; chce pořad na nové šaty. A což vy tam máte?“ ...

„Také pro posvícení“ —

Stejně otázky a odpovědi vystřídaly se odpoledne na týchž místech mezi Škořepou a Havlem.

Parádovský krejčí Žižala nařiká na zlé časy a láme si hlavu, proč nikdo na posvícení nic neobjednává. Což se všechno proti němu spiklo? — Co zavinil? kdo jej osočil, že mu již nepřejí ani toho kousku chleba?

Nedají-li mu již nic pracovati, ať si ho aspoň nedobírají a neškádlí ho! To je kruté! — Nebo tu přiběhnou k němu všechny tři dcerky Příhodovy a křičí všechny přes sebe:

„Neberte nikomu nic do práce; budete nám šít každé nové šaty ze zeleného kažmíru!

Tu přiletí s touž řečí k němu mladá Havlová, tu zase dcery Dokoupilovy a žádná nepřináší látky. U člověka, jenž má rodinu a je z rukou živ, jak on, jest takový výsměch krutý, nelidský! . . .

Poštovní výpravčí v městě, vyslouživ na témže místě dvacet let, stal se poslední dobou ve svém úřadě tak omrzelým a netrpělivým, že již několikrát řekl: „Půjde li to takhle dále, buď se zblázním, nebo uteku ode všeho!“ —

Kdoby se mu divil! — Ode tří neděl nemine ani dne, aby se alespoň deset lidí z Parádova nedostavilo do kanceláře s otázkou: nedošla-li jim nějaká zásylka? — A on musí stále odpovídati, že nedošlo nic. — Čím blíže k posvícení, tím častěji se dotazy ty opakují. Buď se všickni v Parádově zbláznili, nebo se proti němu spikli, aby mu jeho úřad stěžovali . . .

„Jaká zásylka? — Odkud? — Od koho?“

Vyhýbavé, neurčité odpovědi, pokrčení ramenoma. V tomhle cosi vězí. — Musí to vypátrati.

Posvícení jest už za humny. Schází do něho jenom několik dní.

U Kubičků narazili na večer nový soudek.

Za dlouhým, bílým stolem sedí Trnka, Škořepa, Havel . . . a ostatní. Kubiček v obyčejné své čepičce z hubky se zeleným lemováním je obsluhuje.

Hovor vážne. Na tváři každého pozorovati, že ho cosi tíží a hněte. Každý by rád s něčím se svěřil, ale

ostýchá se, nevěda, jak by pochodil. Mluví-li, pozorovati, že myslí na něco jiného. —

Přibyl neobyčejný host — poštovní výpravčí Halda. Druh pohlédnul významně na druhu, jako by se tázal: „Co ten zde chce?“ ...

Haldovi ten pohled neušel.

„Poněvadž mne tak často nyní navštěvujete, musím navštívit také jednou vás,“ promluvil zpola vážně, zpola žertovně, přisednuv ke stolu, Halda. Hospodský donesl mu pivo.

V sousedech hrklo. — „Teď jsem prozrazen!“ prokmitlo každému hlavou. Druh pohlíží na druhu; nikdo neodpovídá.

„Nejsem sice oprávněn“ — začíná výpravčí — „mluviti s vámi o věcech úředních ve společnosti při pivě; — ale odpusťte! — musím, abych měl jednou pokoj. Jenom za tou příčinou jsem dnes přišel. — Nuže, u všech všudy! jak se to má s vaší zásylkou, pro niž ustavičně na poštu dobíháte? — Máte-li skutečně co obdržeti, nebo je to jen pouhý žert? —“

Sousedé sedí jak omráčeni. Žádný ani nemuká.

„Já bych vlastně měl“ — — začíná Příhoda, škrábaje se za uchem, jen aby to trapné ticho přerušil; — já bych měl něco poštou dostati.“ — —

„Já také“ — ozval se Trnka.

„Také na něco čekám“ — vyklubalo se pomalu z úst Havlovi.

Tak jako hlemýždi vystrkovali sousedé pomalu tykadla z budky, až nezbyl ani jediný, jenž by byl něčeho nečekal.

„Z toho ze všeho vím zase tolik, kolik jsem věděl,“ ozval se mrzutě výpravčí. „Řekněte, co čekáte? — odkud? — Vždyť to snad nejsou věci kradené, nebo — co bych jenom pověděl? — nebo dynamit, abyste jím chtěli Parádov sraziti někam do podsvětí! — Máte-li skutečně něco poštou obdržeti, oznamte mně to, snad se to dá ještě v čas reklamovati!“ ...

„Kdyby to bylo možná, byl bych tomu rád,“ ujal se po delší chvíli slova Příhoda. „Před nedávnem byl u mne jakýsi Vídeňák a nabízel ke koupi látky na šaty — na splátky. Objednal jsem u něho zboží za šedesát zlatých. Zaplatil jsem mu na to hotových deset zlatých; neboť sliboval, dám-li něco hned, že mi dojdou věci vyplaceny. Za týden mělo to zde býti, však do dneška po třech nedělích nedošlo nic“ ...

Příhoda prorazil hráz a pak vše šlo již jedním proudem:

„Já mu dal napřed pětku!“ ozval se Trnka.

„Já také,“ připojil Havel.

„Já čtyři zlaté“ ...

„Já šest“ ...

„Moje žena ho vyčastovala, objednala si na šaty a také mu hned zaplatila dva zlaté,“ ozval se Kubíček. — „Tyhle hloupé ženské!“ ...

Výpravčí nemohl dostati se ani ke slovu. Co před sebou navzájem tajili, bylo vyzraženo, a každý si hleděl ulehčiti. —

„A pro tuhle svou zpozditost jste mne po tři neděle týrali!“ dostal se konečně ke slovu Halda. — „Vždyť nic nedostanete!“ ...

„Jak pak by ne?!“ vpadl mu do řeči Příhoda —
„máme jeho adresu!“ —

„Tištěnou,“ připojil Havel.

„Tu si může dáti vytisknouti každý,“ dí chladně
výpravčí.

„A podepsali jsme se mu do knížky a zároveň
každý napsal, co mu zaplatil!“ vykládá Trnka.

Halda se soustrastně rozesmál, až se zakuckal.
— „Ne, já nevím, že můžete býti takhle“ — nedomluvil
a udeřil se jen čtyřmi prsty do čela. — „Co pak tuhle
máte?“ durdil se, ukazuje prstem na čelo. „Zaplatíte
a ještě mu kvitujete, kdežto kvituje vždycky přece ten,
kdož obdržel. To je pravý Kocourkov!“ — — — —

Sousedé vydrželi toho večera u Kubíčků neoby-
čejně dlouho. Pili na zlost. —

Žížala se mohl poslední dni před posvícením prací
strhati. Šel i v noci a přece nemohl všem zákazníkům
dostáti. Pracoval z látky nikoli na splátky objednané,
nýbrž na rychlo v městě koupené. Proč se to všechno
stalo, neměl ani času se doptávat, aniž o tom přemýšleti. —

Již dávno nebylo v Parádově tak málo lidí o pos-
vícení v kostele, jako roku toho.

Také k muzice se jich málo dostavilo. Scházely
tam tenkrát největší parádnice. Zábava se nedařila.

Událost ta způsobila v Parádově ještě mnoho řečí.
Za dva měsíce na všechno se zapomnělo. —

Blížily se vánoce.

Kteréhosi jasného dopoledne, když už silně mrzlo, přiklusal do Parádova malý mužik s černými kníry pod nosem, s čepicí s kokardou a lejstry pod páždím.

Jako vojevůdce po své armádě, přeměřil na návsí řadu domů, s které strany by měl začít a zabočil do statku Příhodova. Za chvíli vyšel a obcházel dále.

Příhoda si vyhledal brejle a drže doručený úřední lístek formátu osmerkového daleko před očima, četl:

Obsylka.

P. Václavu Příhodovi, rolníku v Parádově č. p. 7. Vyzýváte se tímto, abyste za příčinou svědectví v trestní záležitosti Adolfa Spiegla dne 20. prosince 1881 o 10. hodině ranní k c. k. okresnímu soudu v P... do kanceláře č. 5. se dostavil a tento lístek přinesl.

J. V.

c. k. okresní soudce.

Příhodovi se začaly trásti ruce. K soudu! — V trestní záležitosti! Jak živ nebyl u soudu pro nic a teď... Adolfa Spiegla. — Kdo jest to?

Přistoupil k polici, tam měl knihy a lejstra. Hledal, až vynašel malý lístek, jež srovnával s obsylkou.

„Ano, jest to ten darebák! ulehčil pobouřeným citům a vzav klobouk běžel k Trnkovi.

Tam byl soudný den. Žena naříkala, děti plakaly, že má jít otec k soudu. Ještě ho zavrou! —

Příhoda je upokojil, že má obsylku také a že na to připadl, proč jsou obesláni.

„O pětku jsem přišel a teď mám pro takového ničemu, lotra... plahočiti se ještě dvě hodiny cesty do města k soudu! Teď — v zimě!“ naříkal a huboval Trnka. —

Večer se děla „na horní“ veliká porada. Kdož drubdy — 15. září 1881 — od cizince, jenž se vydával za plnomocníka továrníka milionáře, zboží objednali, byli všickni obesláni, ani Kubičkovou nevyjímaje.

Dne 20. prosince padal sníh od rána až do čtyř hodin odpoledne. Tu teprve vánice ustala.

Parádovský pan farář, ctihodný stařeček, vyšel si o téže hodině po silnici na samotu „pod horami“, aby navštívil nemocného, ježž byl před několika dny zapotřil. Vidí proti sobě přicházeti dav mužů. I žena jest mezi nimi. Již se setkali. Všickni pozdravují. Pan farář spráskl ruce: „Lidičky, snad nyní neputujete? Vždyť je vás celé procesí!“ ...

Příhoda krátce vysvětlil, za jakou věcí byli v městě.

„A jak se úřady dověděly, že jste se nechali tak šeredně napáliti?“ táže se pan farář.

„Ničemu zatkla policie v Brně,“ vysvětluje Příhoda; „sedí tam za mřížemi. V knížce, kterou mu vzali, našli naše jména, že jsme zboží objednali a částku mu napřed zaplatili.“

„Přišli jsme o peníze a k tomu máme ještě tyto nesnáze s úřady,“ ujal se slova Havel. „Pan soudce se nás sice tázal, chceme-li nějakou náhradu? My však řekli, že oželíme všeho, jen abychom s tím neměli dalších obtíží.“

„Vidíte, vidíte!“ ozval se vážným hlasem pan farář; „jak jste neopatrni. — Tohle vám bude na vždy dobrým naučením. Kdyby k vám ještě jednou takový běhoun s balíčkem ve voskovaném plátně přišel a něco

na splátky nabízel, — nevěřte! A kdyby vypadal jako baron a přijel s párem koní — nevěřte! Je to samý klam a mam!“ ...

V Parádově se dosud žádný „milostpán“ s balíkem ve voskovaném plátně neobjevil. A kdyby tam dnes přišel, zle by se mu vedlo.

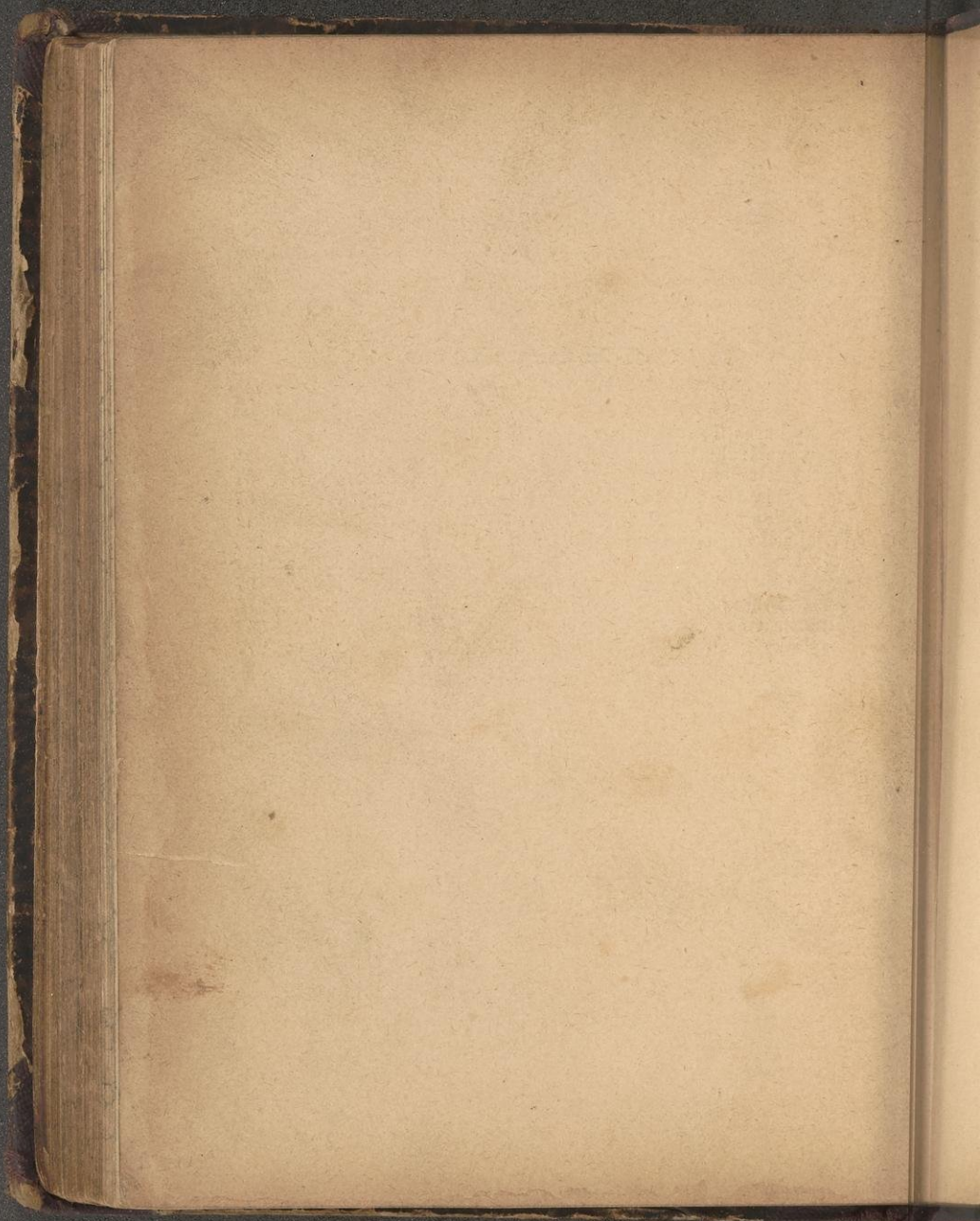
Parádovští poznali z trpké zkušenosti, že nejsou dvěře u domu pro některé lidi pouze k tomu, aby se jimi vcházelo, ale také k něčemu jinému. — —

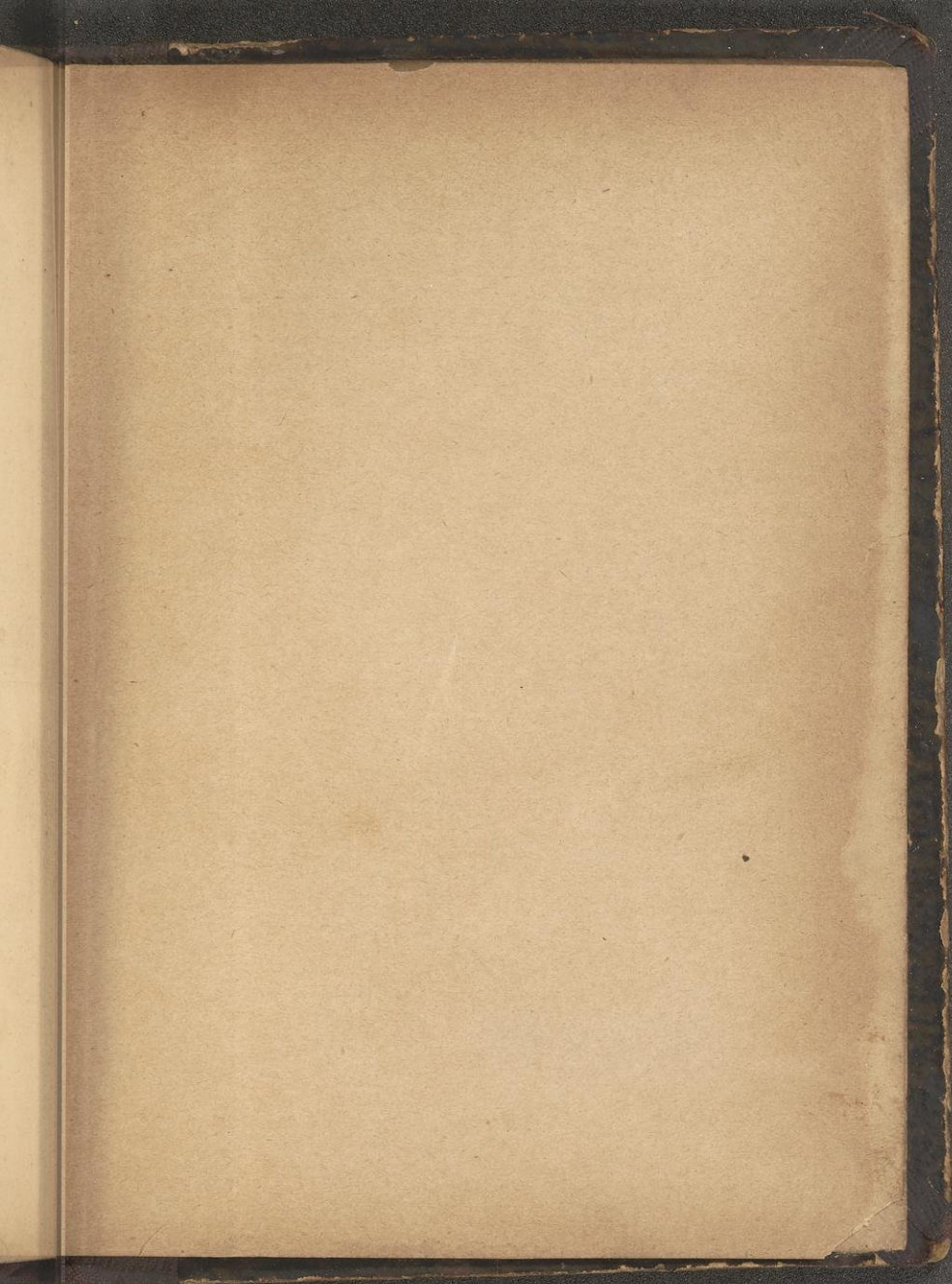

OBSAH:

	Strana
Pan Kajhar z Trubaňovic	3
Vopálkova truhla	19
Z lásky k matce	51
Perla v blátě	67
„Pan doktor“	111
Jak jej nahřál — a sebe ohřál	143
Živé zvonečky	161
Jak se Cibulkovi povedla oční operace	197
Nevěsta z novin	215
Jediná kravička	257
Na splátky	277

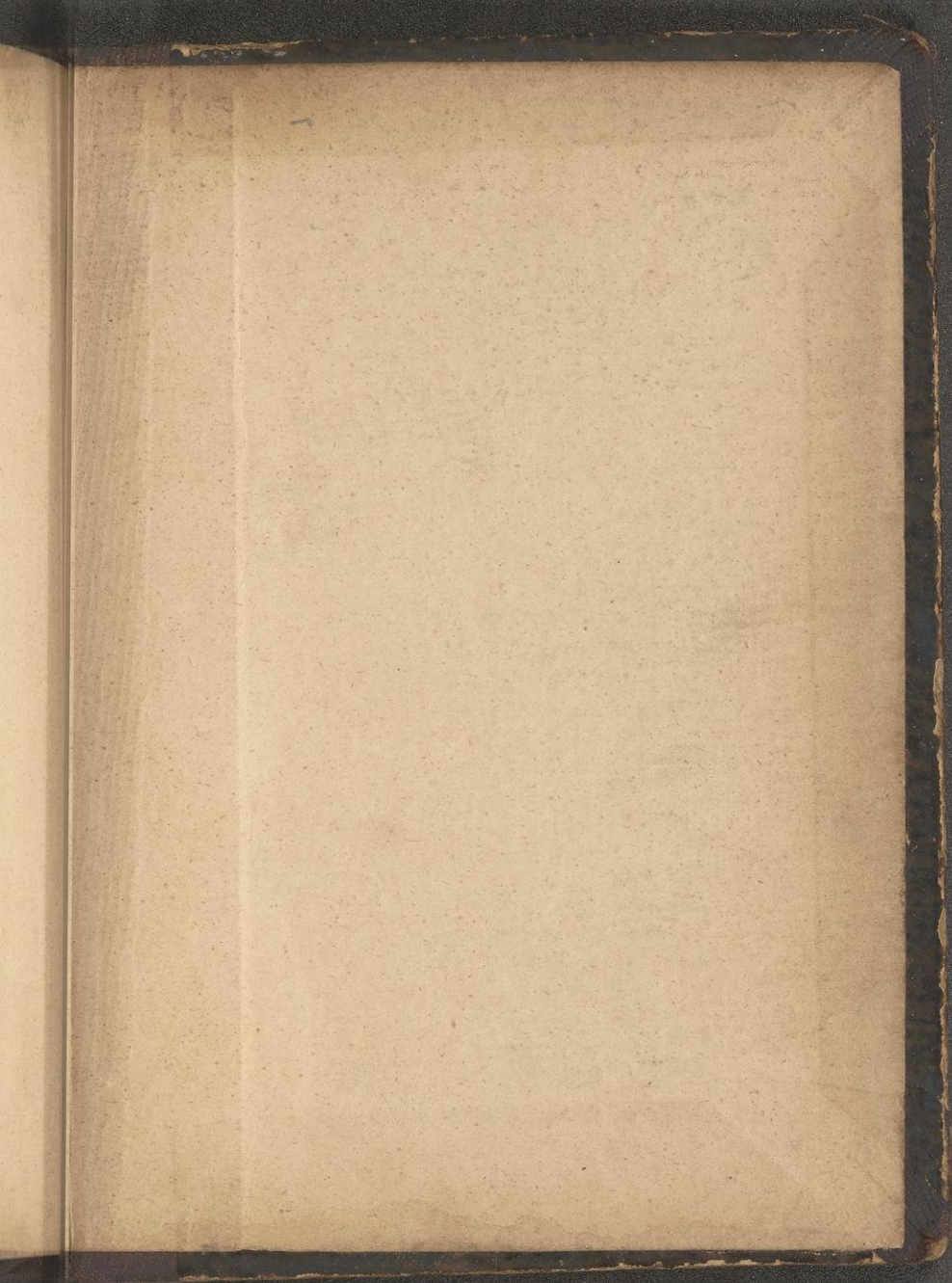

89097603625

B89097603625A

89097603625

b89097603625a